

Cefer Eyvezi Yadıkırı 1976 İranın güney batısında Geçsarın şəhriinə yaxın olan, Babakəlan kəndində dünyaya gəlmiş. Diplomuğunu Geçsarandan aldıqdan sonra Şiraz bilimyurdunda girdi, 1999'də bilgisayar mühəndisliğini bitirdi. Eskerliğı baş olalı 2001'dən beri Eseluyə şəhriində Nuri Pətroşimi şirkətinde çalışır. Eyvezi Yadıkırı 2010'də evlənmiş və indiki xanımı Süsen və oğlu Erkin'inin Şirazda yaşayır.

Debirestanda oxuduğu son illərdə türk dili və edebiyatına əlaqəmənd oldu. Bu yola baş qoyduqca türkiyə türkcəsini öyrənməyi başladı. Bu yolu uzamasında Azərbaycan folkloru və xalq edebiyatı xosusunda motalı'a ətdi. Mədəni bir əyləmcə olaraq 2008'də Şirazda olan Qaşqayı əlinin gənclər toplusuna girdi, Qaşqayı əlini məcəzi dünya, İntérnet ortamında tanıtdırdıq için çalışdı. Yazar uzun zaman dir Qaşqayı türkcəsini latın abacaları'nın yazıyor ama eldəki olan kitab onun ən ciddi eseri dir.

Bu kitab, Qaşqayı türkcəsini modern latın abacasında yazılan ilk esərlərdən biri dir. Qaşqayıların yaşadığı coğrafiya, İranda, rəsmi yazma abacası Ereab abacasıdır. Buna görə Qaşqayıların yazdığı mətənlər və şi'irlər də taməmen bu abacayınan yazılmışdır. Bu esərlərdən biri Mirza Məzun Qaşqayının şi'r divanı dir. Əlinizdəki kitab latın abacasına yazılmış Mirza Məzunun şi'r divanı dir. Bu yəngi abacaları'nın yazılmış kitabda bu qonular yerləşmişdir.

- Qaşqayı xalqının tanıtımı
- Əlin taxına qısa bir baxış
- Qaşqayı şi'r və edebiyatı
- Mirza Məzunun şi'irləri
- Şi'irlərdə gələn sözcüklərin anqlamı

Qaşqayı türkcəsi Azərbaycan və Türkiyə türkcəsinə yaxın olduğundan dolayı, onları bilənlər için bu kitabı oxumak, anqlamak çox qolay olacaqdır, ancaq gənədə bəzi sözcüklər və deyimlərin anqlamı Qaşqayı olmayan oxucular için çətin olalıdır. Bu çətinliğı qolaylaşdırmaq için kitabın sonunda qıscıq bir sözlük yer almışdır. Bu sözlükdə, çətin sözcüklərin anqlamı Türkiyə türkcəsində açıqlanmışdır. Ayrıca, hər sözcüğün önündə, onun hangi səfəhlərdə gəldiğı belli olmuşdur.

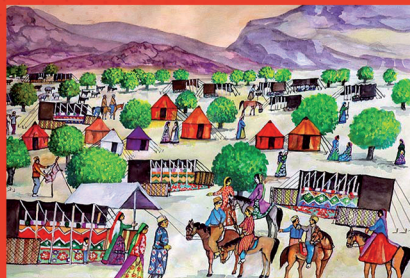
İranın güney və güney batısında yaşayan Qaşqayı türklərinin ən adimli və'irni çeşitli qonularda şi'r söylemişdir. İrfan, əxlaq, öğüd, Hz. Mehəmməd və Eli mədhi və önəmli tarixsal olaylar bu və'irnin şi'irləri içinde bulunur. Bütün bunları anqlayıp, Məzunun o şi'irin sözlərindən hezz etmək için, bu kitab varı türk edebiyatını sevenlərə təvsiyə olunur.

Məzun Qaşqayı Şi'irləri

Cefer Eyvezi Yadıkırı (Ayvazoglu Yadıkırlı)

Məzun Qaşqayı Şi'irləri

Cefer Eyvezi Yadıkırı
(Ayvazoglu Yadıkırlı)

Mêzun Qaşqayı Şi'irleri

*Cefer Eyvezi Yادıkurı
(Ayvazoğlu Yادıkorlu)*

سرناسه	: عوضی یادکوری، جعفر، ۱۳۵۴، ۱۹۷۶
عنوان و نام پدیدآور	: Cefer Éyvezi Yadikuri, Mezun Qaşqayı Şi'irleri
مشخصات نشر	: شیراز: ارم شیراز، ۱۳۹۳ = ۲۰۱۴ م.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ ص: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۰۰-۶۴-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: ترکی.
آوانویسی عنوان	: اشعار میرزا مآذون قشقایی
موضوع	: شعر ترکی قشقایی
موضوع	: شاعران قشقایی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۳ م ۴ ۹ ع / ۳۱۴ PL
رده‌بندی دیوپی	: ۸۹۴/۳۶۱۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۶۸۰۷۲

نام کتاب:	Mezun Qaşqayı Şi'irleri
مؤلف:	جعفر عوضی یادکوری
طراح جلد و صفحه‌آرا:	عظیمه زارع
نقاشی روی جلد:	بیژن بهادری کشکولی
تیراژ:	۱۰۰۰
قطع:	وزیری
تعداد صفحات:	۲۲۴ ص
ناشر:	انتشارات ارم شیراز
نوبت چاپ:	اول، ۱۳۹۳، ۲۰۱۵
لبنوگرافی، چاپ و صحافی:	واصف
قیمت:	۲۰،۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۰۰-۶۴-۳
ارتباط با مؤلف:	jafar.evazi@gmail.com
مدیر مسئول انتشارات:	دکتر مسعود صفار
آدرس:	شیراز - میدان دانشجو - مجتمع پزشکی نشاط - طبقه چهارم - انتشارات ارم شیراز
تلفن:	۰۷۱-۳۶۴۶۲۰۷۷
فاکس:	۰۷۱-۳۶۴۶۲۰۵۸
وب سایت:	www.erampub.ir
طبق قانون حمایت از آثار مولفین و مترجمین، تمامی حقوق برای مؤلف و ناشر براساس قرارداد فی‌مابین محفوظ است و هرگونه کپی‌برداری ممنوع و پیگرد قانونی دارد.	

Ulu Tarı Adınan

***Qaşqayı Ulusuna Teqdim
Olsun***

İçindekiler

Towsiyeler	V
Önsöz.....	VII
Qaşqayı Éliniñ Tarıxı	XI
Şi'irler	1
Sözlük	S-1

Böyük Tanrı Adınan

Tarixsal bilgilere göre türk dili ve edebiyatı, Sefeviye hükümetinde İran ölkesinde resmi ve önemli bir dilimiş. Bu dil Şah Abbas Sefevi zamanınançā İranda güçlü ve mühüm bir dil dir. Şah Abbas zamanından sonra başkend Erdebil'den İsfahana daşındı. Sonuç olaraq, türk dili, türk xalqından uzaqlaşp, gücünü azalması başlanar. Buna göre bu dönemden sonra Fars(Tacik) edebiyatı daha artıq güclenir ve hükümetin yazım diline dönür. Rıza Şah Pehlevi 1925'de bir darbe inen qüdrete ele geçirdi. Rıza Şah zamanında türk dilinin eğitimi İranda yasaqlandı. Bu yasaqlık sonraki hükümet yanı Mehemed Rıza Şah Pehlevi döneminde de devam étdi. Ama sonunda yaxlaşp 54 ildən sonra 1979'de İslam devirimi sonularından dolayı, bu basqı türk dili üstünden götürüldü. Bu tarixançā ancaq henüz türk dili, medreselerde ders vérméy ve feqet Tebriz danışgahında türk dili ve edebiyatı bir reşte olaraq tedris olmaktadır.

İslam dini zohur étdikden sonra, bütün müsülmanların yazım abacası, Ereab abacasına döndü. İslam geleli İran türkləri de ayrı müsülman xalqlar tekin, Ereab abacasınan yazırlar. Ama bugün Latin abacasıda çox güçlü bir elifba olaraq zahır olmuşdur ve nezere gelir türkçeyi yazdık için munasip bir resmolxet dir.

Aqay-ı Cefer Éyvezi (Ayvazoğlu) bizim eziz araşdırıcımız qaşqayı türkçesinde, Latin alfaba ınan Mêzun Qaşqayı Şi'irlerini koplaşdırıb, öz milletimiz ve türk dunyasına hediye édişdir. Qaşqayı şa'ırı, Mirza Mêzun, Qacarlar zamanında yaşayan dilsever, zowuqlu bir şa'ır dir. Mute'essıfana ne İranda ne de dunya türkləri arasında onu doğru tanımamışlar. Elbete İran türklərinin aydınları bu böyük şa'ırı yaxşı tanırlar ve onun şi'irleri bu toplumlar içinde yayılıb, dağılıbdır. İnşallah bu elimizdeki Latin alfabasında yazılan kitab, bu değerli şa'ırımızın daha artıq tanıldığına neden olur.

Aqay-ı Ayvazoğlunun bu değerli işi onun çalışqan, yorulmaz bir araşdırıcı olduğunu görsedir. İnşallah gelecekde onun başqa işleride görerek.

Men bu kitabı, Qaşqayı türkçesinde, Latin abacasında yazılan ilk eser olaraq, böyük bir hareket bilirem. İnşallah bu cur hareketler Qaşqayı türkçesini hem İranda hemde bütün türk dunyasında, mexsüsen araştırmacılar arasında tanıtdıracaqdır. Bu değerli iş için eziz Ayvazoğludan teşekkür édirem. Umudvaram ki şa'ırlarımız, yazıcılarımız ve araştırmacılarımız bu yola

da ayaq qoysunlar, Ereb alfabasınan eser qayırdıkları tekin Latin abaca inan
da yeŋgi işler xelq  tsinler.

Esedollah Merdanı Rehimı

Önsöz

Bu kitab, Qaşqayı türkçesinin latın abacasında yazılan ilk eserlerden biri dir. Qaşqayılının yaşadığı coğrafiya - İranda, resmi yazma abacası Erebe abacasıdır. Buna göre Qaşqayılının yazdığı metnler ve şi'irler de tamamen bu abacayınan yazılmıştır. Bu eserlerden biri Mırza Mêzun Qaşqayılının şi'ir divanı dir. Men Mêzun şi'irlerini bu yéni abacaya döndürmek için üç qaynağı qullanmışam. Birinci ve en esli qaynağım merhum Şahbaz Şahbazılının 1988'de yazdığı "Qaşqayı Şi'iri" kitabı dir. Şahbazı bu eserde ilk defe olaraq Qaşqayı şi'irlarının çoğunun şi'irlerini toplayıp, bir kitabda yerleşdirmişdir. Merhum Şahbazılının en önemli qaynağı Mo'in Defter Qahramanılının topladığı şi'irler defteri dir. İkinci qaynağımız Mehemed Nadırı Dereşürin, Mêzun şi'irlerinin seçkin toplusu dir. Üçüncü qaynaq da meşhür qaşqayı irçilerinin irlediği şi'irler dir. Bu irçiler içinde merhum Tehmüris Xan Keşkörlü, canları sağ olsun Mahmud Xan İskenderi ve İbrahim Kohendilpur irladıklarından istifade olmuşdur.

Tebi'eten bunun tekin Erebe abacasına yazılmış bir şi'ir divanını Latın abacaya döndermek, benzeri görülmemiş bir iş olaraq, çox çetinliklere uğrayır. Elbete her transkripsiyon işinin çetiniği çox olabilir, bu tebiyi bir mesele dir. Ama men talaş étmişem Türkiye ve Azerbaycan edebiyatındaki transkripsiyon işlerinden kömek alam. Buna göre türk dilinin yazım qurallarından tebe'iyet édmeye çox talaş édmişem. Bu çalışmanın temeli gelen sefhedeki cedvel dir. Eslinde bu cedvelde gelen Latın herfler, modérn Qaşqayı türkçesinin abacası sayılır.

Bu abacada her sözcük, söylenildiği tekin yazılır. Ama Latın abacada bazı Erebe ve Farsça kelemelerin yazılışı bir az çetin olur. Özelliğinen içinde "éyn ع" ve "hemze ه" olan kelemelerin yazıldığı bir az müşkül dir. Meselen "şi'ir" ve "né'met" kelemesine baxsak, görünür ki Erebe yazılışında bu iki kelemenin içinde "éyn" herfi vardı (شعر، نعمت). Ancaq latın abacasında "éyn ع" herfinin bir qarşıtı olmadığına göre, bazen bu kelemeleri iki bölüme qırmağa mecbür oluruz. Yanı "éyn" herfi oturduğu yére kesme(') elameti qoyulur. Ama bazı metnlerde ilkeri sesli herfe göre, "éyn" herfi yérine 'â', 'ê', 'î', 'û', veya 'ô' yazırlar. Bundan dolayı bu kelemeler bu cur da yazıla bilir: "şi'r", "nêmet". "Hemze" herfi olan yérlerde de ele bu qural işlenmişdir. Meselen "mela'ék ملائكة" kelemesine baxa bildek. Bu keleme içinde de "hemze" herfi vardır.

Qaşqayı Türkçesinin Abacası

Sıra	Ad	Böyük	Küçük	Erebce	Örnek
1	A	A	a	ا، آ	qar
2	Bé	B	b	ب، بب، ب	bal
3	Cé	C	c	ج، جج، ج	bacı
4	Çé	Ç	ç	چ، چچ، چ	çiçek
5	Dé	D	d	د	dal
6	E	E	e	ه، هه، آ	gelin
7	É	É	é	ا، ائه، ئ، ئ	él, bél
8	Fé	F	f	ف، فف، ف	fincan
9	Gé	G	g	گ، گگ، گ	gelecek
10	ĞI	Ğ	ğ	غ، غغ، غ	ağır
11	Hé	H	h	ح، حح، ح، هه، هه، ه	daha
12	I	I	ı	ا، ا، ی، ی، ی، ی	yaşıl, qalı
13	İ	İ	i	ای، ی، ی، ی	gilim
14	Jé	J	j	ژ	ajans
15	Ké	K	k	ک، کک، ک	ekin
16	Lé	L	l	ل، ل، ل	çalı
17	Mé	M	m	م، م، م	demir
18	Né	N	n	ن، ن، ن	ana
19	İŇ	Ň	ŋ	نگ	iŋge, tüfeŋ
20	O	O	o	او، و	ot, toz
21	Ö	Ö	ö	او، و	göz, söz
22	Pé	P	p	پ، پ، پ	payla
23	QI	Q	q	ق، ق، ق	aq, qulaq
24	Ré	R	r	ر	bura, ora
25	Sé	S	s	ث، ث، ث، س، س، س، ص، ص، ص	sarı, saz
26	Şé	Ş	ş	ش، ش، ش	şal, daş
27	Té	T	t	ت، ت، ت، ط، ط، ط	at, tat
28	U	U	u	او، و	unut, un, burun
29	Ü	Ü	ü	او، و	süt, söğüt
30	Vé	V	v	و	ev, qevde
31	OW	W	w	وو	towuq, yowan
32	XI	X	x	خ، خ، خ	bax, uxu, xal
33	Yé	Y	y	ی، ی، ی	tay, ay, ayı
34	Zé	Z	z	ز، ض، ض، ظ، ظ، ظ	yaz, dazza

Bunun için bu keleme ikiye bölünüp ayrı-ayrı yazılmışdır (mela+ék=mela'ék), ama "melâék" de yazılabilir.

Qaşqayı türkçesinde doqquz sesli vardır. Ancaq bazı dilçilerimiz seslilerin sayısını 10 dana bilirler. Bu kitabda ama biz feqet ele o doqquz seslileri kullanmışak. Bu sesliler bunlardır: *a, o, u, ı, e, é, i, ö, ü*.

Mêzun şi'irlerini burada bir kitab olaraq géeneden yazdık için néççe iş görülmüşdür. Temel olaraq, önce Şahbazı nosxesiniñ türkçe şi'irleri, latın abacaya dönülüp, kıtaba yerleşmiştir. Sonra Nadırı veya irçiler irlerinde bulunan ama Şahbazı nosxesinde eksik olan şi'irler gelmiştir. En axırda bu qaynaqların ortağ şi'irleri, birbirinen qarşılaşdırılmışdır. Eğer bir şi'ir çeşitli qaynaqlarda farklı gelmişdirse, alt yazı olaraq yorum yazılmışdır. Buna göre şi'ir qonusunda bilimli olan araştırmacılar, bunları inceleye bilirler. Yanı hangi qaynaqdaki şi'irin doğru olduğu xususunda behs édmek daha qolay olmuşdur.

Her şi'irde bir onvan vardır. Bu onvanların bazısı ele o dédiğim qaynaqlarda geldiği tekin éynen yazılmışdır. Ama bazısı için yéni ad seçmişem. Bu yéñi ad şi'ir qonusuna göre seçilmiştir.

Bu eserin toplaması, yazmasında néççe adam mene çox kömek étdiler, onların varısından teşekkür édirem. Bunlar içinde en çox kömek éden ostad Mehemed Nadırı Dereşüri dir. Nadırı Bey Qaşqayı şi'iri ve özelliğinen iki önemli şa'ırımız Mêzun ve Yüsuf Eli Bey xosusunda çox çalışıb, bu qonularda çox derin bilgileri vardır. Her zaman bir şi'ir veya şi'ir sen'etinde ibham varım idi, onu Nadırı beyden soruşdum ve oda bilgilerini minnetsiz benim inen paylaştı. Buna göre Nadırı Beyden bir özel teşekkür édmek géreker. Ayrıca Erselan Mirzayı élimizin adı-belli cavan şa'ırının, şi'ir ve kelemeler xususundaki bilgilerinden çox faydalandım. Esedollah Merdanı Rehimi, Qaşqayı Sözlüğünü yazan değerli araştırmamız, kelemeler ve déyimler anlamını açıqladıkda mene çox kömekleşdi. Evezollah Seferi Keşkörlü, élimizin genç şa'ırının bilgileri mene çox yardımcı oldu. Değerli şa'ırımız Mohsın Recayı Penah'dan da bütün açıqlamaları için teşekkür édirem. Bu değerli ostadların varısından derin teşekkür édmek lazım dır. Son olaraq eziz dostum Seccad Mehemediden teknik yardımları için çox teşekkür édirem.

Bu kitabın yazdık terhini, idesini, büyük qardaşım, Hesên Ayvazoğlu Yadıkorlu vérdi ve şi'irleri latın abacaya döndürmekde, onları düzetmekde mene çox kömekleşdi. Buna göre qardaşımdan da teşekkür édirem.

Ayrıca benim eziz hayat yolda  ım, arvadım S  sen Ramyar   alı  d  ğım kerez mene   ox yardımcı oldu. Bu qonu xususunda   alı  d  ğım zaman, evde ne k  mek elinden gelirmişse mene ferahem   dmi   ta bu i  i sonuna   ti  direm.   ox veq  tler bilgisayar ınan i   g  rmeye mecb  r idim ve o da hemi  e meni bu i  de te  viq   dip, sextlikleri tehemm  l   dmi  dir. Buna g  re burada b  lesinden   ox memn  nem.

D  di  ğim tekin bu eser Qa  qayı t  rk  esinde yazılan ilk Latin abacalı eserlerden biri dir. Bu kitabı hem Qa  qayı xelqı oxuya bilir hemde ayrı t  rk milletleri ve b  t  n t  rk  e bilen kimseler. Umudvaram bu eser M  zun Qa  qayı'yı, bu de  erli   a'ırı b  t  n t  rk dunyasına tanıtıdır. Ama her halda burada bilirem ki ger  i bu kitabı hazırlamak i  in   ox veq  t serf olmu  dur, ama g  nede i  kalsız olamaz. Buna g  re her bir intiqad veya nezeri    idmekden memn  n olaram.

Cefer   yvezi Yadıkurı

Qaşqayı Éliniñ Tarıxı

Onbirinci üziliñ başlangıcında, Ğezneviler ve Selcuqlar yürüşünde, çox sayılı oğuz türk élleri, öz ata-vetenleri, orta asıyadan, orta doğuya köçdüler. Eğer tazza feth édilen yerler ekin ekmeli, dağınacaq az-cemiyetlidise, fatıhlar derelere, çöllere sakin oldular, yoxsa ele o eşayırılık yaşamasını tercih étdiler.

Türk élleri, köylerde yaşayanlara baxıban, daha çox düzenli ve münsecimimişler. Bundan dolayı başarmışlar böyükrek, genişrek coğrafiyaya hakim olalar. Buna göre, o zamandan indiki İran coğrafiyasının çox hakimları ele bu éllerdenimişler. Bu cümleden Ğezneviler, Selcuqlar, Atabekler, Xarezmşahlılar, Celayırlar, Élxanılar, Téymurler, Qara Qoyunlular, Aq Qoyunlular, Sefeviler, Afşarlar ve Qacarların adını déye bildek. Buna göre 1920'ye qeder, merkezi hükümetiñ qoşunu ele bu ellerden têmîn olurdu.

Tarıxa göre Qaşqayılarda bu elleriñ birimiş. Gerçi héç zaman hükümet quramazlar, ama İranıñ güneyinde uzun zaman enj étkili élimişler.

Qaşqayılar hardan gelmişler?

Daha éller tekin, Qaşqayı élide çeşitli obalar ve oymaqlardan kurulmuşdur. Bu oymaqlar içinde, türk, kürd, Lur, Ereboyları da vardır. Ama Qaşqayıların çoğunluğu oğuz türkçesi danışır ve özlerini türk bilirler.

Genelliğinen Qaşqayılar böle inanırlar ki onların ataları, Téymur ve Holaku Xan ordusuynan, Türkistandan indiki İran coğrafiyasına kéçmişler. Ama 11'inci üzildeki mühaciretler dowrasında indiki İran bölgesine geldikleri ihtimalı da vardır.

Melik Mensur Xan Qaşqayı dediğine göre, bazı Qaşqayılar, Ereq Türklerinin neslinden dirler ve bazıları oğuz boylarından dirler. Bu boylar 410 A.İ Ğeznevi hükümeti meğerinden çıkarlar, Elborz ve Zagros dağlarınaça hakimiyetlerini genişleştirirler, İranıñ batısına qadar nüfuz éderler. Buna göre Ecem Ereğine mêruf olalar. Ecem Ereğine tanılan boylardan bunları démek olur: Emele tayfasından İğdir ve Gellezen, Farsımadan tayfasından Tevabé boyunun yarısı, Şéşbölüklü tayfasından Doqquzlu boyunun çoğu ve Nemedi boyunun içinde Ereği adlı bir bonku.

Her halda boylar ve oymaqlar adına göre, türklerin altı mêruf oymaqlarının qalanları henüz Qaşqayılar içinde yaşayırlar: Afşarlar(Avşarlar), Bayatlar, Qacarlar, Qeregözlüler, Şamlılar ve İğdirler.

İndiki Qışlaq-Yaylaqlarına ne zaman geldikleri belli değıl, ama bu inanc Qaşqayıların çoğı içinde var kı, onların atalarını Şah İsmayıl Sefevi(1501-1524) indiki Fars vılayetine yollamışdır ta Portoğallılar qarşısında güney sinirlerden mühafizet édeler.

İlk Qaşqayı élxanısı Emir Qazı Şahılımış. Qaşqayı élxanıları varısı şahılı boyundanımışlar. Bir rıvayete göre, Şahılı boyu musteğim, uzun Hesên Aq Qoyunlu neslindenimişler ki nesebleri Şah İsmayıl Sefeviye étişir.

Démek, Emir Qazı Şahılı mômin bir insanımış. Çünkü onun mezarı moqeddes bir yér dir ve xalq ora ziyaretet gidir. Bir rıvayet déyer ki Emir Qazı Şahılı, Şah İsmayıl Sefeviye kömek éder ta Şiye mezhebini, resmi mezheb olaraq İranda tesbit édeler. Ama Qaşqayılar çox motesib şiyeler değıller ve özleri deyirler "Biz mullasız şiyelerek".

Şahılı zamanından beri Canı Ağa'ya meşhür olan, Can Mehemmed Ağa, Qaşqayıların en evvelki, berceste élxanısımış. O 18'inci üziliş evvellerinde yaşayırmış. Rıvayetlere göre Canı Ağa Sefevi hükıranları için çox savaşmışdır.

Canı Ağa'nin iki oğul ayaq tutar, İsmayıl Xan ve Hesên Xan. Canı Ağa'dan sonra, İsmayıl Xan Qaşqayı élxanısı olur ve Hesên Xan ki bir vetenperest savaşçımış, 1724'de Fars bölgesine tecavuz éden Efğanlılar savaşında varımış.

Bir rıvayet déyer ki Nadır Şah, Hindistanı feth édende (1738-1739), Qaşqayı atlıları bu savaşda çox neqş varlarımış, ancaq savaş esnasında İsmayıl Xan ve Hesên Xan, Afşar şahınan ixtilafları olur. Bu ixtilaf onlar için çox gıran tamam olur. İsmayıl Xan her iki gözden kör olur ve onun qardaşıda çox pés mosle olur. Bu olaydan sonra, Qaşqayılar mecbür olurlar Deregez, Nadır Kelatı ve Serexs sarı, Xorasana köçeler.

Nadír Şah 1747'de öldürüldü ve onun İmpératurluğı bitdi.

Kerim Xan Zend, Nadır Şahın bir dana qorxmaz fermandalarından başqa modéyileri şikest vérenden sonra hükümeti ele geçirer. Kerim Xan Şırazı öz başkendı seçer, çünkü Şıraz etrafında ve Fars bölgesinde, onun hükümetinden hımayet éden çox éller eşayırlar varımış.

Bu zaman Nadır Şah zamanından beri Xorasanda sürgün olan Qaşqayılar, Kerim Xana nama yazarak génedən Fars bölgesine dönmeyi isteyirler. Kerim Xan da qabul éder. Onlar géne Farsa dönerler, verdeşt ve sümürüm bölgesindeki ilerki yerlerine qonurlar.

Fesayı yazdığına göre, İsmayıl Xan, Kerim Xan derbarında çox nufuz varımış, ve zend Derbarındaki bir neqqaşıya göre, Kerim Xanın sol terefindeki kör kişi, İhtimalen İsmayıl Xan Qaşqayıdır.

Mehemmed Haşım Asıf, Qaşqayı élxanısı, cevan Qacar gırowganı, Ağa Mehemmed Xanın qoruqçusuymuş. Böle moqedderimiş ki o gırowgan sonra zındandan qeçe, Qacar silsilesini qura.

Kerim Xan 2 Mars 1779'da ölür ve sonra memleketiñ varı yérleri herc o merc olur. Bu arada İsmayıl Xan da, özünü Farsıñ hakımı bilen, Zekki Xana mulheq olur. Ancaq Zekki Xan hükümeti 100 gün artıq devam édmey, bir dana öz efserlerinden onu öldürür. İsmayıl Xan da Eli Murad Xan Zend fitnesinen ölümüne gider, Ele o Zeki Xanı şikest véren Eli Murad Xan. Eli Murad Xan sonunda 1781'de qudreti ele geçirir.

İsmayıl Xandan Sonra, onun tekce oğulu, yanı Can Mehemmed Ağa(Canı Xan'a meşhür), ki él beyimiş, onun yérine oturub Qaşqayı élxanısı olur.

Canı Xan, Eli Murad Xan ölümünden sonra, Cefer Xandan(Lütfeli Xan Zend babası) himayet éder. Buna göre 1785'de Janviye ayında, Cefer Xan Şırazı tutar ve Canı Xan Qaşqayı, İranıñ qüzeyinde gücünü genişleyen Ağa Mehemmed Xan Qacar, eleyhine, ona qoşular.

Ama Qaşqayılar génede iştibah éderler ve otan terefdən himayet éderler. Cefer Xan çox mühkem şexsiyet yoxımış ve başarmaz herif ola. Cefer Xan bir savaşıda öldürölür.Cefer Xan öldürölendən sonra, 1789 Janviye ayında onun oğulu, Lütfeli Xan ,Şırazı tutar ve Zend sélsilesiniñ meşrü hakımı olur.

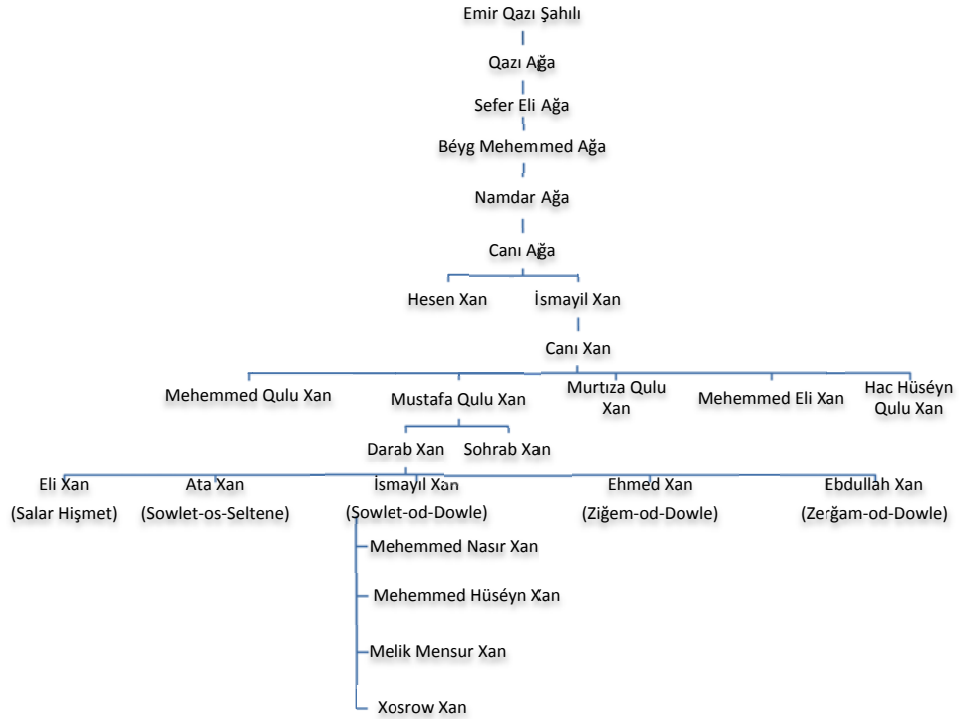
Ama Hac İbrahim Şırazlı, Kelantere meşhür olan bir güçlü şexsiyet ona xıyanet éder ve Lütfeli Xan 1794'de Bemde tutular ve îdam olur. Böle Ağa Mehemmed Xan, Şırazı tutar.

Melik Mensur Xan déyer ki Qaşqayılar Lütfeli Xanın sabıt-qedem destekçilerindenimişler.

Canı Xan ve obası géri çekerler ve Ağa Mehemmed Xanın ölümüneçe 1212 A.İ Zagros dağlarında gizlice yaşayarlar.

Qacar hükümetiniñ gördüğü işlerden Qaşqayıları enj étkileyeni, başkendi Şırazdan, Téhrana değışdirdik idi. Çünkü Şıraz Qaşqayılar bölgesi idi ve başarırlardı hükümetde nufuzları ola, ama Téhran onlar için çox aralı uzuq bir yér idi.

Qaşqayı Élxanılarının Soy Ağacı¹

Qaşqayı adı 19'inci üzüliş evelinden batı edebiyatına girdi. Méri Léonarşil, inancına göre, Fetheli Şah (1797-1834), bütün gücünü, élleri yandaş édmek için serf édmişdir. Ama hernede Fetheli Şah talaş étdi, génede onun hükümeti döneminde, Qaşqayılar başardılar ilerki iqtidarlarının birazını saxlada bildiler.

Canı Xan Qaşqayı (1823-1824)'de dünyadan gitdi. Ondan bés oğul ayaq tutmuşdu. Onun böyük oğulu Hac Hüséyn Qulu Xan, él işlerine héç elaqe yoxu idi. Dört qalığı, bir dört neferlik toplum qurarak, éli idare étdiler.

Onlar yaş tertibine bunlarımışlar:

Mehmed Eli Xan, Murtıza Qulu Xan, Mustafa Qulu Xan, Mehmed Qulu Xan.

1. Qaynaq: Oberling Pierre, 1974, (*Ferhad Teyyibpur, 2004, Farsça tercümesi*), *The Qashqai Nomads of Fars*.

Canı Xandan soñra, Mehemmed Eli Xan élxanı oldu ve Murtıza Qulu Xan élbeyi oldu. (1824-1825)'de Mehemmed Eli Xan, Qacar hükümeti terefinden mensüb olan Fars bölgesiniñ hakımı, Fermanferma qızinen izdivac étdi. Ama Fermanferma, günden güne, Qaşqayı élxanısına meşkül olurdu. O böyle düşünürdü ki élxanı istéyr onu textden ata.

(1831-1832)'de Fermanferma olmadıñı kerez, Qaşqayı élxanı ve Hac Mirza Eli Ekber Xan Qevamolmulk, Farsıñ mowrusı kelanteri ve Qaşqayı xanlarınıñ eski düşmeni, talaş éderler ki öz aralarındaki ixtilafları hél éderler.

Fermanferma bundan xebardar oldu, qızdı, élxanıyı tutuqladı, Qaşqayı élxanısınıñ bağı ve kaxını yanı Érem bağıını mosadére étdi.

Murtıza Qulu Xan ki élbeyimiş hakıma boyun eğmez ve emr éder ki Qaşqayı éli Kırmana sarı köçüb, Fars hakımınıñ torpaqlarından çıxsınlar. Fermanferma bunu bildikden soñra, amansız, Mehemmed Eli Xanı, azad éder ve ondan istey her tor olmuş Murtıza Qulu Xanı geri dönmeye mecbur éde. Ama élxanıda özünü éle étişdirer ve hakıma payğam yollayar ki biz daha geri dönmeyeceğiz.

Orda, Kırman valısı, Nevvab Séyfolmülük ki Ebbas Mırzanıñ kürekenimiş, Qaşqayı élindeñ çox ağır istiqbal éder ve onlara üz miñ obalık bir yaylaq mehgin éder.

Mehemmed Eli Xan ve Kırman hakımı tevafuq éderler ki o zamanda Xorasanda olan Ebbas Mırza'ya iki qasíd yollayalar ve Qaşqayıların ne iş yapmağını ondan soruşalar. Déyerler Ebbas Mırza bunu bildikden soñra öz babasına(Fetheli Şah'a) bir nama yazar ve oğullarınıñ birinide Kırmana yollayar ta Qaşqayılardan isteye hemişe için Kırmanda qalalar. Öbür yandan Fetheli Şah da Fermanfermaya bir nama yazar ondan ister her ne tézrek öz ixtilaflarını Qaşqayılarınan hel édsin.

(1832-1833)'de Fermanferma, Şırazı, Kırmana sarı terk éder ta Qaşqayılarınan müzakire éde. Ama Qaşqayılar geri dönemk için şart qoyarlar. Onların şartı Müşirolmülkü, Fars bölgesi vezirliğinden ezl édmek idi. Fermanferma, Qaşqayıları razılaştırmak için, Müşirolmülkü ezl éder ve Buşéhrde bir ayrı maqama mensub éder. Mehemmed Eli Xan razı olar ve Qaşqayıları géne Fars bölgesine dönderer.

21 Oktobr 1833'de Ebbas Mırza dünyadan gider ve Qaşqayılar en büyük müttehidlerini elden vérerler. Ele o ilin qışinde Fermanferma ister ki bu fırsattan istifade éde ve Qaşqayı élxanısınıñ obası eleyhine bir para iqdamlar éde.

Bunun için élbeyi Murtıza Qulu Xanı, Peryan qalası, Farsın güney doğusunda, qır yaxınında bir hileyne yaralanandan sonra tutuqlar ve 4 gün ondan sonra yaraları eserinden ölür. Sonra Mehemed Eli Xan ve onun kürekeni Mirza Qasım Xan xeleci tutuqlar. Mirza Qasım Xanı her iki gözden kör éder ve Érem bağını géne musadire éder. Sabahkı günde emr éder élxanı obasının néççe mezarının üstünü götürerler. Bir azdan sonra Rıza Qulu Mirza Nayıb-ol-İyale, Qacar Şahzadaların birinin arancılıqçığı ve müzakıralarınan, bu ceryan tamam olur. Dostaqdaıklar azad olur. Mehemed Eli Xanda élbeyi olur.

İranda bir hükümetin sonuşu, ayrı bir hükümetin başlayışı, hemişe élxanılar için iltihablı bir dowra imiş, çünkü onların sernivişti ve bazen élin sernivişti, hangi modeyiye destek vérmeye bağlınış. Bundan önce néççe keşe, mexsüsen 18'inci üzilde Qaşqayılar, bazende terefden himayet édmeklerinden dolayı, ne müsibetler ki çekmediler.

Fetheli Şah 23 Oktobr 1834'de öldü ve Qaşqayılar géne bir böle duruma uğradılar. Şahlık için Fermanferma ve Zéllolsultan yanı Fars ve Téhran hakımları arasında rıqabet düşdü, ama İngilis élçisi Sir John Campbell ve Rüsüya desteğinen Mehemed Mirza texte oturdu. Baron Fedor Tornau dédiğine göre Mehemed Eli Xan o zaman Mehemed Mirzadan himayet éder. Qaşqayı élxanı bu sefer istisna olaraq fatih tarafdən himayet éder ve sonuçda merkezi hükümetinen rabételeri xub olar. Ama élxanı ve Şah arasındaki bu bal ayı çox devam édmez. Mehemed Şah, Mehemed Eli Xana meznun olar ve 1836'nin oktobr ayında onu tutuqlayaraq Téhrana aparır ve 13 il Mehemed Şah'a qonaq imiş.

Mehemed Eli Xan yoxluğunda, onun qardaşı élbeyi Mehemed Qulu Xan, él işlerini ele alır. Ancaq néççe ilden sonra o da tutuqlandı ve girovğan olaraq Téhrana gönderildi. Fesayı dédiğine göre, Mehemed Qulu Xan 1847'de başkend zindanından qeçdi ve éle döndü.

Mehemed Şah hükümetinin dönemi 4 Séptembr 1848'de onun ölümü inen bitdi, ve onun oğulu Nasır-ed-Din Mirza yérine oturdu. Yéni şah texte oturduğu zaman feqet 16 yaşındaymış. Bu şahın işlerini önceki üç ilde, başvezir Emir Kebir géirirdi. Emir Kebir bu arada Farsın fasid hakımı Nizam El Dowleden çox motenefir imiş ve onu yıxmak için Qaşqayılar gücü üstüne hisab açmışmış. Bu üzden Mehemed Qulu Xan 15 min Qaşqayı çirikiñen Şıraza hemle éder ve Qevamolmülk xıyanetine rağmen Nizamoldowle güçlerinen, bir çetin savaşa girer. Bu savaş xeberleri Emir Kebire étişenden

sonra o bir arançılıqçı yollayar ve savaşı yatırdar. 1848'de Nızam-od-Dowle resmen ezi olur ve yérine Behram Mırza Mo'éz-od-Dowle, Nasır-ed-Din Şahı Emisi mörifi olur. Mo'éz-od-Dowle Téhrandan geldiği kerez sürgün dönemi biten Mehemed Eli Xanı özü inen Farsa getirir. Mehemed Eli Xan feqet üç il Farsa dönmek den sonra öldü ve onun qardaşı Mehemed Qulu Xan élxanı oldu ve büyük oğlu Cahangır Xan élbeyi oldu.

Qaşqayılar, Mehemed Eli Xanı büyük bir rehber bilirler ama çoxança bir siyaset admı bilirler ne bir savaşçı adam.

Şah Ebbas Sefevi döneminde İranda bir az yollar güvenli oldu. Ama 1666'de Şah Ebbas öldü ve gene var yollar güvensizleşdi. Bu durum Qacar döneminin ilk illerinde bir az yéyleşdi. Qacar sultanları talaş étdiler qebileler düzensizliğini kontrol édeler ancaq bu talaşlar feqet Nasır-ed-Din Şah döneminde (1848-1896) semer vérdi. 1875'de Nasır-ed-Din Şah bir ferman sadır étdi ki ona göre qoşun, mehelli femandarlar idaresi altından çıxdı. Mehelli hakımlar, xanlar için iki yol qaldı: ya yolların güvenliğini bütün dewlete véreler veya özlerine özel bir güç yaradalar, yolları quruyalar. Ama sonku yolu seçdilerse, yolda soyulan qafilaların towanı öz boyunlarında olacaq. Bu fermanınan, merkezi hükümetin iqtıdarı iyaletlerde çoxrek oldu, çapow ve soyculuq az oldu.

1867'de Comte de Rochechouart bu sonuca étişmiş ki: Hakım tebeğenin siyaseti bu dur kı ne qeder olursa, reqiblerin itibar ve nüfuzünü aradan apara ve türk élleri xususunda teqriben öz amaçlarına étişdiler.

Nasır-ed-Din Şah, Fars vilayetinde güc movazinesi için mexsüsen Qaşqayıların gücünü azaltdık için tesmim tutdu qevvamlar rehberliğinen yéni bir él birliği qura. Qevammiler Ağa Mehemed Xan Qacar nêfine, Lütfeli Xan Zende xıyanet éden meşhur Hac İbrahim ve Hac Mırza Eli Ekber Qevvamelmülk neslinden ve elbete Qaşqayıların eski düşmenlerindenimişler. Bu yéni birlik "xemse", yanı "béşlik" adına adlandı ve 1861'de béş oymaqdan quruldu: Baharlı, Basırı, İnanlı, Nefer ve Ereb.

Mehemed Eli Xan élxanılığ döneminde Qaşqayılar ve İngilisiler arasında ilk savaş gerçekleşdi. İran ve İngilisin arasında Herat şehri üstüne savaş düşdü ve bu zaman Farsın nızamı önderi, Qaşqayı élxanısından kömek istedi. Bu üzden 1857'de Borazcanda, Sir James Outram güçlerine hücum édenlerin çoğu Qaşqayı idi.

Mehemmed Qulu Xan Qaşqayı 1867-1868'de dünyadan gétđi. Onuñ dönemi nésbeten bir aram dowra idi. Bu Xan dérayetinen Qaşqayı élini rehberlik étdi.

Mehemmed Qulu Xan ölümünden sonra, onuñ genç oğulu, Sultan Mehemmed Xan, yérine oturdu. Bu yéñi élxanı ehlijetsiz bir adamımış ve déyerler hemişe serxoş bir kişi imiş. Onuñ rehberliğı döneminde, 1870'de bir böyük qeheitlik oldu. Qaşqayı éli bu qeheitlik için hazır değılmiş. William Brittlebank bir İngilizli gezgin dédiğıne göre, bu qeheitliğıñ nedeni 1870'de qar yağışının azlığı ve 1871'de ilin yağışsızlığımış.

Sultan Mehemmed Xan o çetin günlerde éli rehberlik édeméyrdi. Buna göre 1872'de onuñ özü élin rehberliğini bıraxdı. Gerçi henüz élxanlılık leğebini varı idi, Firuzabad-Ferraşbend bölüklerine hakım idi. Qaşqayının élbeyisi bu dowranda Cahangırxan idi ki o da ele o il öldü ve Eli Qulu Xan, Mürtıza Qulu Xanın eñ böyük oğulu yérine oturdu.

Sultan Mehemmed Xan, élxanlığı bıraxandan sonra él dağılma xeterinen qarşılaşdı. Lord Curzon dédiğıne göre él işleri küçük xanlar eline düşdü ve sonuç olaraq ixtilaflar çoğaldı. Bu durum 5 miñ Qaşqayı obasının Bextiyarı éline ve ele bu qeder de Xemse éline qoşulmasına neden oldu. Yaxlaşiq 4 miñ obada kendlere dağıldılar. 1874'de Leşeniler Qaşqayı élinden aralandılar ve ayrı bir oymaq qurdular. 1875'de Mustafa Qulu Xanın böyük oğulu, Sohrab Xan, merkezi hükümete qarşı isyan édmek nedeni için îdam oldu.

Sultan Mehemmed Xan döneminde Qaşqayı fowcu münhel oldu. O zamananza merkezi hükümet birden kömeğe ihtiyacı olsaydı, Qaşqayılar tarafından da bir fowc atlı yola salınırdı. Ama Nasır-ed-Din Şah tesmim tutmuşdu ki hükümet ordusu bağımsız bir qoşun ola, éller ve eşayırlerden biniyaz ola. Bu siyaset sonunda 1879'de Qazaq destelerinin qurulmağında özünü görsetdi.

1866'de Mustafa Qulu Xanın ikinci oğulu, Darab Xan, Qaşqayıların élbeyisi oldu. O 15 ilençe Qaşqayıların bir dana eñ güclü rehberlerinden idi ve gerçekte élxanlılık neqşinide icra édirdi. Fesayı onuñ heqqinde yazmış: "éller içinde o qeder düzen kuruldu ki, oğuru ve oğurluq unuduldu"

Sultan Mehemmed Xan 1893'de, Nasır-ed-Din Şah emri inen öldürüldü. Melik Mensur Xan dediğıne göre, Darab Xan da ele o il vefat éder.

Sultan Mehemmed Xanın héç oğulu veya qardaşı olmazlığına göre, onuñ kürekeni, Hac Nesrollah Xan yérine oturdu. Hac Nesrollah Xan, Sultan

Mehemmed Xanıñ tekce bacısı, Qemer Xanıñ İhticab-es-Seltene inen izdivac édmışmiş. Bu zaman onun tekce oğulu İbrahim Xan Esêd-os-Seltene, élbegi olur.

Hac Nesrollah Xan öz élxanılığ ı döneminde, hemişe Darab Xan obası'ınan rıqabetde imiş .Buna göre öz yérini mühkem édmek için, öz qızı Lıqa-od-Dowle Xanıñı, Hebib Xan Qevvam, Mehemmed Rıza Xan Qevvamolmülk oğluna vérer. Ama hetta bu veslet de başarmadı Qevvamılar ve Qaşqayılar arasındaki ixtılafl ı azaltdıra.

Hac Nesrollah Xan bir kota ve başarısız dowre hükümet édmekden sonra 1897'de dünyadan gitdi. Ondan sonra Hac Nesrollah Xanıñ oğlu Sultan İbrahim Xan, atasınıñ o çox mirasına étişdi ve babasınıñ yérine oturdu. Ama bu adam él işlerine çox elaqe yoxu idi. Buna göre bir Şırazlı qızınan evlendi ve öz mülkünde yanı élxanı bağında (Erem Bağında) sakın oldu.

Sultan İbrahim Xan feqet bir teşrifat ı maqam imiş. Onuñ élxanılığ ının evvelinden, esli qüdrat Ebdollah Xan Zerğam-od-Dowle, Darab Xanıñ büyük oğulu elinde imiş ve emelde de o élxanımış. Néççe ilden sonra, élxanı ğıyaben ezl oldu ve Ebdollah Xan Zerğam-od-Dowle resmi hükminen élxanılığa étişdi.

Ama Zerğam-od-Dowle de nermxulığ ı ve zayıfl ığ ı için başarmadı var ı tayfalara müselleat ola. Sonuç olarak, o da özünüñ gençrek qardaş ı, İsmayıl Xan Sowlet-od-Dowle kölgesi altına geldi. Sowlet-od-Dowle bir qevi şexsiyetli, zekavetli, taysız adam idi ki o zaman élbeyi idi. Zerğam-od-Dowle 1902'de Fars hakımı terefinden qısa bir müddet için ezl oldu ve Sowlet-od-Dowle onun yérini tutdu ama géneden élxanı oldu. Ancaq 1904 Juên ayında géne ezl oldu, yérini küçükrek qardaş ı Sowlet-od-Dowle için bıraxdı. Zerğam-od-Dowle 1905 Septambr ayında Fars Hakımına qarş ı, Qevvam-ol-Mülkinen totiyê édmek ittihamı için géne zındana düşdü, ama bir azdan sonra azad oldu ve ele o ilin axırında öldü.

Meşrutiyet devirimi Sowlet-od-Dowle tekin xanlar için bir forset idi ki öz él impiraturluğ unu genişleye. Meşrutiyetin deviriminden sonra 1906'de, Téhran, Tebriz ve Reşt şehrlerine baxıban, Şıraz azraq sıyas ı tehevvollara qarışdı. İran ıñ var ı şehrlerinde, devirim toplumları qurulmuşdu. Bu hizblerin, çox çeşitli sıyas ı adları varıdı, ama eğer onların nığabları götürülseydi, belli olurdu ki ilerki xanevadeğ i ixtılafl ar bu sıyas et ve idoloji altında devam édmekdedir. Bu arada Qevvamılar ilerki réjimin terfdarıdılar, ama Sowlet-od-Dowle encümenlere destek vérdi ve bu işinen başardı Şıraz içinde bir

değerli ayaq yeri özü için aç. Sowlet-od-Dowle adamları néççe yolu Şirazda san gıtdiler ve Qevam ve ilerki rejime qarşı olan şirazlılarda onlardan istiqlal étdiler. Bu arada Sowlet-od-Dowle talaş édirdi her muxalif sesi, Qaşqayı élxanısı obasında xamuş éde, bu üzden öz reqiblerini Qevvamılar ve Farsdaki düşmenlerine sarı sürdü.

Ebdullah Xan Zerğam-od-Dowle ölümünden sonra, Ehmed Xan Ziğem-od-Dowle, Darab Xanın ikinci oğlu ve Sowlet-od-Dowlenin kakalığı (Babadan bir anadan ayrı), onun esli reqibi oldu. O 1906'de Fars vilayetinin femandarı olan Qevvam-ol-Mülk inen bir oldu, Sowlet-od-Dowle vérgileri géç ödemek bahanesi için ezl oldu. Ama iyaleti meclis arançılığınen géne bir ayrı fırsat Sowlet-od-Dowleye vérildi ta özünü Şiraz'a étirde ve vérgileri ödeye. Sowlet-od-Dowle Şiraz'a girdiğinen bildi ki Ziğem-od-Dowle élxanlığa mensüb olmuştur ve bazı Boyrehmedler ve öz yanlısı Qaşqayılarınan yoldadirlir ta yaylaq yolunda olan éli idare édeler. Sowlet-od-Dowle, ona sarı hareket éder ve Kudyan, Erdekan yanında bir çetin savaş aralarında olur. Bu savaşda bés-altı üz Qaşqayı ölümé gider. Ziğem-od-Dowle bu savaşda şikest yéyer ve Boyrehmedler torpaqlarına sarı qeqçinti olar.

Fars aşubları Mesud Mirza Zél-ol-Sultan gelenden sonra yatırıldı. O Qevvamın iki oğlunu Urupaya yolladı ve iki dana xeşin esli mührelerinde îdam étdi.

Sowlet-od-Dowle 1907'den 1910'e, Qaşqayı tayfalarının çoğuna müsellel oldu ve Fars vilayetinin çoğuna hakim oldu. O élbegilik neqşinide şexsen icra édirdi ve ona qarşı çıxan keleranterleri ezl édirdi ve mallarını eyelenirdi. Élden çox maliyat toplayırdı ve Farsın mellakları ve yer eyelerinden çox pul ve azığa istéyirdi. Bunlardan ayrı onun istibdadlı gidişi, çox mehelli xanları ve éyanlarıda ondan hürkütdü.

Nasir-ed-Din Şah Qacardan sonra 1896'de onun oğlu Müzeffer-ed-Din Şah texte oturdu. Müzeffer-ed-Din Şah 1907'ye qeder hükümetde idi. Onun zamanında meşrutiyyet hükmünü imzalamakdan sonra Qacar hükümetinin zavalı başladı. Müzeffer-ed-Din Şah'dan sonra onun oğlu Mehemed Eli Şah 1907'de yerine oturdu, ama Mehemed Eli Şah meşrutiyyeti öz qüdretenen qarşı görürdü, buna göre Ruslar desteğinen, meclisi topa bağladı ve onu münhel étdi.

Bu sebeb oldu ki güneyden Bextiyarlar, Serdar Esêd Bextiyarı ve Qüzeyden Gilanlılar Mehemed Veli Xan Tünkabonı ve Qafqaz

ermenileride Yéprim Xan Ermeni önderliğı'inen 19 Juyiyé 1909'de Téhrana hemle édis, başkendi işğal édeler. Bunlar bir meclis qurdular ve Mehemed Eli Şahı ezi étdiler ve yérine onun oğulu Ehmed Şahı qoydular. Bextiyarlarıñ Téhran işğalında iştirak édmek onlar için xub oldu. Nice ki ondan sonra onlar başkentde ve dowletde nüfüzları çox oldu. Bu durum hemişe özlerini Bextiyarlara reqib bilen Qaşqayılar için çox pés idi.

Bu dowrada 1925'ençe, Sowlet-od-Dowle hemişe güneyde Qaşqayılar gücünü tesbit édmek için dayım Qevvamlarınan ve diğér reqiblerinen mübarize édir. Bu arada güney ticarı yollarının güvensizliğı, her yerde öldürüm, çapowu, İngilizlileri sutuha gitirmişdi. İngilizlerde burada Qaşqayıların reqibi Qevvama artıq itimad varları idi ve hemişe onlardan Qaşqayılar eleynine istifade édir. Gerçekden eğer ingilizliler olmasaydı Qaşqayılar Sowlet-od-Dowle élxanlığı zamanında İranın güneyiniñ bilamunazî hakımı olarlardı. Sowlet-od-Dowle döneminde néççe keşe Qaşqayılar ingilizlilerinden savaşıdı, ama ingiliz sonunda Hindli, Bérmeli serbazlar ve mücehhez silahlarınan başardılar ona ğelebe édeler. Bu arada bir para Qaşqayılar ve Qevvamlar xıyaneti de ingilizlilere çox kömek édi. Bu durum 1925'de Rıza Xan darbesinen bitdi.

Rıza Xan 1925'de İngiliz kömeğinen Ehmed Şah Qacarı ezi étdip, öz adını Rıza Şaha değışerek, Qacar dönemine son vérdi. Böylece Pehlevi dönemini başlatdı.

Sowlet-od-Dowleniñ oğlu Mehemed Hüséyn Xanın yazdıklarına göre, Ehmed Şahın zayıf bir şexsiyet olduğuna göre, Sowlet-od-Dowle Rıza Şahdan himayet édi. Ama Rıza Şah, él ve eşayırleri öz iqtidari için bir tehdit görürdü, buna göre onların xanlarını öldürdü veya sürgüne yolladı, éliñ özünüde bir yere iskan olmağa mecbür édi. Sowlet-od-Dowle ve oğlu Nasır Xan Téhran'a millet vekili olarak meclise girdiler. Rıza Şah ikisinide zındana atdı. Ama altı aydan sonra 8 Oktobr 1932'de mermüz bir yolunan Sowlet-od-Dowle Qesr zindanında dünyadan gitdi. Araştırcılarıñ çoğı, Sowlet-od-Dowleniñ dowlet terefinden öldürölmesine inanırlar.

Rıza Şah İran xelqinden yéñi bir millet yaratmaq amacı için, talaş édi bütün eşayırleri şehir ve kendlere iskan éde. Sonra bunlarıñ dillerini Farsçaya değıştirmek için eğitim sistiminde feqet Farsça ders vérmeyi emr édi, türkçe eğitimi yasaqlandı. O ve onun téorésiyenleri böle inanırlardı ki Farsça ne feqet bir ortağ dil belki bir melat tekin bu yéñi milletin bınasını ayaqda saxladacaq.

İkinci dünya savaşında İran özünü terfsiz îlan étdi ancaq Rıza Şah Alman yanlı idi ve Alman başarısına ümüd bağlamışdı. Öbür yandan Rusiyaya, Alman qarşısında kömek édmek istéyen müttefiqler bunu tehemol édeméyrlerdı. Onlar yardımın en doğru yolunu İranın güneyinden qüzeyine Rüsiya sinirina tedarokat yollamak görürdüler. Bu üzden Rusiya qüzeyden ve İngiliz güneyden İranı işğal étdiler. İngilizliler bu işğalda Qaşqayı élinin muqavimetinen qarşılaşdılar. Ama sonunda çox qevi techizatlarından dolayı başarılı oldular. İngilizliler Téhran'a étişdiler Rıza Şahı qüdretden ezl étdip, yérine onun büyük oğlu Mehemed Rıza Şahı qoydular.

Obérliş déyer, İkinci dünya savaşında Qaşqayılarda öz tarixlarında ilk defa olarak, dünya savaşına qarışdılar dunyanın metbuâtı tevccühünü özlerine sarı celb étdiler. Gerçi çox büyük başarılar qazanamadılar, ama savaşda çox dilaverli iqtıdar özlerinden görsetdiler. Kiristofér Sayks yazır: "İngilizliler Qaşqayırların savaşdıkları kerez, anladılar ki İranlılar çağdaş tarix boyunda, İngiliz terefinden ölkelerinin küçüklemesi için ne qeder qızqın dirler. Ele bir qızqınlık ki o tarixançaz görmemişlerdi."

Bir rivayet var ki déyer 1940'de bir gün Nasır Xan resmi bir îlamıya sadır étdi, destur vérdi üçe sesinen babası, İsmayıl Xan Sowlet-od-Dowle mezarının başında oxusunlar. Bu îlamıya da, İngiliz qoşununun Dunkirkde şikest yédiği xeberi idi. Bu Qaşqayırların ne qeder ingilizden néfretli olduklarını görsedir. Ele bu düşmenlik, birinci ve ikinci dünya savaşında Qaşqayırların Alman yanlı olduklarına neden oldu. Ayrıca 1941'de varı güclerinen İngiliz ve CIA terefşnden icra olan darbeye qarşı, Dr. Mehemed Müseddiqe destek vérdiler.

Gerçi 19'üncü üzilde Qaşqayırlar en azından iki defe İngilizlilerinden qarşılaşdılar, ama bu İngilizinen düşmanlığı duyğusunun kökü meşrútiyet devirimi çağına dönür.

Mehemed Rıza Pehlevi 16 Séptambr 1941'de İranın padişahı olaraq, babsı yérine texte oturdu. Şah 11 Févriye 1979'de 37 il hükümetden sonra, islam devirimi sonuca étirende, textden düşdü, İrandan qaçmağa mecbür oldu.

Xosrow Xan 1941 yanı Rıza Şahın(birinci Pehlevi) soqutunança Téhranda hükümet göz altısında idi, ama bu olaydan sonra Şıraza döndü ve 1953'ençez 12 il bir nüfúzli siyaset adamı olaraq Fars bölgesi ve İranda fâliyet étdi. Xosrow Xan 1953'de Qaşqay-Boyrehmed ordusu bir yandan, Dowlet qoşunu öbür yandan qarşılaşdığı Sümürüm savaşında, en esli neqş

oyनayan savaşçı idi. Milli meclisiñ 15, 16 ve 17'nci seğıiminde millet vekili idi. İranıñ neftini millileştirme hereketinde 20 Mars 1951'de, çox önemli étkisi var idi.

Şah ilk 12 ilde çoğança bir teşrifatı maqam idi. Gerçekde 1953'a qadar esli qüdrət başvezir Dr. Mehemmed Müseddiq ve Milli Şowra Meclisi elinde idi. Ama 19 Agust 1953'de İngiliz ve Amrikanıñ CIA teşkilatı Müseddiq dowletine qarşı bir darbe yapmaktan sonra, bütün gücü Şaha bağışladılar. Şah 1953'de gücü qazanandan sonra bütün hizbleri münhel étdi ve metbuât azadlığında mahdut étdi. Bu darbede Xosrow Xan Qaşqayı ve Nasır Xan Qaşqayı, Dr. Müseddiq'e destek vérdiler. Onlar hatta darbecilerinen silahlı savaşımaya hazır oldular ama Müseddiq buna razı olmadı. Gerçekden Qaşqayılar yalınqız toplum idiler ki Müseddiq'e destekleme için silahlı güc hazırladılar. Müseddiq ve dostları, Milli Cibhe hizbinde fâliyet édirlerdi. Nasır Xan Qaşqayı ve Xosrow Xan Qaşqayı da ele bu hizbiñ uzvu idiler. Onlar indiki İran çağdaş tarıxında, Qaşqayı qardaşlarına meşhür olmuşlar. Şah da babsı tekin eskiden Qaşqayılara düşmen olduğuna göre, bu iki qardaşıda sürgüne gönderdi. İki Qardaş Urupaya sürgüne gönderildiler 1979 islam deviriminencez, 25 il orda idiler. Onlar Urupadan dönende Firuzabada yanı Qaşqayı éliniñ gücünün merkezine él içine döndüler ve xelq onlardan çox isticbal étdi.

Mehemmed Rıza Pehlevi döneminde "İslahat-i Erazi" yası icra oldu. Bu yasa gerçekden ABD'niñ başbaxanı Harry Trumeniñ 4'ncü esliniñ bir bölümü idi. Bu esliñ iki önemli bölümü İranda icra oldu. Biri eşayırılara resmi dil yanı Farsça inen eğitim vérmek idi. Öbürüde İslahat-i Erzi. Şah dowleti bu iki araçınan él ve eşayırılık hayatına son zerbeyi vurdu. Bu zamandan önce ekinçilik ve dowarcılık yaşamı erbab ve rêiyet rowalınan idare olurdu. Bu cür idi ki bir néççe adam malık idi , xalqıñ qalığı işçi, çoban ve ekinçi. İşçiler feqet erbabları için çalışırlardı, eğer bir malda özleriniñ idise, onlardan çox ağır malıyat alırlardı.

İslahat-i Erzi yası ama bu qanunu değışdirdi. Her kes her yér üstünde iş görürdüse, ele o yeriñ eyesi oldu. Böylece çox yérler xanlarıñ elinden çıxdı ve rêiyete döndü. Bundan sonra xanlarıñ güçleri azaldı ve başarmadılar ilerki leyin büyük teşkilatlarıñ hezinesi têmin édeler.

Trumeniñ dördüncü esliniñ öbür bölümünün icrası, yanı eşayırları resmi Farsça dil'inen sevadlı édmek, eñ çox nüföslü türk eşayı, Qaşqayı élinden başlandı. Bu terhi icra édmek için Qaşqayılarıñ öz içlerinden Mehemmed

Behmen Bêygi adlı bir adam seçildi. Bu adam, Téhrana sürgüne yollanan, emele tayfasının xanlarının birisinin oğlu idi. Trumen eslini İranda icra édenler, öz terhlerini yéndirmek için adam quluncu sıra gezdikleri halda, Mehemed Behmen Bêygiyi buldular. Onu gizlice Amrıkaya yollayıp qızilderilerin eğitim aldıkları sistimini yaxından görenden sonra, İrana döndürürler. Behmen Bêygi Qaşqayı élinden başlayaraq, bütün İran eşayırlarına Farsça eğitimi vérer.

Sonuçda bu Farsça dilde eğitim almış orta tebeğe cahalları ayaq tutandan sonra, çoğu gelerler şehirlerde ve kendlerde sakın olarlar ve artık eşayırılığı bıraxarlar. Bundan sonra xanlarda çox sayılı ordu düzede bilmezler. Sonuç olaraq dowletede qarşı çixemezler. Ayrıca bu eğitim alanların ikinci nesli çoğança resmi Fars dili ve medeniyetini, türk medeniyeti yérine menimsediler.

Behmen Xan adlı 19 yaşında olan bir genç örgenci 1970'de, İngilizde dersi bıraxar, İrana geler. Néççe ay şah qoşunu inen savaşar ama sonunda yalan andlarınan onu aldatıb tutuqlayandan sonra îdam éderler.

İran İslam devirimi 1979'de gerçekleşdi ve sürgüne giden Şah hükümetinin muxalıfları géne İran'a döndüler. Bunların biri de Sowlet-od-Dowlenin en küçük oğlu, Xosrow Xan idi. Xosrow Xan en evvelki meclisde Firuzabad şehrinin vekili idi. Ama çox téz yéni devirimcilerinden ixtılaflı oldu ve onlara qarşı çıxdı. Sonuç olaraq 1982'de tutuqlanıp, îdam oldu.

Bazı örgenciler 4 Novambr 1979'de Amrık elçiliğini Téhranda işğal étdiler, ordaki sendlere göre sonra idda oldu ki Xosrow Xan Amrıkalıların casusu imiş. Bundan sonra Xosrow Xan 1980'nin yazında meclis seçiminde İqlid xelqi tarafından seçildi ama itibarnamesi meclisde têyid olmadı. Sonuçda yéni devirimciler tarafından tutuqlandı ama kısa bir zamandan sonra bıraxıldı. Xosrow Xan bu sefer Şiraza döndü ve bir para Qaşqayı tüfeñçilerinden yaxlaşık 2 il dağlarda yéni hükümetinen savaşa çıxdı. Ama sonunda 1982 Méy ayında Firuzabad yanında şikest yédiler ve güçleri dağıldı. Xosrow Xanın özü bir ay bu olaydan sonra Şirazda tutuqlandı, Mühakimeden sonra 1 Oktobr 1982'de Firuzabadda tirbaran oldu.

Qaşqayıların yaşadığı yerler

Minj doqquz üz yedmiş doqquz deviriminden sonra İran siyası sehnesinde daha étkili adamlardan Allah Qulu Cahangırı'yı demek olur. Allah Qulu Cahangırı solcu bir genç idi ki Xanlar ve Malıklar inan düşmen oldu. Ama çox téz hükümet ve onun arası da xarab oldu. Allah Qulu yağ oldu dağlara vurdu. Sonuç olaraq 1984'de Hacılı Dağı İsfahan yanında üzün bir çatışmadan sonra ölüme gitdi.

Qaşqayıların son siyası fâliyetleri sonucu olaraq 1996'de 4 millet vekilini bir dowrada meclise yolladılar: Eli Sohrabı(Şiraz), Şehriyar Qırmızı(Sümürüm), Sohrab Bohlu Qaşqayı(Firuzabad), Xodadad Qobadı(İqlid).

Son illerde Qaşqayılar siyası ersede çox başarılı fâliyetleri yoxumuş ancaq cevanların bir parası azçox medeni toplumlar qurmuşlar, çeşitli şehirlerde çalışırlar. Gerçi bu toplumlar önemli işler görememiş, ama génede Qaşqayı kimliğini dirri saxlatmaya çalışırlar. Qaşqayı gençleri özlerine ümüd vérmek için Mêzunun bu şi'irini bu toplumlarda çox tékrar édirler:

Qaşqayı élini derya qıyas éd

Çalxanır çalxanır berqerar olur

Dil

Qaşqayı xalqının dili türkçe dir. Gerçi néççe Erebb, Lur ve Tacık dilli oymaqlar él içinde varımış, ama bu oymaqlar çoğança başqa éllerden Qaşqayı éli içine penahende olmuşlar. Hetta o oymaqlarınan başqa türk oymaqları arasında ortaqları danışılan dil türkçe dir.

Qaşqayı türkçesi, ayrı türkçe lehçelerinden bir az değışikli dir. Bu dil qonusunda araştırmacılar arasında çeşitli tartışmalar vardır.

Türkçeniñ lehçelerini bölümlemesinde Dr. Cevad Héyet, Qaşqayı türkçesini oğuz bölümünden saymış ve onu Azarbaycan türkçesiniñ lehçelerinden bilir. Bu nezeri destekleme için néççe nışana var. Meselen Qaşqayı ve Azarbaycan eşayırlları arasında néççe ortaqları oymaqlar vardır o cümleden Moğanlı, Beydili, Şamlı, Musullu oymaqlarını démek olur. Bundan ayrı asanaklar var ki içinde Tebriz, Derbend, Dağıstan, Şervan, Şekki ve Heşterxan(Astaraxan)'dan yad olmuşdur. Belki bu türkler o şehirlerden İranın güneyine gelmişler ve hemişe o şehirler, yaylaqlar yadına bu cür şi'irler démişler. Ayrıca Qaşqayı türkçesine en yakın lehce Bakı lehçesi dir.

Bu sözler doğru olabilir ama Qaşqayı türkçesi, bazı kelemeler ve qurallara göre, Azarbaycan türkçesinden ferqli dir.

Türkiye(İstanbul Lehçesi)	Qaşqayı	Azarbaycan
Bulmak	Bulmak, Bulmaq	Tapmaq
İyi	Yéy	Yaxçı
Teyze	Dazza	Xala
Yılan ,Yürek, Yiğit	İlan, Ürek, İğid	İlan, Üreh, İğit
Hala	Biyi (Bibi)	Emme
İleri-Geri	İler-Géri	Qabaq-Dalı
Küçük, Ufak	Kummuca, Küçük	Küçük
Seksen	Seysan	Heştad
Ekmek	Ekmek(Gellezen Lehçesi), Çörek	Çörek(çöreh)
Anne	Ana	Ana

Qaşqayı éliniñ tayfaları lehçeleri de birbirden ferqli dir. Bu mesele bu ferziyeyi teqviyet edir ki bu tayfaların evvelki qaynağı bir birden ferqli imiş. Bazı tayfalar Azarbaycandan gelemiş ola bilirlir, bazıları Anadolu, bazıları da Xorasan türkmenlerinden ola bilirlir.

Qaşqayı türkçesinde genel bir baxışda Erebbce, Tacıkca, Lurca ve Kürdce sözcükler görünür. Bu dillerinen qarmaqarışıqlığıñ nedeni bir yandan Tacık

diline danışan kendlere, şehrlere qonşu olmalarından dir, öbür yandan Qaşqayı içine dalla getiren ayrı éllerden olabilir. Örnek için Bextiyarı, Luristan, Kohgiluya-Boyrehmed Lurlarından bazı tireler öz éllerinden qeçqinti olaraq Qaşqayı éline köçmüşler. Buna göre Qaşqayı éli içinde bırıpara tireler var ki, türkçeyi Lur lehcesinen danışrlar ama öz aralarında Lurca danışrlar. Bu oymaqlardan küçük Keşkörlüde, Alıvend, Filıvend ve Lur adını diye bildek. Ayrıca, Qaşqayı élinde özel bir lehceyinen danışan tireler vardır. Meselen kürüş lehcesinen danışan Darğalar oymağı bunların biri dir. Emele tayfasında, Saruyı oymağıda ele xas bir lehceyinen danışrlar ki Qaşqayıların qalığı için onun anlamağı çox çetin dir.

Edebiyat

Élin edebiyatı çoğança şi'ir ve dasıtan dir. Bu şi'irler ve dasıtanların çoğu uzun zamandan beri yazılı halında değıl, belki döşden döşe gelmiştir. Ama geçen illerden beri bazı amator araştırmacılar onu yığmeye baş qoymuşlar.

İndiki élinde eşidilen şi'irler, çoğança çağdaş şa'ırlardan dir. Çünkü mute'essıfana sebt édmemezlilikden dolayı, eski edibler, şa'ırların eserleri elde değıl.

Élin şa'ırları, xelqin eşayırılık yaşam terzi, onların exlağı özellikleri, tarıxsal olaylar, xelqin yaşamının toplumsal cenbeleri ve onların arzılarını öz şi'irlerinde canlandırmışlar. Qaşqayı şi'irinde heması şi'irde var ama ğemli, ah o nalalı şi'ir artıq vardır. Burada bu soru metreh olur ki bu élin savaşçılık ve dilaverliğine qarşı, neden heması şi'ir yérine çoğança ğemli, suzlu şi'irler démişler? Bunun coğabında bunu diye bildek ki, dâyımen hakımlar sitemi inen, tebîyet inen savaşıda olan bir xelqin şi'iri ele aşıqana, sevdalı, suzlu, ğemli olacaqdır.

Öbür yandan Qaşqayı şi'iri, köçden étkilenerek, önem bulmuştur. Bir yérden ürek qazmak, ayrı bir yére gidmek, bir para dostlardan ayrılmak, bir para ezizleri yolda ölenden sonra gümmek, bıraxmak, çox şi'irlerin xemir-mayası olmuştur. Bunlara göre bu şi'irlerin qonuları ğemli olduğı çox têbiyi bir mesele dir.

Qaşqayı şi'iri hıcalı dir ve çeşitli qalıblar varıdır ki en meşhürleri, Qoşma(ğezel), Geraylı, Asanak ve Şa-xatayı dir. Qaşqayı edebiyatının çoğu ğezel dir ve onun içinde çoğança işq ve sevda özünü görsedir.

Geraylı, çoğança avaz ve musığıda görünür. Buna ilgili üç aheñ vardır: Geraylı, Baş Geraylı ve Basma Geraylı. Geraylı ve ğezelin ferqı feqet hıcalar

sayısında dir. Ğezelde her mısra 11 hıca varıdır, ama Geraylıda feqet 8 hıca vardır.

Asanak ele o qalıbdır ki Azarbaycanda "Bayatı" veya "Mahni" ve Türkiyede "Türkü" déyerler. Qaşqayının en eski şi'irleri bu qalıbdadır. Asanak yéddi hıca varıdır ve dörd mısra. Üçüncü mısra azad ve qalığı qafiyedaş dirler, ve esli düşünce iki axırkı mısrada déyilir.

Şa-xatayı bir ayrı qalıblardan dir ki ele bir böle aheñinen élde çalınır.

Tazzalıkda, Şehriyarın Héyder Baba şirinden teqlid éderekdir müsemmet qalıbıda él içinde rayıc olmuşdur.

Mêzun

Qaşqayılar içinde en adımlı şa'ırdır. Séyyid İbrahim, Mêzuna mütexellis 1830'de Qaşqayının Emele tayfası, Qadırlı oymağından olan bir anadan dunyaya geldi. Mêzunun atası Kohgılı Lurlarının, Şéyx Habıl oymağından idi. O evvel, güncel bilgileri, Tacıkça ve Erebece edebiyat ve dilini öz famillari yanında örgener. Onun famillarının çoğu o zaman sevadlımış. Sonra diğer familları tekin, Dereşorlu tayfasının xanları ve kelanterleri yanında mektebdarlığa meşğul olur. Melik Mensur Xan dédiğine göre, Mehmed Qulu Xan destgahında, şahnama oxumağa meşğul olur ve néççeden sonra Él beyi Eli Qulu Xan, Allahyar Xan ve Bahadır Xan destgahında münşilik éder. O ele bu arada şi'ir démeğe baş qoyar. Evvel "Mehzun" texellusunu seçer, ama İsfahan hakımı, Zıl-ol-Sultan tapşırışı inen, öz texellusunu Mêzun'a değışdirer. Mêzun, özgür, téz inceyen ve qorxmaz bir şa'ırımış. O Erebe ve İslam bilimleri ve Tacıkça şi'ir ve edebiyatını çox derin mutaliya édmışimiş. Birpara münteqidler müddeyi dirler ki Mêzunun türkçe şi'irleri, Sâdi, Hafız ve Firdowsı adlı Tacık şa'ırlar şi'irlerinden çox étkilenmişdir.

Mêzunun yaşam dowranı, İranın bir mühüm tarıxsal olaylarınan çağdaş olmuşdur. Britaniya-İran arasında 1857'de qanlı bir savaş oldu. Bu savaş sonucunda İndiki efğanıstandaki Heratı şehri İrandan aralandı. Mezun bu savaşa giden Qaşqayıların qorxmazlığı, iğidliğı, fedakarlıkları ve gençlerin şehadetini tesvire çekip, onların yoxluqlarına yaş tökmüşdür. Bunların biri Sohrab Xan dir. Mêzun onun iğidliğinden böle yad édmışdir:

Sohrab Xan qılıcı berq-i cansıtan

Fereñide meşhür oldu dasıtan

Mêzun Türkçe ve Tacıkça şi'irlerinden ayrı Lurca şi'irde démişdir. Onuñ şi'irlerinde péyğember ve Hz. Eli medhi var, irfanı mezmunlar, axlağı öğüdler, rıvayetler ve Quran ayeleri vardır.

Mırza Mêzun şi'irleri ele böle él içinde dağınağımış. İlk defa Rıza Şah Pehlevi dowrasınıñ evvelinde, Melik Mensur Xan emri inen, Mêzun şi'irlerini yiğەرler. Ama bu nosxe ikinci dünya savaşında, müttefiqler bombardımanında Berlinde Melik Mensun Xanıñ evinde aradan gider. Bu üzden, İrana döndüğünden sonra, géneden Mêzun şi'irleriniñ toplamasını Moyın Defter Qehremanıdan isteyەر. Buna göre, Şahbaz Şahbazıñ 1988'de yayınladığı nosxesiniñ en esli qaynağı Moyın Defter nosxesi dir.

Şa'ır sonunda 1895(1313 A.İ) Şırazda dünyadan gider, Şahzada Mensur boq'esinde defn olur. Bu mezar indi Şırazıñ İsfahan Qapısı(Dervazé İsfahan) mehellesinde dir. Geçen illerde, Mehmed Nadırı Dereşuri ve néççe Qaşqay eylemcilerinden bu mezarı bir anıt olarak düzetmeye çalışırlarmış.

Yüsüf Eli Bey

Yüsüf Eli Bey veya Qaşqaylar lehcesinde İssib Eli Bey, éliñ öbür böyük şa'ırıdır. Şa'ır Sowlet-od-Dowle zamanında yaşarmış ve xanlar destgahınada yaxınımış. Onuñ texellusu "Yüsüf-ı Xosrow" dir. Atası, Xosrow da şa'ırmış. Bu şa'ır bir aşiq şa'ırmış. Şi'irleri hézninen başlanır, hıcranınan tamam olur. O genç kerez Sultan adlı bir qize aşiq olur, ancaq ona étişemez. Bu şikestden sonra şi'ir démeğe başlar. Buna göre Sultan onuñ şi'irinde bir mêşuq dir ve şa'ır öz qoşmalarını ümrünün sonunaça ele Sultan için démişdir:

Sultan ebes déme ümr geldi geçdi
Henüz şehla gözün xumarı çox dur
Seneñ bu dünyada érem bihişti
Henüz aşıqların tumarı çox dur

Hem mènevi senêtlەر, hemde lefzi senêtleri çox ostadlığınan kullanmışdır. Cınas ve ihamı çox qeşen haletinen démişdir. Yüsüf Eli Bey, Mêzuna qarşı ne sevadlı imiş nede Erebece bilirmiş. Meşhür şa'ırların şi'irlerinden héç istifade édmemiş belki feqet öz duyğuları çox semimi bir dilinen şi'ir halına söylemiş. Gerçekden o héç kesin sözünden kömek almayıp şi'irlerini feqet öz üreği için démişdir. Bu üzden bazen Yüsüf Eli Bey şi'irleri xelqin zihnında

Mêzunkılardan artıq qalmış, çünkü onun aşığana sözlerini varı kes anlaya bilirmiş. Bu xalqı şa'ırın olduğu-öldüğü çağ kesin belli değil.

Mehemmed İbrahim

Bir daha şa'ırlardan, Mehemmed İbrahim dir. Bu şa'ır éliñ büyük çalanlarının biri, ostad Nezeriñ oğulu dur. Üce boylu, xoş-héykel, ârif-meslek bir adamıymış. Hem türkçe şi'ir déyermiş, hemde Qaşqayı musığisini tanırmış. Sitar ve çöğür çalırımış, irde düzedirmiş. Mehemmed İbrahim qesdi henüz Qaşqayılar içinde rayıc dir. Éliñ büyüklerinen otururmuş, varı xelq yanında çox éhtiram varımış. Hz. Eli'ye çox iradet varımış, onun için néççe şi'ir démişdir. Mehemmed İbrahim inşar öz ölümü gününü ileri-ileri bilirmiş, bunun için bir şerh-i hal qoşub, onun içinde ruhuñ bedenden qopmasını teşrih édmışdir.

Dasıtan

Qaşqayı dasıtanları çoğança döşden döşe, bugünençe gelmişdir. Bu dasıtanlar içinde, resmler, inanclar ve éliñ ayrı değerleri görünür. Dasıtanların qehremanı çoğança, iğidlik, dilaverlık, qorxmazlık, gerçekçilik ve başka insanlık değerlerini varıdır. Bu cür dasıtanlar él içinde metele mêruf dir. Metelleri yaşlı adamlar, uşaqar ve gençler için têrif édirlerdi. Bundan ayrı aşıqlar, çöğür veya sıtarınan, Ğerib-Senem, Mahmud –Nigar ve Köroğlu dasıtanlarını çox suzlu söyleyerlerdi.

Bu arada, ileri çağlarda, xub hafızalı adamlar él içinde çox idi. Bunlar Qaşqayıların ilerki büyükleri, élxanları, xanları, kelanterleri ve iğidleri yaşamından xeber varlarıdı, onlardan çox dasıtanlar déyerlermiş. Elbete bu dasıtanları têrif étdikleri kerez, onları cezzab édmek için çox da özlerinden qoşurlarmış.

Musiği

Él içinde her arvad, uşaq, büyük, küçük, her fırsatta dağlarda, çöllerde seslenirler. Xelq olumdan ölüme müsiği eşidirler çünkü müsiği yaşamlarının varı yerinde var. Qaşqayı élxanları müsiğiye çox önem vézirlermiş. Élxanı obası içinde bir sünnet üzünden, xanzadalar görek evvel çöğür, sonra sıtarı örgeneymişler. Bunun üzünden, éliñ enj yéy saz çalanlarını istixdam édirlermiş. Bu çalanlar hem meclislerde çalırarmış hemde xanlar uşaqlarına saz örgedirlermiş.

Qaşqayı élxanları içinde, Sultan Mehmed Xan(Sultan Mehmed Xan), müsiğiye çox önem vérirmiş. Bunun için néççe dana hünermendlerden yollayar Téhrana ta müsiği medrisesinde bilimsel eğitim aldıktan sonra él içine dönüp, él uşaqlarına müsiği örgedeler. Ostad Xangeldi ele bu Téhranda eğitim alanların biri dir. Xangeldi eli altından çox adam eğitim alar.

İbrahim Xan Kohendil Pur(sol) ve Borzu Teyyibi Pur(sağ)

Şa'ır-meslek adam, Hüséyn Qulu Xan Semsam-os-Seltene, çöğür ve sitar çalmakda o qeder ostad olar ki özel bir ir düzeder. Bu ir indi él içinde "Semsam Qesdi" adına tanılır.

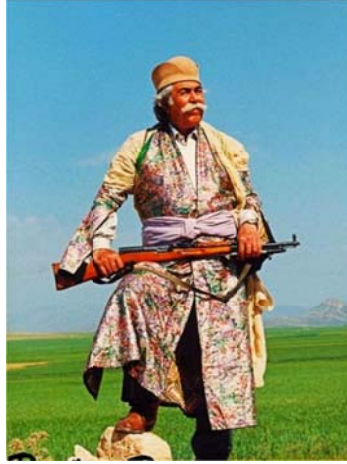

Temris Xan Keşkörlü

Son çalançılar ve irçilerden, Hulagu Xan Canıpur, Temris Xan Keşkörlü, İbrahim Xan Kùhendil Pur, Borzu Teyyibi Pur ve Mahmud Xan İskenderi adlarını démek olur.

Qaşqayı çalançılarını üç bölüntüye bölmek mümkün dir:

- 1-Aşıqlar
- 2-Çeñiler
- 3-Darğalar

Mahmud Xan İskenderi

Aşıqlar

Qaşqayılar qafqazdan köçdükleri zaman, bir para aşıqlardan da onların béléne İranın güneyine gelerler. (Teyyibi bunu Melik Mensur Xan dilinden neql édmışdir)Aşıqlar élinen béléne köç-qon édirlermiş. Onlar hem şad olaylar hemde ğemli hadiseler için mexsus irler varlarımış. Ayrıca, hünérlerinde hemasenin özel bir yeri varımış.

Aşıq Héyder Qulu, Darab Xan ve sonrakı élxanılar dowrasında, aşıqların réyisimiř. Démek o bir xub macıbınan istixdam olmuşumuş ta Darab Xanın uşaqlarına çöğür, sıtar örgede. İkinci Pehlevi dowrasının evvelinençez, aşıq İmam Qulu, aşıqların réyisimiř.

Ayrı meşhür aşıqlardan bunların adını déye bildek: Aşıq Seyyad, Aşıq Hemze ve onun qardaşı Aşıq Ehmed ve Aşıq İsmayıl. Aşıqlar geçen son üziliş ortasından sonra çöğürü unudmuşlar ve feqet, sıtar, tar, kemança, viyolın ve tumbek çalırlar.

Darğalar

Darğalar yanı develer çobanı, éliñ asanaklarını néyinen çalırlardı. Néy él içinde çox mehbubimiş ve darğalardan ayrı çobanlarda onu çalırlarmış.

Darğalar irleri çoğança öz yaşamları, işleri, yanı deve yaymağa merbüt dir. Onlarıñ özel irlerinden biri "Giden Darğa" dir. Bunlarıñ bir meşhür çalançıları Şah Mırza idi. Şah Mırza néyi çox qeşen çalırdı.

Darğalarıñ arvadları genel toplantılarda irléyen çox mēdud guruhlardanıdılar. Yanı él toplumunıñ ayrı tebeqelerinde arvadlar omumı yérlerde irləməye icaza yoxlarıdı. Éliñ en yéy irçileri ele bunlar içinde bulunurdu. Bunlarıñ biri Mah Perviz idi ki sesi hetta qerrilikde de çox gözəl idi.

Çeñiler

Kerna, Nağara, Surna sazlarıñıñ çalançılarına çeñiler déyerlerdi. Kerna çoğança birinc (boronz) cinsinden dir. Seher avazı tekin mēruf aheñler onıñunan çalınır. Gelini ata mindirmek kerez de ele bu sazlarıñan bir aheñ çalırlar. Bu ir o qeder ğemli dir ki hem gelin obasını, hem de kürekeniñ yaxınlarını ağılatır. Surna inen ama çoxraq aheñler çalınır. Çeñnama ve halay ele bu aheñlerden dir ki toylarda, çeşnlerde çox çalınır.

Ostad Xangeldi'den sonra, Ostad Qeytas, Darab Xanıñ özel çalançılarınımış. Onıñ oğulları, İlyas, Qere Mehemed(Qere Mehmed) ve Eydi, hem çaldıkda ostadıñıñlar hemde at çaptırmakda, oxçulukda ve üzmeke. Ostad Hacı ve oğulu ve Ostad Sarı Xan, başqa çalançılardanıñıñlar.

Çeñiler Qaşqayı tayfaları içinde dağınaq dirler, ama çoğança Şeşbekli içinde görünürler, orancaz ki bu tayfanıñ bir büyük oymağıñıñ adı çeñi dir. Farsımadan(Éymur) tayfasında onlara xetir déyerler. Ama Dereşorlı tayfasında öz famılları adına çağırırlar. Onlardan yaxlaşık üç üz oba Emele tayfasında varıdılar. Onlar orda özlerine özel kelerterleri var idi. Onlarıñ kelerterleri Sowlet-od-Dowle döneminde evvel Kiyamers Bey Ebd-or-Rehmanlı ve sonra Rıza Qulu Xan Ebd-or-Rehmanlı idi. Onıñ ölümünden sonra da çeñiler dağıldılar ve her néççe oba bir tayfaya qoşuldu.

Qaşqayı Aheñleri

Qaşqayı aheñleri, İranıñ resmi müsiğısine(Farsça klasık müsiğısi) çox bağıllık, benzerişi var. Meselen Qaşqayı Homayunu ve Farsça Homayun bir

kökden dir. Bundan ayrı bu maqamlar varı İsfahan Bayatı ve Afşar perdesinde çalınılır: Xosrow (Baş Xosrow ve Halaylı Xosrow), Bistun, Mêsüm, Héyderi, Kerem, Geraylı ve Behméyi. (Nesiri bunu Hebibollah Péyman araştırmaları üzünden yazmışdır, ama bu Farsça Klasik müsiğiye bağlılık dédiğimiz Téhranda eğitim alan qaşqayı hünermendlerinin étkisi ola bilir)

Bunlardan ayrı çox daha aheñler vardır: Céýran, Nigar Dağı, Yarım döne döne, Kesme nar ağacıyam, Marala bax bax, Lay Lay (Lala)

Bu aheñlerin çoğu éliñ xas ruhiyesi, arzılar, hıccanlar, ğemler ve şadlıqlardan qaynaqlanmışdır, xas bir neferiñ ibtikari değıl. Bunların tekamulunda varı hünermendleriñ payı var. Elbete éliñ aheñleri tedvin olmamışdır ama döşden döşe ilerki neslerden bugünküne gelmişdir.

Éliñ meşhür çalanları

Ostad Nezer ve oğulları, ostad Mehemed İbrahim, çöğür ve sıtar çalan ostad Süléyman, bunlar eñ qedimki çalançılardan dirler. Ostad Davud ,Ostad Süléymanıñ oğulu sıtar çaldıkda benzersiz idi, ayrıca onun qardaşı Ebd-ol-Hemid de kemançe çalırmiş. Ostad Hadı, Ostad Davud oğulu bu obanıñ eñ axırkı sıtar çalanı idi.

Hebibollah Gorginpur ve Muxtar Xan oğulu, Davud Nekisa örgencilerinden idi. Hebib Xan él içinde sıtarıñ müsellemler ostadlarından biri idi. Oğulları, Furud, Ferhad ve Ğulam Eli, önce ataları yanında Qaşqayı müsiğisini örgendiler. Sonra Furud ve Ferhad üç onil içinde, él müsiğisini mutalı'a éderek, araştırarak, not yazmağınan, éliñ aheñlerini tedvin ve sebt edmişdir.

Ayrı müzisiyenlerden biri Borzu Teyyibi Pur da var ki müsiği réştesinde tehsil édmışdir. Teyyibi Pur hem çalır hemde néy sazını ders vérir. Bundan ayrı Qaşqayı irleri ve maqamları için not yazır.

Mesüd Namdarı Qereqanı, Erselan Mırzayı ve Mehemed Cavidı eñ tanılan , çox çalışan bugünkü genç müzisiyenlerdendirler.

İrdede Mehemed Hüséyn Kıyanı ve Temrıs Xan Keşkörlü adını déye bildek. İndiki irçilerden de İbrahim Kühendilpur eñ tanılanların biri dir.

Qaşqayı Şi'ir ve Müsiğisiniñ Rabitesi

Qaşqayı éliniñ irleri ve müsiğisi çoxança ayrılıqlardan danışır. Çünkü ilerki köç-qon dowranında, çox çetinlikler ve ayrılıqlara uğrayırlarmış. Sonuç olaraq, şi'ir, müsiği ve ahneñler bu ğemli durumlardan étkilenirmiş.

Qaşqayı müsiğisinde néççe reğem saz vardır:

- 1-Saz o nağara
- 2-Saz (Kerna ve Surna) yanı savaş ve ceşn néyi

Kerna ve surna:

Kerna, veya "kar nay" savaş néyi anlamında gelir, ancaq Surna veya "sur nay" ceşn néyiniñ anlamında gelir.

Her iki sazıñ xelq medeniyetinde özel yérleri vardır. İkisi de savaş, barış, şenlik, hatta şivenlerde de çalınır.

Ayrı sazlardan, tar, sıtar, kemençe, çöğür adları démeli dir. İndiki tazza batıdan gelen sazlardanda vıyolun ve pıyanoda az-çok qullanılır.

İleri, meclislerde çöğür aşıqlarıñ eñ esil sazımıñ, ama indi yérini tar almışdır.

Qaşqayı müsiğisi saza baxıban üç qısme bölünür:

- 1.Darğalarıñ Néyi
- 2.Çeñileriñ Kerana, Surna ve Nağarası
- 3.Aşıqlarıñ tar, sıtar ve kemençesi

Her halda Qaşqayı müsiğisi her sazınanda çalınsa hemişe ayrılıqlardan şikayet édir. Bu ğemli nalalar, irlerde, şi'irlerde, asanaklarda, hatta gelin başılarda da görünür.

Qaşqayı éliniñ tayfaları çeşitli coğrafiyadan güneye gelmişler. Buna göre bir para şi'irlerde bu xalqıñ öz ölkesinden uzaq düşmesi yansıtlanmışdır.

Derbend ki déyerler, bir parça bağ dır
Alt yanı derya dır, üst yanı bağ dır
Yéddi ter mivesi dürmeli çağ dir
Alması, Héyvası, narı derbendiñ

Veya:

Bu yol gider Tebrize
Qennatı rize rize
Xudam bir yol vér bize
Biz varak ölkemize

Qaşqayı irlerinin çoğunıñ qonusu, yası, ağıt, veya ayrılık ğemi dir.

Bunlarıñ eñ xub örnekleri "Giden ağır él", "Nıgar dağı" ve "Zarıncı" dir.

Qaşqayı şi'irinde eruz yoxdur, feqet hıca vardır. Ancaq edebi senêtlerden çox faydalanmışdır: Teşbih, istiâra, cınas ve iham.

Gör Mêzun burada ne qeder gözəl insanın alyazısını doğala benzetdirmişdir.

Qarlı dağın dabanından çixen su
Séylab kimin nexl-i ümrüm ixen su
Daha dönmez serçéşmeden çixen su
Tedbir işe gelmez teqdir apardı

Dédiğimiz tekin, Qaşqayı şi'iri hıcalıdır ve çeşitli qalıbları vardır:

- 1.Qoşma(11 Hıcalı)
- 2.Geraylı(8 Hıcalı)
- 3.Asanak(7 Hıcalı)
- 4.Şa-xatayı(15 Hıcalı)

1.Qoşma(11 Hıcalı): Bu cür şi'irler Azərbaycan qoşmaları tekin dirler. Bu qalib gerçəkden Qaşqayı şi'irinin gezeli sayıla bilir. Bihzad Bihzadının Azərbaycan Türkçesi-Farsça sözlüğünde, qoşma böle têrif olmuşdur: "Bir cür Azərbaycan şi'irlerinden dir ki on bir hıcası vardır, 4 mısra ve bés bend dir. Bazen ilk bendde, ilk ve üçüncü mısralar qafiyesiz dirler. İkinci bendden sonra üç önceki mısralar qafiyeli dir ve dördüncü mısralar varısı birbir inen qafiyedaş dirler." Qaşqayının gezeli çoxlu yandan Azərbaycan qoşmalarına benzéyr. Ancaq bendler sayısı bazen bés, bazen bésden artırıp, qesideye benzéyr.

Mêzunun irfanı, öğüdlü şi'irleri, Yüsuf Eli Beyin bütün şi'irleri, ele bu qalıbda dir. Üstelik Qaşqayının çox ahençleri, irleri meğamı bu qalıbın 11 hıcalı şi'irlerinde oxulur. Örnek olarak bu qesdleri déye bildek:

Héyderi, Mêsum, Xosrow, Baş Xosrow, Heleyli (Halaylı), Tohmar, Homayunı, Behméyi, Zarıncı, Bistun, Nigar Dağı, Boz Dağ, Giden Ağır Él ve Kerem-Esli.

-----X	-----Y	/	-----	-----Y
-----X	-----Y		-----	-----Y
-----A	-----A			
-----A	-----Y			
-----B	-----B			
-----B	-----Y			
-----C	-----C			
-----C	-----Y			
-----D	-----D			
-----D	-----Y			

Qaşqayı qoşmasının qalıbı

2.Geraylı (8 Hıcalı): Buda Qaşqayı ve Azarbaycan arasında ortağ bir qalıb dir. Elbete Qaşqayıda bu qalıb için bir ad yoxdur. Bunu ğezelinen (qoşma) muqayısa olursa, görünür ki bu iki qalıb hıcalar sayısında birbir inen ferqi vardır. Ğezelde her mısra 11 hıca dir ama geraylıda 8 hıca dır. Ğezel qonuları mêmülen, doğa, sevda ve gözellik dir. Qaşqayı ırleri ve müsiğisi içinde geraylıya ilgili üç aherñ var: Geraylı, Baş Geraylı ve Basma Geraylı. Bu üçden Geraylı ve Baş Geraylı hıcalı şii'irlerinen oxulur. Meselen Mêzunun bu şii'iri Geraylı qalıbındadır.

Hem-şanına öz élinde
O çeker ğürbet derdini

iğid ki cowr ola bilmez
veteninde qala bilmez

Biri ki heqden zaval dır
Kimse ki mowlam ucaldır

onu dayamak mahaldır
él yiğilse sala bilmez

Dost bize mıhrıban olsun qoy ta âlem yaman olsun
Dunya varı ilan olsun hükm olmasa çala bimez

Varlı çeker ğem ükünü açılar müşkül düğünü
Yoxsul iğid sevdiğini talaş éyler ala bilmez

Mêzun söhbetin qilmese dayım danışıb gülmese
Gönül evi xoş olmasa dodaqları güle bilmez

Qaşqayı müsiğisinde, Geraylı, Baş Geraylı, Semsam, Giden darğa, Giden atlı,
Yar gele ay gel ve néççe dana ayrı irler, sekkiz hıcalı şi'irlerinden oxulmuşdur.

3.Asanak (7 Hıcalı): Bu qalıba Azarbaycanda "Mahnı" veya "Bayatı",
Türkiyede "Türkü" déyerler. Bu Qaşqayının en eski şi'ir qalıblarından biri dir,
bunun üzünden xelqi şi'irlerinin temeli tanıla bilir.

Bıhzad Bıhzadı sözlüğüne göre, bayatı qalıbı böle têrif olmuşdur:
"Azarbaycanın geleneksel şi'irlerinden dir. Dört mısrası var, her mısranın
yéddi hıcası vardır. Üçüncü mısra azad dır ve qalığı qafiyadaş dır. En esli
düşünce sonkı cüft mısrada gelir."

-----X -----X
----- -----X

Asanak örneği:

Dağdan yéndirdim qurdu Atım terledi durdu
Gidirdim yarı görem Ziyaret oldu yurdu

Veya

Gün gitdi zerdi qaldı Él gitdi gerdi qaldı
Öpmedim ala gözden Ürekde derdi qaldı

Çox irler yéddi hıcalı şi'irlerinden oxulmuşdur. Onların varısı asanak (bayatı)
qalıbında dır. Örnek için bunları déye biledek:

Lay Lay
 Lay Çınarım
 Céyran Céyran
 Döne Döne
 Gücer
 Nazım Sen Hara
 Aq Dır Mileğinj Gelin

4.Şa-Xatayı (15 Hıcalı): Şah İsmayıl Sefevi'ye mensüb olan bir dana daha Qaşqayı şi'irlerinin qalıblarından, Şa-xatayı (Şah-xatayı) dır. Él içinde ona mensüb olan bir şi'ir var kı böle başlanır:

Qara dağa qar yağanda daşları bir bir üçer
 Toy yatar mutrıb qocalar réñ o tar elden gider
 Bu baharda herne varıñ vér méye şad içeniz
 Ta gözün açıb yumañça bu bahar elden gider

Şa-xatayı qalıbının zahırı éynen ğezel tekin dir, her mısrasında on bés hıca vardır. Bunu da démeli dir ki Azarbaycanda her mısrada 15 hıcalı olan divan adlı bir şi'ir qalıbı vardır. Ama bu qalıb Qaşqayıda héç yoxdur.

Bu dört qalıbdan ayrı Qaşqayı şa'ırları tazıalıda ayrı qalıblarda da şi'ir déyerler. Bunların biri Müsemmet qalıbı di. Şehriyarıñ "Héyder Babaya Salam" şi'iriniñ qalıbı müsemmet dir. Örnek için "Dına" şi'ir toplusunda Mensur Şah Mehemmedi böle başlayır:

Qismet oldu Dına geldim döşüñe
 Secde qilem torpağıña daşıña
 Nezer salam qametiñe başıña
 Qucaq aç ta girem géne qoynuña
 Ana kimin men el salam boynuña

Bu dédiğimiz qalıblardan ayrı, mesnevi, Robayı ve dübéytide Qaşqayı şi'irinde vardır. Elbete robayı ve dübéyti tazıalıda mütedavıl olmuşdur, ama mesnevi Mêzun şi'irlerinde de var. Meselen Behr-ı muteğarıb ve Eruzı veznli bu şi'irleri örnek olaraq déye bildek:

Yürü sağıya bir dolu camı vér
Mene dem be dem cam-ı gülfamı vér
Vér arayış textgah-ı kéyi
Danışdır sıtarı dolandır méyi
Bihişt-i berin dir bugün sehn-i bağ
Gelib sowt-ı tihu vo dorrac o zağ
Hem-ağuş olub sönbül o yasemen
Qedeh-nuş olub surı yo nesteren
Bezenmiş bugün serv-i mowzune bax
Durub reqs éder bid-i mecnüne bax

Qaynaqça:

- 1.Nesiri Teyyibi, Mensur. (2009). *İranın Tarıx ve Medeniyetinde Qaşqayılar Neqşi*:45-60.
- 2.Oberling, Pierre. (1974). (Teyyibipur, Ferhad. 2004.Farsça tercümesi). *The Qashqai Nomads of Fars*.
- 3.Nadiri Dereşüri. Mehemed. (2002). *Güneşden Bir Kölge kitabındaki meqale: Ehmedi. Mohsın. Hekim Ayetollah Cahangır Xan Qaşqayı düşünceleri incelemesinin ikinci kongéresi. Tahrán: 92-102.*
- 4.Beck, Lois, 1986, *The Qashqa'i of Iran*, New Haven: Yale University Press.

Şi'irler

Hezret-i Mehemediñ Medhi Dir

Ezel heq nurundan ¹ qüdrete qelemin Küfrün gününü yandırmışdı ³ âlemi	yazdı erş-i mo'ellaye Mehemed ² şükr-ı lillah ⁴ saldı saya Mehemed
Mên éden batılı, heqqi buyuran İxen butxanayı menber qayıran	halalı haramdan seçen ayıran qedem basan mosellaya Mehemed
Musa Turda kelisada Ruhollah Bu texte bu tace ⁵ tebarikellah	mindı gitdi masevaye Mehemed biri "velnecm" biri "qol kefa billah" ⁶
Heq dédi medhine hamım tenzili ⁷ Mensux étdi Towratınan İncili	canışın Héyderi qasıd Cebréyli erşe çıxdı paye paye Mehemed
Mı'rac şamı gün gönderdi ⁸ ra'yetin Bir môcézi şeqlolqemer ⁹ ayetin	secde qılıb qabul étdi tâetin çekdi burmağını aya Mehemed
Feleğijn erşinde ¹⁰ kelamı revac Asıman-ı çarımına ¹¹ vérdi bac	meleğijn başında nur-ı dor rı tac xatemini yedollaya Mehemed
Arif biler bu kelamı bu dini Ya Reb olur baxa qiyamet günü	oxusa heq kelamında yasini ¹² Mêzun kimin bi-nevaya Mehemed

1. Nurunda (Nadır)

2. İlahı bir hedise işara édir, Hz. Adem dilinden déyr Allah huzurunda Erşe baxdım yazmışdı "La ilaha ilellah Mehemed resulallah".

3. Yandırırđı(Nadır)

4. Şükren Lillah(Nadır)

5. Bu text o bu tace(Şahbazı)

6. "velnecm" Quranıñ 53'üncü süresinde olan ilk keleme. Bu süre varı Hz.Mehemed vesfinde dir. "qol kefa billah" Rêd süresiniñ 43'üncü ayesi ve Enkebut süresiniñ 52'nci ayesine ilgilidir. (Nadır)

7. Heq vérdi yedine hokm-ı tenzili(Nadır)

8. Görende(Nadır)

9. Şeqlolqemer: Qemer süresiniñ ilk ayesine işare

10. Feleğijn betrinde(Nadır)

11. Asıman -ı çaharında(Nadır)

12. Yasın süresi, Şi'iriñ aqlamı bu dur: Feqet arıfler ve Qurandakı Yasın süresini oxuyanlar bu diniñ feziletleri ve bu şi'iriñ aqlamını aqlayalar.
(Nadır)

Eli Eleyhüselam Medhi Dir

Ya Eli ya Eli şah-ı "low koşéf" Vesiye Mustefa sırr-i men eref	mubarek taciñe tebarikelah heqqe eynolyeqin küfre ıstıbah ¹
Lamekan mülkında genc-i izzeten Qeleme qüvveten lowhe serxetten	kürsiye layıqen erşe zineten cebreyil ostadı morşiden billah
Sen buyurdun felek durdu bisutun Botxanada botlar oldu sernügün	sen dédin yer dutdu qerar o sukun ta heremde mowlud oldu ² babollah
Nuh sahib-ı kéşti dir sen duldulsavar Musada asa var sende zulfiğar	Mehammed mıracda sen şır-ı rahdar sen sırr-i ilahı isa ruhollah
Açan her müşkülü véren her morad Ehmede damadan heqqe xanezad	söyléyen heq sözü éyleyen cahad heqqidin göründün heq özü gevah ³
Sehmin lerze saldı erş-i kéyvana Yandı ateşkede sindi butxana ⁴	zolfıgarın rowneq vérdi imana melek tehsin étdi ⁵ heq ehzenollah
Ya Eli! Ya Eli! Şah-ı Bolhesen Üç min üç üz otuz üç badman ahen	héyder o heyheder, sef o sef şiken serpencer Xéyberden qazdı yedollah
Mêzunem medhiñe merfetim yox Mowlacan özüñe liyaqetim yox	mêsiyetden ayrı ⁶ ibadetim yox Qenberin quluyam elhemdolillah

1. Nadır nosxesinde bu iki béyt bütün ferqli dir:

"Low koşéf" textine eğlenen sağı tebarek taciña tebarekellah
Ezelden ebede vücüdün bağı doldur camı, vér méy "elhokm o lillah"

Hz. Eliden bir hadis var: "Low koşéf-el-ğeta lemma-ezdet yeqına" Eğer perdelerde düşsede benim inançımı daha
artırmayacak.Yanı allaha inandığım için daha bir zada gérek yox.

2. Oldun (Nadır)

3. Mowludundan şeref tapdı béytollah (Nadır)

4. Söndü ateşkede yandı botxana (Nadır). Belki doğrusu bu imiş "Söndü ateşkede sindi botxana"

5. Dédi (Nadır)

6. Géyr-i mêsiyetden (Nadır)

Geldi Hay Geldi¹

"Ellahom e selli ela Mehemmed" İmamlar serveri, dinime qüvvet ³	enbiya-owlıya ² , geldi hay geldi "Eli-yi Murtıza", geldi hay geldi
Bugün yére geler aye-yi Quran Kaferler içine salan bir qıran ⁴	metlebimi vér éy qéblede turan zulfiğarı çalan geldi hay geldi
Quranı oxurlar, aye üzünden Bınamazlar, düşer heqqiñ gözünden	nur tökülür péyğemberiñ sözünden cebrayıldan nıda geldi hay geldi
Nurdan tökülübdür onıñ péykeri Doldoluñ deminde qeçer Qenberi	yaqutdan yonulub onıñ menberi can véren, can alan, geldi hay geldi
Mêzun déyer: yarım kowsere sağı Hezret-i Mehemmed minmiş borağı ⁵	şokr-ı lillah gördüm cenneti bağı yanında aslanı, geldi hay geldi

1. Bu şi'ir feqet Nadırı nosxesinde vardır, Şahbazı nosxesinde gelmemiştir.

2. Enbiya'Owlıya: Béle gelir ki , bunun yerinde ayrı kelemeler varmış. Belki "vesi yi Mostafa" bunun yerinde imiş.(Nadırı)

3. Dinime qüvvet: "dizime qovvet" de yazılmışdır.(Nadırı)

4. Qıran: qetl-i am , toplu öldürüm

5. Boraq: Hz. Mehemmed'iñ atı. Rivayatlara göre Mı'rac gecesi Hz. Mehemmedi Mescidelheramdan Mescideleqsaya aparan at.

Yar Méyl Édib Bize Gelir ¹

Bar ilaha şükr-i nêmet Xeraman tavus-ı cennet	yar méyl édib bize geler boyun süze-süze geler
Séhr-i çéşmine tebarek ² Do'ayı çéşm-i zexm gérek	alar can, aparar ürek bu qız axır göze geler
Her ehdde bir ciğer-xun var Ordakı qeddi mowzun var	Léyli var, Qéys-i Mecnün var terif olur söze geler ³
Her kim yar intızarı dır Bımar dır derdi karı dır	hicrinden reñi sarı dır tağet édmez üze geler ⁴
Her kim bu sowdaya düşer ⁵ Mêzun herne artıq yaşar	zerfiyet olmasa daşar şi'iri ter o taza geler

1. Bu şi'ir Nadır nosxesinde vardır ama Şahbazı nosxesinde yoxdur.

2. Bazı yérlerde "Siyeh çéşmine tebarek" gelmişdir. Fetebarıkelah ehseñ- el-xaléqin (Nadır)

3. Her yérde bir gözél olsa xelqin diline düşer, her yérde ondan söz olur.(Nadır)

4. Sevdalanan biri sevdasını gizliyemez (Nadır)

5. Qafıya'ya göre "duşar" olası. Qaşqayılardı çoğu "düşer" déyerler, ancaq bazı lehcelerde "duşar" da déyerler.

Gezdim aralı¹

Xilqeti olanda bizim cananıñ Ya ağzına emcek qoyan ananıñ	Toprağında şehd-i şeker ² varımıñ Memesinde ab-ı kowser varımıñ
Ne Léyli erebde ne Zılxa ³ Mısrde Ne bizden ileri ne bizim esrde	Ne Esli Urumda ne Şirin Qesrde ⁴ İnanmam ki senden yéyter varımıñ
Çox éhtiyat étdim gezdim aralı Ay ağalar bizim çölün maralı	Ğemzesi édmeye ⁵ bağrım yaralı Mojganında tir-i xencer varımıñ
İşqin şarabından mest o medhuşam Hemişe méyl édib o yérden xoşam	Mest o medhuşam ki dayımelcuşam o yéri ki bizim délber varımıñ
Mêzun ğem kuyuna gozar éyledi ⁶ Yar dönüb halına nezer éyledi	Yatmadı géceler seher éyledi Aşıqlar ahında eser varımıñ

1. Nadırı bu ğezeli Mêzundan bilir ama Şahbazı onu Yüsüf Eli Beyden bilmiş dir.

2. Şehd o Şeker (Nadırı)

3. Züléyx

4. Ne Léyli erebde Züléylxa Mısrde Ne Esli Ermende ne Şirin Qesrde (Nadırı)

5. Çox éhtiyat étdib gezdim aralı Ğemzesi éyledi bağrım yaralı
Hey ağalar bizim çölün maralı Mojganında tir o xencer varımıñ
(Nadırı)

6. Yüsüf-ı Xosrowvun gozar éyledi (Şahbazı)

Olmaz Varan Her Dukana Üreğim¹

Müddet idi yatmış idi oyandı Terlan kimin dower éyleyib dolandı	yéni başdan geldi cana üreğim hava étdi Heşterxana ² üreğim
Xeber apar varı yara yoldaşa Pervana tek mâyl olub ataşa	ürek coşub ister başımdan daşa qorxaram kı axır yana üreğim
Yadıñdadır işq evinde gezerdiñ Dost bağında günçe güller üzerdiñ	qelem alıb vesf-ı halıñ yazardıñ bağbanıdıñ gülüstana üreğim
Ürek senen cism o canda şehenşah Bazarlarda çox dur etles-i kemxa ³	dunya işretini étdiñ monteha olmaz varan her dukana üreğim
Bülbül-i hızarım éyleme xoruş Mêzun öz gülünü édme feramuş	ne ol dél-xeridar ne ol dél-foruş ta dönmeye bağrıñ qana üreğim

1. Şahbazı nosxesinde bu şi'ir gelmemişdir

2. Bir yérin adıdır, ama bazılarda onu "Hac Tarxan" déyrler. Demek Heşterxan indiki Azarbaycandakı Astaraxan şehri dir. Qaşqayı şi'irlerinde Derbend, İrevan, Nexcivan, Gurcistan ve Heşterxan çox gelmişdir. (Nadiri)

3. Kemxa: Kemxav veya Kemxab neqş o nıgarlı, howu (porzu) çox az olan bir qumaş. (Nadiri: Moyin Farsça Sözlüğü)

Kemxa (Kemha): Bir çeşit ipek qumaş, Yazın yeşil kemxa giymiş qışın beyaz giyen dağlar -Türkiyede Xelq Asanaklarından (<http://tdk.org.tr>)

Ecel Tirin Atar Bir Gün¹

Zemin üste sevaren sen Adam owğan ² şikaren sen	açar ağzın utar bir gün ecel tirin atar bir gün
Zalım düşme kec xıyala Çox güvenme genc-i mala	yoluñ düzüynen düz yola felek héçe satar bir gün
Kêben tanı namaz éyle Cebriñi xelqe az éyle	heq yoluna nıyaz éyle nam o nişan iter bir gün
Dayım vérdir Eli olsun Penahımız Eli olsun	heyte seyenceli olsun ³ Eli dada yéter bir gün ⁴
Xezan olur bağ bağçalar Birbir gelir qarımçalar	qurrur tökülür günçalar cismiñe yér dutar bir gün
Munu déyer Mêzun xeste Daş tökülür qebrim üste	men ölen de déyiñ doste axır issim ⁵ batar bir gün ⁶

1. Şahbazı nosxesinde bu şi'ir gelmemişdir onu Nadırı nosxesinden yazdım.

2. Owğan: Avğan, Bir şikalıñ bereği, Ovlamaya yaxın olun bir yér, Bir owu ordan qolaylı vurma umkanı olan bir yér.

3. Heyte seyenceli: Hezret-i Eli baresinde "Nad Eli" adlı bir do'a'ya işara dir.

4. Bu iki béyt çox nosxelerde yoxdur, qafiyeniñ tékrarı olduğuna göre élhaqı olduğuda héç bêid değıl.(Nadırı)

5. İs: Qoxu, Bazi Qaşqayı lehcelerinde "is" déyerler , bazı lehcelerde "qoxu"

6. Axır issim batar bir gün: qedim zamanında qebr üstüne çör düzedirlermiş , bu ona işara edir (Nadırı)

Bilmem Neyem

Délber böle bizden aparıb aram
Böle mest-i işq olmuşam anlamam

bilmenem dél nedir délarım nedir?¹
sağı nedir şarab nedir cam nedir²

Bilmem neyem ya ne idim ezelden
Çekib getirdiler néççe mehelden

ya ne olasıyam çixem bu haldan
héç bilmedim metleb nedir, kam nedir?

Men gelmedim nağıl olam yavegu
Ta can varım dost koyunda çekem hu

men gelmişem teşxis vérem mu be mu
déyem dirlik nedir neş o nam nedir?

Men geldim göyerdem gülzar-ı işqi
Déyiş o ki éder ınkar-ı işqi

gelmedim bağlayam bazar-ı işqi
pes bizi coşduran zir o bem nedir?

Men gelmedim bu dünyayı ev édem
Mest gelmişem mest olasım mest gidem

edemden gelmişem olasım edem
ta bilmeyem şerbet nedir sem nedir?

Men gelmedim mâyl olam her güle
Bağban bıca hay-huy éder gülğüle

men gelmişem bülbül olam bir güle
bülbül bilmez qefes nedir, dam nedir?

Men gelmedim ğüsse yéyem ğem yéyem
Nadan değlem ğem ükünden xem yéyem

men gelmişem hemi çalam hem déyem
Mêzun déyer ğüsse nedir ğem nedir?

1. Ki bilmem dél nedir dılarım nedir (Nadiri)

2. Bihed mest-i eşq olmuşam anlamam (Nadiri)

Yazıñ Aman İşq Evi Dir Daha Hêç

Pervanayam yar üzünde çırağa Sökseler cesedim ¹ başdan ayağa	cana yêten elowı dır daha hêç bend be bendim işq evi dir daha hêç
"Elesto rebbekom" ² teblin çalanda Dost sowal édende cevab alanda	dost o düşmen imtihanı qilende beyan étdim işq adını daha hêç
Biri zolmet sevib biri işqde dir Hamı puç ³ dur herne vardır işqde dir	biri dunya dutmak için meşqde dir bu dunya hêç sultanı hêç şahı hêç
Hansı sultan texti gitmedi bada Atam rehmet olsun dêrdi ostada	hansı aşiq oldu ölü dünyada oğluma ders-i işq örged daha hêç
Baxıñ necdiñ toprağına daşına Méskin Mêzun ölse qebri daşına	yas dutub mecnünün gözü yaşına yazıñ aman işq evi ⁴ dir daha hêç

1. Cesedim Sökseler (Nadırı)

2. Elesto rebbekom: Quran ayesine işara édir; Elesto bé rebbékom: Men sizıñ yaradanıñız değılem?

3. Yox (Nadırı)

4. İşq elinden (Nadırı)

Ğem Varımış

Men bena qoymadım çekem bar-ı ğem Méy içmeğe götürmedim cam-ı cem	ğem varımış bu ğemxana varımış méy varımış bu méy-xana varımış
Dédi o ki qoydu işqin bınası Qızıl gül cacası bülbül nalası	mêşuq yandırısı aşiq yanası şêm varımış bu pervana varımış
Biriniñ derdi çox biri derdi az Mecnün mest-i işq o léyli mest-i naz	biri délperişan biri délnevaz ¹ dağ varımış bu divana varımış
Cahanı yaradan cahan-âferin Ferhad o bısutun, Xosrow o Şirin	ezelden buyurub bu resm o ayın bu dasitan bu efsana varımış ²
Gözeller gözleri mestimiş xunriz Méhnnet çeken oğul mühebbetli qız	dili şeker dudaqları şekerriş ³ zalım ata bexil ana varımış
O işve ki rexne salar imana Ne bir Mêzun döşü olmuş nışana	o tir-i ğemze ki kar éyler cana ⁴ tir varımış bu nışana varımış

1. Kimi derdi çox dur kimi derdi az kimi délperişan kimi délnevaz (Nadır)

2. Bu iki bēyt Nadır nosxesinde vardır ama Şahbazı nosxesinde yoxdur

3. Erğevan lebleri, dili şekerriş (Nadır)

4. O işve ki rexne saldı imana o tir-i ğemze ki kar étdi cana(Nadır)

Mubarek Géce

Mubarek géce dir yar mihmanım dır uzansın bu géce seher olmasın
Rowşen üzü şêm-i şebistanım dır güne dé çalmasın qemer olmasın

Qere qaşı kelamollah qafı dır qoynu içi çin céyranıñ nafı dır
Etr-i meclis için zülfü kafı dır gülâb sepilmesin enber olmasın

Mo'enber saçları boynum kemendi mo'etter zulfları ümrüm péyvendi
Emmeği kafı dır lebleri qendi nebatı néylerem şeker olmasın

Elim gül qoynunda şah lımu taptdı éle san kı suyuz ciğer su tapdı
Destenbu memerdan elim bu tapdı qoy meclisde nar-ı nowber olmasın

Geçmek olmaz şux o şirin ahudan xoş mezah xoş söhbet xoş goftogudan
Qucuşub yatanda şirin uxudan oyanmak eqlije baver olmasın

Délberim aram dır köylüm aram dır işler devam tapdı merge Qevam dır
Mêzun déyer géce gündüz do'am dır can bicanan dél bidélber olmasın

Aya Dé Pinhan Ol

Oturmuşdum ne qiyamet yürüdü ¹ Aya dé pinhan ol çıxdı xorşıdı	buy-ı er-er, zülfü enber şux o şen serve dé yürüme méydan oldu ten
Gözlerim nuruna giden gerd-i eşq Natavanam çekebilmem derd-i eşq	hesret zeyif étdi oldum zerd-i eşq ² adamıyam ³ ne fuladam men ne şen
Soruşmaz ehvalım şux o délroba Gör héç xeber olur léyli-yi ozra?	pervana yanmağı şeme ne perv Mecnün nalasından ağlar şır pelen
Bezedib cemalın hüsnün arayıb Yaman gözden heq saxladsın acayıb	zinet vérib enber telin darayıb lıtafetli bâ-nemek dir sebze-reñ
Qulı ki kec yoldan şahraha düşdü Mêzun bir bipéyman dergaha düşdü	xasse emin olub dergaha düşdü ya tapar gowheri ya utar nehen

1. "Yér idi" veya "yürüdü", esli nosxelerde Ereb elıfbasınan yazdıklarına göre belli değıl. Ama burda "yürüdü" doğırurag olabılır.

2. Hesret çekib zeyif oldum zerd-i eşq(Nadır)

3. Adamıyam: Mende bir insanam.

Géne Dile Geldi

Ğiflet uxusundan yatan gönjölüm Géne dile geldi elowli dilim	yatan gönjöl oyan hay oyan oldu üreğim bendine ¹ yan-hay-yan oldu
Qize cellad gözün menden qan teler ² Bu gözeller hamı menden qan teler	qan teler, can teler, din-iman teler ³ her biri doğruldu bağrım qan oldu
Siz ki gözellikde hemta yoxunuz Ne fayda ki ehd o vefa yoxunuz	biziminen solh o sefa yoxunuz çok böyle gözeller imtahan oldu ⁴
Her kime can dédim çekdim cfası Héç tebib bilmedi derdim davası	her kime yar dédim görmem vafası ne bir doğru ilac ne darman oldu
Bir cêmidik hal biridik xıyal bir Herifler gitdiler meclisden bir bir	héç bilmezdik ğem o ğussa merg o mir Mêzun déyr söhbetim bıyaban oldu

1. Ciğerim goşası, yan-hay-yan oldu(Nadırı)

2. Teler: İster, Şahbazı nosxesinde bu keleme yérine "Teleb" gelmişdir, Ama "teler" doğruraq dır.

3. Can teler, dow teler, din-iman teler (Nadırı)

4. Çok bu gözellerden imtihan oldu(Nadırı)

Köylüme

Néççe gözel qondu köçdü
Ğem-i hicran hedden aşdı

bu karvansara köylüme
qılmedi çara köylüme

Tapılmadı bir derd emi
Çara yox tebib merhemi

silmedi köylümden ğemi
menim bu yara köylüme

Beske zülfüñ çin be çin dir
Üzüñ cam-ı cahanbın dir

zülmet dir yolu çetin dir
ayna sal qara köylüme

Emsem lebiñ nabatını
Genc-i hüsnüñ zakatını

buldam xizriñ hayatını
vér bu nadara köylüme

Yara déyiñ eziz günde
Vérsin zülfları xeminde

méy içmekde xoş deminde
bir yér avara köylüme

Mêzun işqiñ gülzarından
Bexye vur zülfüñ tarından

yaralı mujgan xarından
bu pâra-pâra köylüme

Ayaydın Géce

Esdi bad-ı sebah éydiñ sabahı sebz o xorrem oldu deşt o kuhıstan
Yanı arıflara haram dır dahı buxarı pehlisi künc-i şebıstan

Bahar oldu sönbülsuzam gülsuzam bu qefesde qanatsızam qolsuzam
Qalıb künc-i méy-xanada yolsuzam gel éy şux o şirin gözleri mestan

Ayaydın géce dir ebr o hava dir güller arsında solh o safa dir
Bizim derde şehd-i péstan dava dir naşı tebib vérir ennab sepistan¹

Eğer can almağa varıñdır xıyal gel ta sowedalaşak ikki ehl-i hal
Evvel bir buse vér sonra canım al dunyanıñ resmi dir bédé o béstan

Mêzun éder öz umrundan endişe kim fayız varıdır qalıbdır qışe?
Bizler yoxak bu cahanda hemişe yaz o fayız gelir qış o tabıstan

1. Sepistan: Ennab inen işlenen bitkisel bir ilac. Ennab ve sepistan ishal ve kéheyi aradan aparmak için işlenir.

Nala Çekmeğinen Yara Sağ Olmaz

Bextiniñ parçası qere olanıñ
Ecel gelib péymanası dolanıñ

selsebil suyuynan yusañ aq olmaz
Eflatun étirse ebes sağ olmaz

Errider iğidi gözeliñ dağı
Bülbülün öz gülü bağban öz bağı

qerrider gözeli hıcran dostağı
özüne qoymasañ damağ çaq olmaz

Qize zülfün enber ola yaxşı dir
İki derdli hemser ola yaxşı dir

néyşekerde şeker ola yaxşı dir
öldürse birbiri bıdamağ olmaz

Haçan olur kamım senden alam men
Belki gül üzüñe bülbül olam men

xelvet édib qol boynuğa salam men
cennet güşesinde böle bağ olmaz

Sowuq def'in édmek olmaz çırağdan
Mêzun şafa ister ennab dudaqdan

olmaz alağ üz il baxsañ ıraqdan
nala çekmeğinen yara sağ olmaz

Söyle Görem

Bugün gördüm xab içinde sehergah Suzunan söylerdi çerx-i felek ah	nalır ciğerdağlılardan bir felek menzurun olmadı destegir felek
Bilmem neyer, ölmeñ, itmeñ qerrimeñ Rénd o porfen kohna zalañ çürrümeñ	ğafıl ahdan su oluban errimeñ étدیñ néççe cevanları pir felek
Şum gelineñ hemser olmañ héç ere Billeñ asımanı éder pencere ?	hezer éd ahımdan şux-ı mesxere elowlı köylümden çixen tir felek
Söyle görem başa vurdun hanınan Néççe dolu xumre aşiq qanıynan	gedayınan? ya şahınan? Xanınan? bıxod içib héç olmadıñ sir felek
Bilmem yatıb künc-ı ğemde hara bext? Neçün qıldıñ ezel meni qara bext?	Yareb oyanıban haçan dura bext? Xelqe Kafur olduñ mene qir felek
Mêzun héç yanmayır bextim çırağı Şah-ı işqem bext naferman mülk yağı	gün be gün artırır ciğerim dağı ğirete gel öz mülkimi vér felek

Bir Bir Apardı

Bihed çekdim ruzıgarın cowrını Uşaqlığım cevanlığım dowranı	héc metleb olmadı destgir apardı qehbe felek vurdu bir bir apardı
Süd emdiğim uşaqlığım âlemi Davuşduğun felek aldı kem kemi	şur-i cevanlığım ğururum demi vérdi güvendirdi délgir apardı
Bir sols-ı ümrümden tiftidim nadan Bir sols-ı qocalık bosdu ¹ ax aman ²	bir sols-ı ümrümü apardı şeytan Uğrudan qalanı falgır apardı
Sağı doldur xah saf ola xahı durd Dunya yaylaq adam quzu ecel qurd	destibord éd felek éyler destibord çekdi bu sürüden bir bir apardı
Qarlı dağın sinəsinden çixen su Daha dönmez serçéşmeden axan su	séylab kimin nexl-i ümrüm ixen su tedbir işe gelmez teqdir apardı
Getirdi erseye néççe piléten Néççe gümüş ³ üzlü şux o siminten	bıraxdı cowşeni geydirdi kefen saçı kemend zülfü zencir apardı
Sohrab Xan qılıcı berq-ı cansitan Üz miñ rubahbazlık étdi asıman	ferenjde meşhür oldu dasitan açdı şır bélinden şemşir apardı
Mêzun daha éyş o nuşa yol açmam Göynü ölü bazam perr o bal açmam	meniminen méy içen yox méy içmem hempervazlarımı bazgır apardı

1. Bosmaq: yol bağlamak, yol vurmaq

2. Bir sols-ı ümrümü qoca na'tavan

3. Hem "gümüş" hemde "güneş" nesxelerde gelmişdir. Ancaq "siminten"e göre gümüş doğrurraq olabilir.

Çix Ta Âlem Göre

Herkim éder béş veqt kêbeye sücüd
Insanda kî mümkün olmaz bu vücüd

dem be dem aşığıñ qiblegahı sen
bilmem huraj ya melekler şahı sen

Hüsnüñ ay o güne ne nisbet vérem
Yiğér destgahını banu-yı érem

çix ta âlem göre ne bir men görem
veqti ki bezereñ qiblegahı sen

Peri gérek ola nezerden nahan
Mela'ékseñ söyle neden şirin can

hurı gunahkara olmaz hemzeban
vurmuşaj yér üste menzilgahı sen

Bu mêniye héç aparmaz eql péy
Xoş o söhbət, hoş o sağı, hoş o méy

hemdem ola bir gedaya şah káy?
bir fincanda gah men içem gahı sen

Aşıq olan xıyalı ne, fikri ne?
Yememiş nêmetiñ Mêzun şükrü ne?

yardan ayrı namazı ne zikri ne?
mümkün olmaz yérde bulañ mahı sen

Dağlar Qarıyam

Bir ağacam¹ ne ber varım ne saya bu cahandan o cahandan arıyam
 Temennalı sowedagerem kem-maya tapılmaz gowherin xeridariyam

Bir periveş nıgarınan xoşum dur ğemzesi ğaret-ı eql o huşum dur
 Xab o xıyal içre hem-ağuşum dur o yatıb nazınan men bidariyam²

Étdi çox kimseler teqdır-i işqı anlayıb bilmedi temhid-i işqı
 Mene çalan gündən xorşid-i işqı gün be gün errirem dağlar qarıyam³

Güni ki zülfların toruna girdim bir beli démemiş miñ bela gördüm
 Éhtiyat édmədim köylümü vérdim müddet dir ki zarıncıyam zariyam

Cowheri ferq éder gowheri daşı ehl-i kar alar yaxşı qumaşı
 Mêzunu nowamuz bilmeyin naşı bu sinfin ostadı kohnakariyam

1. Dirextəm(Nadı).
 2. Bu iki bəyt Şahbazi nosxesinde yoxdur.

3. Can çekerem can canana yétirmez muruñ erzi süléymana yétirmez
 Yérden elim asıman yétirmez mühebbet zencirin gireftanyam
 (Nadı).

Hesretli Bülbul

Doqquz ay hesretli şeyda bülbülem günçeden açılmaz¹ güllerim benim
Ne xıyal éyleyim danışam gülem felek uzaq salmış² yollarım benim

Seyyad oldum yar toruma düşmedi seylab kimin gözüm yaşı coşmadı
Arzusun çox çekdim axır aşmadı surahı gerdene qollarım benim

Aramım kesilib yata bilmenem bülbülem gülüme yéte bilmenem
Künc-i qefesdeyem öte bilmenem xalıdır sonadan göllerim benim

Axır gider yaman sowedada serim dağılar tefrege olar defeterim
Öz yaman bextimden vardır xeberim yétmez dabanına ellerim benim

Mêzunam gürbetde itdi nişanım harda gezem hara ola mekanım
Vérmedi muradım almadı canım héç iğid görmesin günlerim benim
Bu şi'ir Şah-xatayı vezninde déyilmiştir. Yanı her mısrasında 15 hıca vardır.

1. Açılmaz günçeden güllerim benim (Nadır).

2. Felek uzaq saldı (Nadır).

Qardaşı Böle Olanıñ

Bu gelen now-cavanıñ var lebinde can şiresi
qardaşı böle olanıñ can alır hemşiresi

Dexil bu mujganı oxdan, nazinen bu el ayaqdan
canım çıxsın yareb kimler bu ele el véresi

Cêd-i zülfün töküb çin çin, helqe helqe, xem bé xem
yağı köyller¹ zenciri dir bu zülfün zenciresi

Billeñ neden elim ister duta çowgan-ı zülfünü?
men qocayam lazım olur bir elim destgiresi

Dirrilseydi şah-xatayı Mêzunıñ dowranında
bu şi'riñ hezzi olurdu diliniñ tezkeresi

1. Köyller: Köyl+ler, Könüller, Gönüller, Ürekler.

Derdimi¹

Vadı-yı mihnetde men oldum mecnün Yarıñ hıcranından bağrım oldu xun	kime déyem bu divana derdimi démek olmaz her nadana derdimi
O bülbül ki ayrı düşdü gülünden Bad-ı seba zindanılar dilinden	dayım nala çeker hıcran elinden bir beyan éd gülüstana derdimi
Tağetim keselib aramım yoxdur Menim sır sözüme mehremim yoxdur	xoş demim geçib dir hemdemim yoxdur qoy bilmesin héç bıgana derdimi
Sırdaşım xeyli dir sırdaş bulunsa Bir üreği yanan yoldaş bulunsa	bir ehl-i derd rénd o qellaş bulunsa yara déye yana yana derdimi
Bülbül şowqı gül bağından tükenmez Mêzun sözü demeğinen tükenmez	işqin şurı damağından tükenmez gérek yazam dasıtana derdimi

1. Nadrır nosxesinde bu şi'ir o qeder ferqli idi ki onu ele bu şi'irden sonra ayrı yazdım.

Gérek yazañ dasıtana derdimi

Vadı-yı mihnetde men oldum mecnün
kime déyem bu divana derdimi

Çerxiñ siteminden bağrım oldu xun
démek olmaz her nadana derdimi

Sır sözüüm xeyli dir sırdaş bulunsa
bir ehl-i derd, mehrem yoldaş bulunsa

Bir üreği yanan qardaş bulunsa
yara déye yana yana derdimi

Bülbüli ki ayrı düşdü gülünden
dayım nala çeker hicran elinden

Bad-ı seba zıندانılar dilinden
bir beyan éd gülüstana derdimi

Pérışanam eql-i mohkem yoxumdur
xoş demim geçib dir hemdem yoxumdur

Men ki sır sözüme mehrem yoxumdur
qoy bilmesin héç bıgana derdimi

Bülbül şowqı gülüstandan tükenmez
ışqıñ şurı damağından¹ tükenmez

Mêzun sözü demeğinen tükenmez
gérek yazañ dasıtana derdimi

1. Damağ: Düşünce, Beyin, Fıkır.

Yanmak Benası

Ezelden yandırmazlardı
Ot düşsün şêmin canına

méskin aşiq-ı şéydayı
qoydu bu yaman benayı

Yareb şikve édem kimden?
Nice çekdiñ qeleminden?

yanmak resm olmuş qedimden
sevdiğim şux o zıbayı

Her kim ki aşiq-mêşiq dır
Gül gördü bülbül aşiq dır

işi başdan dolaşiq dır
artırdı cowr o cefayı

Söhbət menden sazı senden
Bade menden mezze senden

ürek menden nazı senden
unudak fikr-i dünyayı

Mêzun déyer şeker-leb señ
Meğer şimr o mirğezeb señ

üzü gündüz zülfü şeb señ
geymişen gülgez darayı

Bizim Élde Qedir Bilen Az Olur

Köylüm ¹ quşu qefesinde tab éyle Hıcran çekib ğemxanada tab éyle	yox qerarıñ neçün sebrin az olur bahar olur gül açılar yaz olur ²
Ostadın verdiğı pend-i ezeli Sevme bivefayı, alma gözeli	ğerek köylün kitabına yazalı şux gözelde ehd o péyman az olur
Ğem yéme saziş éd yaxşı yamana Yeqin müşkülgoşa şah-ı merdana	dayım bir haletde qalmaz zamana müşkül açar bağılı derler baz olur
Bilmediñ niş olur nuş-ı eselde İşqi sevdiñ éşidmediñ gözelde	éşidmediñ mukafat var emelde işve olur, ğemze olur, naz olur
Yürü Mêzun ehval alan yoxusa Qedriñi bil qedriñ bilen yoxusa	derdiñ déme darman qilen yoxusa bizim élda qedir bilen az olur ³

1. Göğül (Nadır).

2. Hıcran çekib ğemxanada xab éyle qış dolandır gül açılar yaz olur (Nadır).

3. Bizim élda qedriñ bilen az olur (Nadır).

Yol Uzaq Dır

Ğemli köylüm şadlıq senden beri dir
qehbe felek rah-ı çara édib ten
Öz qara bextimden şikve yéri dir
gücüm çatmaz feleğinen édem cen
Damağsizam germ bazarım olub serd
derdimi söylemem yoxdur ehl-i derd
Bir âlem na-merd dir nabud olub merd
él hamı dürü¹ dur xelq hamı düreñ²
Yamanıdım yaman yolda dutuldum
gowheridim gelib mufta satuldum
Mohrem oturmadı neqşe mat oldum
peşimanlık üreğime vurur çen
Merd gérek olmaya ğemden herasan
sext işi göynüne sehl éde âsan
Tevekkül éd çağır şah-ı Xorasan
cara gelir xah İranda xah Fereñ
Ya şah-ı Xorasan vâli-elveli
hellal-ı müşkılât varıs-ı Eli
Senden oldu gün aynası seyqeli
vıran köylüm aynasından apar reñ
Hesti-yi zatından oldu hest-i heq
kol arıfler senden oldu mest-i heq
Mêzunıñ eline yétir dest-i heq
yol uzaq dır el kota dır ayaq len

1. Dürü: (Tacıkça) İki üzlü, Rıyakar.

2. Düreñ: (Tacıkça) İki reñli, Rıyakar İnsan.

Terse Dıvan

Gönül şikve édme eğılse iqbal Gel xurdala gör bu çerx-i kohensal	ne eql-i kamılı héyran édmedi ne yaxşı ziddine yaman édmedi
Hansı nef'e felek tapmadı noqsan Adamı ¹ vesfine "xeleq el-insan"	hansı nur zülmete olmadı hemsan déyiben ziddine şeytan édmedi
Hansı gün dir bi-neqs olmuş zavalıdan Felek ne sultanı owc-ı calaldan	hansı ay düşmedi rowşen camaldan indirib yérini zından édmedi?
Müneccimler terk éylayıb xord o xab Zic bereks bağlanır devre ostarlab	tanır ilm-i asımanı éder bab felek ne gerçeği yalan édmedi?
Xanlara éylayıb él o bölük ² tenj Qizlereni hamı rêna şux o şen	Keşkörlüye ³ vérmış üz minj ab o renj meğer beglereni serxan édmedi?
Gönül héç incime olma xunciğér Arıferj insaf vér bu felek meğér	naşılar anlamaz göynüñe değér Eliye mudde'i Osman édmedi?
Felek sever na-qabılı ziyada Mêzun atı ölür qalar pıyada	Ereb atlı éder başı havada déyreñ felek terse dıvan édmedi?

1. Burda menzür "Adamızad" ya "İnsanoğlu" dur. Arap alfabesinde "âdemi" yazılmışdı ama ses üyününe göre "adamı" doğru yazım terzi dir.

2. Şahbazı nosxesinde "buluk" yazılmışdır, ama "bölük" ondan daha doğru olabilir.

3. Keşkörlü oymağının adını "Keşköllü", "Keşgüllü" veya "Keşkuli" da yazırlar. Xalq ağzında ancaq feqet "Keşkörlü" eşidilir.

Yaxşı Yaman

Gel ey sağı doldur cam-ı mestanı Geçer bu dunyanıñ yaxşı yamanı	gider méy içenler méy-xana qalır qalsa bir yaxşılık insana qalır ¹
Ebes vurma her nakse üzüñü Deli develiye vérme qiziñi	xeridar görmeseñ açma sözünü deve ölür iter divana qalır
Adam oğlu cebr-i gelmez hısaba Herisler bayğıdır dünya xaraba	mıras-xorlar için düşer ezaba bayğı üçer gider vırana qalır
Bağbanlar qorudur ² bıca bağ o gül Bu gülşende ne gül qalar ne bülbül	qoymaz güle qona bi-neva bülbül qalsa bir yamanlık bağbana qalır
Bir cowde almanam dowr-ı sépenci Qalmaz dowletliniñ dowleti genci	kim apara genci, kim çeke renci Mêzundan şirin söz nişana qalır

1. Merhum Şahbazı nosxesinde "Qalır" yazmışdı ama ses uyumuna göre "qalır" veya "qalar" doğru dur.

2. Qorumak: Mohafizet etmek, Saxlatmak, Gözlemek, Qurudmak inen ferq édir.

Aşıqın Mezhebi

Senin için éyledim ğürbet ixtiyar müddet dir olmuşam élimden ayrı
Göz yaşınan göyertmişdim lalazar sitem dir salmayın gülümden ayrı

Şah gedayı sevmek éyb o ar değil geda şah istemek ixtiyar değil
Temennam ziyad dir bextim yar değil bu derde çare yox ölümünden ayrı

Fésürde zahıdın bilmem nessi dir biziminen din o mezheb behsi dir
Aşıqın mezhebi mêşuqesi dir héç yola varmanam yolumdan ayrı

Men ebes sevmedim o nuşéxendi eqlinen édmedim işqe péyvendi
Aparırdı keşan keşan kemendi nice düşem enber télimden ayrı

Periveş nazenin buy-ı besteler Mêzun deriğ édmez can isteseler
Qoymuşam yol üstü başım kesseler başıma bela yox dilimden ayrı

Köroğludan Têlim Götür

Göñül bu dunyanıñ xub o pêsinden
gel elin çek qorb o qîmet qalmadı¹
Yadı xéyrlük çıxdı xelqin yadından
merdlük mensux oldu ğiret qalmadı
Vefa yox gülünde ter lalasında
merdleri hebs édib ğem qalasında
Xassa bizim dowruñ pıyalasında
zehr-i ğemdan² ayrı şerbet qalmadı
Kim dédi key olma Key Qobad olma
Key Qobad ol, Şeddad olma, Ad olma
Çox bivefa mülk o mala şad olma³
Key Qobaddan mülk o dowlet qalmadı
Köroğludan têlim götür qılıç çal
sen merd oğlu ğirete gel éd xıyal
Tacır deylen ne yiğiren mülk o mal
malı çox tacırdan şohret qalmadı
Ta düşmen dirri dir dostakam olmañ
ta qılıç çalmayan şahib-nam olmañ
"Men" demekden Rostem olmañ Sam olmañ
özün fikr éd sehm o sowlet qalmadı
Yürü Mêzun söhbetin germ éyle
sext danışdın üreğini nerm éyle
Ğiretin den gostax déren şerm éyle
kim sözün eşitdi ibret qalmadı

1. Bu béyti bu cür de eşidmişem:

Göñül bu dunyanıñ xub o bedinden

gel el çek ki qorb o qiymet qalmadı

2. "Zehr-i ğem" yerine "zehr-i mar" da déyerler.

3. Bu cür de déyerler: "Çox güvenme mülk o mala şad olma"

Mene Léyli Vériñ

Gözü mestim meni mest éd méyiñden
 Sen ki içdiñ méy yérine qanımı
 Şerbetdarım¹ deriğ édme suyuñdan
 murvet éyle² suyuz alma canımı
 Men görmüşem seniñ kimin az şirin
 sözüñ şirin söhbet şirin saz şirin
 İşven şirin, ğemzen şirin, naz şirin
 şirin şirin aldıñ şirin canımı
 Néççe il zahidler sowmêe-nişin
 ders oxullar ilm-i iman, ilm-i din
 Men satıram qabil édse zülfü çin
 bir yarım buseye din-imanımı
 Ağıllara ya cehennem ya bihişt
 dıvanaya xa cehennem xa bihişt
 Siziñ için hur o qılman ba bihişt
 mene léyli vériñ bıyabanımı
 Müddet dir olmuşam mest-ı huy-ı işq³
 dıvanaya hemxuy olub xuy-ı işq
 Üz il ölmüş olsam gelir buy-ı işq
 Mêzun dér⁴ ileseñ qebristanımı⁵

1. Şerbet-dar: Élxanı destgahında şirini, şerbet ve désér véren kimse. (Melik Mensur Xan Xatıraları Kitabı; Mensür Nesiri Teyyibi, Kaveh Bayat)

2. Muruvvet éd (Nadır)

3. Mest o huy (Şahbazı) , eğer "mest o huy" olsa "huy", heves aqlamına geler, ancaq eğer "mest-ı huy" olsa "huy" rosva aqlamında geler.

(Nadır)

4. Dér: Déyer, Söyleyer

5. Bazı xalqdan "qebrim daşını" eşidmişem, ama qafiyeye göre "qebristanımı" düz dir.

Qedrimi Bilerler Ölenden Sora

Göynüm ister bir xelvetde dostunan Bir âlem kényf édib ² çeşm-i mestinden ³	oturub danışıb ¹ gülenden sora soraydım lebleri ⁴ dilinden sora
Göynüm ister nazlı délber mest ola Rehm éyleye bizim inen dost ola	sindire péymanı ehdi süst ola kemal-ı afiyet qilenden sora ⁵
Periveş nazenin zülfları sönbül Bülbüle gül gérek gülzara bülbül	qoymadı göynümde sebr o tehemmül héç bülbül qalmasın gülünden sora
Ne xub olur canı véreñ cananı Qaşqayı'yı tamam éden élxanı	işretinen başa vurañ dowranı göynü xoş dirri dir ölenden sora ⁶
Sağı-yı dowranıñ budur xıyalı Déme düşmen aldı elimden malı	doldura péymanı éyleye xalı péymanı boş olur ⁷ dolandan sora
İç badeyi ğem evinden köç ginen Ta qedeh dolu dur içird ⁸ iç ginen	çix qefesden per o balıñ aç ginen bade léylam olur qalandan sora
Mêzun déyer hılal étdim bedrimi Ta dirriyem kimse bilmez qedremi	unudmuşam mesderimi sedrimi qedrimi bilerler ölenden sora

1. Danışam (Nadır)

2. Édem (Nadır)

3. Mestinen (Nadır)

4. Emem (Nadır)

5. Bu iki bēyt Nadır nosxesinde gelmiş ama Şahbazı nosxesinde yox dur

6. Bu iki bēyt Nadır nosxesinde bu cür gelmişdir:

O ki ister xoşa geçe dowranı İstemez héç musulmana yamanı

Böyüğe él gérek éle elxanı héç böyük qalmasın élinde sora

7. Boş olur péyman (Nadır)

8. Doldur (Nadır)

Cünün Evi

Qayırram cünün evini İçerem irfan méyeni	benna özüm mı'mar özüm méy özüm méy-gosar özüm
Mehvisem ¹ mehv-i dıdaram Mestisem mest-i huşyaram	réndisem rénd-i xemmaram ² mest özümem huşyar özüm
Söz açmaz rénd o sırdaşam Özüm özüme yoldaşam	méy içmez rénd o qellaşam ³ tar özümem sıtar özüm
Men cahanam cahanım yox Baxma ser o sâ mânım yox	lamekanam mekanım yox ser özümem serdar özüm
Bıca göz yaşını silmem Nice öz derdimi bilmem	meslehet dir çara qılmem tebib özüm darman özüm
Kown o mekanı gezmişem Men bi-neva bilmezmişem	dost için bağrım ezmişem dél özümem déldar özüm
Mêzun özümü xar étdim Can canana nısar étdim	aşıqlık ixtıyar étdim can özüm, can-nısar özüm

1. Mehvisem: eğer ki mehvem, eğer ki baygınım, eğer ki öz hoşumda değilim.

2. Xemmar: çox şarab içən biri.

3. Qellaş: rendlik, hilegerlik, çox mé içən, badenuşluk, içkici.

Olmasaydı

Olmazdı husnuñ cilvesi
Ücelmezdi işqıñ sesi

bu işq ezel olmasaydı
rêna gözel olmasaydı

Eceb elem dir bihuşluk
Resm olmazdı aşiq kuşluk

mêşuğunan bade-nuşluk
xınalı el olmasaydı

Mecnün işqi mest o mestan
Léyli kimin şux o mestan

olmazdı âleme destan
beden mexmel olmasaydı

Çixmezdi ferhad tutunu
O qazmazdı¹ bısutunu

sevmezdi işqıñ otunu
şirin evvel olmasaydı

Bülbül çixmezdi gülzardan
Héçkes ayrılmazdı yardan

o ötmmezdi ah o zardan
eğer ecel olmasaydı

Aşiq olan gérek yana
Ebes yanmazdı pervana

yana can vére canana
şêm o meş'el olmasaydı²

Gel gezek cünün düzünü
Kimler tanırdı Mêzunu

éşidek mecnün sözünü
şi'ir o ğezel olmasaydı

1. Doğramazdı(Nadırı)

2. Bu iki béyt Nadırı nosxesinde gelmemişdir, ama Şahbazı nosxesinde vardır.

Gezdiren Var

Çox istedim bilmiş olam heqiqet Her kimde olsaydı çeşm-i besiret	o işler kî çerx-i gerdun görerdi göz açıban sırr-ı pınhan görerdi
Feleğin mekrinden kim oldu imen Götürseydi çerxiñ işi mekr o fen	kol arıflar mat qalıb dır ne bir men şeytan üz miñ reñ o efsun görerdi
Gezdiren var gezer çerx-i asıman Her derde ki ilac olsaydı darman	perreye su değer gezer değirman hem Erestu hem Eflatun görerdi
Gahı billek özümüzden xéyr o şer Özü bildi ne neqş étdi mosevver	gahı dérek teqdir olmuş moqedder ondan ayrı kim bu mezmun görerdi
Götürseydi ferq o temiz aradan Kim tanırdı xidmetkarı ağadan	kim bayğıyı aralardı humadan her keniz özünü xatun görerdi
Kımyager gérek çeke derd-i ser Sêyinen olsaydı dowlet moyesser	ebleh tapar bi-meraret genc o zer her bi-neva genc-i qarun görerdi
Biri gérek geze text o tacınan Şirin almak olsaydı gücınan	biri geze gün o gece acınan üz Fehad işini Mêzun görerdi

Dost Koyuna Herkim Bir Yol Varıdır

Biz eqli i  qinen   yledik sowda
Emele baxıban   tdik temenna

her kim bir meta'ı   xeridarı dır
qerim   qedri   himmet varıdır

Arıfı   ayrı dır terh o ni  anı
Bir ayrı s  yri var, ayrı cahanı

bir ayrı bazarı, ayrı dukanı
bu cahandan, o cahandan ayrı dır

Xakı v  c  d hevay  'dan bixeber
Deryadakı sehray  'dan bixeber

Hebe   cinsi xetay  'dan bixeber
her kim   z   hrini     hriyari dır

Biri Musa olub Turda g  r  bdır
Biri z  lmet biri nurda g  r  bdır

biri   sa kimin darda g  r  bdır
dost koyuna herkim bir yol varıdır

Biri topraq olub asıtan   per
Biri M  zun kimin sinesi siper

biri qan i  inde   alır bal o per
tir-i m  hebbeti   telebkarı dır

Buyan Kimdir O Yan Kim?

Bahar fesli döğ ¹ yélleri esende ²	hamı ³ quşda nale vardır fığan var
Sıda çoxdur şeyda bülbül sesinde	ayrı ⁴ eser vardır ayrı nişan var
Henüz bülbül gül işqinden nasebur	henüz semenderin yeri dir tenur
Henüz darda qalıb ⁵ asılı Mensur	enelheq söyleyib ⁶ sırr-ı nahan var
Henüz qorxmaz melametden Züléyx	henüz Yüsüf Züléyxadan gurızpa
Henüz rexne salar imana tersa	henüz Senân kimin xıncır yayan var ⁷
Henüz Mecnünde var cünün hevesi	henüz qatar üzer léyli devesi
Henüz geler Ferhad külenji sesi	henüz şirin kimin şirin-zeban var
Dıvana éylemez otu sudan ferq	her kime göründü pınhan oldu berq
Gelen ⁸ geldi bu soweda oldu ğerq	héç démedi bu deryada payan var ⁹
Saz içinde seslenen kim déyen kim	dem demleyen ¹⁰ demi deme qoyan kim?
Mêzun déyer bu yan kim dir o yan kim?	bu yan özü o yan özü hayan var?

1. Döğ: serin

2. Gülistanda yaz yélleri (Şahbazı)

3. Varı (Şahbazı)

4. Özge (Nadırlı)

5. Qalmış (Şahbazı)

6. Söylenir (Nadırlı). "enelheq" yanı men allaham. Bu Hüséyn ébn-i Mensur-i Hallacn-i Béyzavı dastanına işara edir. Mensur-i Hallac "men allaham" dediği söz için, 309 A.Y'nde dardan asılan bir ârifmiş. Déyerler hatta onun yere damçalayan qanlarında, yaxandan sora onun külüde, "men allaham" yazırmış! (Nadırlı)

7. Senân: Ettaruf Mentu'et'Téyr kitabında gelen Senân. O bir ârifmiş, ama bie mesihi qıza étişmek için mecbür olur döğgüz otara.Burda "xıncır yayan" yanı döğgüz otaran.(Nadırlı)

8. Gelin (Nadırlı)

9. Bu iki béyt Nadırlı nosxesinde vardır ama Şahbazı nosxesinde yoxdur.(Yazar)

Burda Ehzab(33) süresinin 72'nci ayesinden söz olmuşdur. O aye bunu déyr ki insan gerçekten deli zalım biri dir, çünkü biz emaneti asımanlara, yere ve dağlara vérdik héçbiri qabul émedi ve qaçdılar, ancaq insan onu qabul étdi. Gerçekden insan deli zalım biridir.(Nadırlı)

10. Demlenir (Şahbazı) Hem mehşer gününde Surisrafilur saz çalmağına işara edir, hem de 15'inci sürenin 29'uncü ayesine. O ayede tarı déyer adamı yaradan dan sora öz ruhumdan ona üfürdüm. (Nadırlı)

Sergeşte Yolçu

Şükr o hemdi olsun yaradan tarı	féyz-i perverdigarıma étişdim
Men ehd étdim délber vérdi ıqrarı	öz ehdime ıqrarıma étişdim
Sebr ezel telx olur, aqbeti şirin ¹	sebr éyledim sebr vérene aferin
Bi-cehet olmamış guftarım şirin	şux o şirin guftarıma étişdim
Sergeşte yolçuydum yolumdan ayrı	hesret çeken bülbül gülümden ayrı
Délber délden ayrı dél menden ayrı	öz délème déldarıma étişdim
Bir müddet özümü xérqepuş étdim	eqlimi huşumu feramuş étdim
Özge gözellere gönül xoş étdim	şokr-ı lıllah öz yarıma étişdim
Ümrüm bağının erğevan güli	o ruhum qüvveti şekkerin dili
O boynum kemendi enberin téli	saççı kemend zunnarıma ² étişdim
Mêzun déyr étişdi canana köylüm	döndü vıranadan ıvana köylüm
Xoş xeberlik dir éy vırana köylüm	têmir éden mı'marıma étişdim

1. Sebrin evveli aççıdır ama sonu şirindir.

2. Zunnar: Zertoşt ve Mesihîyet dinlerinde béle bağlanan bir şal.Belki Qaşqayılarda rayıc olan Zınhara ele bu kökten dir.(Nadır)

Hanı...?

Nazınan yürüyen nazik bedenler
Güle ayaq basan serv-ı çemenler

işveynen germ éden işqın bazarı
héç bilmenem hansı yérde mezarı

Ay ağalar hanı Cemşid hanı cem?
Hanı Rostem? hanı Gerşasb? hanı Sam?

hanı söhbet? hanı işret? hanı kam?
çoş étdiler bu yérlerden guzarı

Hamı bu yérlerden guzar étdiler
Xoş geçerdib hezz-i bahar étdiler

éyş o nişatınan şıkar étdiler
indi yoxdur héç birinin asarı

Hanı o hemdemler o hemnefesler?
Dunya o dunya dır yoxdur o kesler

Terlan üçüb xalı qalıb qefesler
gelib gerdiş éder léyl o naharı

Dunya guzergah dır her gelen geçer
Hamıdan geçibdir bizdende geçer

ümrünj karıvan dır demadem geçer
Mêzun bıca çeker merg intızarı

Yar Yolunda Dır

Ehl-i eql o ehl-i fehm o ehl-i huş Men bınava men divana men bi-huş	dowleti dirliği xıyalında dır herne varım-yoxum yar yolunda dır
Mekteb-i işqinde tehsilimiz bu Mene arıflıgden olur goftogu	elif qed o cim zülf o nun ebru henüz dersim sözün ewvelinde dır
Henüz mestem henüz mest-i elestem Henüz zülf-i mo'enbere pabestem	henüz süret seven süret-perestem henüz gözüm şêm-i cemalında dır
Henüz benim yarda möhkem işim var Henüz benim têb-i éyş o nuşum var	henüz benim sowedseven başım var henüz şowq o zowqum üz xalında dır
Henüz köylüm gözel vërse bac sever Henüz lebim yar lebinden maç sever	henüz boynum kemend sever saç sever henüz arzım şehd-i zulalında dır
Henüz ğerq o matam ¹ Mêzun işinde Ammama başında seqqel döşünde	üç gözel alıbdır üç on yaşında ² henüz çıxmış gözü qız-gelinde dır

1. Ğerq-ı matam (Nadır)

2. Üç on yaşında: 30 yaşında; yani Mêzun ottuz yaşınançaz üç arvad almışdır, ama géne de gözü qızlar quluncunda dır.

Dellal İşlenir

Yarıñ méyli bizim külbeye olsa Qedemin basıban gözüme ¹ gelse	baş payandaz olur yér öpüşlenir qedem ber qedeme can bağışlanır
Biz severek sebze üzde xalları Tora salmak için şux gözelleri	nazık ayaqları bulur elleri dayım aramızda dellal işlenir
Biz yarı görmeğe çox arzımız var Qucuşub yatanda xub uxumuz var	leb lebe qoyanda goftogumuz var yanqaxlar öpülür dudaq dişlenir
Bizde öz veqtinde içerek bade Şişeler boş olur bulur qedehde	bir künc-i xelvetde herif-i sade meclisler qurulur söhbet başlanır
Mêzun mehbübesiz héç başa vurmaz O günü ki délaramını görmez	mehbübüñ bir tükü âleme vérmez halı perxaş olur gözü yaşlanır

1. Dideme (Nadiri)

Xub Xelvet Édmişem

Başıña döndüğüm gülüzlü peri Yoluña qoymuşam canınan seri	qabul éd péşkeşin şirin canımız qedem bas göz üstü ol mihmanımız
Husnuñ dır aşığıñ fikr o xıyalı Xub xelvet Édmişem yar yérin xalı	seni seven néyler dünyada malı böle gel görmeye dörd bir yanımız ¹
Müddet dir olmuşam derde zarıncı Çeke bilmem bu hıcranı bu renci	düremedim gülşeniñde narıncı cesedde qalmamış yarı canımız
Şikeste aşiqem işim ah o zar Apardıñ aramım qalmadı qarar	çok çekerem şam ta seher intızar cadı gözün aldı din-imanımız
Mêzunam kesildi aram o xabım Ya qedem-rence qıl ya vér cevabım	işqin ateşinden qalmadı tabım olmaya faş ola dasitanımız

1. Bir tür gel biri görmeye, Gizli gel.

Devre Dowra

Bu ehdiñ xelqiniñ elinden aman Déseñ mêrifetden déyerler nadan	eql unudub sözü bıca déyerler na-merbut déyeni dâna déyerler
Lên éderler al qanları tökeni Dor dahandan lêl o gowher tökeni	tên éderler cawr o cefa çekenî naşı hisab édib bı-pa déyerler
Böyük temiz édse dérler rehmi yox Gözel danışmasa dérler fehmi yox	eğer mürvet édse dérler sehmi yox danışsa biheya rosva déyerler
Mon'im ¹ olsañ dérler tanımaz özün Her kim têrif éder dowletli qızın	moflîs olsañ dérler görmeyiñ üzün xermohreye dor ro dana déyerler
Mêzun bugün nadan dâna beğenmez Ağa nöker, nöker ağa beğenmez	ata oğlan, oğlan ata beğenmez ğurbetde şır olsañ rubah déyerler

1. Mon'im: nêmetli, mallı.

Mecn  n Burda Yazdı Me  q-i C  n  n  

B��lb��l g��rd��m g��l��standa gezirdi	melek kim dusta��ı ���ytan elinde
Sıda ��ekib g��zlerini s��z��rd��	bulur ��ller ��ste Quran elinde
Bih���t ba��ı s��nowberler siziler	���n��celer a��ılar ba��rım eziler
��le billen�� hur o ��ılman diziler	kowser ��st�� ��ini fincan elinde
Hemavaz olanda bihi��tin�� qu��u	aparır ba��ımdan eqlinen hu��u
Deli g��n��l ne ��ylersen�� xuru��u	derdin yara d��sen�� darman elinde
Mo'ellim sen bilen�� y��kta ilah��	bir zaman qoy baxa g��l ��zl�� mah��
G��z oynadmak qa�� adman��n s��lah��	��ux baxı��lı ya��ı c��yran elinde
L��yli burda tapdı h��sn-ı mowzunu	mecn��n burda yazdı me��q-i c��n��n��
Ya ��ld��rer ya ba��ı��lar M��zunu	��z�� hakim yax��ı yaman elinde

Ölü Dirrilden

Sevdiğim veqt-i fırsat dır Reqib gidib yol xelvet dır	gel benimnen sür atıñ yar aç ta öpem süretiñ yar
Héç reqibden ayrı düşmeñ Bizimnen méhr édib coşmañ	düşmene dost dostu düşmen çok ğerib dir haletiñ yar
Bax bu hal-ı xerabime Şehd-i lebiñ vér lebime	bir dile gel cevabime ¹ emem hebb-i nebatıñ yar
Razı olma éy Züléyxam Huzuruña çox gostaxam	qulluquñdan men bıraxam ² telx olmasın owqatıñ yar
Şirin-zebanım fesih sen Mêzun umruna şebih sen	ölü dirrilden Mesih sen kota düşmüş qametiñ yar

1. Burda şa'ır qafiyeyi cürlemek için, ses uyumuna önem vermemiş.Yani "Xarabuma" ve "Cavabuma" demek yerine "xerabime" ve "cevabime" getirmiştir.

2. Qulluquñu men bıraxam, seni terk édem.

Ne Söylereň Halımı?

Qardaş indi ne söylereň halımı Billeň neden keman étdim bélimi?	müddet dir kı bu dergahda sâ'ilem qaşı keman şirin yara mâyilem
Suyuzam délberin şehd-i lebine Ferhad kim düşmüşem şirin xabine	elim yétmez şerbetine abine mahal dır kı bu uxudan âyilem
Seven aşiq qere zülfün çinini Bil sahib-xermenden işqin sanını	ne anlasın mezhebini dinini men xuşeçin, ne anlayam ne bilem?
Aşiq odur mecnün kimin cane sir Ay ağalar kırdığara sözüm bir	perva édmez dörd yanından yağsa tir bu léyliden kamım alam ya ölem
Ezel heqden dilemişdik bu dilek Necdi qismet étdi mecnüne felek	işqı sevek yar isteyek yar bilek Ferhada külenji, Mêzuna qelem

Güvenme

Geçen ruzıgarlar yada düşende Derdim toğyan édib ürek coşanda	gözüm kassasına xunab dolandır san derya üstüne ğorrab dolandır
Alımlar emeli dinine düşmen Tavusun öz peri özüne düşmen	varlılar varlığı canına düşmen héyvanıñ çağına qessab dolandır
Çerxiñ işi herkiminen niş o nuş Biri gezer bizim kimin xirqe-puş	tıkrar édsem héyran olur eql o huş biri geyib xez o sencab dolandır
Yürü gönül zülf o xala güvenme Bu izzete bu celala güvenme	xezan olur reñ-ı ala ¹ güvenme felek gerdiş éder aftar dolandır
Mêzun sözü pendiyat dır tamam yaz Dunya qumarxana xelqi qumarbaz	ta varındır éyş o nuşdan édme az her dört gün birine çarqab dolandır

1. Reñ-ı ala: Al reñine, Kırmızı rege.

Mêzun bu ağıtı Abolhesen Xan Keşkörlü oğlu, Qulu Xan ölümü için qoşmuşdur. Qulu Xan ve Arıxlı Teqi Bey oğlu Mowla, at çapdırdı kerez qerşiden birbirə dəğərler, her ikiside ölür. Mêzun ancaq bu qoşmada özünün cəvanlığında ölen, Ehmed adlı tek oğlunun ğemini yada salıp, söz söylemişdir.(Nadrırı)

Yareb Olur Haçan Oyana Oğlum¹

Esdi bahar yéli, güller oyandı Ot düşdü tağetim xermenı yandı	yareb olur haçan oyana oğlum alışdı ciğirim qoy yana oğlum
Felek aldı eziz qulu xanımlı Ecel qabul étse idi canımı	ğem leşkeri aldı dört bir yanımlı heq bilir qilerdim qurbana oğlum
Güvendim perveriş vérdim ne hasil Gözlerim sorahı méyim xun-ı dél	qehbe felek étđi sêyimi batıl oldu işret xanam ğemxana oğlum
Gorg-ı ecel étđi ezizim halak Derdim budur aslan kimin xeşminâk	sarardı gül üzün dütdü gerd o xak atlanıb girmedin méydana oğlum
Kim dédi uğrasın ğafil tir sene Henüz çox téz idi merg o mir sene	kim söyledi lehed olsun yér sene menzil étđin künc-ı zındana oğlum
Now-nahal now-damad ğünçe gülüm vay Vay kı cəvanlıqda sindi bölüm vay	qüvvetim qüdretilim perr o balım vay döndü elif qeddım kemana oğlum
Sarardı posradı lalay ehmerim Hıcranıñdan gül oldu ciğirim	qurrudu töküldü müşk-i enberim döndü qere bağrım bıryana ² oğlum
Minenede yoldaşım inende yarım İğidler atlanır bir arzı varım	rêna now-cavanım şahın-savarım bir minerin kohéyl-i veznana oğlum
Besti tıla pıştow, deh-tir tüfeñi Veznan atın behr-ı umman neheñi	xub tapança mexmeli zin ferenji tebl-i tıla vuran merdana oğlum
Gel éy meni gözü yaşlı qoyan sen Ne yatıbar? Xab-ı nazdan oyan sen	hesret olub söhbetimden doyan sen bir yürü yérin den merdana oğlum

1. Bu şi'ir Şahbazı nosxesinde yox, onu Nadırı nosxesi üzünden yazdım.

2. Bıryan: Bışmış, Qowrulmuş, Kızartılmış.

Derdiñden bağırımı ota yaxam men
Sindi qol-qanatım nice qaxam men

göz gezdrib çardowruma baxam men
iflicem ebdalam divana oğlum

Henüz ayrılığa veqtiñ değıldi
Text-i tabut seniñ textiñ değıldi

şux boynuña kefen rextiñ değıldi
kim dédi boyanañ al qana oğlum

Kim dédi özünñden iraq éd meni
Ayrıdır çadırıñ qonaq éd meni

kim dédi başıñdan ayaq éd meni
xun-ı dél içirtme mihmana oğlum

Bu matemden çerx-i felek geydi nil
Mêzun déyer gözüm yaşı rud-ı nil

qıyamet ğowğası yére düşdü bil
beske axdı döndü cıhana oğlum

Oğlum

Gel éy ciğer-goşam bağrım semeri Doğru vérdem ¹ xéyr o şerden xeberi	qocalmış atañdan éşid söz oğlum ezelden ol allahına düz oğlum
Tehsil éd hasıl éd ilm-i yeqini Serfesiz geçirdme ağşamı günü	namazı, tâeti, imanı, dini géce gündüz oxuyuban yaz oğlum
Kamıl olub kamillere enis ol Fehm o kemal tehsilinde heris ol	bâ-edeb ba-kemal xub o temiz ol mal yıqmağa hirsini olsun az oğlum
Dunya malı hamı xowf o xeter dir Zeri néyler o kı vücüdü zer dir	xeber néyler o kı sahib-xeber dir mıs vücüdün kımıyaya düz oğlum
Çox sêy éyle arıf sözün bilmağa Moşkı kı hemnişin oldu toprağa ²	varma nadanınan söhbet qılmağa qîmeti kesad dir qedri az oğlum
Qedimi arıflar hikmetde huşyar Derya-yı ırfandan gowher-i şehvar	söz qoymuşlar xub o pésden yadigar ³ réşté-yi eqliñe alıb ⁴ düz oğlum
Démeğinen özün arıf éyleme ⁵ Veset dut bexşişin israf éyleme	yalan déme véde xelaf éyleme ne çox xesis, ne çox eli baz oğlum
Dexliñ bilib xerciñ éyle sızavar Xuba xub ol, güle gül ol, xara xar	tutiye qendi vér kerkese murdar olmayan moxennes ağzı boz oğlum ⁶
Padarlıqda göreñ sehmi ⁷ dağ olan Bed-tinet olmayan göynü aq olan	xoşruluqda sebz o xurrem bağ olan herkiminen gel yola var düz oğlum
Qedr bilen ağayı velinêmet éd Nemek yédiñ nemekdana hürmet éd	ta can varıñ xelaf édme xidmet éd édme öz terifiñ qilme naz oğlum

1. Doğru Dérem (Nadır).

2. Qaşqayı türkçesinde xelq déyişinde "Torpaq" déyirler. Bu cür sözcüklerden "Yarpaq"i da örnek vére bildek, Xelq ağzında "Yarpaq" söylenir.

3. Qedime arıflar hikmetde huşyar xub o bedden söz qoymuşlar yadigar (Nadır).

4. "Réşté yi eqliñe **bulub** ..." Doğru dir çünkü sedefi deryadan bulurlar. (Nadır).

5. Bilmekden özünü mo'af éyleme (Nadır).

6. Héç olma müxennes ağzı boz oğlum (Nadır).

7. Sehmi: Mühteşem, Héybetli.

Dur heddiñe herne böyük xub dése¹
Başın gidse sırrın déme héçkese

şerem o heyayınan yürü meclise
çox éhtıyat éyle saxlad söz oğlum

Aşkara söyleme hest o nistiñi
Düşmene düşmen ol saxla dostıñı

şowr éd amma zahır édme qesdiñi
her işde éd kırdığara üz oğlum

Nefs böyük düşmen dir teklif-i xeta
Qızlara qardaş ol oğlana ata

ğeqr éder deryaha, yandırar ota
salma gınan² her gözele göz oğlum

Şeytanın meskeni şux cemalda dir
Mêzun bu soweda başı qalda dir³

işvede ğemzede zülf o xalda dir
olma atañ kimin hevesbaz oğlum

1. Bu béytiñ aqlamı: Büyükle senden terif édselerde, génede öz heddiñi bil ve tevazo'nan meclislede otur.(Nadın).

2. Salma gözüñ (Nadın).

3. Başı qalda dir: Başı şuluğ dir, ğiriftar dir (Nadın).

Déyerler Mêzun bir zaman İsfahanda, şehriñ valısı Zıllolsultan yanına gider, onun medhinde dédiği bir qesideyi oxuyar. Zıllolsultan atlarına baxdığı kerez, déyer çox gözel bir şi'ir dir ama belli dir ki onun için çox zaman serf olmuşdur, şa'ır gérek félbedahé şi'ir déye bile. Bunun için Mêzun ele o an bu şi'iri déyer.

Zıllolsultan Atlarına

Bugün şehr-i Sefahan félheqiqet reşk-i rızvan dır
Çırağ-ı çeşm-i İran paytext-i Zıll-ol-sultan dır
Özü şah atası şah şahzada padişah oğlu
Ki neslen béd-i neslen varıs-ı mülk-i Süléyman dır
Çixen demler cahanpéymaler éstebl-i mubarekden
Hamı veznan, hamı xırsan, hamı cedran-ı nesman dır¹
Şekil o nazık o xoşreñ o somfulad o beyreq dom
Baxış terlan, yürüş céyran, cecik sôban², dös aslan dır

1. Veznan, Xérsan, Cédran: At çeşitlerinin adlarıdır.

2. Sôban: ecdaha, bir büyük ilan.

Merd Gider Merde Boyun Eğer

İltifatı olsa xanıñ
Kamılam kamıl cavanıñ

bu él meni ihya éyler
méhrı göynüme ca éyler

Hem ef'iyem hemi gencem
Öz yérinde نکته-sencem

hem şefayem hemi rencem
arız işin bıca éyler

Kim déyer bı-pa eldenem
Âlemi utan nehenem

xorde günlerde déltenem
nehen yérin derya éyler

Dunya dutsa na-merd eğer
Müşteri görse sowdager

merd gider merde boyn eğer
dukan açıb sowda éyler

Yatan künc-i rehmetine
Gül olan öz zehmetine

kafer olmaz nêmetine
baxıban temenna éyler

O söz kı sebt-i name dir
Mêzunıñ göynü ayna dır

oxuyana irad nedir
xub o pési ifşa éyler

Kör Éden Çox Olur

Yürü reqib yamanlıkda paya yox Yaman işde sıtab yoxdur maya yox ¹	yarı tağayırdan éndiren gérek mefsede otunu söndüren gérek
Mowlam olsun qoç iğidin ² dayağı Ay ayaqalar dudımanda ocağı	moxennes na-merdiñ yansın damağı kör éden çox olur yandıran gérek
Ta görmeyen édmə temenna onu Çox reşid-ten bir öldürür ya onu	talıb ol zehmet çek ta göreñ onu ³ eqlinen miñ teni sindiren gérek
İşi möhkem talih éder bext éder Naşı tacır aldığından baxt éder ⁴	kem-talahlık âsan işi sext éder zererden menfêet döndüren gérek
Xanım arvad ister xan oğlan doğa Madda şır isterem ner aslan doğa	gidi ⁵ doğan isterem ki qan doğa qoç iğit ağzı ot yandıran gérek ⁶
Leşker olan sera ⁷ ister ser ister Yaxşı gözəl bir ehl-i hal er ister	rêyet suluk ister nöker zer ister yédirden geydiren mindiren gérek ⁸
Dunya bıvafa dır yoxdur devamı Hamı pendiyat dir Mêzun kelamı	dem be dem étirer mergin peyamı anlayıb metlebi qandıran gérek

1. Yaman işde sıtab yoxdur paya yox (Nadır).

2. Cevanmerdler (Nadır).

3. Ta yérdeyey édmə temenna onu talıb ol zehmet çek ta göreñ onu (Nadır)

4. Naşı tacır sermayayı baxt éder (Nadır).

5. Gidi: Kosala (Nadır).

6. Bu iki bēyt Nadır nosxesinde var ancaq Şahbazı nosxesinde yoxdur.

7. Serdar (Nadır).

8. Yaxşı gözəl bir ehl-i derd er ister geydiren mindiren éndiren gérek (Nadır).

Tacık Siffet Olmuşam

Bir müddet dir Dükühekde qalmışam	bir terefe çaxardaydı sél meni
Zerd o zeyif tacık siffet olmuşam	qorxuram kı yowudmaya él meni
Müddet dir ki él sowuşmuş gözümnden	bitab olub can kesilib dizimden
Gileyliğim Dükühekli qizinden	ezzeb cevanıdım étdi dul meni
Têrif var yoldaşlar göre halımı	qırx erşinden qurşağımı şalımı
Üzdü quyuğumu qırxdı yalımı	télli cevanıdım étdi hul meni
Herkim benim ehvalımı istese	tordan üçen daha düşmez qefese
Durub ferar édib giderem Bess'e	İmam-i Qéys besxanada bul meni ¹
Mêzun déyer ne danışam ne gülem?	Qismet böle geldi ne çara qilem?
Sazı siniq zemzemesiz bülbülem	héç bağçada qabul édmez gül meni

1. İmam-i Qéys besxanası: İsfahan ve Çarmahal vilayetinin sinirinde bir pır ya imamzada.

Mêzunun şi'irleri 1301 A.Y'nençe (1883 Miladı) yanı 13 il ölümünden ileri toplanılmamışdı. Bu şi'irde dediğine göre 1301'de şa'ır qocalığı kerez Şirazda oturduğu zaman, Necefqulu Xan Keşkörlü alqışınan öz şi'irlerini bir kitab olarak toplayar.

Yiğdi Kitabım

Menden zayıf éden bıkır o bi-rıya Qut-ı ruhdur ibtidadan intıha	hamı terhi şirin terkibi şirin zulal-ı Kowser dır şehd-i selsebil
Uğradı uğruma xézr-i xuy-xısal Élimizde söz anlayan ehl-ı hal	mêden-i mêrifet menbê-i kemal mêskine destegir gümraha delil
Xub adı éllikde ¹ Necefqulu Xan Dédi: qoyma sözlerini périşan	tehsil édib arıflere mıhrıban itibar yox geler geçer ay o il
İhtımam éyledi yiğdi kitabım Qocalıdır geçdi ehd-i şababım	türkü dilde her sormalım cavabım tarıxdan söwüşüb miñ üç üz bir il
Mêzun Qaşqayıda tefsili çox dur Anası Qaşqayı Qadılı meşhür	atası sadat Kohgilulu dur menzili Şiraz dir esli Şeyx Habıl

1. éllik: él ve eşa'ırlık.

İndi Olmaz

Yaz oldu bağçalar doldu réyhandan Şikayet varıdır dayım tıkandan	henüz bülbül hıcran qefesinde dir hısar olub gülün arasında ¹ dir
Gönül mesken kuy-ı işqe salıb dır O kı ağır qafiladan qalıb dır	qaf dağının simurğına talıb dır geçen karıvanın qeresinde ² dir
Bizim şixin yox sözünde itıbar Bilerse özüne bağ-ı bihişt var	déyer bihişt üzü görmez dünyadar neçün dünya hers o hevesinde dir
Arıf olan dutar mowla dabanı Nöker olan sever xanı sulatanı	tacır olan gezer nêf o noqsanı ³ herkimin ümüdü daver sende dir ⁴
Ne xub olur lalazarın coşmağı Bizim Mêzun şur o işqe düşmağı	quşlar sesi bir birine qoşmağı indi olmaz axır nefesinde dir

-
1. Şahbazı nosxesinde "arasında" gelmişdir. Ama "Öwresinde" daha doğru nezere gelir: Etrafında, Çevresinde, Şa'ır tıkanı divara benzettirmişdir bu sebebden güle onun arasında démek çox güzel değil, belki doğrusu bu dur; Tıkanlar bir divar tekin gülün çevresinde dir. (Nadır)
2. Qeresinde: Burda yanı bir zadır qırağında ve tekyesinde
Birinin qeresiçe gédmek: Birini mohafız tutarak gédmek
3. Nef'-i noqsanı (Nadır)
4. Herkimin ümüdü eyesinde dir (Nadır)

Ta Men Gelayım

Seriñze döndüğüm mehrem yoldaşlar Sırrım bilen sır açmayan sırdaşlar	yaxşı izzet étdiñ ta men gelayım küncü xelvet étdiñ ta men gelayım
Bugün muştuluq dur gelesi délber Qoymayıñ ta déltenj ola moxteser	towq éde boynuma zülf-ı mo'enber saz o söhbet édiñ ta men gelayım
Dost bizi görmağa hesreti çox dur Yanımda eziz dir izzeti çox dur	bir dana gowher dir qiymeti çox dur sizde izzet édiñ ta men gelayım
Eğer geldiğinden xeber bilmesem Gözçü düşmen çox dur tézter gelmesem	ya bilib gelmağa fûrset qilmesem çox mühebbet édiñ ta men gelayım
Söhbeti xoşluğa aparıñ başa Menim çin saxladıñ lebinden toşa	göynü tenj olmaya güle danışa şükr-i nêmet édiñ ta men gelayım
Her xidmet édeniz serv-i mowzuna Kotalık édmeyiñ bizim xatuna	towfırı yox xidmet olub Mêzuna yaxşı xidmet édiñ ta men gelayım

Soruş Qere Dağdan

Mâyıl olam şêmiñ rowşen üzüne Gözün salma gözelleriñ gözüne	dostunu yandıran ota salan dır naz o ğemzeleri canıñ alan dır ¹
Gel menden ehval al ruzıgar derdi Soruş qara dağdan çekmiş qar derdi	men çekmişem hicran derdi yar derdi xublarınan sowda édmek zıyan dır ²
Telx éder owqatıñ şirin-zebanlar Menden size zınhar olsun cevanlar	keman éder béliñ qaşı kemanlar ³ inçe béle böl bağlamak qalan dır
Qan éder bağırıñı mujgan xenceri Etr-i damağ édme zülf-i enberi	aparır sebrinji nar-ı nowberi tar-ı zülfü serrafeli ilan ⁴ dır
Eğər arifiseñ düşme kemende ⁵ El deyme zülfüna düşme kemende	salıb arıfleri zencire bende bir zülfü eqreb dir biri ilan dır ⁶
Qeşerñ qızıñ sevdiginde sefa var Mêzun dése şux gözelde vefa var	sefa vardır, bela vardır, cefa var inanmayıñ şa'ır sözü yalan dır ⁷

1. İkinci mısra Nadır: nosxesinde böle gelmişdir: Din-i imanıña rexne salan dır

2. Düşme bu sowdaya axır zıyan dır (Nadır)

3. Qeddin keman éder ebru'kemanlar inçelir mu kimin , muyı'mıyanlar(Nadır)

4. Serrafeli ilan: bedeni parlayan bir qeşerñ ilan, qeşerlikden adamı meshür éden ilan

5. Mâyıl olma boyu serv-i bülende (Nadır)

6. El vurma zülfüna düşme kemende cim zülfü eqreb dir, saççı ilan dir (Nadır)

7. Qeşerñ qızıñ görmeginde sefa var sefa vardır, bela vardır, cefa var

Mêzun dése gözellerde vefa var inanma kı şa'ır sözü yalan dır (Nadır)

Başı Qurşaqılı

Tanır meni hamı éller Mene Mehek daşı déller	söz saxlamam açaram men qelb o neqdi seçerem men
Deryayam qeynesem coşam Varıb her yére düşmüşem	nosret mende döğüşmüşem ¹ öz yeremi açaram men
Qemçisiz ² yürürem xodrow O méy ki içdi Kéy Xosrow	por-délem, por-honer, por-dow o çaxırdan ³ içerem men
Mêşuğum bir axundzada Böle hüsn-i xoda-dada	şux o şeñul saf o sada teqlid édsem naçaram men
Qorxma qurşaq o şalından Başı qurşaqılı gelinden	yemiş Seferiñ malından kim déyer kı geçerem men?
Mêzun déyer dam éylerem Ya göynün aram éylerem	xor o xab haram éylerem ya aramı açaram men

1. Nosret mende döğüşmüşem: Men başarıyam çünkü savaşısam. Yanı şi'ir ve sözde men başanlı olacağım ve kimse mene herif olamaz.

2. Qemçi: Şallaq

3. Çaxır: méy, bade, şarab; Şahbazı nosxesinde "çahxor" yazılmışdır.

Canan Geler

Göñül ğem yéme nazlı yar
Bir elinde xatem sıtar

bugün bize mihman gelir
bir elinde fincan gelir

Çıxıb éyvan otağından
Çin o maçın yaylağından

hur kimin bihişt bağından
şux baxşlı céyran gelir

Dilinde şirin kelamı
Geyib dir mexml nızamı

aparır sebr o aramı
süzülüben mihman gelir

.....
Géne göñül quşu uçdü

.....
qurru cesede can gelir

Çıxıb ğünçeden gül kimin
Mêzun qabada qul kimin

töküb zülfün sünbül kimin
can bağışla canan gelir

Qaşqayı Élini Derya Qıyas Éd

Bir böyük âlem dir arıfıñ xabı
Göynüne dunyanıñ xub o xerabı

heqiqet xabında itibar olur
perde-i ğéybden aşık ar olur

Görsediller batın gözde tamamı
Qaşqayı éliniñ nezm o nızamı

vérdiler zéhnime bir bir kelamı
bir müddet bir birden tar o mar olur

Bı-pası padar dır padarı bı-pa
Élde bir élxanı élbeyi berpa

bitemennalar olub sahib temenna
dayımen vur o dut gir o dar olur

Dédiler dur yürü xab o xiyaldan
Demadem dir erş-i owc-ı celaldan

nikbet geçdi bu tayfadan bu élden
Darab Xan kowkebi aşık ar olur

Mêzun kırdığara hemd o sıpas éd
Qaşqayı élini derya qıyas éd

fikre gidme terk-ı xowf o heras éd
çalxanır çalxanır berqerar olur

Yoxsul İğid

Hem-şanına öz élinde¹
O çeker gürbet derdini²

iğid ki cowr ola bilmez
veteninde qala bilmez

Biri ki heqden zaval dır
Kimse ki mowlam ucaldır

onu dayamak mahaldır³
él yiğilse⁴ sala bilmez

Dost bize mıhrıban olsun
Dunya varı⁵ ilan olsun

qoy ta âlem yaman olsun
hükm olmasa çala bimez

Varlı çeker gem⁶ ükünü
Yoxsul iğid sevdiğini

açılar müşkül düğünü
talaş éyler ala bilmez

Mêzun söhbetin qilmese
Göñül evi xoş olmasa

dayım danışıb gülmese
dodaqların güle bilmez⁷

1. Öz élinde hem-şanında(Nadır)

2. Yanar gürbet hıcranında(Nadır)

3. Dayamak onu mahal dır(Nadır)

4. İğilse(Nadır)

5. Dolu (Nadır)

6. Varlı dutar cem ükünü (Nadır)

7. Mêzun ger söhbet qilmese déyib danışıb gülmese

Göñül evi xoş olmasa dodaqları güle bilmez (Nadır)

Ne Yérde Ne Asımanda

O ki şowq-ı cananı var Vücüdünde nışanı var	cananı cilvesi canda sümükde, ilikde, qanda
Mêşuq hur olur ya beşer Menim mêşuğum muxteser	ya zohre ya şems o qemer ne yérde ne asımanda
Gün be gün hüsn-ı mowzunter O mene menden yexinter	demadem men ciğér xunter men anlamam hansı yanda
Her kimde eql var mêrifet Men bi-neva mecnün siffet	öz cinsinen ¹ éder ülfet xu édmişem ² bıyabanda
Bir aşiq var xuruşan dır Biri zülfdén perişan dır	mâyıl-ı ruy-ı rexşan dır mêyli muy-ı zerefşanda
Biri şowq-ı memelerde Vesf édeller bıca yérde	têrif-i nar-ı nowberde têrif sib-ı sıpahanda
Biri déyr yar gider oldu Nalamdan âlem ker oldu	mêyim xun-ı ciğér oldu meğér bu dost değirmanda
Menimki serlere ser dir Her xeberden ba-xeber dir	mehbub dir dullara er dir ne mênide ne beyanda ³
Bizaval şemiñ furuğı O derya Mêzun balığı	o mêşuq dur men aşığı eceb behr-i bı-payanda

1. Cinsinen: Cinsi + inen

2. Dıvanayam (Nadırı)

3. Bu üç bend Nadırı nosxesinde yox dur.

Biri şowq-ı memelerde têrif-i nar-ı nowberde

Vesf édeller bıca yérde têrif sib-ı sıpahanda

Biri déyr yar gider oldu mêyim xun-ı ciğér oldu

Nalamdan âlem ker oldu meğér bu dost değirmanda

Menimki serlere ser dir mehbub dir dullara er dir

Her xeberden ba-xeber dir ne mênide ne beyanda

Ara Söz

Yürü qasıd qedem-rence qil génen Xurd olup ¹ sözüme derdim bil génen	sewab dir étirden yardım yara söz hemi apar,hemi getir bura söz
Bir söz düzdekini çaxardar dağa Gid sözüm kunhuna başdan ayağa	bir söz dağdakini indirir bağa anla gönderirem hardan hara söz
Bir söz xelq içinde olmaz éden faş Bir söz işara dır anlar göz o qaş	bir söz qubadxanı söyüşdür savaş démemişden halı olar yara söz
Xelvet gör sevdiğim şux o délroba Dé:meclisler gülü,morğ-ı xoşneva	étird pabusuna selam o do'a hamı o bağçada lalazara söz
Germ édib söhbeti ixtilat gérek Mêzun déyer işde ihtiyat gérek	yaxşıden,yamandan istinbat gérek çox araya nıfaq salar ara söz

1. Xurd olup: çox deqiq bax, çox derin bax.

Böle Hüsn-ı Cemal Olmaz Adamda

Üzür şems o qemer lebleriñ ğünçe saba saba¹ mah cemalıñ beze sen
Valla gözel arzım budur ölünçe qarşı çıxib elif qeddiñ süze sen

Üzür şöle çekib tèn éder maha aşkara görünür şems o vezzoha²
Meni qetl éylereñ sen ne gunaha ne teqsire ciğer-bendim eze sen?

Men seni sevmişem kırdıgar biler séylab kimin gözüm yaşı süzüler
Sen xendan olanda ğünçeler güler bihişt olur o çemen ki gezesen

Bahar çağı ne yadmışañ heremde qedemiñ rence qıl bağ-ı éremde
Böle hüsn-ı cemal olmaz adamda belke geldiñ asımandan qıze sen

Mêzun-ı bülbülem,perr o balım yox hıcranıñdan ehvalım yox halım yox
Bu dünyada dowletim yox malım yox inanmam kı aşığdıñ bize sen

1. Saba saba: sabah sabah , seher seher.

2. Şems o vezzoha: Şemsozzoha, Parlaq güneş, çox işiqli güneş, âleme nur véren seher güneşi.

Yad Édib

Xet yazan yarımır eline qurban Öpmeli emmeli diline qurban	namesinen ¹ men elili yad édib gowher töküb na-qabılı yad édib
O sebze-reş şux o şirin délarım O xoş-halet xoş-mêrifet xoş-kelam	o şux o şerx xalı dana zülfü dam xoşa geçen ay o ili yad édib
O üreği dolu gileyli ² şirin Miş nazınan şux o şirin nazenin	Ferhadına name yazıb xeşmigin bülbulünü bihişt gülü yad édib
Xıyal édib irağısam huzurdan Üz miş itabınan têt-i ğeyurdan	geçmiş oldam şux memesi bulurdan gileylikden bir qileyli ³ yad édib
Eğer can almağa varırdır heves Bu kemend, bu qılıç, öldür, as o kes	buyur teslim édem çekmeyem nefes Mêzununu öz eceli yad édib

1. Namesinden (Şahbazı)

2. Gileyli: gileylikli, şikayetçi

3. Qileyli: çox az

Darab Xan Bezmine

Xoşluq âleminde qıyas éylesen Batın gözü gowher-şinas éylesen	herkim öz şanınında şah-ı ecem dir göyn evi xoş olsa şahlıq o dem dir
Ğem taparan ğemxanaya gidende Sahıb-vücüd adı qalar gidende	şad olaran şadlıq teleb édende bi-vücüd varlığı neqş-ı edem dir
Yerimiz çalqafa, xanımız cevan Méyimiz erğevan sağı mıhrıban	gıyahlar sebz o ter, suyumuz revan daha hoşluq esbabından ne kem dir?
Yurdumuz hevakeş élimiz aynaq ¹ Xan Darab oturub méyden ter-damağ	eyş o nuş qonşumuz derd o ğem iraq bugün öz şanında cemşid-i cem dir
Xoş olsun bade-yi erğevan içen Sağı Behmen, Qere çalan, xan içen	xoş-govar bade-yi nuş-ı can içen Mêzun déyer xoş demimiz bu dem dir

1. Aynaq: şan o şowketli, cilveli, güzel.

Haşa Olmasın

Gözel heqqiñ izzetine
Ya aşqlar söhbetine

ıqrarın haşa olmasın
gelib tamaşa olmasın

Ya bizi herif éyleme
Ya gözden teklif éyleme

ya ğemden zêyif éyleme
ya dilde haşa olmasın

Bağında bülbülem nessim
Sen ki varım olan bessim²

ğünçe gülünde¹ hevesim
dunya çargoşa olmasın

Sır sözüm getirdem üze
Bu xermenden qismet bize

men mâyılam ala göze
neçün bir xoşa olmasın

Mêzun çeker ah o suzu
Reqibiñ gece-gündüzü

ta sen olan kime ruzu
xoşluğa başa olmasın

1. Günçe memende (Şahbazı)

2. Bir sen varım olsan bessim (Şahbazı)

Teklif Édib

Dost güldeste en'am édib
Pay göndürüb payğam édib

lotf o en'amına qurban
pay o payğamına qurban

Xoş aşiq kı ümüd varı
Özü kı cay-ı xod varı

aralıqdan qasid varı
gelen qasidına qurban

Qara saça qonub quşum
Hörüb méşkin xam evrişim

ğaret édib eql o huşum
kemend-i xamına qurban

O siminten nazık sine
Teklif édib meclisine

can fıda aq memesine
meclis o camına qurban

Nazık tenden doymak olmaz
Nazık dir el deymek olmaz

sixeb qucub qimek olmaz
herir endamına qurban

Mêzun hicrinden müddet dir
O gün kı şam-ı veslet dir

gırıftar-ı meraret dir
o günün şamına qurban

Yadıma Düşdü

Xab içinde elimdeydi ¹ dolu cam Görenj hara çeke bizim serencam	bir türk-i méy-perest yadıma düşdü özü mest gözü mest yadıma düşdü
O türk-i Çin'i kı hörende saççın O çin zülfü kı darardı çin be çin	her çinine bahaydı ² Çin Maçın köylüm qaldı pabest yadıma düşdü
O cadı gözü kı bilirdim fenni Nazınan açardım sinesi bendi	o şehd-i lebi ki emerdim qendi men éderdim heves yadıma düşdü
O nazık tebessüm gülmeğj nazık O nazık ten başdan ayağj nazık	nazık dudaq qurdu ³ dudağj nazık nazık dél, nazık ses, yadıma düşdü
Dün géce xab içinde mahruyunan ⁴ Ruhum tazelandı enber buyunan	leb lebe qoymuşdum goft o guyunan şux o méşkin-nefes yadıma düşdü
Mêzun éder bu diş têbirini derk İnden böle uxum olur xab-ı merg	işretim ağacı töker bar o berg öz ecelim ebes yadıma düşdü

1. Elimdeydi: Eslinde "Elimde idi" ama teleffüzü kolaylaştırma için bu cür yazılmışdır.

2. Bahaydı: Eslinde "Baha idi" ama teleffüzü kolaylaştırma için bu cür yazılmışdır.

3. Qoydu (Nadır).

4. Dönen géce xab içre mahruyunan (Nadır).

Bölük Ay O Gün ¹

Tebibe söyledim bugün Çıxdı bir bölük ay o gün	ciğer-bendim yarasından çay çemenler arasından
İxtiyarım gitdi elden Gid ayır birini gelden	soruşdum bir ehl-i délden soruş o ay parasından
Dé éy mestane mestanlar Periveş nar-ı pistanlar	bihişt qoynu gülistanlar soruş aq o qarasından
Dostum menden divaneter Dağ ulduzu kimin titrer	eql unudub menden beter soruşdum bir qarasından
Bu nice şahı destgah dır Nice xan dır nice şah dır	sergeliniz nice mah dır çixib dowletserasından
Dédi bu hur o firişte Şirin tek çixib gülgeşte	cemalı nurdan sirişte Xosrowşirin deresinden
Banı-yı banıvan dır bu Néjad-ı iléxan dır bu	şux o ebru keman dır bu soruşduñ macırasından
Sağındakı sénowber dir Mulayım dır o xaver dir	solu xorşid-ı enber dir geyib tafta xarasından
Mahşeref serendaz zeri Görünür Mazı siperi ²	nuşunun husn-i defetri bax qoşunun arasından
Qaşından isteme rastlık Ya qayır bir cahan mestlik	eğrilik dir botperestlik o çeşm-i méy-xarasından

1. Déyerler şa'ır bir zaman élxanı qız-gelinlerini bulaq başından geldikleri kerez görür. Sonra onların gözelliğini vesf étmek için bu şi'iri déyer.

2. Mazı siperi: Mazı Mêzunun sevgilisi adımı. Burada iki éhtimal var: Ya Mazı qızlar sürüsünün eñ ilerde geleni imiş ki onu sipere teşbih edmişdir, yada Mazının qaşlarını bu cür teşbih édmışdir.

Selay-ı éyş-ı rından dır
Moğellidler fıravan dır

Elmas Beg pir-i moğan dır
démem çün o çerasından

Mêzun-ı qelbi¹ saf menem
Meşhur-ı qaf ta qaf menem

gözellere serraf menem
öz gönülüm arasından

1. Qelbi saf: üreği sade, hile bilmeyen, bön.

Güle Bax

Görmemişen bizim gülün üzünü İstesen eşiden şirin sözünü	bahar fesli gülüstana güle bax danışdır lizzetli şirin dile bax
Ne xub olur gire zeri qumaşa İstesen ki éden hezz-ı tamaşa	bezene reñ be reñ ayaqdan başa geydir kemerçini inçe béle bax
Men sevmişem begzadeler beğini Terif étdiñ gülün nazıklığını	çok böyükter böyükterler böygünü ¹ gülден nazık ayağa bax ele bax
Köylüm quşu can o başdan geçersen Éhtiyat éyle ki tora düşersen	zülfü damı hevasına üçersen kemende bax zencire bax télé bax
Mêzun şowqu gülüstana düşüb dir Bülbül bağ-ı bi-xezana düşüb dir	torpaq olub asıtana düşüb dir süsene bax sünbüle bax güle bax

1. Eslinde "böyüğünü" şeklinde yazılmış, ama şi'r gereki göre şa'ır kelemeyi kısaltmışdır.

Yéni Yara

Yadıbud éylerem şux-ı gülrüxü Héç zadım délbere lıyaqet yoxu	héç bilmenem ne nışana gönderem belki canım o canana gönderem
Bihışt bağçasından bitib ter giyah Mehz-i bu ki yaman göz uğramaya	ebr-i zülfü salıb xorşide saya sidq-i délden do'a sana gönderem
Biz ki baş qoşmuşak sowda-yı işqe Gérek ğewvas olak derya-yı işqe	biz ki qerışmişek ğowğa-yı işqe göz yaşından bir dor-dana gönderem
Bir tohfe gönderem xatır perışan Ya ola âbınus üstü zerefşan	éyleye zülfüne söz xatırnışan teli enber zerefşana gönderem
Ya bir herir yağlıq üstü zer rı nab Mêzun déyer yaddan çıxdı mahıtab	zervereqli başmaq pilekli corab yéni yara xub nışana gönderem

Çalqafa Céyranı

Seher veqtı gözüm ğafil Bilmedim rowşen üzüdü	döşdü bir çeşm-i mestana ya gün çalıb kuhıstana
Aynasın qoyub düzüne Tellerin darar üzüne	arayış éyler özüne giribdir sunbulıstana
Olma bade xerıdarı Bir âlem keyfiyet varı	gör bu gözleri xumarı ne hacet cam-i mestana
Üzünde xal-ı sıyahı Éle san Zenjibar şahı	can alır şirin nıgahı menzil édib Türkıstana
Lebi mezze dile nêşe Gönül ister ola peşşe	can fıda lél-i canbexşe qona o şekkerıstana
Sinesi bendini açdı Canım çıxsın gözüm düşdü	hél-mixek karvanı köçdü nêşli nar-ı pıstana
Müddet mest o medhuşdum Dile geldim xamuşdum	şehid-i lél-i nuşdum dédim: o qoynu bustana
Sen ki canım alasıyaŋ Hansı bağır lalasıyaŋ	hansı huruŋ balasıyaŋ besteyaŋ hansı bustana? ¹
Sözüm eşitdi bıraxdı Sedef açıldı dur yağdı	dönüb céyran kimin baxdı tökdü gül şekkerıstana
Dédi: aram-ı canam men Herkime mıhrıbanam men	şux o ebru kemanam men meşhुरam kol Türkıstana
Kemend mende, keman mende Xencer-i cansıtan mende	ziréh mende, sınan mende herifem sam-ı destana

1. Şahbazı nosxesinde "alasıyaŋ , balasıyaŋ , lalasıyaŋ" gelmişdir , ama irlerde "alasıyaŋ , balasıyaŋ , lalasıyaŋ" söylenir.

Menim tek serv-i tennazı Murad mivesiyem "Mazı"	gören édmez xab-ı nazı letifem şux o mestana
Göñlüm méhr o vefada Mest céyanam çalqafada	cemalım hüsn o sefada yataq salıb déhıstana ¹
Çox têrif étdi sir oldu Cesed ikki can bir oldu	mühebbeti têsir oldu qocuşduk meset o mestana
Dédım: veslinden qanmayam Qol boyn yatıb oyanmayam	doydum déyib dayanmayam bu yazdana ta zımıstana
Henüz xetem olmamış söhbet Reqib geldi yaman afet	henüz germ olmamış ülfet şuluğ saldı gülıstana
O yürüdü men bıraxdım Mêzunam bu iri yaxdım	o sizildi mende baxdım cozv éyledim dasıtana

1. Yataq salıb vowlistana (Nadiri)

Üç Éyd

Üç téli moselsel zülfü torundan Géçmek olmaz héç birisi birinden	tor qayırb yolum üstü bire ¹ men dowre düşüb hansı tora girem men?
Üç éyd qerşi gelib heqden sızavar Üçü çıxıb bir samana hemqetar	éyd-i ğedir éyd-i bahar éyd-i yar bayramlaşıb hansı birin görem men?
Biri ata anasından naz dide Biri sowğatınan gelir bazdide	biri cadı gözden baxar dozdide yanı yeñi kohnalara curam men
Biri dér ² nışanı şux-ı Fereñem Biri dér nazenin gülnar reñem	biri dér xîreli mujgan xedenem ğünçe güller! hansıyı dürem men?
Biri dér aq sinem neş'eli yurd dır Biri dér anama şeytan şagırd dır	biri dér qametim san terre murd dır Zal-ı Ferhad-koş dir insaf vérem men
Mêzun dér ixtıyar gitdi elimden Héç iğid xéyrini qoymaz elinden	tora düşdüm üç sonanıñ télinden xıyal édib öz xéyrimi görem men

1. Birem: bir neferem, bir adamam (Nadır). Belki "börem"iymiş yanı örtem, pehn édem, serem.

2. Dér: déyr, déyer.

Gözellik Çağı

Vehşi maral gözlü şux o semenbu¹
on yaşında hér nışanı belli dir

Nahalı roşd éder² sulanır lımu
ab o reñi gülistanı belli dir

Now-nahal, now-semer, nowçe, now-erus
now-amuz, now-cavan, now-xeram tavus

Şışdünj³ tamam çeker moşk-ı âbınus
çin-i zülf-i perışanı belli dir

Onbirinde sefalanır bostanı
têlim-i séhr oxur çeşm-i mestanı

Seyyad tek⁴ örgener mekr-i destanı
séyd édmeğe tir kemanı belli dir

On ikki'de düşer fikr o xıyala⁵
ayna alar sefa vérer cemala

On dörtde ay kimin étrer⁶ kemala
hem yaxşısı hem yamanı belli dir

Söhbət sever⁷ oxur şér⁸-i hezinden
mühebbet naması her serzeminden

1. Şux-ı semenbu (Nadır)

2. Édib (Nadır)

3. Şışdünj: Bütün

4. Seyyad kim (Nadır)

5. On ikide düşer ışq o xıyala (Nadır)

6. Yéter (Nadır)

7. Mo'ellimsiz (Nadır)

8. Şér: Şi'ir

Léyliden mecnundan, Ferhad Şirinden
naz o ğemze can alanı belli dir

Céyran olur şırı salar kemende
sultan olub éder şahları bende¹

Lebinden örgeder tutıyı qende²
vefa édmez çox yalanı belli dir

Mêzun bu mênide lefz o beyan yox
ğerq o mat³ olmuşam hed o payan yox

Hüsn-i işqe yéten⁴ vehm o güman yox
hüsn-i işqin dasıtanı belli dir

1. Sultan olur éder şahları bende céyran olur salar şırı kemende (Nadır)

2. Tutıyı qende dadandırar, Qend mezesini tutıya âdet vérer

3. Ğerq-ı mat (Nadır)

4. Hüsn-i işq vesfinde (Nadır)

Semen Sağı Dır

Bugün var tamaşay-ı sehn-i çemen Gül o lale yo sünbül o yasemen	gelib fesi-i nowruz o xorrem bahar nesim-i reyahın xoruş-ı hezar
Bihışt-i berin oldu bostan o bağ Çemen qoydu éyvanına çılcırağ	gezer nazeninler elinde ayağ semen sağı dır erğevan şişe var
Saba sünbülün zülfüne vérdi tab Nesim-i seher sepdi bağı güláb	hava tökdü firuzeye dor rı nab veya enber-i abnus çaldı yar
Gel éy ermenizade-yi nuş-i leb Hem-ağuş o méy-nuş olak ruz o şeb	getir nay-ı naqus o saz-i tereb gelir ağıbet déy, dolanır bahar
Vér éy nazenin büse aste bugün İçib méy yatak sinen üsté bugün	lebiñ mezze dir méy-pereste bugün olur yaxşı xelvetde bús o kenar
Daha qalmadı sağı-yi dél-ferib Bugün gelmesin bağlara endelib	ne xord o ne xab o ne sebr o şekib kı Xosrow, Şirin sevdi Mêzun, Nıgar

Gelayır

Heqqe şokr éd şirin dilim
Kemanlıkda diz ol bélím

şirin zebanım gelayır
ebru kemanıñ gelayır

Şad ol bülbül baharıñ dır
Bax éy gözüm öz yarıñ dır

ram ol köylüm qararıñ dır
çix canım, canıñ gelayır

Dolan éy serim serine
Gel éy imanım yérine

qul ol zülf-i enberine
din o imanıñ gelayır

Kipriğim carrı çek yole
Doldur elim vér pıyale

seril bélím inçe béle
türk-i mestanıñ gelayır

Dişle dişim rütebini
Em lelim şehd-i lebini

ile¹ burnum gülabını
leb-i mercanıñ gelayır

Éşid qulağım sesini
Sor éy ağzım memesini

al nefsim nefesini
nar-ı pıstanıñ gelayır

Ciğirim bendi alıñ ne
Çox déme téşneyem téşne

hıcran taxıb sene dişne
ab-ı revanıñ gelayır

Mêzun danış ta mecal dır
Bilmem diş dir ya xıyal dır

yarınan söhbet halal dır
eziz mıhmanıñ gelayır

1. İle: İslé, Qoxud, Bir zadır qoxusunu burn inen his édmek.

Ayrılıq Çağı

Gözel ayrılıq çağı dır
Gül açılıb yaz çağı dır

qal éy çeşm-i mestanım qal
tamaşalı bostanım qal

Kim hüsnüñ vesfinden qandı?
Kim emdi lebiñden qendi?

kim düşüb işqiñe yandı?
ağzı şekeristanım qal

Biz gedayıdık qalmadık
Hemnəşin ola bilmedik

şahınan sowda salmadık
éyvanı zernişanım qal

Lêl o mercan gowher senəñ
Fikrimden çıxmez aq sineñ

hamıdan gıranter senəñ
xet o xallı céyanım qal

Héç bülbül ixtıyarınan
Gidirem ah o zarınan

ayrı düşmez gülzarından
qal sefalı bostanım qal

Mêzun fikr o xıyal éyler
Yarınan içdiğim méyler

bu canansız canı néyler
geçirtdiğim dowranım qal

Adam Oğlu

Asıman bir qara bextiñ adını insan qoyar
Salır dünya cahasına üreğine qan qoyar

Géce-gündüz renc o méhnet, derd o zehmet, xowf o bim
Yiğér bir ebleh vücüde adını sultan qoyar

Bir ebleh zohd o rıyadan xerid éyler cehennem
Ta adını şeyx-ol-islam qible-yi iman qoyar

Bir böyük ebleh tacır dır yiğér mal o mülk o zer
Çox gıran tapar amma dünyada erzan qoyar

Musılman oğluna bax beğenmez gebr o yahudı
Nehs üzü qibleye dönmez adın musılman qoyar

Bezedir özge oğlu için adını qoymuş qızım
Böyüdü özge qızı için adını oğlan qoyar

Mêzun sowda-yı cananda dayım canı belade dir
Tapar öz canına düşmen adını canan qoyar

İşimiz Hafıza, Fala Düşüb Dir

Ayrılan héç géri baxmayan yarım Yad édmeyen yaddan çıxmeyen yarım	bıvafa yar ne xıyala düşüb dir başı harda qal-maqala düşüb dir
Müddet dir anlamam yar ne xıyalda Yar gözü özgede men gözüm yolda	ne mezacda ne ehvalda ne halda işimiz Hafıza fala düşüb dir
Tefreqe céyanlar daha gel olmaz Gezerem çölleri gözüme gelmez	sergeli vurulub bir biri bulmaz bizim céyan hansı çöle düşüb dir
Ğem ata dır, méhnet ana dır mene Gözüm yaşı gülabşana ¹ dır mene	gönül evi zıندانxanadır mene süzülüb gözümden yola düşüb dir
Xoş édib yaman gün görmeyen özüm Qonşudan qonşuya varmayan sözüm	cowr o cafa çeken ölmeyen özüm defter olub élden éle düşüb dir
Vafa étdim bıvafaya oturdum Ümrümü serf étdim zaya ² oturdum	ay o günü saya saya oturdum yalan vède dilden dile düşüb dir
Böle günlerinen ara yoxum dur İnçellem üzüllem yara yoxum dur	qaynaram coşaram çara yoxum dur ürek dayım zêf-i hala düşüb dir
Pişxédmet nökerem nöker yérine Zehr-ı mar içerem şeker yérine	fermanberem fermanberler yérine beli! bizim qismet böle düşüb dir
Dunya zehmetinin ³ keşakeşinden Bugün héç dınmayır eql o huşinden	gırdaba düşmüşem gözüm yaşinden görünj Mêzun ne xıyala düşüb dir

1. Gülabşana.

2. Zaya: Faydasız, Zâyı.

3. Bazı irçiler "zehmetinin" yérine "cafasını" oxurlar.

Gözel bilmem sen mahiseñ pes nedir

Gözel bilmem sen mahiseñ pes nedir? salıbdır köylüme nur memelerin
Hüsn içinde sen şahiseñ pes nedir? bulur text üstünde dor memelerin

Doğru söyle vıran köylüm fanusu nardana dır sevenbunun qoxusu
Ba'ıs nedir bir ağacıñ limusu şirin dir leziz dir şor memelerin

Başıma vurañez işqin havası bımaram bulunmaz derdim davası
Mesel dir ki nar bımarın şafası pes deriğ éyleme nar memelerin

Aşiq déseñ tökme qanlar gözümden qonaq déseñ mêtis édme ruzumdan
Böyük déseñ çıxme ginen sözümden uşşaq dé; ağzıma vér memelerin

Mehşerdeki aşiqlerin san vére bilmem memeriñ néççesine qan vére
Mêzun işqin kefesinde¹ can vére sevab dir étirdeñ qar memelerin

1. Kefe: Çöl.

Üz Dağa

Léyli yardan üreğimde yara var Dered bir olsa dağ bir olsa çara var	mecnün olub döndürmişem üz dağa nédmek olur üz ¹ yaraya, üz dağa
Ğem köylüme qonan günden köçmedi Él yanınada derdli sözüm geçmedi	zelil édib perr o balım açmadı öz derdimden gérek déyem söz dağa
Yoldaşsızam, yoldaşlıdan qorxaram Qardaşsızam, bağrım ota yaxaram	yalıñızam öz öwreme ² baxaram dar günüm dir gérek édem üz dağa
Aqıl gérek tefreqeden yan vére İkki qardaş qolunc vérese bir bire	rexne düşmez hem-tafağa hem-gire devirerler güc salanda üz dağa
Mêzun sözü pendiyat dır yazasen El üstünde tôme vérsen baza sen	öz cinsiñnen ³ hemxuy olub gezesen pervaz édib dayım salar göz dağa

1. Üz: Burada 100 anlamında gelmiştir.

2. Öwre: Éwre, Etraf, Mühit.

3. Cinsiñnen: "Cinsiñ inen" doğrusu dur ancaq şa'ır hıcaları curlamak için bu cür söylemiş.

Geçmek Olmaz

Göründü ay üzün çırağı rowşen Nurundan éyledi otağı rowşen	şôle çekib çılırağı qurbanı o otağı, o çırağı qurbanı
Geçmek olmaz şux o şirin sonadan Süzülüb çıxanda dowletxanadan	sinesi bulurdan boynu minadan beste boyun gül ayağı qurbanı
Nergisli, réyhanlı, göy dağlar üstü Qoyak dudaqları dudaqlar üstü	çiçekli, sünbüllü, bulaqlar üstü mezze dili méy dudağı qurbanı
Men qurbanam günçe lebden gülene Sevdiğim yar, bu çémende bélene	gülden nazıktır dır nisbet bilene gel méy içek ter damağı qurbanı
Yaz günü günçeler xendan olanda Yar hécle içinde mihman olanda	bağça dolu etr o réyhan olanda Mêzun déyer o qonağı qurbanı

Qız Odur Kı Namı Ola Ne Neşi

Xub arvad yaxşı er bext o talah ¹ dır Xub o pês ² gözəldə çox ıstıbah dır	her kimiñ bir xisleti var xuyu var é'tıqad éderler her kim soyu var
Biri gördeñ terlan sever bayğı dır Biri geda qizi ³ şah layğı dır	biri xoşluq ister ğem o ğayğı dır biri şahzada dır herze xuyu var
Qizi görek alañ tayfadan élden Bağlar içde dürmek olmaz her gülden	silsileden, dudımandan, esilden her gülün bir ayrı reñ o buyu var ⁴
Gül odur kı buyu ola, ne reñi Olmaz alañ her buluntu qeşeni	qız odur kı namı ola, ne neşi arif burda behs o goft o guyu var ⁵
Biri é'tıqadı hüsn-i cernal dır Gid bextiñden danış xab o xıyal dır	biriniñ sihhesi eql o kemal dır qismet çeşmesiniñ ayrı suyu var
İnanma kı bayğı ola baz curu Her kim hemxabesi olmaz öz curu	mahal dır kı etles ola bész curu dayım qal o meqal hay o huyu var ⁶
Reva değıl çılpaq seve üce er Ğerib ölke cahal arvd qoca er	eblehlik dir alçaq seve üce er o ölkeniñ cahalınıñ toyu var
Kec xıyala qismet olur kec xıyal İmtahan éd kişiliğini ⁷ arvad al	halal seven halal tapar lamahal ayağıñ üçünü gözle quyu var
İğid odur arvad ala bir ala Mêzuna irad deyli ¹ ilde bir ala	ev qayıran, oğlan doğan tir ala deli dir, deliniñ günde toyu var

1. Talah: Tâli, Bext, Al yazısı

2. Xub o pês (Nadır)

3. Bir geda qizi var (Nadır)

4. Qizi görek alañ tayfadan élden dudımandan, silsileden, esilden
Dürmek olmaz bağlar içre her gülden her gülün bir reñi var, bir buyu var

5. Qız odur kı namı ola, ne neşi gül odur kı buyu ola, ne reñi
Almak olmaz her buluntu qeşeni arif burda behs o goft o guyu var

6. Dayım qal-maqalı ,hay o huyu var (Nadır)

7. Merdliğıni (Şahbazı)

Ölüm Demi

Ay aqlar ölüm demi Tebi'et dönür kem kemi	herne vardır dilden ² gider eqı inanı elden gider
Göñül boşanır talaşdan El çeker mal o qumaşdan	ayrılır yar o yoldaşdan göz örtüb eyaldan gider
Hekim gelir dava qiler Sékencebi ³ sefra qiler	badam yağı sowda qiler mezac îtıdaldan gider
Beden süst olur bükülür Göz dönür süret çekilir	bend be bendinden sökülür ab o reñ cemaldan gider
Gel al sen canıñ gırowden Kim ölür gider bir evden	nıcat vér ot o elowden Mêzun ölür elden gider

1. Deyl: Değil

2. Délden (Nadır)

3. Sékencebi: Sékencebin, Sirke.

Şa'ır burada axsaq arvadını, Keşkörlü Necefqulu Xana tanışdırır.

Axsaq Aldım

Çeşm-i besiretden bax ginen kixa Yürüşü qarqa dir, özü déyr ğazam	o yürüyen serv-i yékpa benim dir özü ğaz yürüşü qarqa benim dir
Axsaq aldım sergel pazan olmaya Qarşı çıxıb boyun süzen olmaya	başmaq üzen oba gezen olmaya na-mehrem démeye rêna benim dir
Gidmedim işveli ğemzeli boya Deryada qıç yoxu mowc vura suya	bed esle gidmedim gidmişem soya dutar üz balığı derya benim dir
Menimki balıq dır onunkı derya Onunkı ajdaha benimki yoha	onunkı şax-nefir, mende menteşa ajdahayı utan yoha benim dir
Mêzun feleğinen yoxdur teşvişi Geler her bı-panıñ bı-padan xoşu	qol-qanatsız felek éyler gerdeşi dunyada her emel bı-pa benim dir

Dédim

Dédim: gözəl saçın kemend-i enber Dédim: zülfün olub üzündə çenber	dédi: helqe helqe méşkin tenab dır dédi: biri eqreb biri mehtab dır
Dédim: rowşen üzün nedir? dédi: ay Dédim: dilin danışmağa vérir ray?	dédim: keman qaşın nedir? dédi: yay dédi: işarayan sowl-cevab dır
Dédim: gözün édib köylümü nexçir Dédim: türk-i mest dir elinde şemşir	dédi: çin céyranı dama salıb şır dédi: onun qetl-i amı sevab dır
Dédim: gözəl üzün bihişt dir ya nar Dédim: yanqaxların gül nar dir ya nar?	dédi: aşiq olan gör nice yanar dédi: nardana dır gül nar hesab dır
Dédim: şebnem düşüb güller serine Dédim: gözəl süretiñ ne? teri ne?	dédi: benzer lalelerin terine dédi: biri gül dir, biri gül ab dır
Dédim: harağ nemekdan dır harağ qend? Dédim: neş'i nedir dédi: şeker-xend	dédi: ağzım nemekdan dır dilim qend dédim: têmi nedir? dédi: qendab dır
Dédim: qoyun buyu benzer enbere Dédim: çox suyuzam ter memelere	dédi: bihişt bağı gelib semere dédi: su üzünde rowşen hubab dır
Dédim: nahan yérden goft o gu olur Dédim: inçe béliñ nisbet mu olur	dédi: orda ürek geçer su olur dédi: tar-ı mu dur mıyan hesab dır
Dédim: nedir güldan dolu sim tebeq Dédim: kuh-ı mo'elleq dir qemer şeq	dédi: gül xermenı vereq ber vereq dédi: qors-ı maha qeseb hıcab dır
Dédim: gözəl gowher diziñ sim sutun Dédim: toppoqların neqş-i çél-sutun	dédi: sim sutunu saxlar bısutun dédi: gördüğünçe bağıñ kebab dır
Dédim: boyun kimin serv-i revan var Dédim: sende aşiqkoşluk nişan var	dédi: nisbet édsen nexl-i cavan var dédi: görmeñ el ayağım xezab dır

Dédim: adıñ nedir éy hur-ı cınan¹? dédi: aşır gah can déyer gah canan
Dédim: kim işqin den artıqter yanan? dédi: Mêzun kimin xana xarab dır

1. Canan (Şahbazı).

Gelin Üze Çıxdı

Müddet idi xıcaletden heyadan Eli-xalılığdan cawr o cefadan	yarınan hem-kelam olmazıdım men xoş édib danışıb gülmezidim men
Bir günü meslehet getirdim xana Âsılıkdan yékser oldum bir yana	gidem nıkah édem verem nışana çok özümü qéyde salmazıdım men
Yiğışdirdim néççe arvad-uşşağı Qerz étdim şirini, birinci, yağı	bibi çarqad vérdi gelin başmağı gah böle mo'ettel olmazıdım men
Gelin üze çıxdı istedi etles Buyurdu kı hanı sencab hanı xez?	tirme şal istedi çarqad Benares bilseydim yoxundur gelmezidim men
Dédim ne istéyreñ şal-enjuşteri? Dédim kamıl qizeñ oldum müşteri	ne vurıran üreğime nişteri seni nadan uşaq bilmezidim men
Sen bilmediñ benim medaxılım yox? Cevabıña ehvalım yox halım yox	zeri lıbas xelil-xanı şalım yox dinmeseydiñ ebes dinmezidim men
Héc görmediñ sorxun arıq yabımı Yoxsullukdan aldım men öz babımı	eşidmediñ xorakımı xabımı kim déyer şah qızı almazıdım men?
Elbet dédiñ gellahlarım san vérer Éşidmediñ dört çöreği xan vérer?	sürü qoynum bir birine dan vérer vérmeseydi kim déyr ölmezidim men?
Dur éd bibi en'amına pışavaz Valla ne simsaram, billa ne bezzaz	onda olur mene éyle ézz o naz var olsaydı nice almazıdım men
Mıraxur değılem ki qonanda merğe Mêzun o qelemdan, bohlul o xırqe	sürü qoynum gele firqe be firqe ebes bica gepi çalmazıdım men

Üzün Aq Olsun

Heq aşiqden eşidmişem heq sözü	cevab vérdem ta ciğeri dağ olsun
Heya manî olur déyem şeq sözü	gid eviñ abadan üzün aq olsun
Oturduñ bextiñe dédiñ yalanlar	medaxıl éyledi yéñi gelenler
Dédim: seniñ qedriñ bilmez bu xanlar	her kim ister menden bıdamağ olsun
Héç mırza görmedik pulu olmaya	at o qetir, keniz, qulu olmaya
Gül ağacı neçün gülü olmaya	xaneli ol ta menzelim bağ olsun
Dellak ol getirem loñ o örgeniñ	ya odun çek men götürüm örkeniñ
Mırzalıqdan götür ad o erkanıñ	elemdar ol xorakımız yağ olsun
Dédim: Mêzun çeke bilmeñ kemanım	bilmeñ bıca sözden gelir yamanım
Men ki burda yoxdur arpa samanım	qoş ¹ remeye sorxun yabı çağ olsun

1. Qoş: molheq éd, qavuştur.

Beşden Biriniz¹

Başınıza ² döndüğüm hur-ı cınanlar Meni şıkar éden qaşı ³ kemanlar	ne bihişt bağıdır sizin yériniz ğafil geçdi üreğime tiriniz
Hüsn-i lıtafetden mestana qızlar Vérin memenjizi destana qızlar	şehd-i şeker ezen pıstana qızlar çok suyuzam, emem şehd-i şiriniz ⁴
Eğer can almağa xıyalınız var ⁵ Pir olanız ğerib ehvalınız var	neçün têxir édib ihmaliniz var bir açıq danışın sizin biriniz ⁶
Eğer öldürseniz men ciğer-xunu Qorxıram kıl ola qıyamet günü	qesas yox, öldürse léyli mecnünü bıgunahlar qanı damengiriniz
Heqiqet aşığım sözüm dérem heq Siz béşeniz, men Séyyid-i musteheq	perva yoxum her sözümü dérem şeş Mêzuna qismet dir béşden biriniz

1. Bilen adamların çoxu déyerler Mêzun bu şi'iri Moşir-elmolk qızlarının ısrarlarına göre démişdir. Moşir-elmolk Kazıran şehrine yaxın Famur menteqesinin eyesi imiş. Moşir-elmolk qızları bir Nowruz tatılları günü o xoş ab o hava menteqeye gezmeğe gédmişlerimiş. Orada o perişan gölü yanında Mêzuna uğrayarlar. Mêzundan isteyeler bir şi'ir onlara désin. Şa'ır burada "Pir"den behs édende, menzuru o menteqedeki İmamzada Bibi Hurıdır. (Nadiri)

2. Serinize (Nadiri)

3. Ebrü (Nadiri)

4. Hüsn-i lıtafetde destana qızlar şehd-i şeker ezen pıstana qızlar
Vérşeniz ağzuma mestana qızlar çok susuzam, emem şehd-i şiriniz (Nadiri)

5. Siz ki can almağa xıyalınız var (Nadiri)

6. Bir açıq danışın size piriniz (Nadiri)

Yaradırdıñ Şirin Sözleri Neçün¹

Bar ilaha édmek olmaz çün o çend Qüdretiñden ab o gilden neqşibend	saldıñ işq utuna bizleri neçün éylemişen qemer üzleri neçün
Qelem qaşı, keman étdiñ saç kemend İsteseydiñ xar olmayam mostemend	zulal étdiñ şeker lebden ab o qend yaradırdıñ şeyda qızleri neçün
İsteseydiñ ita'eti namazı Eğer gunahısa işq-i mecazi	xublara vérmezdiñ işveyi nazi mest édirdiñ xumar gözleri neçün
Şêm olmasa ebes yanmaz pervana Léyli rexne salmasaydı imana	gül olmasa bülbül olmaz divana mecnün gezib dağ o düzleri neçün
Dem vuramam sıfatından zatından Mêzunıñ nutquna işqiñ otundan	qorxum vardır döne bilmem batından qoymuşan perişan sözleri neçün?

1. Gün batan çağı. Mêzun bir çêşme üstünde vuzu aldığı kerez, suya gelen néççe qız-gelini çêşme başında görer. Mêzunıñ hoşu onlara gidip, öz vuzusunu unudar. Bundan sonra tarıdan şikayet éderek bu şi'iri qoşar. (Nadın)

Mêzun soruşmuş, İğdirli Kıza, İsa Xan cevap vermişdir.

Harda görübsen

(S)¹ Bir evvel axırı yox, hamı yérde
hazır o bi-nışan harda görübsen?
Bir fincan içinde umman dergahı
görmek olmaz onu harda görübsen
(C)² O evvel axırı yox hamı yérde
heq dir hamı yérde o bi-nışan dır
O fincan kı dédiñ göñül dir aşiq
ilm onun içinde behr-i umman dır
(S) Meclis gördüm âlım olur bade-nuş
şehrıstan görmüşem tamamı xamuş
Gah sarı, gah yaşıl, gahı sıyahpuş
yürümez sen'eti harda görübsen?
(C) Ecel méy dir âlem olur bade-nuş³
o şehr qebrıstan dır tamamı xamuş
O dağ dır, yaz yaşıl, qışı sıyahpuş
fayız günü saralıban xamuş dır
(S) Bir xéyme, bés sutun, on yéddi maqam
onu qilmeyene eqd olur haram
O çox kimselerden kem olmaz tâam
harda şeker, zehr-ı marda görübsen?
(C) O xéyme namaz dır, on yéddi rek'et
onu qilenlere heq qiler rehmet
O çox kimselerden kem olmaz nêmet
evvel aççı axır rahat-ı can dır
(S) Eğer ârifisen gel aç defterin
bés çéşme görmüşem bir bire qerin
İkki aççı, ikki şor dır, bir şirin
coşub bir kassadan harda görübsen?

1. S: Soru, so'al.

2. C: Coğap, cevab.

3. Bade-nuş: Bade içen, şarab içen.

(C) Gel cevabın vérem yaxşı defter dir
o bés çéşme bir birine qeter dir
Qolaq aççı, göz şor, ağzın şeker dir
kassa baş dır, o bés çéşme coşan dir
(S) Mêzun déyr hayranam böle ustada
mene söyle génen görem harada?
İkki ten dir yémez, içmez dünyada
onları asılı harda görübsen?
(C) Harit o Marit dır Babil çahında
asılı, ru-sıyah¹ heq dergahında
İsanın umudu şahlar şahında
Mêzun cevabına gowherfişan dır

1. Ru-sıyah: üzü qere, péşman.

Élxanı Mehemmed Qulu Xana

Zulmunan destgahı quran bixeber Aqbet ¹ vérer toxm-ı mukafat semer	yiğiler bu destgah nâ-tamam bir gün çekiler zalımdan intıqam bir gün ²
Xıyal éd olmuşar şahları şahı Axır aqşam olur ümrün sabahı	étirdmişer asımana destgahı bu sobh-ı dowletin olur şam bir gün
Péyğember kim ³ bassar mı'racı qedem Cemşid tek dowletin text o mülk-i cem ⁴	Eli kim çalasar şemşir-i düdem gider cem heşmeti, qalar cam bir gün
Xelq içinde bed-namliğe nâmzed Seninzen sazımar dünya ta ebed	özünge bed, ğeribe bed, xode bed ⁵ gelib elden gider xoş eyyam bir gün
Ebes bél bağlama yaman édmeğe Qesd éyleme şır-beççeler dutmeğe	fıkr éyle dowranın elden gidmeğe çox seyyada papıç olur dam bir gün
Şeytan sene pend-ı xıyanet vérer Ata éyler oğlan mukafat vérer	bu pendin sud yoxu min afet vérer ⁶ amanat dır oda olur vam bir gün
Élxanı olmasın dowlete meğrur Mêzun olub şirin sözlere meşhur	Qarunu yer utdu Süléymanı mur cam-ı mergden olur telxıkam bir gün

1. Aqbet: ağıbet, sonunda, son.

2. Zalımdan çekiler intıqam bir gün (Nadırı)

3. Péyğember tek (Nadırı)

4. Cemşid kimin dutar text o mülk-i cem (Nadırı)

5. Özgeye bed, özüne bed, xelqe bed (Nadırı)

6. Bu pendin sudı yox, çox afet vérer (Nadırı)

Néççe Dowre Dolandıñ ?

Yürü Mêzun néççe dowre dolandıñ Néççe xana qulluq étdiñ güvendiñ	xoşa geçen bir dowranıñ olaydı bir dırlıñıñ xan-o-manıñ olaydı
Mayasızlar geldi tapdı mayeler Şan o şowket tapdı senden payeler	qaldı seniñ göynüñdeki vayeler sende bir şowket o şanıñ olaydı
Ölüler dirrildi cana étişdi Sofrasızlar geldi nana éteşdi	zemingirler asımana étişdi sende bir sofrada nanıñ olaydı
Varıdıñ xanlarıñ mêzul çağları Pıyada devirsen daş o dağları ¹	durdıñ ta yığildi el-ayaqları mindıñ at madıyanıñ olaydı
Dutaram kı xan édmedi méyl sene İndi neydiñ ² baxmasaydı él sene	yoldaş idi kelanterler kol sene él içinde ad o sanıñ olaydı
Dayım perişanañ dayım avara Beli; özge reñi boyadmaz qara	vurdıñ üz reñini qılmedıñ çara dunyadan utandıñ diliñ olaydı
Şa'ırlıñıñ şa'ırlardan baş oldu Cevanlıñıñ yaman günde baş oldu	ad o sanıñ kol İranda faş oldu qocalıkda bir xoş günün olaydı
Zehmet çekib bél bükmeğıñ ne hasıl Bext getirmez can çekmeğıñ ne hasıl	xar dürersen gül ekmeğıñ ne hasıl kaşkı bir asıda canıñ olaydı
Herçend ki mêyisen köylü şikeste Mêzune behre yox dunyayı doste	mêhrinı kesmeyen başın kesse dowr hemişe Darab Xanıñ olaydı

1. Pıyada devirsen daş o dağları: (Türkiye Türkçesinde) Dağları, taşları yürüyerek gezen.

2. Neydiñ: ne + idiñ

Bu menzumeyi bir ağıt olaraq, şa'ır öz arvadı için söylemişdir.

Xab o Xıyal Alıb Sebr o Tabımı

Yalınqız géceler yatan mest ahu
şowquŋ dutub gözlerimden xabımı
Gözde iraqisən göynde ruberu
xab o xıyal alıb sebr o tabımı
Tesbihim, tâetim, imanım, dinim
délberim, şa'ırım, şux o şirinim
Nabatım, şekerim, gez engebinim
telx étdi hıcranıŋ şerbət abımı
Talahım, kowkebim, bextim, ulduzum
nesibim qismetim teqdirim, ruzum
Hemxabım, hemzanım, şéyda em-qizim
aparmışaŋ üreğimden tabımı¹
Bivefa, bavefa, işve-furuşum
hem-serim, hem-sırrım, sırrım, sırpuşum
Qararım, tağatım, tavanım, toşum
ğaret étdiŋ qararımı tabımı
Hemserim, hemcinsim, hemser, hemdemim
tebibim, darmanım, derdim, derd emim
Getiren şadlığım, aparan ğemim
aldıŋ aramımı dutduŋ xabımı
Xorşıdım, qemerim, rexşan sohéylim
nefesim, cesedim, hevesim, méylim
Mehbubum, mêşuqum, şirinim, léylim
bada vérdiŋ rowneğimi abımı
Morğ-ı sa'adetim, genc-i izzetim
behr-i melahetim, kan-ı işretim
Şirin zeban, şirin yazan, xoş-xetim
süzünen oxuyan ğem kitabımı
Xoşum sen, ferehim sen, damağım sen
bihiştim sen, kowserim sen, bağım sen

1. Bu iki béyt Şahbazı nosxesinde yoxdur, onu Nadırı nosxesinden yazdım.

Pıyalam sen, şarabım sen, sağım sen
xub dolu ıdı xalı qoyduñ qabımı
Bımarıñam lebeleriñden şafa vér
şikesteyem nim zülfüñden asa vér
Ay üzüñe télleriñnen safa vér
qoyma ğubar duta muşk-ı nabımı
Yat nazbalış per mutekka üste qoy
gül üzüñü naz balışe aste qoy
Baş altım yérine téliñ deste qoy
her yérden xalı éd cay-yı xabımı
Vesfiñ édmek iştiğalım kişim dir
özüñ görmem xıyalıñnan xoşum dır
Şam ta seher xıyalbazlık işim dir
özüm déyib vérrem öz cevabımı
Gel éy türk-i Hebeş, xalları Hindi
Mêzunuñ erse teñ dir gel indi
Ne sen gözellikde tayıñ bulundu
ne men şa'ırligde buldum babımı

Henüz Téz Dir¹

Bu dünya evine, gelenden beli Özümü tanıyıb bilenden beli	felek azdırmadı méhnet-xanadan ayırdı atadan üzdü anadan
Açıldı üzümə gül-i hesretim Yareb nice doldu cam-ı qismetim	héc bilmedim xoş étdiğim işretim hansı méy-xanadan, hansı mınadan?
Neççe il bir gözel otuna yandım San kı xab o xıyal gördüm oyandım	vesletinden ne xoş étdim ne qandım oyandım, budandım vehşi sonadan
Derdim bu dur étermedim üstüne Felk xun-ı ciğer yağdı destine	dönüb dolanmadım çeşm-i mestine el-ayağı boyanmamış xınadan
Gel éy meni gözü yaşlı qoyan yar Ne yatmışar xab-ı nazdan oyan yar	hesret gidib söhbetimden doyan yar dur gileylik édek şum zamanadan
Gel éy now-nahalım nowxeram tavus Seniñ kimin şux o şirin now-erus	qız-gelinler gelib sene dest-i bus henüz téz dir çixe hécle-xanadan
Henüz ayrılmağa veqtiñ değıldi Text-i tabut seniñ textiñ değıldi	şux boynuğa kefen rextiñ değıldi dur yürü qoynuma zıندانxanadan
Ğessaleler xun-ı ciğer içdiler Mo'enber téliñi bir bir açdılar	zeri libas töküb kefen biçdiler geçirtdiler üstü zerli şanadan
Céyranım kim atdı ğafil tir sene Layiq değıl künc-ı lehed yér sene	henüz çox téz idi merg o mir sene çixme bezetdiğın dowletxanadan
Kowkeb-ı ferroxum şêm-i xamuşum Geçdiñ menden geçme bihişti quşum	şerefim zinetim zib-i ağışum bu yéñi vurduğın aşıyanadan
Sen huruduñ mesken étdiñ bağ-ı hur Sağı-ı selsebil şeraben tehur	méskin yarın yalınqız dir nasebur vérsin qesmetiñi o méy-xanadan

1. Mêzun bu şi'iri bir ağıt olarak, Allahyar Xan arvadının ölümü için söylemiştir.

Hac Hüséyn Xan, Baharlı Xanına

Darabda eğlenen xan-ı now-cavan
 héç soruşmañ hardan hara gelmişem
 Seyyah olub séyr édmişem kol cahan
 vara vara bu diyara gelmişem
 Tanıméyrseñ ne axundam ne derviş
 ne bed-zatam, ne bed-félem, ne bed-kiş
 Ne réyisem, ne sahib-ı gav o xış
 ne toxmum var, ne şıyara gelmişem
 Ne babıyam, ne talahçı, ne falçı
 ne rahdaram, ne yolvuran, ne yolçı
 Ne cin-girem, ne çalançı, ne çalçı
 eğri değılem aşıkara gelmişem
 Ne vérenem, ne alanam, ne içen
 ne tókenem, ne ekenem, ne biçen
 Ne hakımam, ne bağlayan, ne açan
 ne bi-urza, ne bıkara gelmişem
 Ne nökerem, ne sarıban, ne çoban
 ne kennasam, ne ğevvasam, ne dorban
 Ne méhterm, ne pişxédmet, ne derban
 ne motribem, çeñe tara gelmişem
 Ne ellafam, ne beqqlam, ne hellac
 ne xerrazam, ne bezzazam, ne serrac
 Aşıq-ı ârifam, rind o tond-mezac
 gowherim var xeridara gelmişem
 Mêzun-ı şa'ıram nişan bu nişan
 bugünçe geçmemiş tenimden yaman
 Qaşqayı xanları édmiş imtahan
 o diyardan bu diyara gelmişem

Yadıñda

Gözel hüsnüñ gözellerden bac alır
Herkim étdi bir men édsem nic olur

yaz görem nice dır ehvalıñ peri
bu meclisde vesf-i cemalıñ peri

Sineñ mermer elif qeddiñ sénowber
Sen yataydıñ men édeydim şam seher

gül üzde çin-be-çin zülf-i mo'enber
pasıbanlık dowlet o malıñ peri

O günü kı mah cemalıñ severdim
Yadıñda kı seher seher éderdim

bildim eceli yox çarasız derdim
do'alar olmaya zavalıñ peri

Saldıñ intazarlı künc-i qefese
Ewvelden axıra vérdiñ her kese

haçan cennet yéli zülfüñden ese
méskinlere dowlet o malıñ peri

Méskin Mêzun tağat édmez çak éder
Senden çeker dabanınan pak éder

yaxasın elinğden göz nemnak éder
mujgan ayağından ebdalıñ peri

Çıxdı Evden

Dost bizden qehr édib gidir xeşminen Öpeydi üzünden ala gözünden	bir musılman durub sevab édeydi hal dilinen onu mucab édeydi
Bir söz désin ki derdine hekim dir Tenab atsın qetl éylesin hakım dır	erz éylesin xelaf éden dé kim dir kaşkı öz saççını tenab édeydi
Déyib ki démişem nazın az çekem Ehd édmişem ta can varım naz çekem	men ki dédim nazın çekem baz çekem herne ister naz o itab édeydi
Dédiler ki méy içende leb eqiq Buyuraydı öz qaşları çeke tiğ	o mezze isteyib édmişem deriğ doğrayıb ciğerim kebab édeydi
O kı biler aşiq-mêşiq xuyunu Çıxdı evden ixdi göynüm evini	dutmaz aşığına böle oyunu heq reqib evini xerab édeydi
Olaydı kamıma döneydi dowran Ya dönüb derdime qileydi darman	gelib tazalayak ehdinen payman ya canım almağa şıtab édeydi
Canım aldı can vérmedi Mesih-dem Mêzun déyer kaşkı canım alan dem	ölende qetlime şahıd yox nédem ellerin qanıma xezab édeydi

Bahadır Xan, Sohrab Xan Qaşqayı oğlu inen Tel'et Biyi, élbeyi Darab Xan qızının toyu munasibeti için bu şi'ir déyilmiştir:

Qış gününde qabaq geldi now-bahar Esdı cennet yéli bağ o lalazar	qedeminden dünya gülıstan oldu dolu süsen sünbül erğevan oldu
Men qurbanam böle qismet yazanı Xan Bahadır bir toy étdi Kıyanı	yazdı gün adına mah-ı tabanı yazıldı deftere dasıtan oldu
Kelanterler geldi at o lük inen Şux gözeller sinelerini çakinnen ¹ Şah toyu esbabı oldu moheyra Kus o gevirge o saz o kerana	şiriniler qismet oldu ük inen bulur barıftanlar nımayan oldu dizildi meclise sağır-i mına xoşneva motribler neğme-xan oldu
Nızamı zeriler çupı çekenler Çölde güzel keylik kimin sekenler	tir-i ğemze inen navek fekenler çetr-i zer tavuslar xeraman oldu
Ferane, Ferenis, Bolqéys, Ernevaz Dérildi bezendi Şehnaz Feleknaz	Züléyxa-yı şirin Léyli-i tennaz göründü Mahtelet gün pinhan oldu
Fereydun-ı Ferrox fer ri kıyanı Dudıman çırağı serdar-ı sanı	Huşerj o Tehmurus Sam-ı destanı onlarda kohna dır xan cavan oldu
Martınlar ejdaha atları neherj Toxanır bir bire dünya olur terj	tir-i şahab kimin atıllar fışerj elesan yér üzü asıman oldu
Yığıldiler hur o cennet docrine Xosrow guzar étdi şirin şehrine	yéri atdı kemend saçlar torine bolqéys hemnişini Süléyman oldu
Gün geldi aynasın tutdu qabağa Ulduzlar cevahir tökdü ocağa	girdi cevahıra başdan ayağa qéç qoydu rıkaba nurbaran oldu
Céyan mindi ner aslanı bendine Dutdu Eseludan Cehle kendine	qaymaq ezdi dudaqları qendine durub meş'elçiler xeraman oldu

1. Burda "Çakinden" olmalımış ama şa'ır qafiyeye göre ağızlarda söylenenler tekin "Çakinnan" getirmiştir.

Yareb! bu laççına sona mubarek
Mêzun déyer bu ay güne mubarek

hemi buna hemi ona mubarek
geydi xel'etini şadıman oldu

Xonc bölgesinin zabıtı olan, Bahadır Xan, 1294 ve 1298 A.Y arasında Sohrab Xan Qaşqayı oğlu inen Lar-Geraş beyler beyi, Hacı Rostem Xan, Fetheli Xan Geraşlı oğlunun arasında bir ceñ olar. Şa'ır burada Şahnama şi'irlerinden ilham alarak bir ceñnama démişdir. Ancaq bu ceñnamanın arasında Bahadır Xan ve onun emisi qızı Mah Telet Biyi, Darab Xan qızının toyu vesfini de söylemişdir. Bahadır Xan savaş esnasında savaşı bıraxıb Telet Biyinen toy édmek için, Cehre¹ kendine, öz qışlağına döner. Bu şi'ir çox nadır Eruzi veznli Qaşqayı türkçesinin şi'irlerinden biri dir. Öbür yandan içinde çox gözəl qonular ve teşbihler gelmişdir.

Sözün moxteser qil işin saz geler
Kı şah toyu esbabını qayırak
Yürü sağıya bir dolu camı vér
Vér arayış textgah-ı kéyi
Méy-i kohneden taze-can éd meni
Bihişt-i berin dir bugün sehn-i bağ
Hem-ağuş olub sünbül o yasemen
Bezenmiş bugün serv-i mowzuna bax
Saba açdı rowşen gülün üzünü
Geyib narven camé-yi exzeri
Benefşe, gül-i sorxe pıraye-puş
Qerenfil reyahine hemdest olub
Çekib qeddi narenc-ı xorrem-nahal
Gol é ateşin şêm-i ceşn-i sedé
Açılmış uşaqlıkda süsen dili
Gülistanda bir şur o ğol-ğol gelir
Uxur selsel o qomrı yo sarı mest
Bugün göy yére ıftıxar édmesin
Felek gerçi ondört géce ayı var
Eğer vardır ayın münevver üzü
Hanı ayda bir tovlı sünbül kemend?
Délaram değil ay kı aramı yox

görek qış dolanır haçan yaz geler
yiğek dostları düşmeni ayırak
mene dem be dem cam-ı golfamı vér
danışdır sıtarı dolandır méyi
cevan oldu dünya cevan éd meni
gelib sowt-ı tıhu o dorrac o zağ
qedeh-nuş olub surı o nesteren
durub reqs éder bid-i mecnüne bax
hava sürmeler nergisin gözünü
açıb çehre nesrin-i simin beri
şukufe olub laladan bade-nuş
bétaviye narengi péyvest olub
ki şimşad o er-er olub paymal
édib sehn-i golzar-ı ateşkedé
édib bağ-ı reñin şeqayıq gili²
meğer aşiq-ı xeste bülbül gelir
kı mütrib çalar berbet o tar-ı mest
temenna-yı neqş o nıgar édmesin
yér üste gözellerde hemtayı var
keman qaşı hanı xumarın gözü
hanı-i şekker leb-i nuşxend?
lêl fırağét édib rahat o kamı yox

1. Cehre: Xunc etrafında bir kend.

2. Şi'irin qafıya géréki için "gülü" yerine "gili" gelmişdir.

Lebinden olubdur şeker-nuş kım
 Béréhmen ki bıca olub botperest
 Haçan botların lél-i xendani var
 Bilirsen ne gündur ne sa'et bugün
 Şerafetli gündur mobarek zaman
 Bugünde bena qoydu perverdigar
 Yaratdı bugün hezret-i Ademi
 Bugün geldi göyden yére cebréyl
 Bugün rowşeni-bexş olub nehl-ı tur
 Bugün lutf édib qüdrét-i kamile
 Bugün dur kı axşam nur o safa
 Olur cilveger nur-ı péyğemberi
 Şerafetli gündur mobarek sabah
 Cahana dolur sowlet-i héyderi
 O yaxşı mehel dir zaman-ı şerif
 Mocessem bugün ruh-i teqdís olur
 Bugün dur qırran-ı meh o aftab
 Olur cilveger serv-i pıraye-puş
 O gün dur kı lél o goher bexş olur
 O gün dur kı Behram alar kamını
 O gün dur kı Xosrow içib mest olur
 O gün dur kı golzar olur délnéşin
 O gün dur kı Geştasibıñ bextine
 Bugün hemser oldu Peridoxte sam
 Ferehbexş olur bağ o sehra bugün
 Oyanır bugün bext-ı ferxonde fal
 Göründü Bahadır xanıñ mowkebi
 Mehin dor ri derya-yı Darab Xan
 Temenna édib şah o şehzadeler
 Sızavar öz şanına bilmedi
 O gowher ki şahlar xeridar idi
 Cahan ta cahan müşteri dağladı
 Toy esbabı oldu moheyra géne
 Géne geldiler qız-gelin şux o şen
 Géne çekdiler sürme ala göze
 Géne dutdular bir birin elini

yatıb xab-ı nazda hem-ağuş kım?
 meğer görmemiş türki botları mest
 o cansız bizim botların canı var
 musa'ıd olubdur sa'adet bugün?
 xoşa hem-qerin dowlete hem-enan
 sıfatı olub âleme aşık ar
 kı havva olur hemser o hemdemi
 bugün Sare-yi eqde saldı Xelil
 kelim-ellah ondan tapar féyz-ı nur
 kı Meryem olub ruhdan hamile
 gider mı'racı hezret-i mustafa
 xedice olur hemdem o hemseri
 olur Fatimeh erş-i heqde nikah
 yér üste gelir zohre o müşteri
 Züléyxı cevan oldu Yüsüf herif
 Süléyman hem-ağuş-ı Bolqéys olur
 bugün müşteri zohreden kamıyab
 Sikender éder Lél-i nuşabe-nuş
 Ferengis cüft-i Sıyavexş olur
 qucaqlar gülendam gül endamını
 leb-i lél-i şirine péyvest olur
 Feranek olur hemser-i Abtın
 Ketayın gezer taqdís textine
 bugün Zal Rudabeden aldı kam
 yéter vameqe hüsn-i ozra bugün
 açar Qéys-i Mecnüne Léylı cernal
 tulû étdi Mah-Teletin kowkebi
 seraperdé-yi ésmet içre nahan
 moqeyyed olub qéyd azadeler
 zer o mal o mülke nezer qilmedi
 sedef içre lo-lo'-ı şehvar idi
 Bahadır Xanıñ qolunu bağladı
 vurur başıma şur-ı sowda géne
 géne çaldı sazendeler saz o çen
 géne dél méy oldu dudaqlar meze
 géne vurdular eqlimin yolunu

Meğer işq için doğdu ana meni
 Getirdi ele başıma ruzıgar
 Henüz gelmemiş xéyl-i işqe şikest
 Hanı zülfü gördüm ki bend olmadım
 Hanı göze çatdı gözüm dünyada
 Hanı bağçanıñ xendan oldu gülü
 Henüz beste-yi zülf-i cananayam
 Gel éy sağıya zülfıñı tabı vér
 Sözün vos'eti çox dur o erse ten
 Böle toy kı héç yadı yox ruzıgar
 Tamam éllere vérdi élçi xeber
 Sorahı dizildi hamı lél reñ
 Bugün atlılardan cahan oldu ten
 Şırı mindirdiler neheñ dalına
 Zé bes atdılar tir o xomparalar
 Yiğildi odun beski soldan sağa
 Bés üz geççiniñ başını kesdiler
 Qazanları et o aşdan oldu mest
 Bir ayança tul çekdi éyş o tereb
 Düzeldi otaq text-ı tavus kimin
 Tutuq bağladı nur o atlandı hur
 O meh borc-ı qowse meqam éyledi
 Moresse heger puşışı perniyan
 Felek gördü Bolqéys-i meh-péykeri
 Gelib yéndi xorşid-i âlıcınab
 Mozeyyen olub bezm-i cemşide bax
 Sözün moxteser qıl uzandı kalam
 Eceb söyledin söz bélafasile

getirdi ne günde cahana meni?
 qış oldu qere dağıma yağdı qar
 henüz rind-i mestem henüz méy-perst
 hanı rowşen üzde sépend olmadım
 kı vérmedim din o imanı bada
 ki men olmadım xun-ciğer bülbülü
 henüz şem-i roxsare pervanayam
 ciğer-téşneyem qetré-yi abı vér
 uzaq dır yol o merkeb-i têt-i leñ
 bena qoydu xan-ı bülend iqtidar
 böyükler toya geldiler ser bé ser
 gözeller bezendi hamı şux o şen
 iğitler ner aslan o atlar neheñ
 hena kim neheñin yaxar yalına
 şerar-i felek bağrını yaralar
 sanır sankı tekke vérib dağ dağa
 söküb laşını çatmadan asdiler
 elow üstü hindu-yı ateş-perest
 ki ézn étdiler élbeyiden teleb
 bezendi gelin perr-i tavus kimin
 mekan étdi kuh-ı nure derya-yı nur
 yürüdü, qıyamet qıyam éyledi
 rıkabı motella cevahir nişan
 rıkabında atlandı üz min peri
 esed hicle-xanesine aftar
 moqarın olub şir o xorşide bax
 tamam oldu şahana toy vesselam
 méyin iç ki iş çoxdur inden böle

Görsün Mahatabı

Herkim ister gözel göre
Ümründen hezz éderemse

görsün mahtabı mahtabı
leb-i ennabı ennabı

Vücüdüm bir siniq keşti
Ay aqalar! başdan aşdı

derya-yı işqine düşdü
yaman gırdabı gırdabı

Kim qoydu ixtıyar mene
O salıb zülfü bendine

düşmüşem ğem kemendine
çeker qullabı qullabı

Aşıqı délber öldürür
Çekib dır xencer öldürür

can ezer ciğer öldürür
gözü qessabı qessabı

Ayrılar nazlı yar gider
Mêzun! bi-ixtıyar gider

alagözlü xumar gider
gözüm séylabı séylabı

Baxdım Defterime

Bugün seher séyr éyledim deftere Eceb ğafıl bilmezmişem dünyada ¹	baxdım defterime divan olub dur başıma, néççe miñ tıfan olub dur
Bilmezmişem menden ne halat geçib Bu dört gün ümrüme qıyamat geçib	ne ay o ne il o ne sa'et geçib mehşerdeki ulu divan olubdur ²
Eceb mecnün, eceb ferhadımışam Öz sinfimde eceb ustadıımışam ³	errimemiş eceb fuladıımışam bildiğimçe, ciğerim qan olubdur
Gérek mene her aşıqdan baş déyeñ Ruzıgardan herne gele xoş déyeñ	gérek mene demir déyeñ daş déyeñ ⁴ dunyada çox yaxşı yaman olubdur
Eceb xuy édmişem dünyaya, hey hey Eceb ğerq olmuşam deryaya hey hey	eceb sud édmişem sowdaya, hey hey hıcran bihed, ğem bı-payan olubdur ⁵
Mêzun déyer ciğer-bendim oldu xun Qedimde varımış léyli o mecnün	yar ğeminden elif qeddim oldu nun ⁶ müşköl benim kimin gıryan olubdur

1. Eceb ğafilidim men bu dünyada (Nadır).

2. Héç bilmenem menden, ne halat geçib ne il, ne ay, ne sa'et geçib
Bu dörd gün ümrümden qıyamat geçib mehşer kimin uloldıvan olubdur (Nadır)
Son mısırda Nadır "uloldıvan", qıyamat günü anlamında olduğunu inanır ama Şahbazı nosxesinde "ulu divan" gelmiştir. Ancaq "ulu" doğrudur olmalıdır, çünkü burda hem "Çox büyük şi'ir defteri" anlamına gelebilir, hemde "Qiyamet gününün çox büyük hesab-kitab günü" anlamını verir. Bu yüzden bu aqlam burda artıq uygundur.

3. Uşaqlıqdan eceb ustadıımışam (Nadır)

4. Mene gérek demir déyeñ daş déyeñ mene gérek her aşıqdan baş déyeñ (Nadır)

5. Eceb xoş édmişem dünyada, hey hey eceb sud édmişem sowdada, hey hey
Eceb ğerq olmuşam deryada, hey hey ruzıgarım gör ne yaman olubdur (Nadır)

6. Nun: Ereb elifbasında olan "né" herfi. Şa'ir burda boyunun eğildiğini né herfine benzettirmiştir.

Eli Qulu Xan pışkar ve xédmetkarından macıb hısabı séyer ve hısabsız cevab éşider.

Bugün rindlere menden olsun xeber Yatıb künc-i ğemxanada xun-ciğer	düşüb bıhısba hısabım benim olub eşk-i xunin şerabım benim
Çox étdim sokut o çox étdim haya Serimden kolahı, tenimden qaba	felek bıhayalıqdan édmez aba alança götürdü hıcabım benim
Basıldım kı xelq-i cahan basdılar Aza qanî oldum çoxu kesdiler	yola rast geldim, yolum bosdular daha sud yoxu ıztırabım benim
Qena'et édib bigül o mol menem Gırftar-ı bibend o biğol menem	rıyazet çekib ba tevekkol menem hanı kond o bend o tenabım benim?
Biri ehval almaz ne azardayam? Ne şöğl o emelde? ne kırdardayam?	kimem men ne cinsem ne bazardayam? gunahım nedir ya sevabım benim?
Eğer şa'ıram hanı ihsan o cud? Eğer aşıqam hanı golbar-ı rud?	eğer kasıbam hanı dokkan o sud? hanı çerj o tar o robabım benim?
Bugün Mêzuna yox cahanda xoşum Düşüb torfe ehl-i qubura işim	xoşum gelmedi gitdi ottuz béşim danışdıqça gelmez cevabım benim

Qoymadı

Xoşluğa néççe gün çerx-i asıman Bir zalım bendine saldı nagahan	göz açıb dünya-yı görek qoymadı hezz édib dowranı sürek qoymadı
Bizi tora saldı yarın sözleri Hamı hüsnü illah ¹ cadı gözleri	işveleri, ğemzeleri, nazları bizde eql o huş o ürek qoymadı
Moşirin ² elinden düşmedi qelem Menim nasur ⁴ éden yarama merhem	Sohrab Xana ³ esbab étdi ferahem o qoyardı çerx-i flek qoymadı
Yoxsul aşiq sözü gidmez ravaca Felek vérdi esbabımı taraca	telaş éder derdi yétmez alaca dédim dost yoluna vérek qoymadı
Yarım bir geleydi ⁵ bağçada xendan Gör nice bağçada zalım bağıban	Mêzun bülbül hesret çeken bağı qan el édib ğünçesin dürek qoymadı

1. İllah: Bir Erebe kökenli kelime dir, ama anlamı Qaşqayılar içinde bir az farklıdır. Erebede "illa" kelimesi "be coz", "ğeyre" anlamında gelir ama Qaşqayılar içinde "elelxosus", "özelliklen" anlamında dir. Burada da şa'ır ele bu anlama nezer varmış. Yani "vari hüsn dir özelliklen gözleri" (Nadiri).

2. Moşir: Mirza Ebol'Hesen Xan Moşir'el'Mülk-i Şirazi (Nadiri)

3. Sohrab Xan: Mustafa Qulu Xan Qaşqayı oğlu. Bu béyt Moşir'el'Mülkü mozevverane işlerine dilalet edir ki onların sonucunda başardı Şahzade Sultan Murad Murza'yı Sohrab Xana qarşı kışkırdı ve onun öldürmesi hükmünü ala ve çox acısız şikilde onu öldüre. (Nadiri)

4. Nasur: Önlmez yara, çirk olmuş yara (Nadiri, Mo'un sözlüğüne göre).

5. Yarım bir gül idi (Nadiri).

Élxanı Soltan Mehed Xan Destgahına

Bugün gүнül evi xoş dur Esbab olsa asayışdır	sağı vér dolu paymana qerışende zımıştana
Göñül dutma qış yasını Köçürd xezan obasını	sindir hıcran qefesini ğünçe gül gelib bostana
Sağı yéniden cam-ı vér Gülüstana payğamı vér	aramım yox, aramı vér safalı sünbülüstana
Hegerleyiñ veznanları Zerj ² zerrin terlanları	döyek çöl bıyabanları ¹ atak kebk-i kuhıstana
Ya sağından ya solundan Ergëvan gүнçe lebinden	meh-tel'et zohre cebinden xeber vér hızar destana
Mayinek ³ lalazarında Ab o sebze kınarında	çemeninde gülzarında meclis kurulub mestana
Bugün élxanı destgahı Élleriñ poşt o penahı	seraperde barıgahı tekye vérib asımana
Qullar çalıñ çerj o rudu Yaşıl xêlet zumurrudu	oynasın mecnün söğüdü geydirib dir kuhıstana
Mêzunam mest o medhuşam Élxanı medhine xoşam	medhuşam dayımelcuşam ta ümrüm yéte payana

1. Döyek çöl bıyabanları: varı çöl ve bıyabanları gezek.

2. Zerj: Zerli, ciñgirowlı, zerüleli.

3. Mayinek: Ferraşbend bölgesinde Qaşqayı élxanların bir bağ ve imarati.

Sohrab Xan Ölümü İçin

Her kim bizim kimin derd o ğem varı Ağlasın ta gözleriniñ nem varı	baxsın bizim dasıtana ağlasın gıran derd-i bi-dermana ağlasın
O kı yox derdinde hedd o nehayet Şehidlerden zikr olanda hıkeyet	derdi éder derd bilene serayet şehid olmuş Sohrab Xana ağlasın
O kı dağ érritdi selabetinden Yaxşı sıfatından xoş haletinden	âlem memlow idi sexavetinden bir bir déyib yana yana ağlasın
On miñ qoşun geldi Séyf-os-seltene Vacıb dır ğiretli dost o düşmene	bir ten idi basılmadı miñ tene ah çekib ğiyretli xana ağlasın
Bu esbab-ı berpa Moşir éyledi Şırı hile inen zencir éyledi	şah tağayır hakım tezvır éyledi her kim ağlar, ner aslana ağlasın
Nahaq yére nahaq qanı töküldi O kı cevanlıkda béli бүküldi	ottuz ilin intıqmı çekildi béli бүkük Darab Xana ağlasın
Kimse ki eğiler bext-i бүlendi Mêzun yér üzünden merdlik tükendi	serfe bağışlamaz temhid o fendi üz döndürüb asımana ağlasın

Sultan Mehmed Xan Élxanının Ölmeği İçin¹

Bilmezidim bu tézligde üzülür Yad édende séylab kimin süzülür	elim dabanından serdar élxanı gözüm yaşı bi-ixtiyar élxanı
Ne derd idi elif qeddiñ büküldü Xezan oldu lala reñiñ töküldü	ne merg idi ciğer-bendiñ söküldü qondu gözleriñe ğubar élxanı
Bihışt bir bağça idi gül süretiñden Sowletiñden sehm o selabetiñden	çemen bir qet'e idi sebze xetiñden şérler oldu neqş-ı divar élxanı
Her küçük destgahıñ şah intıxabı Qaşqayı Türkünüñ Efrasıyabı	her ölkede abad étdiñ xarabı xub sıpah-keş sépeh-salar élxanı
Buyurdıñ tex üstü Süléyman kimin Çıxar karxanadan karıvan kimin	sindirdi qut vérdi ac aslan kimin serpuşlı xonçeler qetar elaxnı
Böyükler sedrinde sedr-i selatin Süzeni tehpor Mekenzi Martin	sahıb-ı éstebl o bağ o besatın kim doldura kimler ata élxanı
Senden sora gitdi zowq o mohebbet Gel éy kan-ı kerem derya-yı himmet	senden sora mensux oldu sıxavet sahıb-şokuh sahib-viğar élxanı
Senden sora bağ o éyvan xalıdır Tur min heléyvana méydan xalıdır	sorahı sernigün fincan xalıdır xub tirendaz xub şehsevar élxanı
Sendan sora dünya oldu hemheme Bendi veznanlarıñ gellah o reme	sultan Mehemedim sultan cem ceme her birinden hızar hızar élxanı
Çox destgahlar reñin oldu boyandı Senden sora yatan göñül oyandı	kim arvada, kimler ere gövendi? bixebseriñ ol xeberdar élxanı
Her kemter keniziñ bibiler xassı Her élden môteber él o obası	her edna nökeriñ qullar ağası nökerbabı Qecer, Efşar élxanı

1. Nadırı nosxesindeki gelen şi'ir Şahbazı nosxesikinen o qeder fərqli idi ki Nadırı Şi'irini burada ayrı yazdığı tercih etdim.

Düşdü kény Xosrowum text-i kényinden
Yél ese bilmezdi evi qiyinden

üzüldü cemşidim cam-ı méyinden
indi olmuş ordu-bazar élxanı

Bilmedim ne idi Körşüllü heqqi
Mercimek buttası étdi tereqqi

Mayinekden qowdu her musteheqqi
refte refte oldu çınar élxanı

Nökerlerin basqın oldu basıldı
Mêzunun da moqerreri kesildi

karvanlar kesildi yollar bosıldı
inden böle dasıtan var élxanı

Sultan Mehmed Xan, élxanı Mehmed Qulu Xan oğlu, 1261 A.Y dünyaya gelmişdir. Üçe boyly bir iğidimiş. O zaman meslehet görür élxanlıqdan istifa vére, sonra ümrünün axırınənz Firuzabad hükümetine qanah olur. Sonunda 1309 A.Y dünyadan gider. (Nadiri bu qaynaqdan neql édmışdir: Fars Eşayırlerinin Olaylarının Tarixi; Müzeffer Qehremanı)

Serdar Élxanı¹

Kim bilerdi bu tézlikde üzölür Yad édende séylab kimin süzölür	elim dabanıñdan serdar élxanı gözüm yaşı bi-ixtıyar élxanı
Ne veqt idi elif qeddiñ büköldü Lalaların pozğun oldu töküldü	ne merg idi ciğer-bendiñ sököldü Qondu gözleriñe ğubar élxanı
Çemen bir qet'eydi sebze xetiñden Sowletiñden sehm-i selabetiñden	bihişt bir bağçaydi gül süretiñden şerler oldu neqş-i divar élxanı
Sultam Mehmedim sultan cemceme Bendi veznanların gellah ² o reme	sowletiñden düşdü farsa hemheme her birinden hızar hızar élxanı
Her küçük destgahıñ şah ıntıxabı Qaşqayı türkünün efrasıyabı	her ölkede abad étdiñ xerabı xub sıpah-koş sipehsalar élxanı
Her kemter keniziñ bibiler xassı ³ Hamı élden eynaq ⁵ él o obası	her beççe-ğulamıñ beyler ⁴ ağası nökerbabı qecer-afşar ⁶ élxanı
Böyükler sedrine sedr-i selatın Suzeni, serporler, Mekenz o Martın ⁸	sahıb-ı isteblisen ⁷ bağ o besatin kim doldurar kimler atar élxanı

1. Nadiri nosxesinde gelen şi'ir

2. Gellah: Deve sürüsü (Nadiri)

3. Kelanterler ve Xanlar arvad'qızlarına "bibi" déyrlermiş. "Bibiler xassı" yanı varı bibilerden baş. (Nadiri)

4. Bey: Tayfalar ve oymaqların büyüüne déyrlermiş. Qaşqayı içinde Kelanterden bir derece aşağıdır. (Nadiri)

5. Eynaq: Terevetli, Şadab.

6. Qecer' Afşar: İraniñ qüzeyinden iki eşa'ır éli

7. İstebl: At ağılı

8. Suzeni, serporler, mekenz o martın: Tüfeñ çeşitleri.

Buyurdu text üstü süléyman kimin
Çıxar metbexin den karıvan kimin

sindirib qut vérdi ner aslan kimin
serpuşlı xançalar qatar élxanı

Düşdü Kéy Xosrowum text-i kéyinden
Yél esebilmezdi evin qiyinden

üzüldü cemşidim cam-ı méyinden
indi olmuş ordu bazar élxanı

Senden sora bağ o éyvan xalı dir
Gel min heléyvana¹ méydan xalı dir

sorahı sernigun fincan xalı dir
xub tirendaz xub şahsavar élxanı

Senden sora gitdi zowq-ı mohebbet
Gel éy kan-ı kerem derya-yı himmet

senden sora mensux oldu sıxavet
sahıb-şokuh sahib-viğar élxanı

Senden sora yatan gönül oyandı
Kimler ere kim arvada güvendi

çok destgahlar rejin oldu boyandı
bixebersen ol xebardar élxanı

Kim dédi élxanı öle now-cavan
Nökeri bısahab, o malı véylan

kim söyledi yurdu ola bıyaban
malı véylan mülkü paşar² élxanı

Yaxdılar elması yağutu böle
Çixmez beççe beqqal tabutu böle

xelil-xanı şalı mahutu béle
çok étdiler nêşinji xar élxanı

Korşollu tatının ne idi heqqi
Mercimek buttası étdi tereqqi

Mayineğ³ qoya nâ-mosteheqqi
refte refte oldu çınar élxanı

Nökerbabın basqın oldu basıldı
Mêzunun da tereddüdü kesildi

karvanlar vuruldu yollar bosuldu⁴
inden böle dasıtan var élxanı

1. Heléyvan: Bir çeşit at.

2. Paşar: Qarmaqarışq, düzensiz.

3. Mayinek: Ferraşbend bölgesinde Qaşqayı élxanların bir bağ ve imarati.

4. Bosuldu: Kesildi, Talan oldu, Ğaret oldu.

Qubad Xanda Xelilinen Xoşu Dur

Bir böcük xisletli zıkamlı kesif Bi-qéyd o bi-urza badeye herif	déyib Mêzun yaz gülüynen xoşu dur sowt-ı Qomrı bülbul inen xoşu dur
Ram sever berendi cowher-i nebid Bu resm değıl aşiq ârifden bêid	saye-yi nareven buy-ı moşk o bid qaymaq dudaq qend dilinen xoşu dur
Türk oğluna kentde qalmak pendî vér Min tümenlik bağ o mülk o kendi vér	puşak etles xorakını qendi vér qabul édmez baz elinen xoşu dur
Berzigerzadeye geydir zeri text Fehm o fezileti zahır olan veqt	başına tac, tekyegahın éyle text öküz inen ya bélinen xoşu dur
Bed-esl arvad sal tilisme şişeye Çare olmaz çeker reg o rişeye	ta rucu édmeye esl o pişeye yola varmaz öz yoluynan xoşu dur
Kimin işq otundan bağı ezilmez Mohebbetde ağa nöker gezilmez	kimin sözü defter olub yazılmaz Qubadxanda Xelilinen xoşu dur
Mêzun neçün gül o lala sevmesin Mecnüne kim déyer Léyli sevmesin	sorx o sefid mıyan-bala sevmesin heq özünde xoşgiline xoşu dur

Hac Nesrollah Xan, Mehemmed Eli Xan oğulu, Cani Xan oğlu, Şirazda élxanı bağında yaşıyırmiş. Bu adam Qaşqayı éli için bir xub élxanı olabilmezimiş. Zahéren Nesrollah Xan inen Darab Xan arasında rıqabet varımış. Mêzunda, Darab Xan tarafdarıymış.

Hac Nesrollah Xanın Qaşqayı Éline Élxanı Olmağı

Géne zemana dır künc-i méy-xana Xun-ı délden dolub bizim paymana	âriflerden bezm-i rından xalı dır sorahı serneğın ¹ fincan xalı dır
Dowran dönüb kerbas-furuş tatlara Beli; xub atlılar xub xub atlara	şér yatağı mesken olub itlara miñdiler gitdiler méydan xalı dır
Dunya bereksliğı isbat olubdur Gün batıbdır dünya zulmat olub dur	arvad kişi, kişi arvad olubdur şeb-pere oynayır dowran xalı dır
Bayğı gelib baz yérinde ötmegé Div otorub hökm-i varın édmeğé	tilki çıxıb ner aslanı dutmağa Süléymandan text o éyvan xalı dır
Élbeyi bir ten dir miñ tene nédsin Mêzun périşan dir bu sene nédsin	dostları nadan dır düşmene nédsin kıtabı tefreğé divan xalı dır

1. Serneğın: Sernégün, alt üst, Qaşqayı türklerinin lehçesinde bu tacıkca kelime "serneğın" teleffüz olur.

Qınamayın

Qınamayın merd-i işqi Özüm sevdim derd-i işqi	xilqet oldum böle mende kimden édem gile mende
Herne étdi gönül étdi Bir bi-neva bülbul étdi	ağırıldım, üñül étdi üçem qonam güle mende
Herçend ki güşe-néşinem İşqın qoymaz aste dinem	pınhan deylem aleğinem düşdüm dilden dile mende
Dost sözü ğéyr-i duşvar ¹ dır Şowr varımdır doste vardır	şikve édmek éyb o ardır ğeyrden édmem gile mende
Mêzun ay geçdi ilinden Gahı fikr o xıyalından	düşmedi adı dilinden geçmem ilden ile mende

Hacı Nesrollah Xan Élxanlığı

Qaşqayıya bir xan gelib üz vezir
Söyleyem ta xelqe ola destegir

onların têrifi éylemeli dir
pınhan değıl aşkar o celli dir

İmamqulu réyslere ro'esa
Necef Qulu xolefa-yı solesa

hacı-baba gelir elinde asa
her kim her ne déye ağa-belli dir

Görmemişdik bir mektebde üz mulla
Beş üz evli cibe yiğmiş Şukrulla

miri Şemşiri dir Mulla Féyzolla
rehimli tayfası yiğilmeli dir

O yérde ki bayğı éyleye şıkar
O destgah kı "Gudı" ola pışıkar

towar terlan özün édmez aşkar
herkim orda dura bişek deli dir

Geçmek olmaz bu destgahdan bu xandan
Geçdi dower-ı zohel tacık-zabandan

eceb xoşu gelir çap o çaxandan
indi dower-i qemerin evveli dir

Âlem yandı Darab Xanın otuna
Hacı ağa minib méydan atına

Qaşqayı cozv oldu Körşül tatına
onu eşşeğine mindirmeli dir

Héç gıran görmedim bi-hikmet ola
Mêzuna kim déyer pişxédmet ola

héç erzan görmedim bi-éllet ola
Yezdigird ehdi dir dowre deli dir

Eli Qulu Xan, élbeyi oğlu Murtıza Qulu Xan, Canı Xan oğlu, néççe il Qaşqayı éliniñ élbeyisi imiş, Mêzunda onuñ destgahında monşı ya debir imiş.

Élbeyi Eli Qulu Xanıñ Vesf-ı Halı Dır

Élbeyiye qulluq étdim üç il men Evvel eziz özüm axır zelil men	héçe geçirtdiğim ay o ile bax pıyada gitdiğim uzaq yola bax
Men yaman değildim héç müsülmana Öz xub o pêsini bilmyen xana	yaman gördüm dilim döndü yamana söz démişem ta yadigar qala bax
Tümen oğlu élbeyiye merhaba Pakete kaput ¹ déyr rübbe murabba	héç bilmez, héç dinmez qurru muqavva bist o doqquz ² geççi déyen dile bax
Ğiyret olsa bu ölkeden qaçacıq Baş indirib xıştek irtiq g-- ³ açıq	varı beğek qulunc açıq döş açıq biğiyret ağaya, bi-ar qula bax
Şahnama oxudum on ay şam-seher Bir gün baxdı şahnamaya moxteser	xan için her dasıtanı ser bé ser dédi: Mêzun Rostem oğlu Zala bax
Üç ay qışı cül dalımda bıqaba Yaz dédi bilmedim cül dır ya aba	qulluqunda oturardım şam saba sanırdım tirme dir indi cüle bax
Bir gün dédim doñuz nedir ya éşşek Dayı dazamız dır doñuz o éşşek	dédi gözel dazam bilirdi bişek pexşebeyi mindirmişem file bax
Huzurda adını soruşdu sultan Çoxdan sora dédi Eli Qulu Xan	mehz-ı sokut étdi götürdü nısyar şah qaldı sözündan güle güle bax
Abolqasım eceb zir o bem étdi Semaverde keylik otu dem étdi	tammakı yérine pıhın nem étdi içdi dédi qend o zencebile bax
Feqir Ebdorrazaq heleviyatı Hey éder ferraşa öldür bu tatı	qayırrır şirini noql o nabatı men erde isterem noql o héle bax

1. Kaput: Burada "Paket" kelemesiniñ herflerini ileri geri démeği étirdir, yani "Paket" kelemesini düz şékilde déyeméyirmiş.

2. Bist o doqquz: iğirmi doqquz'u bu gülmeli şikilde yarı Farsça yarı Türkçe démek, Tr. Farsça yirmi dokuz adeti.

3. Oxucular sayğısı için, bu pês kelemenin iki herfi burada yazılmamışdır.

Uğrusu Éynaqlı Şeybanlı Zerger
Lekerli qesem-xor lorri pilever

Yandıranlı Tevelleli bés betér¹
bi-nezm élbeyiye herze éle bax

Erz édende mamur olan döğilir
Ferraşlar döğülür ağa söyilir

vurulur qecerin boynu eğilir
dine bilmez dutqun dutqun dile bax

Güclü burda güc éyleyer kem-zura
Tehqiq yox yétişe zurı bı-zura

Uğru sahib-malı çeker huzura
leq ağzını dönderirler yéle bax²

Üz nökeri vardır adı héy oğul
Ağlaşmagda déyer indi toy oğul

istersen zad vére adın qoy oğul
bowam bowam gelir qal o qile bax

Bir nökeri üz tümene zad démez
Birisi toxluqdan polow-et yémez

bir nökeri yélden ayrı qut yémez
birisi aclıqdan utar tola bax

Dergahda ümüdüm nâ-ümüd oldu
Elemdar tappısı can-xerid oldu

dört çörek gözümden na-pedid oldu
ölmüşüdümdü indi hemsan gele bax

Pence³ o bist o penc nemme o nim sir
Üç gün biqut günün dördü nime sir

xorakıdır serhedden ta germisir
çekib sendeğeyi inçe béle bax

Her dem Lütfeli-yi çeker hısaba
Mırzası sebt éder ferdi kıtaba

bir çaşt için onu qoyar ezaba
némme birinc için qal o qile bax

Mırzası eyininen sad yazar esbi
Ezli elif yazar nun o sad nesbi

ein o zad rayınan azergoşesbi
xel'eti kölece tirme şala bax

Men macıb isterem burnun qivirir
Anlamayan her kül istéyr sowirir

ona héy üz tümen üz tümen vérir
fexr véreş şéytanı cebrayile bax

Halalzada burda tapmaz abırı
Gidirem derdimi édem goftogu

gérek olan haramzada yavegu
eleniyor başındakı küle bax

1. Éynaqlı, Şeybanlı, Zerger, Yandıranlı, Tevelleli: Bés oba adı; Yandıranlı: Farsımadan (éymur) tayfasından bir oba.

2. Ağzını dönderirler yéle: Birinin ağzını yéle vérmek bir déyimdir, Aldatmak.

3. Pence: bir ölçüt, bir vezn vahıdı, ellı sir, iğirmi bés sir.

Xan olanda xanlığa göz éderler Böyükden küçüğe no'uz éderler	düşmen sevib dostu poz-poz éderler na-munasib ehvala bax hala bax
Élbeğiniñ erşed oğlu rişe-ken Mahperi ününe gözünü tiken	evlenmeyen qerri dutan dul --ken ağarib dır çeşesinde qile bax
Çekdi qılıç dutdu mestlik şehrini Deli ussa xana tökdü zehrini	doğruldu ki duta --slik ¹ şehrini düşüb qebr içinde çeşe pile bax
Ustad vérdi xana indi kebab hay Bağ-ı kus mixorem déyer şarab hay	siçdi qebristanı étdi xarab hay bexte beyi mindirmişem file bax
Kohendil Xan telebine étirmez Hayalı gelin dir perde götürmez	kalıce oğluna gücü étirmez pamal olan dowlete bax mala bax
Giriftaram héç terefe yol yoxum Mene déyer vallah billah pul yoxum	üçmek için qanad yoxum qol yoxum asıyaban cıdı dolu pula bax
Bi-urzada şowket olmaz şan olmaz Men bilirdim dollar xanı, xan olmaz	bi-ğiretde himmet olmaz can olmaz öwresinde ottuz doqquz dula bax
Beli, üç il ağa étdik üç xanı Her üçüne aparırdık fermanı	her üçü bir hacı bibi qurbanı xalı kassaya bax xalı ele bax
Mêzun tamam étdi xub tamam étdi Gitdi eceb gitdi gidende nétdi	kim déyer na-tamam qoydu yo gitdi qisseye bax tefsile bax hala bax

1. Şahbazı nosxesinde bu keleme pés olduğundan dolayı yazılmamışdır. Mende burada iki ilerki herfini yazmadım.

Himmet Eli Kıxa Dereşorlı Kelanterine

Ey ağalar kelanteriñ tarıfın
Müxteser söz isterem söz herifden

édmek için yérji defter gérek dir
şahnama axırı xoşter gérek dir

Gérek begler vesf-i hal éşitdiler
Ne zic bağlayıban ne fen étdiler

méskin Mêzun déyr heqqını nétdiler
bilmek için huş o beşer gérek dir

Şowr étdiler Mêzun meşhur-ı am dir
Ta dirri dir bize dirlik haram dir

qorxmaz tesellotı şirin kalam dir
how édib üstüne leşker gérek dir

Evvel gérek xana édek ıstıbah
Böyük héç şa'ırdan olmamış ikrah

yérji meclis dutak, taza destıgah
bu şa'ırdan xan mükedder gérek dir

Himmet Kıxa, Xelil, Kerim-ı günde
Atlandılar Germabaddan Kürt kende

deli poxlu Mussa, Hac Eli bende
xan yanında söz mükerrer gérek dir

Erz étdiler Mêzun bize ir démiş
Mirj evliniñ kıxasına qur démiş

bize tilki mēzullara şır¹ démiş
dütüb xosyesine nişter gérek dir

Xan bilmeyreñ evimizi yandırıp
Defter édib élden éle gönderib

ir déyiben her kimseyi qandırıp
qarnımı irterem xencer gérek dir

Béygler durub tilki tafaq ulaşdı
Qubad Xan aradan qeynedi coşdı

seg o gorg olıban ses sese qoşdı
böyükde hovsile leñer gérek dir

Gördü heq dir atabégler üzünde
Dédi ki Mêzunı qoymanam zinde

behs irad éyledi şa'ır sözünde
ya qowam menzili Şüşter gérek dir

Der sa'at buyurdu mindi qulları
Bu şa'ırın qelem vuran elleri

dédi: Aq Daşda² dir bosuñ yolları
géri quluncuna çenber gérek dir

Mêzun déyer qorxmam Himmet cühüddan
Qubad xan tésibi aşırtdı hedden

tekye vérib inmem kuh-ı uhuddan
têcibem allah o ekber gérek dir

1. Şır: aslan, arsalan.

2. Aq Daş: bir yér adı.

Fezl Eli Beğ

Hökm oldu çarrahdan béyge béyglerin Hecv-i zayî édem heq déyenlerin	şohret édib qılıç çaldığın déyem yareb hansı işin olduğun déyem
Birinde ki ne cür'et var ne ürek Yandı sizin otunjuza Mırza bek ¹	yareb têrif édib vesfin ne déyek qorxudan çatlayıb olduğun déyem?
Çéşmesi süsenli bağı réyhanlı Sefalı hemmamlı xına bendanlı	aq qelesi çemen bidli séylanlı ter o taze gelin olduğun déyem?
Axşam Terj-ı Xoşkdan éyledi rowı Kisinçin Venekli yédi poluwı	seher Mundıganda çekdi cılowı kelanterler şamsız qaldığın déyem
Heq onlarda, eqı onlarda, siz deli Gördüğünüz işe, Qaşqayı éli	nadanlıkdan allandınız üz yolu böyükden küçüğe güldüğün déyem?
Öz işinde zelil olan zebünler Qarağaca ekdiğiniz ekinler	bed-xulukdan déyem? ya yaman günler? ayaqda qurruyub qaldığın déyem?
Bülbülek ² teninde germiséyr yeri Altında qan tükdü Kazım bek tiri	birkeli maharı yuz ³ o nexciri ⁴ Şah Qulu seqqeli yolduğun déyem
Gitdi penah étdi Fezl Eli Beği Taqmala ⁵ cüft idi qonaq çöreği	nadanlıkdan badman étdi çareği maçe qetir üç üç aldığın déyem?
Déyem Éyvez aldı Kerimden qızı Mêzun anlamadı vesf étdi sizi	ya déyem o aldı beglerin özü axırdan serefraz olduğun déyem

1. Mırza bek: Mırza bey.

2. Bülbülek tenji: Çalqafa dağınur o üzünde bir yér; Cerre ve Cerruq arasında bir yér.

3. Yuz: Yuz Peleğ.

4. Birkeli maharı yuz o nexciri: Sulu, yuz peleğli ve şakallı mahar.

5. Taqmala: Dolu pik oyunu (Nadın).

Qulu Xan

Dédim gönül gezme cahallarınan
Umruñ geçdi batıl xıyallarınan

Bir öz cürüñ kamil sorağ olası
başdan vuran axır ayaq olası

Deli gönül ayağıñ ne başıñ ne
Uşaq deylen uşaqlarda işiñ ne

bayğı deylen xarabaynan xoşuñ ne
uşaqlar herifi uşaq olası

Ârif odur söz bilene söz déye
Meclislerde çox eşidib az déye

düzlerinen düz oturub düz déye
yânı bir dil ikki qulaq olası

Qalmışam xıyala zından evinde
Ta Qulu Xan Allahyar Xan evinde

pérışan keştiyem tıfan elinde
nöker meğşuş él bı-damağ olası

O kimse ki mürebbisi Kerim dir
Ondan hezer éder her kim fehim dir

Xanmırza pışıkar, Behram nedim dir
üz menzil üz menzil iraq olası

O ârif kı her kalamı şeker dir
Beli; her kim Qulu Xana nöker dir

Loqman-ı esr olsa burda peker dir
qarnı xalı, dalı çılpaq olası

Böyük rış-sefidi Kerim gözü tek
Ferraşı qarnını çekib tazı tek

gözü onda-munda emzik quzzu tek
qaç hay qaç déyende qıvraq olası

Mêzun mecnünüsən mesken vur dağa
Terlan qerriyende dutar qurbağa

eğer bülbülüsən xéyme vur bağa
dişsiz ilan qutu topraq olası

Bir Gün

Bar ilaha bize qismet olaydı Yar sallanıb miñ nazınan geleydi	gireydik yarınan bu bağa bir gün men olaydım qurban-sedeğe bir gün
Séyr édib bu bağa danışıb gülek Bir zaman işreti ğenimet bilek	soruşub bir biriñ ehvalın bilek xeber olmak, düşer uzağa bir gün
Evvel reqibleri iraq éyleyek Néççe dolu mına sorağ éyleyek	her meclisde uzun çırağ éyleyek méyl édek tefrih o damağa bir gün
Bir şux o délberim, qameti er'er Yanqaxı gülnarım, lebleri şeker	kowkeb-i rexşanım télleri enber dayana dudağım, dudağa bir gün
Mêzun déyer şux o qaşı kemandan Ta dirriyem elim üzmem dabandan	candan geçsem geçmem böle canandan meğer ecel sala uzağa bir gün

Elif-Ya¹

Elif, ezel dostuñ imtihan veqti ² Té, tanıdım hıcran eken direxti	Bé, "bela" ya beli dédim bendevar ³ Sé, semeri semm-i eqreb, zehr-i mar
Cim, cemañ cam-ı cem dir cahanbın Xé, xarab mecnünem xarabnışın	Hé, herif Léyliyeñ hamıdan şırın Dal, divana, derdimendem, derdezar
Zal, zulfiğar qaşır kar éyler ⁴ cana Zé, zülfün damımıñ xalların dana	Ré, rehmi yox rexne salar imana Sin, serimiz sebiliñe sızavar ⁵
Şin, şem-ı cemañ bedr-i nime-şeb ⁶ Zad, zerur dur, zemzem édek batereb	Sad, sidqinen diz diz üste, leb be leb Ta, torfe talıbm bir cam telebkar
Za, zulmu çox yarañ zalım zerif neqş Ğeyn, qullarıñ menden ğeyre tacıbox	Éyn, İsa tek şehd-i lebiñ ruh-bexş Fé, fésörde men feğirem dél-figar ⁷
Qaf, qoyduñ qefese qayğı-yı ğeme Lam, lisan véreli düşdüm bu dame	Kaf, kime dad édem, yalvaram kime? ⁸ Mim ,menim tek daha bulmañ vefadar
Nun, nur nedir sen ki nur-ı mecliseñ ⁹ Hé, héç yoxum sen ki varañ yar besen	Vav, vérem can ,pervane tek isteseñ Lam elif la, lazım olur yara, yar
Ya, yara dé Mêzunıñam mehremem Jé, julide her gözele hemdemem	Pé, pervasız, periperest âdemem Çé, çare yox gérek geçe ruzıgar? ¹⁰

1. Bu şi'iri diğər Qaşqayı şa'ırları da bundan teqlid édereñ démişler, elifba herfleri düzenli olarak her mısranıñ başında gelmişdir. Her mısradaki ilk keleme o herfiñ adınan başlanır ve çox calıb bir iş olmuşdur. (Nadırlı) Bu abaca Ereñ elifbasından alınmış Farsça elifbasıdır. Son üç herf Farsçanın özel herfleri dir (Pé, Jé, Çe).

2. Elif, ezel, elest démeğiniñ veqti (Nadırlı)

3. Bu béytdé Êraf Süresiniñ 172'nci ayesine ilgili olduğına göre "beli" kelemesi éyinen Quran-ı Kerimdeki tekin "Bela" yazılmışdır. Bununıñ anlamı bu dur: Bir "beli" démeğinen, miñ belaya düşdüm. (Nadırlı)

4. Zulfiğar: Hz. Eliniñ qılıcı.

5. Sebil: mubah ve yol anlamında gelir. Burda qurbanlıq anlamında gelmişdir. (Nadırlı)

6. Şin, şowqınan söhbetiñde nime-şeb (Nadırlı)

7. Fé, feğirem felaketde délfıkar (Nadırlı)

8. Kaf, kime yalvaram, dad édem kime (Nadırlı)

9. Nun, nur-ı nöwbereñ şem'-i mecliseñ (Nadırlı)

10. Qaf, gezerem gözellere hemdemem Çé, çara ne göreñ, geçe ruzıgar? (Nadırlı)

Bu şi'ir yéñi şivede söylenilmiş biri dir, Bu cür şi'irleri indiki zamanda yéñi qoşma déyrler.(Nadırı)
Bazı şa'ırlar bunu aq qoşma veya yéñi qoşma saymayırlar.

Gel Éy Erkan-ı İmanım¹

Gel éy erkani-ı imanım
Gel éy serv-ı xeramanım
Gel éy lél-i bedexşanım
Gel éy qurban sene canım
Gülstanda neğme-xanım
Ne gül-gül gül-ozarañ sen
Ne terfe now-baharañ sen
Hemişe yare yarañ sen
Eziz-i ruzigarañ sen
Seniñ zülfün müselsel-sel
Sene qurban beri gel-gel
Men-i Mèzunı şeyda gör
Bu bezm içinde ğowğa gör
Günüm her günden roswa gör

1 . Bu şi'ir Şahbazı nosxesinde yox dur,men onu Nadırı nosxesi üstünden getirdim.

Emir Hüséyn Mırza Fars vilayetiñiñ hakımı zamanında, Fars vilayeti çox düzensiz olmuşmuş. Ancaq 1293 A.Y'inde(1876) çox siyasetli ve layıq bir iğid, Nasırıldın Şah Qacarıñ emisi Ferhad-Mırza Motemid-od-dowle bu vilayetiñ hakımlığına mensub olur. Motemid-od-dowle qısa bir müddetde her zadı düzenléyer.

Mêzun bu şi'iri o hakımıñ xub işlerini medh étdik için söylemiş. Bu şi'ir néçe bölüm dir. Çoğu Farsça dir ancaq men feqet türkçe bölümünü burada getirmişem.

Ferhad-Mırza Motemid-od-dowleniñ vesfi dir

Pes vacıb oldu medhine éqrar éylemek
türkü dilinde medhini tékrar éylemek

Çox ümr éyledik böle dowranı görmedik
sedr-i hökümet üste süléymanı görmedik

Hakım Farsa çox gelib çox gitdi veli
héç böle nafız hökm o fermanı görmedik

Farsıñ éli tamam şeraretden vurdu dem
bir berqerar moqtedir élxanı görmedik

Yollar bosuldu yol üzüne vurdular qılıç
derdli çox oldu derdine darmanı görmedik

Çün fayıq oldu bi-ser o palar zamanada
elheq héç işde bir ser o sâmanı görmedik

Bıca yére kesilmemiş héç baş éşidmedik
nâ-heq yére tökülmemiş héç qanı görmedik

Fars éğtéşaşı oldu seraser Moşirden
bonyad-ı zülm qurdu abadanı görmedik

Ta geldi Farsa Motemid-od-dowle mowkebi
coz edl o dad o defter o divanı görmedik

Zülm oldu edl o qehr oldu mehr o eğirri rast
coz éyş o nuş o xatır o xendanı görmedik

Doymadım¹

Bu dunyaya gelib gelenden beli	saz o söhbet xoş avazdan doymadım
Özümü tanıyıb bilenden beli	xub yoldaşdan ehl-i razdan doymadım
Xoş o gün ki délberinen ruberu	oturur éderdik şirin göft-o-gu
O yarın elinde taze destenbu	işveden, ğemzeden, nazdan doymadım
Yéri şora gül o réyhan bitirmez	esilzada öz eslini itirmez
Qarın toşa, göz tamaşa götürmez	her ne baxdım ala gözden doymadım
Mêzun déyer séyr éyledim çölleri	sıyahet éyledim ağır élleri
Bağçalarda dürdüm qızıl gülleri	ayaydın cevanlıq yazdan doymadım

1. Bu şi'ir Mahmud Xan İskenderi ve Merhum Temris Xan Keşkörlünün, "Géden Ağır Él" albumu üstünden yazılmışdır.

Qa  qayı toyunda halay oyunu, Ekkas: Cahan  ah Necefi

Qa  qayı toyunda halay oyunu, Ekkas: Cahan  ah Necefi

Sözlük

Ab (29, 98, 99, 104, 114, 130): Ab; Su

Ab-ı revan (84): Ab-ı revân; Akar su

Ab o gil (99): Su ve çamur, İnsanın yaradılış destanına işaret dir, "And olsun ki, biz insanı süzme çamurdan yarattık..." (Mü'minün süresi, 12-16 ayetler).

Ab o hava (98): Ab ü havâ; Bir memleketin sağlık durumu, suyu ve havası. Hava durumu.

Ab o qend (99): Su ve şeker; Qend: Kand, Bitki şekeri

Ab o reŋ (29, 81, 92): Ab ü renk; Su ve renk, *mec.* tazelik, güzellik, gençlik

Ab o sebze (119): Su ve sebze; Yeşillik, çimen, çayır ve çay

Aba (129): Aba; 1.Mollaların üst elbisesi, 2.Kaba ve kalın şayak. 3.Bu kumaştan yapılmış yakasız elbise.

Aba (117): İba; Rızâ göstermeme, razı olmama, kabûl etmeme. İmtinâ, istinkâf, ictinâb. Ibâ etmek=Razı olmamak, kabûl etmemek

Abnus (83): Abnûs, abnoz; 1.Hindistan'da çıkan pek sert ve siyah bir ağaç. Siyahlık ve sertlik de ifade eder: Abanoz kesilmek. 2.Abanozdan yapılma: abanoz ok. Qş. Çöbleri qara olan âbınus adlı bir ağac(Dehxoda Sözlüğü)

Aççı (95): Acı; Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı

Ad o san (103): Ad ve san; şöhret, ün, şan Qş. Soy sap

Aferin (40): Aferin; Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo Qş. Birini alqışlamak sözü

Afşar (123): Avşar; Oğuz Türklerinin 24 boyundan biri. Türkiye, İran, Azerbaycan ve Afganistan'da dağınık olarak yaşamaktadırlar.

Aftab (49, 113, 114): Aftab; Güneş, *mec.* pek güzel şahıs, pek parlak çehre.

Ağır qafıla (59): Ağır Kafile; (Kafile=Birlikte yolculuk eden atlılar takımı, kervân), Büyük kervân

Ah o suz (71): Ah ve suz; Ahüvah, ağlama, inleme

Ah o zar (36,44,85): Ah ü zar; Ah ile zar, Ahüvah, (Zar: Sesle ağlama, inleme, nâle, figan)

Ahen (3): Demir

Ahu (12, 104): Ceylan, 1.Ceylan, karaca, gazal. 2.Güzel, ince alımlı kadın, İnce, zarıf kadın. 3.Gözleri ceylan gözüne benzeyen kadın. Qş. Céyran

Ajdaha (93): Ejderha, Ejdirha, Ejder; Yılana benzer, ancak dört ayaklı ve kanatlı olan ve ağızından alevler püskürttüğüne inanılan mitolojik bir hayvan

Ammama (42): Ammame; İmâme, Sarık, başa sarılan şey.

Aparmak (5, 7, 9, 19, 20, 28, 30, 31, 44, 46, 60, 61, 63, 67, 104, 113, 131): Aparmak; Alıp götürmek: «Geçme nâmert köprüsünden, koy aparsın su seni»

Aqbet (40, 102): Akıbet; 1.Son, Ahir, pâyân, nihayet, encam: Bu çapkının Akıbsti ne olacak? Akıbetini düşünmek. 2.Netice. Akıbeti hayırdır. Nihayet, bilâhere: Akıbet benim dediğimin doğruluğunu anladı.

Aralıq (72): Aralık; Boşluk, fasıla, uzak.

Aram (9, 12, 22, 24, 44, 62, 63, 104, 112, 119): Aram; 1.Dinlenme, karar. 2.Rahat, huzur, istirahat. 3.İkamet, meks: Arâm etmek=Dinlenmek. Arâm-ı cân=Can rahatlığı. Arâm-ı dil=Gönül rahatlığı. Dil-Arâm=Gönlü rahatlandıran dilber.

Aram-ı can (78): Arâm-ı cân; Can rahatlığı, Gönlünün huzuru.

Arayış (40, 78, 112): Arayış; Süs, ziynet, süsleme, Qş. Bezetme.

Arriq (96): Arık; İnce, kuru, ciliz, zayıf

Arzı (42, 43, 50, 68): Arzu; 1.Dilek, istek, 2.Heves

Âsan (28, 56): Asan; Kolay

Asar (41): Asar; Eserler

Asayış (119): Asayış; 1.Rahat, huzur. 2.Umumî emniyet, umumî sulh ve refah, huzur. Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik.

Asıda (103): Asûde, Asude; 1.Rahatlamış, sükuna ermiş, keder ve sıkıntıdan uzak, müsterih. 2.Sakin, sessiz.

Asıtan (38,76): Astan; 1.Eşik, atebe, Kapı ağzında basamağın konulabileceği yer. 2.Dergâh, derbâr, bârgâh.

Aste (83, 105, 127): Aheste; Yavaş, ağır, müteennî, alçak sesle söylenilen (şarkı)_ veya çalınan (çalgi). Yavaş, teennî ile: Aheste Aheste.

Aşıq kuşluk (36): Aşık öldürmek, *mec.* Aşığı incitmek, aşığa zulüm etmek, sevgili aşığını eziyet etmesi.

Aşıkâr (64, 107, 113, 128): Aşıkâr; Açık, meydanda, belli, ayân, zâhir. Aşıkâr etmek=Meydana çıkarmak, açıktan yapmak. Aşıkâr olmak=Meydana çıkmak, zahir olmak. Apaçık, zâhir ve ayân olarak: Aşıkâr söyledi. Qş. Aleğîn.

Aşkara (53, 68): Aşıkara; Açıktan, Aşıkâr, zâhir, açık, görünen, besbelli.

Avara (15, 103): Avare; 1.Serseri, yersiz yurtsuz: Avâre gezmek. 2.Boş gezen, başıboş, işsiz güçsüz, muattal: Avâre olmak: İşinden geri kalmak

Axsaq (93): Aksak ayak; Topal

Axund (62, 107): Ahund; Molla, Hoca, Din alımı

Axund zada (62): (Zada, Zade: Doğmuş, Evlat) Molla evlatt.

Ay parası (74): Aypare; Ay parçası

Âyilmek (48): Ayılmak; Uykudan oyanmak, Bayılmadan ve sarhoşluktan kurtulmak, kendine gelmek.

Azdırmak (106): Yoldan çıkartmak, şımartmak, yoldan çıkmak, sapıtmak. Qş.Yoldan çaxartmak, yoldan çıkmak, gıc o gümrah olmak,

Bâ-edeb (52): (Ba=-ile, -le, -li + Edeb=edep; 1.Terbiye, iyi ahlâk ve karakter. 2.Zarafet, naziklik. 3.Utanma, çekinme, hicap, hayâ.) Edepli insan, Ahlaklı adam

Ba'ıs (88): Bais; Sebep, mucip; İçki, ölümüne bâis oldu.

Ba-kemal (52): Kemal sahibi, Hayatın pişkinlik zamanı, İnsanın bilgi ve ahlâkça eksiksiz ve mükemmel olması, Bkz. Kemal.

Bâ-nemek (13): (nemek=tuz) Tuzlu.

Bab (29 , 96, 105): Eş, uygun, denk.

Bac (2, 42, 108): Bac, baç; Vaktiyle bir yerden bir yere naklonunan eşya ve emtiadan alınan vergi (Asıl mânâsı vergi ve haraçtır). Vergi, haraç, cizye

Bad-ı seba (16, 24, 25): Bâd-i seba; Seba yeli, sabah rûgâri, Doğu ve kuzeyin arasından esen yel.

Badman (3 ,133): Batman, Sular ve hububat için bir ölçü ki, mahalle göre, iki okkadan sekiz okkaya kadar değişir. Men. Qş. Sekiz kiloluk eski bir ağırlık birimi.

Bağ-ı bi-xezan (76): Sürekli yeşil bağ, Sonbaharsız bağ, Hazansız bağ

Bağ-ı érem (68): Erem bağı, Cennet, Şiraz'da bir bağın ismi.

Bağça (8, 57, 59, 67, 77, 90, 114, 118, 121, 123,

139): Bahçe; Küçük bağ, küçük ravza ve bostan. (Bu mânâ ile Türkçe'de kullanılmayıp Farsça bağ yerine geçer.) Çiçek ve meyve veren veya vermeyen ağaçlar ve sebze vesaireyi havi ve ekseriya eve bitişik yer, ravza, bağ, firdavs, bostan: Çiçek bahçesi, sebze bahçesi. Hayvanat bahçesi=Müze çeşidinden olarak çeşitli hayvanlardan birer, ikişer numune bulunan bahçe. Nebatat bahçesi=Numune olmak üzere çeşitli bitkileri havi bahçe. Memleket bahçesi=Ahalinin gezmesine mahsus, belediyeye ait süslü ve ferahlık verici umumî bahçe.

Bağr (6, 7, 14, 24, 25, 35, 46, 50, 51, 52, 61, 89, 94, 114, 118, 125): Bağır; 1.Karaciğer. 2.Her şeyin içi veya önü: Dağın, yayın bağı. 3.Ürek, Türkiye türkçesinde döş veya göğüş, sine ve kucak anlamındada gelir.

Bal (19, 34, 38, 50, 68, 89): Bal, bâl; Kanat.

Banı (74): Banu, banû; 1.Kadın hatun, hanım. 2.Kraliçe, prenses. 3.Gelin.

Banıvan (74): Kadınlar, hatunlar

Banu (20): Bkz. Banı

Bar (11, 73): 1.Meyve, yemiş, semere, mahsul, verim; 2.Netice, sonuç. 3.Yük;

Bar ilaha (5, 99, 135): Bar-İlâhî; (Bar=Cömert, büyük, nazik), Ey kerem sahibi cömert olan Allah.

Bar o berg (73): (Bar=semere, Berg=yaprak); Semere ve yaprak, Ağacın meyvesi ve yaprakları

Barıgah (119): Bargâh; 1.İçine izinle girilen yer, otağ, 2.Yüksek divan, yüksek huzur, padişah huzuru

Baş altı (105): Yastık, Türkiye'de başka anlamlarada kullanılmış ama Kaşkayı türkçesinde sadece yastık anlamına gelir:(1.Gemilerin baş tarafında, tayfa ve er koğuşları. 2.Yağlı güreşte baş'ın altındaki derece.), Qş. Balış

Başmaq (77, 93): Başmak; Ayakkabı, haf, keş, pabuç. Qş. Ayaq qabı, Keş

Batıl (2, 50, 134): 1.Sihhat ve hakikate aykırı, doğru olmayan, hak mukabili: Din-i bâtil. itikaadât-ı bâtila=Bâtıl din, bâtil (boş) itikadlar (inanışlar). 2.Boş, beyhude, nâfile: Fikr-i bâtil=Boş, doğru olmıyan, hak olmıyan fikir.

Batin (64, 70, 99): İç, gizli, görünmeyen

Baxt (56): 1.Zarar, ziyan, 2.Kayıp. Qş. Utuzmak, Oyunda ya qumarda itirmek

Bayğı (30, 37, 91, 126, 128, 134): Baykuş; Qş. Körbaykuş.

Baz (91, 125, 126): Şahin.

Baz (27, 69, 125): Baz; 1.Açık, Ar. meftûh, Fars. küşâde: Ser-bâz=Başı açık. 2.«Bahten» fiilinden iktibas olup sıfat terkibi teşkiline girer): Oynayan; kumarbaz: Kumar oynayan. 3.Yine.

Bazdid (80): Görme, ziyaret

Bêid (125): Baid; Uzak, ırak, dûr: Bağdad, Şam'dan baîddir. İhtimale yakın olmayan, umulmayan, beklenmiyen: O adamdan böyle bir muamele baîd değildir. Baîd-ül-Ihtimal=İhtimali kuvvetli olmayan, muhtemel olmayan.

Bed-tinet (52): Bed-Tiynet; (Bed=kötü, Tinet=Yaradılış, huy, maya, Ar. hilkat, cibillet, fitrat.) Yaradılışı, fitratı, tabiatı fena ve kötü olan, soyu bozuk, bayağı adam.

Bédé o béstan (16): Alış veriş, alım satım, muamele, ticaret

Bed-fél (107): Bed-fial; Tr. Kötü fiilli, ahlaksız işleri yapan biri, kötü davranışlı, Yaptığı işleri kötü olan

Bed-kış (107): Bed-kış; (Kış= Din, mezhep) Dinsiz, Ar. mülhid.

Bed-nam (102): Bednam; (Nâm=ad) Kötü tanınmış, adı kötüye çıkmış olan. Kötü ad kazanan, kötülükte şöhret bulan, kötülükle ismi yâd olunan: Bu harekâtıyla bed-nâm oldu.

Bedr (34, 136): Bedr, bedir; Dolunay, ayın on dördü.

Bed-zat (107): (Zat= 1.Kendi, nefis, 2.Asıl, cevher, Ar. ayn; sıfat mukabili. Ism-i zât=Has isim, özel isim.) Yaradılışı, fitratı, tabiatı fena ve kötü olan, soyu bozuk, bayağı adam. Qş. Soy sapı pés olan biri.

Bihışt-i berin (40, 83, 112): (Bihışt=cennet), En yüksek ve en yüce cennet

Behr-i bı-payan (66): Bahr-i Bîpayan; (Bahr=deniz, Payan=son, Bîpayan=sonsuz), Çok büyük sonsuz deniz.

Behr-i melahet (104): (Melahat= Güzellik, şirinlik, yüz güzelliği) *mec.* Çok güzel.

Behr-ı Umman (50, 100): Umman denizi, Qş. Umman denizjizi. Bkz. Umman dergahi.

Behre (103): Behre; Pay, hisse, kısmet, nasip: İlimden behresi yoktur. Behre almak=Nasibi olmak, hissesi olmak. Bî-behre=Nasipsiz, mahrum.

Bélene (90): Beraber, birlikte, bir aradad, Qş. Birbirinen

Benares (96): **Varanasi** ya da diğer adıyla **Benares**, Hindistan'ın **Uttar Pradeş** eyâletinde bir şehir; Zeri benares= Altın iplik ile dikilmiş Hint'ten gelen elbise.

Bend (14, 61, 73, 78, 82, 84, 92, 110, 114, 115, 117, 118, 132): Bend; İp, iplik, bağlılık

Bend (10, 121): Bend;1.Boğum, mafsalsal, boğmak: Kamışın bendleri. 2.Bağlama, rabt, kayd.

Bendevar (136): Kul gibi.

Ber (21): Semere, meyve, Bkz. Bar.

Bereks (29, 126): Ber-aks; (Farsça ber=yükselme edatı, Arapça aks=ters). Tersine, aksine, hilâfına, bilâkis: Kendisi ne kadar cahil ise, oğlu beraks o kadar Alimdir. Qş.Terse.

Berend (125): At çeşidi.

Barıftan (110): Qş.Berf-ten, aq bedenli, bedeni qar tekin ağı.

Berg (73): Berg; Yaprak. Qş. Yapraq.

Berpa (64,120): Berpa; Ayakta, Kurulmuş.

Berq (19, 39): Berk; Hızlı, çabuk, şiddetle, mühkem

Berqerar (64, 138): Berkarar; (Farsça-Arapça Ber=istilâ edatı ve karar). Kararlı, kararlaşmış, yerleşmiş, devamlı, dâim: Şimdiki hâlinde berkarâr olmak. Yerinde duran, karar eden. Berkarâr olmak: devam etmek, kalmak.

Beske (15, 51): O kadar ki, o kadar. Bkz. Zé bes.

Bess (57): 1.Sümürüm ve Kumşa (Şahrıza) arasında bir yer. 2.Üce yokuşta yastı bir yer. 3.Kâfi, yeter.

Bessim (71): Bana yeter; (Bess: Kâfi, yeter)

Best (50): Mengene, kenet, sıkıştırıcı, kıskaç.

Beste boy (90): (Beste: Müzikte, şarkının makam ve ahengi. Bitiştirilmiş, hoş a gidecek ses dizileri oluşturma), Boyu güzel, Boyu uyumlu, Boyu oranlı

Besti tıla (50): Kıskaçı altın olan tüfek.

Besxana (57): 1.Zindan, hapishane. 2.Sümürüm ve Kumşa (Şahrıza) arasında İmam Keys (Qéys) türbesine yakın bir yer.

Beşer (66, 132): Beşer, insan, adam.

Beter (74, 130): (Farsça «bed-ter»den muhaffef). Daha kötü, daha fena: O, iyi değildi, bu, ondan beterdir. Dahdewa kötü hal: Beterine uğramak, Allah beterinden saklasın.

Bétaviye (112): Bir tür greypfrut, altıntop.

Bexşiş (52): Bahşiş; Bağşiş, ihsan, hediye, hademeye ve iş adamlarına kararlaştırılmış ücretten fazla olarak verilen para: Hizmetçiye bahşiş vermek.

Bext (17, 18, 22, 28, 31, 56, 86, 91, 97, 103, 104, 113, 120, 131): Baht; Talih, kısmet, ikbal, şans.

Beyan (10, 24, 25, 66, 82): Beyan; Söyleme, bildirme, açıklama, ifade etme, dile getirme. beyân edilmek açıklanmak, dile getirilmek. beyân etmek açıklamak, dile getirmek.

Beyan éd (24, 25): Beyan et; Söyle, bildir.

Béz (91): Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput, Herhangi bir cins kumaş, Qş. Bir tür qumaş

Bezzaz (96, 107): Bezzaz; Her türlü kumaş satan kimse, Bez vesair mensucat satan tacir. Qş. Qumaş satan kimse.

Bıca (9, 30, 35, 41, 45, 55, 66, 96, 97, 113, 138): Bica; Yersiz, Boşuna, Qş. Boş yere .

Bınamaz (4): Bınamaz, Beynamaz; Namaz kılmayan insan.

Bı-pa (45, 55, 64, 93): Başiboş.

Bı-payan (66, 116): Bipayan; Sonsuz.

Bigana (24, 25): Bigane; Bildik olmiyan, yabancı, yâd.

Bıkara (107): Bikar; İşsiz .

Bımar (5, 88, 105): Bimar; Hasta.

Bıraxdı (19, 78, 79): Bıraktı;

Bıryan (50): Büryan; Susuz pişirilen et, tavuk ve kebap, Kızartmak, Kavurmak .Qş. Qızartmak, qowurmak,

Bısutun (3, 11, 36, 94): İranın batısında bir dağ adı. Şiir içinde Bistun'de gelir.

Bıyaban (14, 33, 66, 119, 124): Beyaban; Çöl, Sahrâ, vadi, geniş arazi, susuz ve bitkisiz yer.

Bi-cehet (40): Nedensiz

Bihuşluk (36): Baygınlık, komaya düşmüş.

Bi-meraret (37): Acılıksız, *mec.* Kolaylıkla. (Meraret=acılık)

Bi-neva (2, 30, 35, 37, 66, 127): Bineva; Zavallı, nasıbsız, muhtaç, çaresiz, Gücü bir şeye yetmeyen, âciz.

Bi-nezm (130): (Nezm=Nazm, Nazım, uyum, tertip) Düzensiz, kuralsız, uyumsuz, kurumsuz.

Bi-qéyd (125): Kayıtsız, dikkatsiz, ilgisiz, hiç bir kurala bağlı olmayan biri.

Bi-rıya (58): Olduğu gibi görünen, ikiyüzlü davranmayan

Bi-urza (107, 125, 131): Beceriksiz, elinden bir iş gelmeyen

Bi-vücüd (70): Vücüdün olmayan, vücüdün toplumda sayılmayan.

Bi-xezan (76): Hazansız, Hazanı olmayan, Sonbaharsız, Hiç zaman solmayan ,kurumayan bir ağaç veya bağ

Biçmek (106, 107): Kesmek.

Bid (112, 125, 133): Söğüd.

Bi-derman (120): Darmansız, ilacsız.

Bidélber (12): Dilbersiz, yarsız, sevgilisiz

Biheya (45): Bihaya; Hayasız, utanmaz

Bihışt (33, 46, 59, 63, 68, 69, 74, 77, 83, 94, 98, 104, 106, 112, 121, 123): Bihış; Cennet.

Bi-ixtiyar (115, 121, 123): İhtiyarsız, Seçmesiz, irade dışı, elde olmadan

Bilmenem (9, 22, 41, 77): Bilmiyorum;

Bi-nışan (100): Nışansız ,belirleyici bir işareti, alameti, nişanı olmayan.

Bipéyman (13): Çok büyük, ölçütsüz

Birinc (96, 130): Birinc; Pirinç.

Birke (133): 1.Büyük havuz. 2.Gölcük.

Bişek (128, 129): Şüphesizlik.

Bitab (57): Bitab; Bitkin, yorgun, takatsiz. bitâb kalmak= bitkin düşmek.

Bixeber (38, 102, 121, 124): Bihaber; Habersiz.

Bizaval (66): Zavalı, ölümsüz.

Bohlul (96): Behlül; 1.Çok gülen, çok gülücü. 2.Hayır sahibi, çok iyi adam. 3.Bir İslam sofisi, Behlül-i Dana. Harun er-Reşid'in kardeşinin adı olup, delice hareketleriyle meşhur olmuştur.

Bolqéys (110, 113, 114): Belkıs; Burada Elhanı obasından bir kız. Müslümanların seba melikesine verdikleri isim. - Güneşe tapan bir kavmin kraliçesi iken Hz.Süleyman'a biat ederek kendisiyle evlenmiş ve müslüman olmuştur.

Kur'an'da ismi lafzen geçmemiştir. Fakat Hz.Süleymanla arasında geçen olaylar Neml suresinde anlatılır. Kur'an'da bahsedilen kadının o olduğu rivayet edilir.

Boşanmak (92): Baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak. Qş. Qurtulmak .

Botperestlik (74, 113): Putperestlik, puta tapma durumu, fetişizm

Bowa (130): Baba

Böcük (125): Böcek; Küçük hayvan, haşarat çeşidi.Qş. Ciki canavar, heşere.

Bölük (29, 74): Bölük; («bölmek» ten)

1.Bölünmüş bir şeyin her parçası, kıt'a, kısım, cüz
2.Pay, hisse, sehim: Beş bölüğe ayırmak. 3.Duvar, çit, perde gibi bir şeyle ayrılmış bina vesaire kısmı, oda, daire: Bu ev dört bölüğe ayrılmıştır.
4.Bir büyük cemaatten ayrılmış cemaat, fırka, takım, taife, hizip, zümre: Toplanan adamlar beş bölük olmuştu, bölük bölük geldiler.
5.Umumiyetle kalabalık, cemaat, sürü, gürûh, fevc: Bir bölük halk geldi. 6.Memleketin bir kısmı, cihet, taraf.

Buy (13, 31, 33, 73, 91, 94, 125): Büy; Koku. Qş. İs, ipar, qoxu.

Budanmak (106): Budanmak; Budamak'a ilgili.

1.Daha çok ürün almak veya düzgün bir biçim vermek amacıyla ağaç, asma vb.nin dallarını kesmek, kısaltmak. 2.mec.Bir şeyi eksiltmek, azaltmak: *Aylıkları budamak*. 3.Yeni filiz sürmesi için bir bitkinin dallarını kesmek. 4.Güreşte rakibinin ayaklarını bir ayak oyunu veya vuruşu ile yerden kesmek. Qş. Ağaç şaxalarını pet etmek, bir zatdan kesilmek ve onu terk édmek.

Bulur (43, 46, 69, 88, 90, 110): Billur; Kristal, Necef taşı gibi şeffaf ve parlak taş ve bunu takliden yapılan iyi cam, elmaştır.

Bustan (78): Bûstan, bostan; (Arapçalaşmış: Bûstân). Bahçe, çiçek bahçesi. 1.Sebze bahçesi. 2.Kavun, karpuz: Bostan ekmek, bostan tarlası. Bostan korkuluğu=Oyük, kuşları korkutmak için bostanlara ve tarlalara konulan kukla. mec. Kalıbı kıyafeti yerinde fakat işe yaramaz adam.

Butta (122, 124): Bûte; 1.Göğertiğinde yere yayılan veya pek kuvvetli ve sağlam sapı olmayan bitki türü, 2.Dal, budak, çalı, çalı çırpı 3.Pota.

Buxarı (16): Isıtıcı, soba, ocak, fırın

Bülbül-i hızar (7): Bir çeşit bülbül .

Bülbülek teni (133): Çalkafa dağının öbür tarafına bir boğaz. Qş. Çalqafa dağını o üzünde bir yer

Böyüdmek (86): Büyümek; Qş. Büyük éder.

Ca (55): Yer, mahal, mekân, mevki.

Ca éylemek (55): Bir şeyi tam olarak yerine salmak. Kendi yerine yerleştirmek. Qş. Yerleşdirer.

Cadı (44, 73, 80, 118): Cadı, cadu; Büyücü, Ar. sâhir, sihir, sihirbaz, *mec.* Çok güzel.

Cahanbın (15, 136): Cihan-bin; 1.Cihanı, dünyâyı gören, Allah. 2.Göz. 3.Alemi koruyan, hükümdar, padişah.

Cam-ı cahanbın (15): Şahname kitabı efsanelerinde camdan yapılan bir bardak varmış.Padişahlar bu bardak içine bakarak bütün dünyadaki olan iyi ve kötü olayları görürlermiş.

Cam-ı cem (11, 136): Eski zamanlarda Cemşid padişah'a ait olan ve dünyayı gösterdiği iddia edilen bir kadeh.

Cam-ı merg (102): Ölüm şerbeti, ölüm şerbeti bir kadehte.

Can-nisar (35): Cannisar; Canını feda eden, canını harcıyan, can saçan.

Can-xerid (130): (Xerid=Harid, satın alma) Can kurtaran, kurtarıcı.

Cane sir (48): Dirilikten bıkmak, dirliğinden yorgun olan biri. Canından vazgeçen. Canından doyan. Qş. Canından doyan.

Cansitan (19, 78): Cansitan; Can alan, öldüren.

Carrı (84): Caru; Süpürge, süpürge

Cavan (55, 94, 110): Cevan, civan; Genç, taze, delikanlı.

Cay-ı xod (72): (Cay-i xod, Xod=hod= kendi) Özel yer, öz yeri, kendi önemi.

Celal (49, 64): Büyüklük, ululuk, azamet, şân.

Celli (128): Celi; 1.Açık, zâhir, Aşikâr, ayân, meydanda olan. Qş. Aleğın, aşkar, belli.

Cem (11, 41, 70, 102, 121, 136): Cem; 1.Cemşid ve Süleyman iki padişahın adı. 2.Eski zamanların padişahı olan "Cemşid şah" isminin kısaltması.

Cemşid (41, 70, 102, 114, 122, 124): Efsanelerde bir padişah adı, Cemşasb'ın babası (Cemşasb=Hz. Süleyman).

Cen (28): Ceng, cenk; Savaş, Harp, muharebe, ceng etmek: 1.savaşmak. 2.dövüşmek.

Cevanlık (50, 139): Gençlik

Céyran (12, 46, 54, 63, 78, 79, 82, 85, 87, 94, 106, 110): Ceylan; Hızlı koşan, biçimli bacakları olan ve güzel gözleriyle tanınan bir gazel cinsi.

Cılow (133): 1.Ön, ileri, karşı, 2.Gem, efsar, yular.

Cığır-bend (68, 74, 116, 121, 123): Kara ciğer, ak ciğer ve yüreğin bir arada oluşu. *mec.*

Evlat, yavru.

Cığır-goşa (52): Cığır-guşe; Cığır köşesi, evlât; sevgili.

Cığır-xun (5): Cığır-hun; İztıraptan ciğeri kanlı, çok acılı. Bir şeyden bıkmak, usanmak.

Cim (42, 136): Cim; (C) harfinin söyleniş şekli. Ce harfinin Arapça adı.

Cin-gir (107): 1.Cin'i tutan kimse, 2.Pek başarılı ve zeyrek adam.

Cowher-i nebid (125): Hurma şarabı.

Cowr (19, 26, 45, 65, 87, 96): Cevr; haksızlık, üzme, üzülme, zulüm. cev etmek haksızlık etmek, üzme, acı çektirmek.

Cowşen (19): Cevşen; Örmeye zırhı. Eski bir savaş elbisesi.

Cozv (128): Cüz; Bölüm, parça, kısım, cüz'.

Cozv éylemek (79): Katmak, eklemek, ilâve etme. Qş. Qoşmak.

Cül (129): Çul; 1.Örtü, Kıldan yapılmış kaba dokuma çeşitleri: Çuldan harar. 2.Kıldan veya yünden hayvan örtüsü: Ata çul örtmek.

Cünün (35, 36, 39, 46): 1.Delilik, divanelik, çılgınlık, 2.Hastalık, 3.Düşkünlük, 4.Hırs.

Çah (101): 1.Kuyu, 2.Çukur.

Çaxır (62): Çakır; Şarap .

Çalançı (107): Saz çalan, çalgıcı, çalgı çalan kimse.

Çalçı (107): Saz çalan

Çalqafa (70, 79): Şeşbekli oymağının yaylasında bir yer adı, Qş. Şeşbekli oymağının yaylağında bir yer.

Çalxanmak (64): Çalkanmak; 1.Sallanmak, hareket etmek, karışmak: Kalabalık çalkandı. 2.Dalgalanmak, temevvüç etmek, dalga vurmak, talazlanmak: Deniz çalkanıyordu. 3.Alt üst olmak: Gemi çalkanıyor, midem çalkandı. 4.Yürürken iki yana sallanmak: Çalkanarak yürüyordu.

Çap o çaxan (128): Yalan deme ve aldatma

Çaq (17, 97): Semiz, şişman, dolu, dolgun, besili, etli

Çara (15, 28, 35, 57, 87, 89, 103, 108): 1.Çare, ilâç, derman, 2.Yol, tedbir, 3.Hile.

Çardowr (51): Dört bir yan, etraf.

Çargoşa (71): Dört köşe, dört köşeli.

Çarqab (49): Bir tür şah ve hükümdâr elbisesi. Qş. (Dehxoda sözlüğünde Çarqeb yazılmışdır)

Çarrah (133): Dört yola ayrılan meydan, dört yola ayrılan yer.

Çél-sutun (94): **Çehel Sütun Sarayı**

(Türkçe tam karşılığı: *Kurk Sütun veya Kurk direk*) olarak anılan ve İran'ın İsfahan kentinde bulunan bir saraydır.

Çemen (41, 68, 74, 83, 119, 121, 123, 133): Çimen; Çimlik, yeşil otlak yer.

Çeñ (28, 107, 113, 117, 119): Çeng; 1.Pençe, insan ve yırtıcı hayvan pençesi. 2.Eski Doğu musikisinde telli bir musiki Aleti ki, çok geliştirilmiş şekline Fransız'ca «harpe» (harp) derler.

Çeñe (131): Çene; Ağzın altında enek kemiklerinin birleştikleri yer.

Çerx (18, 25, 29, 37, 49, 51, 118): Çark; 1.Dönen pervaneli tekerlek: Vapur, değirmen, dolap çarkı. 2.Bir makinenin döner tekerleği ki, ekseriya makineyi çalıştıran Alettir: Matbaa makinesinin çarkı. 3.Her çeşit tekerlekli makine, dönerek işleyen Alet: Bileği çarkı: Çarka tutmak, çarktan

çekmek. 4.Eski astronomiye göre birbiri içinde dönen feleklerden mürekkep kâinat, felek, eflâk: Çarh-ı gerdân, çarh-ı gerdûn. 5.Baht, talih, felek: Ey çarh-ı dîn! Çark-ı felek=1.Bir makine ve dolaba benzetilen gökyüzü. 2.mec. Talih, baht: Ah! Ey çarh-ı felek!

Çerx-i asıman (37, 118): Çarh-ı asuman, Çarh-ı asmân; Gök, sema, felek.

Çerx-i gerdun (37): Çarh-ı gerdûn; Gök, sema, felek.

Çeşm (5, 34, 37, 54, 74, 78, 81, 85, 93, 106): Çeşm; Göz, ayn, dide.

Çeşm-i besiret (37, 93): Akıl gözü, vukuf, anlayış, bir şeyin iç yüzünü kavrama gözüne sahip olmak, gönül gözü.

Çeşm-i zexm (5): Çeşm zahm; Nazar değme, Qş. Nezer édmek, göz édmek.

Çılçırağ (83, 90): Avize, pek süslü ve bezeli olarak taandan asılan lamba, ışıklı, ışıltılı, Qş. Çil çérağ, qırx işiq, çox işikli.

Çılpaq (91, 134): Çıplak; 1.Soyunmuş durumda olan vücudun resmi, nü. 2.Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan, nü, cıbil, cıbıldak 3.Yoksul, parasız Qş.Lüt, yoxsul, oryan.

Çırağ (10, 17, 18, 54, 83, 90, 110, 135): 1.Lamba, aydınlatma cihazı, mum, 2.Meşale, 3.Ocak, 4.Far, 5.Fener.

Çin (12, 15, 23, 33, 46, 48, 60, 73, 94, 108): 1.Çin üklesi. 2.Omuz. 3.Halı dokumada kullanılan gevşek eğrilmiş iplik. 4.Soylu, öz, katkısız.

Çin o maçın (63): Çin-i maçın; Çin ve Çin'in güney kısmı

Çoban (107): Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.

Çupı (110): Kaşkayılar ve Bahtıyari Lurların toylarında oynanan bir tür halay oyunu.

Çün o çend (99): Sormak, nedeni sormak, tartışmak, münakaşa etmek.

Çün o çera (75): Çünü çera (Çün ü çerâ); Bir şeyin sebebini ve keyfiyetini anlamak için sorulan «Nasıl ve niçin?» anlamında bir deyim. Tartışma, münakaşa .

Daban (22, 59, 108, 121, 123, 135): Damen; Etek.

Dahan (45): Dehan, dehen; Ağız.

Dam (9, 62, 69, 76, 94, 102, 136): Kapan, tuzak, bent, kement, otla.

Damağ (17, 24, 25, 28, 56, 61, 70, 90, 104, 134, 135): Damak; (sonundaki k harfi sesli harf alınca ğ harfine çevrilir). «Dam» dan gelir. Ağzın damı mahiyetinde olan üst kısmı: Tadı damakta kalmak=Lezzeti iyi duyulmak, çok hoşla gitmek. Ağız boşluğunun tavanı, tabanı, beyin. Qş. Başın beyini.

Damengir (98): Damengir; 1.Davacı, şikayetçi. 2.Eteğe sarılan.paçayı tutan, eteği tutan 3.Engelleme, engel olmak, sokmak, (müşkülât veya derde) duçar etmek, kötü bir işe bulaştırmak, başını derde sokmak.

Dan vérmek (96): Sağmak için davaların bir yere toplandığı.

Dana (45, 60, 69, 136): Tane; 1.Meyve tohumu ve çekirdeği, bir adet hububat ve tahıl tohumu, 2.Her şeyden bir adet.

Dâna (45): Dana; Bilen, bilici, bilgin.

Dağ ulduzu (74): Danyıldızı, şafak yıldızı, sabah yıldızı, çobanyıldızı.

Darab (107): İranın güneyinde Fars vilayetinde bir şehir. Qş. Fars vilayetinde bir şehir.

Darab Xan (64, 70, 103, 110, 112, 113, 120, 126, 128): Qş. Sowlet-od-dowlenin babası.

Darayı (26): Darayı; İpekten yapılmış, süslü, nakışlı kadın çarşafı, kadınların hamamda sardıkları peştemal. Qş.1.Arvaların uzun qollu arxalıgı, çalışdıkları kerez onun qolunun önünü sancağın vururlarmış geri. 2.Derbar mirgezebleri geyen bir qirmizi don.

Dasitan (11, 19, 24, 25, 44, 79, 82, 110, 120, 122, 124, 129): Dastan, destan; Hikaye, masal.

Dava (14, 16, 88, 92): Deva; İlaç. Çare, tedbir.

Daver (59): 1.Hakem, hâkim ,vâli, vezir. 2.Adil padişah veya yönetici ,Hükümdar, kral. 3.Mutlak hâkim olan tanrı.

Davuşmak (19): Tavuşmak, Sessiz ve yavaş yürümek, Ayaklar pek az patırdı edecek şekilde yürümek, tıptış tıptış yürümek (tapış tapış yürümek).

Dayanmak (79): 1.Arkanı veya vücudun diğer bir yerini bir şeye yükleterek durmak. 2.Güvenmek, itimat etmek: Ben, size dayandım. 3.Sebat ve mukavemet etmek, metanet göstermek, durabilmek: O mevkide iki gün dayandı. 4.Sürmek, yaşamak, bozulmamak, devamlı olmak: Bu bina, bu esvap, bu hayvan çok dayandı. 5.Sabır ve tahammül etmek: Soğuğa, sıcağa, acıya dayanmak: Ben artık dayanmam.

Dayimelcuş (6, 119): Daima coşkun, sürekli taşkın. Qş. Hemişe coşan.

Dayimen (64): Devam üzere, her vakit, bir düzüye. Qş. Hemişe.

Dazza (129): Teyze.

Defter (100, 101, 110, 116, 125, 132, 138): Genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları. Qş. Bir küçük az sefheli yazılı, küçük şi'ir toplusu.

Deh-tir (50): Mavzer, On mermili bir tüfek tipi. Qş. Bir çeşit tüfe, on dana fişen yéyen tüfe.

Déhistan (79): Birbirine yakın birkaç köyün oluşturduğu topluluk. Qş. Bir yerde olan néççe dana kend.

Dél-ferib (83): Delfirib; Gönül aldatan, sevgili, dilber. Qş.Üreği aldatan, çox gözəl.

Delil (58): Delil; 1.Bir davayı ispata yarayan şey, senet, burhan: Bu davaya bir delil getirmeli. Bunu ispat için deliliniz var mıdır? Davasını kuvvetli delillerle ispat etti. 3.Nişan, alâmet: Bu söz, akıl ve zekâsına delildir.

Dellak (97): Tellak; Hamamda insanları keseleyip yıkayan erkek. Qş. Hamamlarda müşterilere kesse çeken kimse.

Dellal (43): Tellal; Komisyoncu, Satışlarda aracılık eden kimse.

Délten (55, 60): Dilteng; Sıkıntılı, kederli, yüreği darılmış.

Dem (15, 19, 20, 24, 25, 39, 54, 56, 70, 92, 109, 112, 130): 1.Bir an, bir lehze. 2.Bir nefes.

Demadem (41, 64, 66): Demadem, Dem-a-dem; Her an, hem lehze.

Dem be dem (20, 56, 112): Dembedem; Her an, zaman zaman.

Dem vurmak (99): Konuşmak, iddia etmek.

Der sa'at (132): Derhal, hemen.

Derban (107): Derban; Kapıcı, kapı görevlisi.

Derd o zehmet (86): Dert ve zahmet, acı, çile.

Derd-i ser (37): Derdiser; Sıkıntı, baş derdi, baş belası, baş ağrısı, sorun.

Dergah (13, 48, 100, 101, 130): (der=kapı, gâh=yer, makam). Dergah; 1.Saray. 2.Tekke. 3.Tapı, huzur.

Deriğ (31, 33, 88, 109): Diriğ; 1.Esirgeme, (diriğ etmek= esirgemek), Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak. 2.Esef, üzüntü.

Derk (73): Derk; 1.Anlama, idrak etme. 2.Alma, derk etmek, anlamak, idrak etmek.

Derviş (107): Derviş; 1.Yoksul. 2.Tarikat şeyhine bağlı mürit, Abdal.

Derya (35, 38, 39, 49, 52, 53, 55, 62, 64, 66, 77, 93, 113, 114, 115, 116, 121, 124): Derya; Deniz. Qş.Deniz.

Dest-i bus (106): Destbûs; El öpen.

Destgah (20, 74, 102, 119, 121, 123, 124, 128, 129): Dest-gah; 1.Tezgah, 2.Servet, küvvet. 3.Atölye. Qş. İş yeri.

Destegir (18, 58, 128): Destgir, Dest-gir; Elden tutan, düşenin elini tutan, yardım eden, yardımcı.

Destibord (19): Dest-bûrd; 1.Hırsızlık, sirkat, çalma. 2.Kuvvet, üstünlük, zafer.

Dexl (52): Dahl; Vâridat, gelir, irad, harç mukabili, kazanç.

Déy (83): İran takviminde kışın ilk ayı, *mec.* Kış.

Dél (7, 9, 12, 40, 50, 51, 73, 74, 77, 113, 126): Dil; Yürek, Gönül.

Délaram (9, 43, 69, 112): Dil-Arâm; Gönlü rahatlandıran dilber.

Gönül eğlendirici, kalbe rahatlık veren. Gönül okşayan.

Déldar (35, 40): (dil=gönül, dâşten=tutmak)Dildar; Birinin gönlünü bağlayıp tutan, Birinin gönlünü almış, sevgili.

Divan (24, 29, 116, 126, 138): Divan, dîvân; Eskiden bir şâirin şiirlerini kafiyelerine göre, harf sırası tertibiyle toplayan şiir mecmuası: Bâkî dîvânı, Nâbî dîvânı. Devâvîn-i şuarâ=Şair divanları. Qş. Şi'ir kitabı.

Divana (11, 24, 25, 30, 33, 39, 42, 51, 99, 136): Divane; Deli.

Délroba (13, 67): Dîlrûba; Gönül alan, gönül kapan.

Dinmek (87, 96, 129): 1.Durmak. 2.Susmak. Qş. Danışmamazlık, sakıt olmak.

Dirext (136): Diraht; Ağaç.

Dirlik (9, 132): Dirlik; 1.Canlılık, hayat, yaşayış. 2.Sertlik, katılık. Qş. Xelq aşzında "dirrilik" söylenir.

Dişne (84): Deşne; Hançer, Qş. Xencer.

Do'a (5, 12, 67, 77, 108): Doa, dua; Yakarış, yalvarma.

Doğramak (109): Doğramak; Parça parça kesmek, paralamak: *Tahta, ekmek, et, soğan doğramak.*

Dor (2, 45, 77, 83, 88, 113): İnci, inci gibi şey, sedef. Qş. Morvarid.

Dorban (107): İnci koruyucusu, inciler muhafızı.

Dor-dana (77): 1.İnci tanesi, 2.Pek aziz, sevgili, pek seçkin, 3.Bir tane, tek tane, biricik.

Dor rı nab (83): Halis inci, temiz inci.

Dor ro dana (45): Aslında "Dordana", Bir tane inci gibi değerli ve parlak.

Dostakam (32): Dost-kam; 1.Niyeti, meramı dostun meramına uygun olan. 2.Talihli, bahtiyar, mesut.

Do'a sana (77): Dua-sena(sena= Methederek anma: *Sizi çok senâ etti; senânızda bulundu.*), Allaha yakarış ve övme.

Dowlet (30, 32, 37, 42, 45, 68, 74, 90, 102, 108, 113, 131): Devlet; 1.Baht, talih, saadet: *Devlet ve ikbal ile.* 2.Makam ve nimet, servet ve varlık: *Devlete nâil olmak.* 3.Müstakil olarak idare edilen hükümet ve ülkesi: *Türkiye, Avusturya, Fransa*

devleti. 4.Saltanat süren sülâle, hükümdarlık eden hânedan: *Devlet-i Selçukıyye*, *Devlet-i Abbâsiyye*.

Dowletsera (74): Saadet ve devlet evi, Kırallık sarayı, kasr, köşk, Padişahlar kasrı için saygılı bir unvan.

Dowr (7, 30, 32, 80, 103, 128): Devir; 1.Dolaşım, dolaşma. 2.Çevre, etraf. 3.Asır, zaman.

Dowre deli (128): Karmakarışık devir, düzensiz dönem ,ters dönem. Qş. "Devre deli"de déyrler.

Dowr-ı sépenc (30): (sipenc=1.Misafirhane. 2.*mec.* Dünya.) Devr-i sipenc; *mec.* Bu dünya.

Dowr-ı zohel (128): Devr-i Zühal; Zühal yıldızının devri, Satürn Gezegeni, *mec.* Uğuruz zamanlar ,Kutsuz çağ. Qş. Nehs dowre.

Dowran (19, 23, 34, 85, 102, 103, 109, 118, 126, 138): Devran; 1.Dünya, felek. 2.Zaman. 3.Talih, yazgı.

Dozdide (80): (Düzd=Hırsız, uğru.) Düzdide; 1.Hırsız gibi. 2.Çalıntı, Çalınmış. Qş. Uğurlançiq, gizli.

Dün (73): Dün; Geçen gün, İçinde bulunulan günden evvelki gün. Qş. "Dünen"de deyrler.

Dudıman (56, 91, 110): Dudman, Dûdman; 1.Hânedân, aile, sülâle ,2.Soy sap.

Duldul (3): Döldül; Peygamberimiz'in sonradan Hazreti Ali'ye hediye edilen atı.

Ebdal (51, 108): Abdal; Derviş, gezgin derviş, Genel olarak gezginci dervişlere verilen ad.

Ebes (17, 30, 31, 36, 73, 96, 99, 102): Abes; 1.Faydasız iş, oyuncak çeşidinden beyhude ve boş iş, saçma: abesle iştigal etmek, buna zihin yormak abestir. 2.Boş, saçma.

Ebleh (37, 86, 91): Ebleh; Aptal, akılsız, budala, ibiş. Qş.Bön.

Ebr (16): Ebr; Bulut.

Ebru (42, 74, 78, 84): Ebru, ebrû; Kaş.

Ebru keman (74, 78, 84): (keman=kaş) Kaşı yay gibi olan sevgili ,Kaşı keman.

Edna (121): Edna; 1.Daha yahut pek aşağı ve alçak, Alâ mukabili. 2.Daha yahut pek aşağı ve hor hakir: Ednâ bir adam.3.En aşağı.

Ef'i (55): Ef'a, Efi, Efa; Alaca renkli engerek yılanı, tehlikeli yılan, *mec.* Yılan gibi kötü huylu kimse: "Tıynetlerindedir sokan ef'i-i melânet (Yahya Kemal)".

Eflatun (17, 37): Eflatun; Yunan filozoflarından Sokrat'ın talebesi ve Aristo'nun üstadıdır, *mec.* Hakîm, filozof.

Efsun (37): Efsun, efsün; Büyü, sihir; eski Türkçe: Arpağ (halk dilinde: Afsun).

Ehd (14, 27, 34, 40, 45, 58, 109, 128): Ahd, ahit; 1.Karar, antlaşma, 2.Kendi kendine karar verme, söz verme. 3.Ant, taahhüt, 4.Zaman, devir, devre.

Ehd-i şabab (58): Ahd-i şebâb; Gençlik zamanı, Gençlik devri. Qş.Cevanlık dowresi.

Ehd o péyman (27): Ahd-ü peyman, ahdüpeyman; Yemin etme, söz verme, and.

Ehl (16, 21, 24, 25, 28, 42, 56, 58, 74, 117, 139): Ehil; Aile ferdi, aile halkı.

Elden (55): Belesçil, işsiz, arsız, utanmaz, sıyrık.

Elemdar (97, 130): Alemdar; 1.Bayrak veya sancak tutan, taşıyan, bayraktar, sancaktar. 2.İşe önderlik eden.

Elest (10, 42): Elest; Kuranda A'raf süresi 172.Ayeti: "Rabbin, Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini almış ve: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? diye onları kendilerine şahid tutmuştu. Evet, (buna) şahidiz! dediler. kıyâmet günü Biz bundan habersizdik! demeyesiniz." Tanrı'nın insanı yaratıp onlara «Elestü bi-Rabbiküm» dediği zaman.(Elestü= Değil miyim?) Elest günü yani insanın yaratılmasının başlangıcı.

Eli (3, 8, 28): Hazret-i Ali.

Eli-xalılık (96): (xalı=boş) Eli boşluk, yoksulluk, fakırlık.

Eli baz (52): Cömert, pek bağışlayan, eli açık kimse.

Elif (42, 50, 68, 108, 116, 121, 123, 130, 136): 1.Farsça, Arapça ve Osmanlıca alfabenin ilk harfinin ismi.2.*mec.* Güzel ve düzgün boy bos.

Ellaf (107): 1.Ot ve alef satan, 2.Arpa, saman ve yonca satan, 3.Pirinç satan.

Elmas Beg (75): Erkek ismi.

Élxanı destgahı (119): İlhanı hükümeti, ilhan devleti.

Emel (27, 49, 93, 117): Amel; 1.Davranış, edim, iş, fiil, 2.Uygulama, icra.

Emzik quzzu (134): Anası süt vermeyen kuzu

En'am (72, 96): Nimet verme, bağışlama, ihsan etme, bir şeyi birine bahşetme, ulu bir adamın zayıf bir adama başışta bulunması.

Enberin (40, 84): Amberli; 1.Ambere mensup, amber gibi, amber gibi güzel kokulu. 2.*mec.* Pek siyah, kara.

Endam (72, 113): Endam; Ten, beden, vücut, cism, uzuv.

Endelib (83): Andelip; Bülbül.

Enelheq (39): En-el hak; Hallâc-ı Mansûr dediği söz;

Enêl-Hakk Arapça "Ben Hakk'ım." anlamına gelir. "Hak'tan gayrı değilim." demektir. Hallâc-ı Mansûr Allahü teâlânın aşkı ile kendinden geçtiği bir sırada; "Enel-Hak= (Ben Hakkım)" sözünü söyledi. Bu sözünü, zâhir âlimleri dalâlete ve ilhâda hükmedip katline fetvâ verdiler.

Enis (52): (Üns. den) Dost, arkadaşı, ünsiyet edilmiş olan. Alışılmış, kendisi ile ülfet edilmiş olan.Görüşülen adam, arkadaş, hemdem, sevgili, yar.

Ennab (16, 17, 115): Hünnap; Hünnap ağacı ve ürünü, çiğde.

Engebin (104): Engebin; Tr. 1.Bal, gümeç balı (Şehd, mumsuz bal), 2.Şıra, pekmez, her türlü tatlı yiyecek.

Eqiq (109): Akik; Opal, pek çok çeşidi bulunan bir tür kıymetli taş.

Eqreb (61, 94, 136): Akrep; Kuyruğu ucunda zehirli iğnesi bulunan zararlı hayvan ki zarar vermekte yılanın eşi sayılır.

Er-er (13, 112): 1.Aylandız ağacı. 2.Dağ servi'si, ardıc ağacı.

Erde (129): Bir yemek türü, Susam bitkisinin (Küncü) denilen tanelerini un haline getirerek bal ve süt ile yapılan bir tür yemek. Qş.Küncüd şiresi.

Érem (20, 68): İrem; Cennet bahçesi, Ad kavmi zamanında, Şeddad tarafından cennete

benzetilme amacıyla yapılan bahçe olup, Şam'da veya Yemen'de bulunduğu söylenir.

Erestu (37): Aristo, Aristoteles ,Yunan filozofu.

Erğevan (40, 70, 73, 110, 119): Ergevan, erguvan; Kırmızı, Eflatunla kırmızı arası renkte çiçek açan, güzel bir süs ağacı.

Erkan (97, 137): Erkan; 1.Rüknler, direkler ,asıllar, temel direkler, sütünler. 2.Bir şeyin en önemli ve asıl kısımları.

Ermenizade (83): Ermeni oğlu veya kızı, Ermeni evlatı.

Erş (2, 3, 57, 64, 113): Arş; 1.Serir, şahlık tahtı. 2.İslam inanışına göre göğün en yüksek katı.

Erş-i owc-ı celal (64): Şan ve şerefın zirvesi.

Erzan (86, 128): Erzan; Ucuz.

Esbab (70, 110, 112, 113, 118, 120): Esbâb; Sebepler.

Eser (6, 39): Eser; İz, nişan, tesir.

Eşk (117): Gözyaşı, dem.

Eşk-i xunun (117): Eşk-i hünin(hün=kan, hünin=kanla bulaşmış ,kanlı); Kanlı yaş.

Etles (7, 91, 96, 125): Atlas; Yüzü ipek ve tersi pamuk maruf bir cins kumaş, dîbâ.

Etr (90): İtır; 1.Hoş kokulu olan bitkisel veya hayvansal madde, 2.Rayiha, esans, ruh, hoş koku.

Evin abadan (97): (Déyim)Evin abadan kalsın, evin harap olmasın.

Evrişim (72): Ebrişüm; İpek, bükülü ipek.

Eyal (92): Ayal; 1.Çoluk çocuklar, 2.Zevce, eş, arvat.

Éyş (19, 41, 42, 49, 75, 114, 138): Ayş; 1.Yaşama, yaşayış, 2.Hoşluk, sen geçinme, sevinç ve eğlence içinde yaşama.

Éyş o nuş (19, 42, 49, 138): Ayş ü nuş, ayş ü nûş; Yiyecek içme, hoşluk, şenlik etme, ferahlandırma, içki ve eğlenceye düşkün olma, ayyaşlık.

Éyvan (63, 83, 85, 121, 124, 126): Ayvan; 1.Büyük sofa ,divanhâne, salon, 2.Kemerli yüksek bina, oturulacak yüksek yer, Teras, sundurma. 3.Kasr, saray, köşk.

Eyyam (102): Eyyam; Günler, yevmler.

Ezel (2, 9, 11, 18, 26, 27, 36, 40, 48, 52, 136): Ezel; 1.Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, çok daha evvel. 2.Süreklilik, devamlılık, kalıcılık.

Ézz o naz (96): Naz ve işve, işve yapmak, gururlanmak.

Ezzeb (57): Bekâr, tek, yalnız. Qş. Mocerred, evlenmemiş, subay.

Falçı (107): Falcı; Fala bakan.

Falgır (19): Fal tutan, fala bakan.

Fanus (88): Fanus; 1.Fener (el feneri, deniz feneri) 2.Kupulu aydınlatma cihazı.

Fayız (16, 100): Payız; Güz, sonbahar, hazan.

Felek (3, 8, 18, 19, 22, 28, 29, 48, 49, 50, 51, 93, 106, 112, 114, 117, 118): Felek; 1.Asmân, gök, sema, gökyüzü. 2.*mec.* Dünya, âlem.

Feleknaz (110): Kız adı.

Félheqîqet (54): Filhakika; Hakikatte, hakikaten, gerçekten, doğrusu, aslında, gerçekte.

Feramuş (7, 40): Feramûş; Unutma, hatırdan çıkma, nisyan.

Ferane (110, 113): Kız adı.

Ferar (57): Firar; Kaçma, savuşma, izinsiz ve gizliden kaçma: Firar etmek, izinsiz ve gizliden kaçmak.

Ferenjîs (110): Ferengîs; Kız adı, zühre, çoban yıldızı, venüs gezegeni.

Ferenjî (19, 50): Aslında Fransız, ancak genel olarak batı ülkelerinden gelen adamlara diyorlar.

Fereydun-ı ferrox (110): Mutlu Fereydun, Şehname kitabında efsanevi bir padişah.

Ferhad (11, 36, 39, 48, 69, 80, 82, 116, 138): Ferhat; Şirin sevgilisi, Ferhad ve Şirin adıyla meşhur olan eski bir hikayenin erkek kahramanı olup Şirin'in aşıkıdır.

Ferraş (129, 130, 134): 1.Yatakları yapan ve kilim, makat vesaireyi döşeyen adam, hizmetçi. 2.Süpürücü, yerleri süpürüp temizlemeye ve koruyup muhafaza etmekle vazifeli adam.

Fesih (47): Geniş, açık, aydınlık, etkili ve güzel söz söyleyen, etkili ve güzel (sözler, konuşma tarzı).

Fesl-i nowruz (83): Nevruz mevsimi, bahar mevsimi.

Fésürde (31): Morali bozuk, keyifsiz, kederli, üzüntülü.

Féyz (40, 113): Feyz; 1.Bolluk, mahsul vesaire fazlalığı: Feyz ve bereket. 2.Nimet, ihsan, kerem: ilâhî feyz. 3.İlerleme, terakki, olgunluk bulma: Tahsil eden elbette feyz bulur. 4.Mânevî saadet: Tanrı'nın füyûzâtına nail olmak.

Fiğan (39): Figan; Feryat etme, ah çekme, fiğân eylemek bağırarak, feryat etmek, inlemek, Eyvah!, Yazık!

Fıra (75): Fıra; Çok, bol, aşırı.

Fikr (20, 26, 32, 44, 81, 85, 127): Fikir; Düşünce.

Firîşte (74): Firîşte; Mâsum, suçsuz, günahsız melek, *Mec.* İyi huylu kimse, huy ve tabiatça melek gibi olan.

Firqe be firqe (96): (Fırka=1.Parti. 2.Bölük, insan topluluğu. 3.Zümre), Bütün fırkalar, tam gruplar. Qş. Gel-gel, bölük bölük.

Firuze (83): Firuze, Firûze; 1.Turkuaz, firuze taşı, açık yeşil, dağ yeşili ile gök mavisi arasında ve bal mumu parlaklığında maruf kıymetli taş. 2.Kadın adı.

Fişen (110): Fişenk; Fişek, kurşun.

Fulad (13, 116): Polat; Çelik, çelikden yapılan şey.

Furuğ (66): Furug, Fûrug; Işık, ziya, aydınlık, nur.

Gahî (20, 37, 100, 127): Gâh, kâh; Bazen, kimi vakit, bazı bazı.

Geda (18, 20, 31, 85, 91): Geda; 1.Dilenci. 2.Yoksul.

Gel (87): Hayvanlar toplumu, sürü, davar sürüsü.

Gellah (96, 121, 123): Gele; Sürü, Sığır, koyun, keçi ve deve sürüsü.

Genc (3, 8, 15, 30, 37, 55, 104): Genc, gencine; Define, hazine, gömülü hazine, kenz.

Genc-i Qarun (37): Kârun zenginliği.

Gep (96): 1.Söz, kelâm. 2.Lâf, lâkırdı, beyhude söz.

Gerd o xak (50): (Gerd=toz, Xak=hak: toprak), Toz toprak, tozlu topraklı.

Germ (28, 32, 41, 67, 79): Germ; Sıcak, kızgın.

Germisir (130, 133): Tropikal topraklar, sıcak iklim.

Gerşasb (41): Şahname kitabında gelen bir padişah ve savaşçı adı.

Gez enebin (104): İlgin ağacı, şiresinden şeker yapılan bir ağaç, İlgin ağacının özü, (Bilimsel ismi: Tamarix gallica, Latin ismi: Manna).

Gınan (53): Önem vermek ve şiddeti göstermek için bir ek: "Bax gınan= bak sana".

Gıran (86, 120, 128): Gıran; 1.Ağır, Bâr-ı girân=Ağır yük. 2.Pahalı, aşırı, ağır: Girân-bahâ=Ağır pahalı. Girân-mâye=Mayası ağır ve pahalı. Mec. Çok değerli.3.Sıkıcı, ezici, usandırıcı.

Gıranter (85): Daha ağır, daha değerli, fazla pahalı. Qş. Ağırraq.

Gırdab (87, 115): Su tovlaması, Tr. Çevrinti, su çevrisi, burgaç, eğrim, girdap

Gıriftar-ı meraret (72): (Gıriftar=yakalanmış, tutulmuş, müptela. Meraret=acılık) Gıriftar-i meraret; Çetinliğe uğrayan, belâya uğrayan, derde düşmek.

Girow (92): Rehin, ipotek.

Gıryan (116): Gıryan; 1.Ağlayan, Gözyaşı döken, Gıryan olmak=Ağlamak. 2.Ağlayarak: Gıryan gıryan gidiyordu.

Gıyah (70): Gıyah; Bitki.

Gidi (56): 1.Bozağı, dana. 2.Keçi yavrusu, oğlak. 3.Ahlaksız, terbiyesiz. Qş. Kosala.

Gile (127): Gile; Sızlanma, yanıp yakılma ,şikayet.

Gileyli (69): Gileylikli, şikayetli, şikayetçi, sızlanan.

Gileylik (69, 106): Şikayet.

Ginen (34, 88, 93): Bkz. Gınan.

Gir o dar (64): Dâr ü gir; Çekişme, savaşçılar kavgasının sesi, mücadele, Kavg, savaş, muharebe, harp, ceng.

Goftogu (12, 42, 43, 130): Güft ü gu; Kil ü kâl, konuşma ,sohbet.

Gorg-ı ecel (50): (Gorg=kurt), Ecel kurdu.

Gostax (32, 47): Küstah; Arsız, edepsiz, yüzüstü, saygısız.

Gowher (13, 21, 28, 45, 52, 60, 69, 70, 85, 94, 107, 113): Gevher, Cevher; 1.Değerli taş, elmas. 2.Bir şeyin aslı, esası.

Gowher-i şehvar (52): İri inci, çok büyük ve kimetli cevher, şah'a uygun bir cevher.

Göy (90, 112): Hem yeşil renk anlamına gelir hemde mavi gök rengi.

Göyn (19, 28, 29, 34, 52, 55, 60, 62, 64, 70, 103, 104, 109): Gönül. Qş. Gönül.

Göynü aq (52): Gönülü ak, *üreği sade, hile bilmeyen, bön*, Temiz kalbli kimse.

Gudı (128): Oğul adı.

Guftar (40): Güftar; Söz, lâkırdı.

Gurızpa (39): (Gurız=giriz, kaçma ,fırar. Pa=ayak) Kaçan, Kaçıcı.

Guzar (41, 110): Güzar; (güzâştan fiilinden masdar ismi). 1.Geçme, geçiş: Geşt-ü güzâr=Gezme ve seyahat (güzâr daha çok .kullanılır). 2.Eda eden, ifâ eyleyen, beceren, ödeyen. Dem-güzâr=Vakit geçiren, günlerini hoş geçiren. Cizye-güzâr=Vergi veren. Kar-güzâr=İş beceren (galat olarak işgüzfır da derler).

Guzergah (41): Güzergah, güzer-gah; Geçilen, geçilecek yer, yol.

Gülab (12, 83, 84, 87, 94): Gül-ab; Gülsuyu, gülden çıkarılan kokulu su.

Gülabşan (87): Gül-efşan; Gül saçan, Gül suyu saçmak – dağıtmak.

Güldeste (72): Güldeste; Güldemeti, çiçek destesi. Qş. Bir qevde gül.

Gülgeşt (74): Gül-geşt; Gül gezintisi, gül seyri.Gül ağaçlarıyla süslü mesire yeri: Gül-geşt-i musallâ.Güller içinde gezmek-dolanmak.

Güman (82): Güman; İnanç, zan, tahmin.

Gümrah (58): Gümrah; Yolunu şaşırmış. Doğru yoldan sapmış.

Gafil (18, 50, 78, 98, 106, 116): Gafil (gaflet'den); İhmalci, ihmalkâr, savsak, gafillik, habersizlik, dalgınlık, boş, Aymaz. Yapacağını

önceden düşünmeyen, başına geleceği önceden düşünmeyip ihmal eden, gaflette bulunan, gafletli, ihtiyatsız, dikkatsiz, habersiz: Gafil bulundum, beni gafil avladı, gafil davranmak.

Ğaret (21, 72, 104): Ğaret; 1.Düşman toprağına yağma için yapılan hücum, ılgar, akın, çapul. 2.Yağma, ganimet: Oralarda bütün bulduklarını ğaret ettiler, bugünkü savaş kaideleri ğarete müsaade etmez.

Ğayğı (91): Kaygu, kaygı; 1.Gam, keder, gussa, tasa. 2.Gaile, endişe, düşünce.

Ğaz (93): Kaz; Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş.

Ğemxana (11, 27, 50, 70, 117): Gamm-hane; Hüzün ve tasa yeri. Gam evi, keder evi. *mec.*: Dünya.

Ğemze (6, 11, 21, 27, 33, 53, 61, 82, 93, 110, 118, 139): Gamze; 1.Göz kırpma, gözle işaret. 2.Naz ve şive ile kirpik süzerek bakma: Bir gamze ile baktı. 3.Yanakta, daha çok gülümserken beliren çukurluk, çenedeki çukurluk.

Ğenimet (135): Ganimet; 1.savaşa düşmandan alınan her türlü eşya. 2.bedelsiz kazanç.

Ğerq (39, 42, 53, 82, 116): Gark; 1.Boğulma, suda boğulma. 2.batırma.

Ğerq o mat (42, 82): Gark ve mat (mat=şaşkın ,hayret, sersemlik), Şaşkın, kafası bulanmış, şaşırılmış

Ğessale (106): Gassale; Ölü yıkayan kadın; Qş. Ölü yuyan zeyfe.

Ğevvas (77, 107): Gavvas; Dalgıç, inci, sünger vesaire bulmak veya batan şeyleri çıkarmak için denizin dibine inen adam.

Ğezel (36): Gazel; Klasik Arap Fars Türk şiirinin en ünlü formu.

Ğorrab (49): Gurab; Kuzgun, karakarga, uğursuz simsiyah ve eski inançlara göre gördükçe ayrılıklara neden olan bir kuş.*mec.* Uğursuz adam. Qş. Qara qarqa.

Ğowğa (51, 77, 137): Kavga; Savaş, cidal.

Hacet (78): Hacet; 1.İhtiyaç, lüzum, iktizâ: Bu kadar tafsilâta ne hâcet? Böyle zahmetlere hâcet

yok. 2.Muhtaçlık, zaruret. 3.Lâzım ve zaruri olan şey: İnsanın birçok hâcetleri vardır.

Hakim (46, 107, 109, 120, 138): Hakim; 1.Her şeye hükmeden, hikmet sahibi olan Allah. 2.Hükmeden, dava yargılama işine memur olan, yargıç. 3.Üstte bulunan. 4.Kadı, vali, amir, hükümdar, emir.

Halak (50): Helâk; 1.Ölme: Birçok hayvan helâk oldu. 2.Sarf, telef, mahv, berbâd olma.

Halet (27, 47, 120): Halet; Hal, sûret, keyfiyet, hey'et: Başıma bir hâlet geldi.

Hamı (10, 14, 28, 29, 39, 41, 52, 54, 56, 58, 62, 67, 85, 100, 114, 118, 123, 136): Hepsî, tüm. Qş. Varısı.

Harit o Marit (101): Tr. Harut ile Marut, 1.meşhûr iki melek, büyü ve sihir ile uğraştıkları için kıyamete kadar kalmak üzere Babil'de bir kuyuya hapsedilmişlerdir. 2.Babil halkına korunmaları için büyü öğreten iki melek.

Haşa (71): Yalanlama, ret, tekzip, inkâr etme.

Haya (117, 131): Utangaçlık, sıkılganlık, mahcupluk, tevazu.

Hayan (39): Hangı yan, nere, hansı yön.

Hebb (47): Habbe, tane.

Hebeş (38, 105): 1.Etiyopya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse, Etiyopyalı. 2.Derisinin rengi çok koyu esmer olan kimse. Qş. Hebeşe, Étyupı.

Hécle (90, 106): Gelin ve güvey için düzenlenmiş oda ,Bezeli düzeli oda. Qş. Girdek.

Hécle-xana (106): Gelin ve güvey odası. Qş. Girdek.

Hedd o nehayet (120): Sinir, son.

Heger (114, 119): Eyer, semer; Sele.

Hekim (92, 109): Doktor, tabip, bilge kişi, filozof.

Hél-mixek (78): Kakule ve karanfil, boyuna takılan iki süs.

Heléyvan (121, 124): At çeşiti.

Hellac (107): Hallaç; Pamuk atan adam: Hallaç dükkânı.

Helqe (23, 94): Halka; 1.Ortası boş daire, 2.İpten, telden veya madenden ufak kangal veya daire: Kulak, parmak, kapı halkası: Halka halka=Daire daire, kangal kangal, birkaç halka teşkil edecek surette sarılmış. Halka-be-güş=Kulağı halkalı, Azad kabul etmez köle: Bende-i halka-begüş.

Hem-gir (89): (Hem= Birlikte, beraber olmak mânasını ifade eder. Gir=(giriften'den alınmıştır) tutma)Bir biri destekleyen adamlar, bir birin elinden tutan, yar, birlikte çalışan, arkadaş.

Hem-kelam (96): Musahib, muşeret eden, biriyle sohbet eden.

Hem-tafaq (89): Hem ittifak; Arkadaş, uyuşmuş, birlik, birleşmiş, biriyle ittifak etmiş.

Hemxabe (91): 1.Birlikte, uyuma, Aynı yatakta yatma. 2.Dost, arkadaş, ahbap.

Hem-ağuş (21, 83, 112, 113): Hem-ağuş; Birinin bağır veya kucağında bulunan kimse, kucak kucağa, sarmaş dolaş.

Hemavaz (46): Hemavaz; 1.Sesler arasında uyum ve denge sağlayan ses. 2.Sözde birlik, bir ağız.

Hemcins (104): Hermcins; Eş cins, aynı cinsten.

Hemd (40, 64): Hamt; 1-Doa, senâ. 2-Methetme, şükretme. 3-Övme.

Hemd o sıpas (64): (Hemd= Hamd, hemd,övme, medih, şükür. Sıpas: şükür, şükretme) Hemd ve şükür.

Hemdem (20, 24, 25, 41, 104, 113, 136): Hemdem; arkadaş, yakın dost, sohbet arkadaşı.1.Arkadaş, yakın dost, ahbap. 2.Sözde birlik, sohbet arkadaşı.

Hemheme (121, 123): Hemheme; 1.Pek anlaşılmayan hafif ve yavaş söz, Himhimlik, sözü genizden söyleyerek konuşma. 2.Velvele, hayhuy.

Hemnefes (41): Hem-nefes; Hem-dem,musâhib, arkadaş, ahbap.

Hemnişin (52, 110): Hem-nişin; Beraber oturan, muşeret eden, oturup kalkan, musâhib.

Hempervaz (19): (Pervaz=uçuş, uçma)Uçuş yoldaşı, yoldaş.

Hemqetar (80): 1.Aynı katarda hareket eden iki veya daha fazla hayvan, 2.Bir sürüye ait olan hayvan, 3.Meslektaş.

Hemsan (29, 130): Aynı, benzer, gibi, eştaş.

Hemser (17, 18, 104, 113): Hemser; 1.Eş, 2.Aynı boy ve bosta olan: Eştaş.

Hem-şan (65): Aynı şanlı olan, aynı değerde olanlar.

Hemta (14, 112): Hemta; Denk, müsavi, eşit, eş, benzer, şebih, nazir: Bihemtâ= Benzersiz.

Hemxuy (33, 89): Hem-hüy; Bir ahlâk ve tabiatla bulunan ,aynı âdetde olan, aynı tiynetli.

Hemzanı (104): Hem-zanü; Diz dize oturan, dost, ahbap, arkadaş .

Hemzeban (20): Hemzeban; Dildaş, bir dil kullanan, sözleri bir olanların her biri: Hepsi hem-dil ve hem-zebân idiler. Aynı dili konuşanlar: Çerkesler kabilelere ayrılmışlarsa da hepsi hem-zebândırlar.

Henüz (39, 42, 50, 51, 59, 79, 106, 114): Henüz; 1.(Olumlu cümlelerde) Daha şimdi, az önce, şimdiye dek, 2.(Olumsuz cümlelerde), Daha, hâlâ.

Heq (2, 3, 4, 8, 13, 28, 48, 50, 65, 71, 80, 84, 97, 98, 100, 101, 109, 113, 122, 124, 125, 132, 133): Hak, hakk; 1.Tanrı, allah. 2.Doğruluk, doğru ve gerçek olan şey, bâtil mukabilî: Hak budur; hakkı söylemeli. 3.Adi, adalet, hakkı koruma, insaf: Haktan katiyen ayrılmamalı. 4.Bir adama ait. olan şey: Hakkımı vermediler, hakkını istiyor; hakk-ı sarîh. 5.Bir iş ve zahmetin karşılığı: Emek hakkı, ayak hakkı. 6. Bir adamın emeğine karşı alacaklı olduğu maddî veya mânevî karşılık: Ana, babanın, öğretmen hakkı pek büyüktür.

Herem (3, 68): Harem;

Herir (72, 77): Harîr; İpek, ibrişim.

Heris (30, 52): Haris; Tamahçıl.

Hers o heves (59): Tamah ve heves; Nefsin isteği.

Herze (91, 130): Herze; 1.Beyhude, faydasız. 2.Yararsız. 3.Başı boş. 4.Uyumsuz. 5.Ayyaş. 6.Aşınmış, işten düşmüş.

Hesret (13, 22, 40, 50, 60, 106, 118): Hasret; Teesüf, esef, yazık.

Hest o nist (53): Var yok; Olan ve olmayan.
Qş. Var-yox, dalarık, mal o mülk.

Hevakeş (70): Havası hoş, havası serin, serin yel esen bir yer.

Heves (39, 59, 69, 71, 73, 104): Heves; Nefsin isteği.

Hevesbaz (53): 1.Heves ve arzu ile dolu olan, 2.Ayyaş, şehvetine düşkün.

Héyran (29, 49): Hayran; Şaşkın, sersem, başdönük.

Hezar (83): Hezar; Bülbül.

Hezer (18, 134): Hazer; Sakınma, İhtirâz. Qş. Qorxu, iraq tutmak.

Hezz (23, 41, 76, 115, 118): Haz, hazz;
1.Faydalanma, yararlanma, nasip bulma, 2.Edinme, 3.Saadet, hoşluk, 4.Fayda, nasip, lezzet.

Hezz-i bahar (41): Qş. Bahar kényfi, bahardan lezzet aparmak.

Hıcab (94, 117): Hicap; Perde, engel, mâni.

Hıcran (15, 17, 24, 25, 27, 44, 50, 59, 61, 68, 84, 104, 116, 119, 136): Hıcran; Ayrılma, ayrılık, sevgiden veya sevgiliden ayrılık.

Hılal (34): Hilâl; İlk gecelik ayın görünüşü.

Hısab édmek (45): Sayımlamak.

Hızar destan (119): Pek hoş öten bir tür bülbül.

Hindi (105): Hintli, hindistanlı.

Hırs (52): Hırs; Tamah, açgözlülük.

Hubab (94): Hubab; Su üzerinde olan kabarcık.

Huma (37): Hümâ kuşu, cennet kuşu.

Hur (20, 33, 46, 63, 66, 74, 78, 95, 98, 106, 110, 114): Hûrî; 1.Kara gözlü kadın, 2.Cennet kızı, pek güzelkadın.

Hur-ı cınan (95, 98): Cennet kızı.

Huş (21, 40, 42, 46, 49, 72, 87, 118, 132): 1.Bilinç, anlama yeteneği, şuur, kavrama, 2.Akıl, zekâ, 3.Ruh, can.

Huşen (110): Erkek ismi.

Huşyar (35, 52): Huşyar; Akıllı, düşünceli.

Hükm (65): Hükm, hüküm; 1.Hâkimlik, hükümet, Amirlik: Filânın hükmü geçer, filânın hükmü altındadır. 2.Emir, irade, kumanda: Hükm etmek; hükmü geçmek; hükmü nâfız olmak; filânın hükmüyle hareket ediyor.

Hürmet (52): Hürmet; Şeref, haysiyet, itibar, saygı.

Hüsn (13, 15, 20, 46, 62, 66, 68, 79, 82, 85, 88, 91, 98, 108, 113, 118): Hüsn; 1.Güzellik, yakışıklılık 2.İyilik, hoşluk.

İqrar (40, 71): İkrâr; 1.Açıkca beyan etme, itiraf etme, dil ile söyleme, 2.Kabul, tasdik, teslim.

İtab (69): İtab; 1.Öfkelenme, 2.Azarlama, 3.Gazap, kahr, 4.Serzeniş, çıkışma, tekdir .

İbtida (58): Başlama, bir işin başlangıcı, önce.

İflic (51): Felç olmuş, vücudun tümü veya bir kısmının gevşemesi, yahut hareketsiz hale gelmesi.

İfşa (55): İfşâ; Belli etme, aşikâr etme, dağıtma, yayma.

İhmal (98): İhmal; Ehemmiyet vermeme, gevşek tutma, gergeğini yapmama, müsamaha etme, üşenme.

İhsan o cud (117): Bağışlama, en'am, ihsan ve bahşış, iyilik .

İhtimam (58): İhtimam; Bir işte fazla dikkatle çalışma, bir işe emek sarfetme, bir işe özenerek girişme.

İhtiyat (67): İhtiyat; 1.Tedbirli davranma ,işini sağlama bağlama, 2.Bir işin sonunu ve ilerisini düşünme, 3.Sakınma.

İhya (55): İhyâ; Diritme.

İlac (37): İlâç; Çare etme ,derman bulma, tedbir.

İlemek (33): Yiylemek, yıylamak, yiyilemek, yilemek; Koklamak. Qş. İşlemek, qoxudmak.

İlik (66): İlik; Kimik iliği.

İlm (29, 33, 52): İlim; Bilgi, malumat, marifet.

İlm-i yeqin (52): Uluhiyet ilmi, ilâhî ilmi.

İltifat (55): İltifat; Dikkat, itina, biriyle ilgilenme.

İmam-ı Qéys (57): Şehr-i kürd ve Burucın arasında Buldacı şehrinin yakınında bir türbe.

İmamqulu (128): Erkek ismi.

İmen (37, 127): Amanda, emniyette, gönlü rahat, korkusuz.

İmtahan (14, 107): İmtihan; Sınav, sınama, deney, deneme, tecrübe.

İnden böle (73, 114, 122, 124): İndiden sonra, şimdiden sonra.

İnsaf (29, 80): İnsaf; Adaleti davranma, ortayı bulma, ortayı tutma.

İnsan (29, 30, 86): İnsan; Adam, beşer.

İntiha (58): İntihâ; Son, sona erme.

İntizar (5, 41, 44): İntizâr; Gözleme, bekleme.

İr (79): Şarkı, türkü.

İrad (55, 91, 132): İrâd; 1.Söylem, dile getirme, beyan etme, 2.Ayıplama, ayıp görme.

İran (28, 54, 103): İran, Orta Doğu'da, Umman Körfezi ve Basra Körfezi ve Hazar Denizi kıyısında, Irak ve Pakistan arasında yer almaktadır.

İrtiq (129): Yırtık; Yırtılmış, yarılmış.

İsa (3, 38, 101, 136): Hz.-i İsa, Dört büyük peygamberden birisidir. Hakiki Hristiyanlık dininin peygamberidir. Kur'an-ı Kerim'de meziyet ve senası geçmektedir.

İsraf (52): İsraf; Aşırı harcama.

İstinbat (67): İstinbât; Bir konudan diğer bir konuyu çıkarma.

İşara (67, 94): İşaret; 1.(Kaş, göz, parmak vesaire) ile gösterme. 2.Alamet, îmâ. 3.Hatırlatma.

İşret (7, 34, 41, 50, 73, 104, 106, 135): İşret, 1.Muaşeret etme. 2.Eğlence, neşe içinde olma, şen geçinme.

İşret xana (50): İşret mahalli, eğlence ve coşku yeri.

İştibah (3, 91, 132): İştibâh; Yanılma, hata etme.

İştiğal (105): İştiğâl; Meşğul olma, bir işle uğraşma.

İşve (11, 27, 33, 41, 53, 93, 99, 104, 118, 139):

İşve; 1.Naz ile hareket etme, ilgili çekici tavır takınma, gezme etme. 2.Naz, gemze.

İta'et (99): İtaat; Tabi olma, emri uygulama, uyumluk.

İtibar (58, 59, 64): İtibar; Bir şeyi iyi sanma, kredi, itimat, dürüstlük, doğruluk, değer.

İtidal (92): İtidal; İlimli olma, ortayı seçme, ılımlılık, ortalama durumda bulunma.

É'tiqad (91): İtikat; İnanma, bir şeye bağlanma.

İxdi (109): Yıkdı; Qş. Yıxdı.

İxtilat (67): İhtilât; Katışma, karışma, birleşme, karışıklık.

İxtiyar (31, 35, 74, 80, 85, 115, 121): İhtiyâr; Seçme, beğenme.

İzzet (3, 49, 60, 71, 76, 104): İzzet; Azizlik, saygınlık, yücelik.

Kam (9, 17, 29, 41, 48, 109, 112, 113): 1.Murat, meram, istek, arzu. 2.Şehvet.

Kamil (29, 52, 55, 96, 113, 134): Kâmil; Tüm, tam, mükemmel, noksansız.

Kan (104, 121, 124): 1.Maden, mineral, yatağı. 2.Merkez, mahal.

Kan-ı işret (104): İşret madeni, eğlence merkezi.

Karvan (15, 78, 122, 124): Kervan; Qş. Karıvan, qafıla.

Karxana (121): Kârhane; İş yeri, iş yapılan yer, iş ve çalışma merkezi.

Kassa (49, 100, 101, 131): Kâse, tas.

Kebab (94, 109, 131): Kebap.

Kebk (119): Keklik. Qş. Keylik.

Kec (8, 13, 91): Eğri, bükümlü. Qş. Eğirri.

Kefe (88): Çöl.

Kefen (19, 51, 106): Kefen; Ölü örtüsü veya kılıfı.

Kelanter (103, 110, 132, 133): Kavimin önderi, lider, başkan, reis, önder. Qş. Qaşqayı élinde élxanıdan sonra her tayfanın en büyük maqamı.

Kem-talah (56): Talihsiz, bahtı az.

Kem-maya (21): Mayası az, az sermayeli.

Kem-zur (130): Gücü az.

Kemal (34, 52, 58, 81, 91): Kemal; 1.Erginlik, olgunluk, pişkinlik, olma: Kemâl bulmuş, kemâle ermiş meyve. 2.Noksansızlık, tamlık, mükemmeliyet, fazlalık, çokluk: Kemâl-i

ihitimamla; kemâl-i merhametinden; kemâl-i azametle. 3.Hayatın pîşkinlik zamanı, gençlikten sonra ve ihtiyarlıktan önce olan hal ki, otuz ile elli (bugünkü telâkki ile elli ile yetmiş) yaşları arasındadır: Sinn-i kemâle vâsıl olmak; sinn-i kemâlde bulunan edam. 4.İnsanın bilgi ve ahlâkça eksiksiz ve mükemmel olması, Osm. fazl-ü hüner, ilm-ü fazi: Erbâb-ı kemâlden bir zat; fazl-ü kemâl sahibi. 5.Türkçe'de: Değer, kadir, baha, kıymet: Bunun kemâli nedir? Kemâli beş para etmez.

Keman (48, 50, 61, 74, 78, 81, 84, 94, 97, 99, 112, 135): Keman; Yay, kavis, ok atma âleti.

Kemend (12, 19, 31, 40, 42, 61, 69, 72, 76, 78, 82, 94, 99, 110, 112, 115): Kement; 1.Hayvanları yakalamak için kullanılan ucu ilmipli uzun ip. 2.Savaş zamanında Hasımı tutsak etmek için boynuna veya beline salınan ip.

Keniz (37, 97, 121, 123): Keniz; Esir kadın, hayalî, câriye, hizmetçi karı. Qş.Külfet.

Kennas (107): Kennas; Süpürgeci. Qş. Ev aşığalını süpüren adam.

Ker (66): Ker; Sağır, işitmez, kulağı duymayan kimse.

Kerbas-furuş (126): Kanavacı, keten bezi satan kimse.

Kesad (52): Kesat; Revnaksızlık, işlerlikten düşme, durgunluk.

Kisinçin (133): (Késén="Kisin" veya "Kissin" Mercimeğe benzer bir çeşit tane. Kessin: Serin yaylalarda ve özellikle Sümürüm etrafında olan tıbbi bir bitki dir. *Deyim: Ökküze vérirler kissin baqqala, Miveniñ xubunu yazmış çaqqala! Allahıñ işine bax!* Başak toplayan, mec. Hakir, soysuz.

Kesif (125): Kesif; Kirli, bulaşık.

Keşakeş (87): Keşakeş; 1.Her yönden çekme, sürekli çekme, Münâkaşa, çekişme. 2.Sevinç ve gam.

Keşti (115, 134): Keşti; Gemi, sefine.

Kéy (20, 32, 62, 112, 122, 124,): Key; 1.Padişah, hüsrev, 2.Ulu, önder, server. 3.Eski Acem pâdişahlarının nâmıdır.

Kéy Xosrow (62, 122, 124): Keyhüsrev; 1.Adil ve ulu padişah. 2.Keykavus'un torunu, Siyavuş'un oğlu olan meşhur hükümdar.Qş. Xosrow Şah.

Kéyfiyet (78): Keyfiyet; Nitelik, durum.

Keylik otu (129): Keklikotu; Güveyotu.

Kéy Qobad (32): Alaaddin

Keykubad (Keykubat) (d. 1192 - ö. 1237), Anadolu Selçuklu sultanıdır (1221-1237). Sultan I.

Giyaseddin Keyhüsrev'in oğludur.

Kimya (37): Kimya;1.Bir ilmin adı, 2.İksir, 3.Hile, dümen, çare, 4.(Kinaye): Aşk, sevgi ,5.(Tasavvuf alanında) Mükemmel ve ihtiyar mürşüdün görüşü.

Kırdar (117): Kırdar; Ölçülü davranış, sakınganlık, amel, fiil ,davranış biçimi.

Kırdıgar (48, 53, 64, 68): Kirdikâr; Sâni, yapan allah, yaradan, hâlik, ulu tanrı.

Kıyanı (110): Şahlara mensup, saltanat ile ilgili, saltanat.

Kimin (2, 7, 19, 22, 33, 36, 38, 39, 48, 49, 50, 53, 63, 68, 74, 78, 81, 94, 95, 106, 110, 114, 116, 120, 121, 123, 124): Gibi. Qş. Tekin.

Kimyager (37): Kimyager; Kimyacı.

Kiş (105, 107): Kiş; Mezheb, din, âyin, tarikat.

Kişilik (91): Kişi olma, mertlik, eril bulunma, erillik, yiğitlik, cesaret.

Kohensal (29): Kühnesâl; Yaşlı, yaşlanmış, ihtiyarlamış, kocamış, eskimiş, çok ömür etmiş, eski, tarihî.

Kohéyl-i veznan (50): At çeşiti.

Kohgilu (58): İranın güney batısında bir bölge.

Kohna (18, 21, 80, 110): 1.Eski, kadim, zamanı geçmiş, demode olmuş, yıpranmış. 2.Yaşlı, çok yaşlı, ihtiyar. 3.Kullanılmış, aşındırılmış. 4.Müzmin, uzun süreli. 5.Usta, mahir, çevik.

Kohna Zal (18): İhtiyar Zal, Rostemin yaşlı babsı.

Kohnakar (21): 1.Görgülü, tecrübeli. 2.Usta, mahir. 3.Eski.

Kol (28, 37, 78, 103, 107): Varı, Hepsi.

Kolah (117): Külâh; Tepesi sivri başlık, börk.

Künc (16, 18, 22, 43, 50, 55, 60, 106, 108, ,117, 126): Köşe, bucak. Qş. Bucaq, qıraq.

Kota (28, 47, 60): Kısa, kametsiz, boysuz. Qş.Qısa.

Kotalık (60): Kısalık, kusur.

Kowkeb (64, 104, 106, 113, 135): Kevkeb; Yıldız, parıldama, gökyüzündeki parlak cisimleri ifade eden genel isim. Qş. Ulduz.

Kowkeb-i ferrox (106): Uğurlu yıldız.

Kown o mekan (35): Kevn ü mekân; Varlık Alemi, mevcûdât, kâinât, Cihan ile onda mevcut olan tüm varlık ve yaratıkları.

Kowser (4, 6, 46, 58, 104): Kevser; 1.Maddi ve manevi çokluk, kalabalık nesil. 2.Cennette bir havuzun ırmağın adı. Cennet'te bir çeşme ki, Hazret-i Ali'nin sâkiliğini edeceği söylenmiştir. 3.Kur'an-ı Kerim'de en kısa sure.

Kunh (67): Kök, Tr. Kûnh, kunh 1.Bir şeyin sonu, neticesi, içyüzü, en derin veya en uçtaki noktası. Kiinhüne varmak=Tamamiyle bilmek ve anlamak.Bir durum veya husnun dibi veya derinliği. 2.Gerçek öz, hakikî son, kök, iç yüz.

Körşül (122, 128): Körşüllü veya Kördşüllü Kaşkayılara karşı kurulan Hamse elinden bir tayfa dir. Bazı araştırmacılar şu tayfanın asli kürt olduğunu idda edirlir.Ancak şimdilik farsça konuşuyorlar.Yürük oldukları zaman kiş mevsiminde Cehrom şehrinin etrafında yaşıyorlarmış ve soğuk mevsimde Çardange bölgesi İklid şehrinin çevresinde.

Körşül tatı (128): (Tat=Farsça konuşan ve fars kökenli biri. Tacik'de diyorlar.) Körşüllü tayfasının adamı.

Köyl (12, 15, 18, 21, 23, 27, 28, 40, 42, 73, 76, 84, 88, 89, 94, 103): Gönül. Qş. Könül.

Kuhistan (16, 78, 119): Kûhistan; Dağın çok olduğu yer, dağ bölgesi, dağlık.

Kus o gevirge (110): Kus=büyük davul, Gevirge=küçük davul, "Gowurga"da diyorlar.

Kuy-ı işq (59): Aşk kenti, aşk mahallesi.

Külbe (43): Kulûbe; Kulûbe, evcik, odacık.

Külenj (39, 48): Kazı, kazı veya kazma âleti. Qş. Qazma.

Lalay ehmer (50): Kırmızı lâle. Qş. Lala-yı ehmer, kırmızı lala gülleri.

Lamahal (91): Lâme Hale; Çaresiz, imkânsız, ister istemez, muhâl, olamaz, olmaz.

Layıq (3, 106): Lâyık; Şayeste, yaraşır, yakışır.

Leb (12, 15, 19, 23, 26, 34, 42, 43, 47, 48, 60, 68, 73, 78, 82, 83, 84, 85, 90, 99, 105, 109, 112, 113, 115, 119, 135, 136): Leb, Lep; Dudak.

Lehed (50, 106): 1.Mezar içinde ölü sığacak kadar olan yarık yer. 2.Mezar, kabir.

Lêl (45, 78, 85, 112, 113, 114, 137): Lâl, lâ'l; Lâl taşı, bir tür kıymetli taş.

Lên (45): Lânet etme, beddua yapma. Qş. Qarquş édmek.

Leñer (132): Gemi demiri, geminin demirleme âleti.

Leq (130): Gevşek, kendi yerinde veya içinde kımıldayan.

Leşker (50, 56, 132): Leşker, leşger; Yığını, asker, ordu, er ve asker topluluğu. Qş. Qoşun, ordu.

Léyl o nahar (41): 1.Gece ve gündüz. 2.Yaşam, hayat.

Léylam (34): Yıkık, harap, perişan. Qş. Pamal ,vıran, fena.

Léyli (5, 6, 11, 13, 33, 36, 39, 46, 48, 82, 89, 98, 99, 104, 110, 113, 116, 125, 136): Leyli; Leylâ, Arapların Benî Âmer kabilesinden olan ve Mecnun adlı bir erkeğe gönül kaptıran kız veya kadının adı.

Leziz (88): Leziz; Lezzetli, tatlı, hoş.

Limu (12, 81, 88): Limû; Lemon bitkisi ve ürünü.

Lıtafet (13, 98): Letafet;1.Lâtiflik, hoşluk, yumuşaklık. 2.Güzellik, incelik. 3.Mihribanlık.

Loñ (97): Futa, peştemal.

Lor (130): Bir tür kavim, İran'ın Lorestan bölgesi ve güney batısında yaşayan Lor kavimi.

Lotf (72): Lütuf;1.Yumuşaklık, mihribanlık, hoş davranış. 2.İhsan, bağış.

Macıra (74): Macera; Baştan geçen ilginç olay veya zinciri, serüven, sergüzeşt, avantür.

Maç (42): Buse, öpücük, öpüş.

Maçe (133): Dişi, kancık.

Maçe qetir (133): Dişi katır.

Madda şır (56): Dişi Aslan.

Madiyan (103): Dişi at.

Mah (20, 46, 68, 74, 88, 94, 110): Ay.

Mahal (37, 48, 65, 91): Muhal; Olamaz, imkansız.

Mahar (133): Dağ eteğinde bulunan tepecikler. Qş.Yal-yammaclı yér.

Mahıtab (77): Mahtab; Ay işığı, ay ışını.

Mahru (73): Mahru; Ay yüzlü ,güzel yüzlü, yüzü ay gibi parlak olan, güzel, yakışıklı.

Mahşeref (74): Kız adı.

Maral (6, 81): Maral; Dişi geyik, ceylan, karaca, âhu, dişi ceylan. Qş. Céýran, kız adı.

Martin (110, 121, 123): Martin; Eskiden kullanılan ve her defasında tek mermi atan bir çeşit tüfek.

Mat (28, 37, 42, 82): Hayran, şaşkın, sersem.

Mayasız (103): Mayasız; 1.Parasız, pulsuz, sermayesiz, fakır, yoksul. 2.Mayası ve hamuru olmayan, hamursuz: Mayasız ekmek.

Maye (103): Maya; 1.Öz, asıl, her şeyin temel veya hamuru. 2.Mal, servet, sermaye.

Mâyıl (7, 9, 61, 66, 71): Mail; Eğik, eğilmiş olma, eğinik.

Mayinek (119, 122): Ferraşbenden 25km uzak Hoşab(Xoşab) köyüne yakın güzel havalı bir yayla.

Mazı (74, 79): 1.Mêzunun sevgilisi Ceferbeyli oymağından bir kız. 2.Servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi düz olan, dipten dallanan bir süs bitkisi. Qş. 1.Bir cur serv ağacı. 2.Qız adı, Mah Zeri, Mah Zéyneb.

Mêden (58): Maden; Merkez, yer kabuğunun alt veya üstünde bulunan çeşitli mineral yığınları.

Mêden-i mêrifet (58): Maden-i marifet; İlim madeni, bilgi merkezi, ilim kaynağı.

Mêrifet (45, 58, 66, 69): Marifet; İlim, bilgi, tanıma, tanışlık.

Mêyis (88, 103): Mêyûs; Ümitsiz.

Mecal (84): Mecal; 1.Cevelân yeri, gezme ve gezinme mahalli. 2.Fırsat, vakit.

Mecnün (5, 10, 11, 13, 24, 25, 36, 39, 46, 48, 66, 89, 98, 99, 112, 113, 116, 119, 125, 134, 136):

Mecnun; Çılgın, divane, sevdâ delisi.

Medaxıl (96, 97): Medahil; Gelirler, medhaller, girişler.

Mefsede (56): Mefsedet; 1.Bozukluk, fenalık. 2.Karıştırma, azdırma, münafıklık, fesat, tebahlık.

Meğşuş (134): Mağşuş; 1.Hâlis ve sâf olmayan. Karışık, mahlût, hileli. 2.Aşüfte, karışmış, perişan.

Mehbübe (43): Mahbube; Sevilmiş, sevilen, sevilen kadın, sevgili.

Mehek (62): Mihenk; 1.Denk taşı, gümüş ve altının ayarını belirlemede kullanılan bir tür taş. 2.mec. Bir şeyin cinsini ve değerini gösteren şey, ölçü, terazi: İçki, birçok insanın mehekkidir.

Mehek daşı (62): Mehek taşı, mihenk taşı;

Méhnet-xana (106): Mihnet hana; sıkıntı merkezi, üzüntü yeri, zahmet mahalli.

Méhr (47, 55, 79, 103): Mehr; Muhabbet, ilgi, dostluk, aşk, şefkat.

Mehrem (24, 25, 60, 93, 136): Mahrem; 1.Hısım, akraba. 2.Tanıdık, âşina, yakın.

Mehşer (88, 116): Mahşer; 1.Kıyamet gününde toplanma yeri. 2.Pek yaygara ve velvele, kalabalık.

Mahtelet (110): Kız adı.

Méhter (107): Mihter; Çalgıcı, şarkıcı.

Mehv (35): Mahv; 1.Giderme, temizleme. 2.Yok etme, ortadan kaldırma. 3.Gidermişlik, zeval, yokluk.

Mehz (77, 129): Mahz; 1.Sırf, yalnız, fakat. 2.Öz, hâlis, sade, sâfi.

Mekenzi Martin (121): Martin tüfeği çeşitlerinden.

Mekr (37, 81): Mokr; Hile, aldatma.

Melamet (39): Melamet; Çıkışma, azarlama, serzeniş.

Memlow (120): Memlü; Dolu, dolmuş, yığılı.

Menbê-i kemal (58): Marifet kaynağı, olgunluk merkezi.

Menfêet (56): Menfaat; Fayda, kâr, yarar.

Mêni (20, 66, 82): Mâna, mana; 1.Kastolunmuş, istenmiş, murat, maksat. 2.Anlam, kelâm veya söz anlamı. 3.Gerçek. 4.Konu, mevzu. 5.İç, içeri, batin.

Mensur (39): **Hallâc-ı Mansûr** veya **Mansûr el-Hallâc** (d. Ağustos 858, Tûr – ö. 26 Mart 922, Bağdat) (Hicri d. 244 AH – ö. 309 AH) Zındıklıkla suçlanması ve aşırı uzun süren bir soruşturma neticesinde Abbâsî Halifesi Muktedir Bi'llâh'ın emriyle infâz edilmesiyle meşhûr olan şâir. *Bkz.* Enelheq.

Menteşa (93): Bir tür düğümlü olan özel baston. Qş. Asa ağacı.

Menzil (20, 50, 58, 78, 132, 134): Menzil; 1.İnme yeri, konaklama mahalli. 2.Ev, saray, konut.

Menzilgah (20): Menzilgah; İnme yeri, konak yeri.

Mercan (84, 85): Mercan;Tropik ve ılık denizlerde yaşayan geniş resifler oluşturan ve kırmızı kalker iskeletli hayvan.

Mercimek (122, 124): Mercimek bitkisi ve bu bitkinin ürünü.

Merd (28, 32, 55, 120, 127): Mert; 1.Kişi, cinsi erkek olan insan, eril insan, 2.(Kinaye) Yiğit, cesur, cömert.

Merdana (27, 50): Merdane; 1.Kişiye mensup, erkeğe özgü. 2.Yiğit, cesur. 3.Erkekler gibi. 4.Yiğitçesine.

Merg o mir (14, 50, 106): Kırgın, toplu halde olum, pekçok ölümler. Qş. Ölüm-itim.

Merğ (96): 1.Ayrık otu. 2.Göverenti. 3.Yabanî çimen, çemen.

Mermer (108): Mermer; Bir tür taş.

Mesder (34): Mastar; 1.Dönme yeri. 2.Bir şeyin aslı, menşe, me haz. 3.Üst makamı bir zatın hizmetinde bulunan alt düzeydeki görevli.

Mesel (88): Masal; Atasözü, ibret, öğüt, nasihat.

Mesih (47, 109): Hazret-i Îsâ Mesih.

Mesih-dem (109): Nefes veya üflemesi Hazret-i Îsâ Mesih gibi olan kimse.

Méskin (10, 26, 58, 72, 73, 106, 108, 132): Miskin; 1.Fakir, zavallı, zarurete düşmüş. 2.Beceriksiz, Aciz, elinden bir şey gelmeyen, mıymıntı.

Meslehet (35, 96): Maslahat; 1.Kişinin hayır veya yararına olan iş yahut şey. 2.Hayırlı düşünme. 3.Hayır iş.

Mest (6, 9, 11, 16, 28, 30, 33, 34, 35, 36, 42, 73, 74, 78, 79, 81, 84, 85, 94, 98, 99, 104, 106, 112, 113, 114, 119, 131): Mest; 1.Sarhoş. 2.Gururlu. 3.Baygın, mahmur. 4.(Kinaye) Sevgili gözü.

Mest-i elest (42): Mest-i elest; Elest meclisinde hitab-ı İlâhi ile mest olan, (Mest=Sarhoş), Bkz. Elest. "Sanmañ ki hemân la'l-i mey-gûn ile mestem ben Hem anuñile mestem hem mest-i elestem ben" (Behiştî Dîvânî, Yaşar Aydemir)

Meşhur (75, 78, 102, 132): Meşhur; Adlı, sanlı, şanlı.

Méşkin (72, 73, 94): 1.Miske mensup, miskli, mis (misk) gibi temiz ve güzel kokulu. 2.Siyah renkli.

Méşkin-nefes (73): Nefesi ıtırılı olan kimse, hoş dilli ve tatlı sözlü olan biri.

Meşq (10, 46): Meşk; İdman, alıştırma, temrin.

Mêşuq (11, 31, 66, 104): Mâşuk; Sevilmiş, dilber, mahbup.

Mexmel (36, 50): Kadife kumaş, Pamuk, yün ve ipekten yapılan bir tür pürüzlü ve yumuşak kumaş.

Mexmeli zin (50): Kadife eyer. Qş. Mexmel heğer.

Méy (11, 15, 16, 19, 20, 30, 33, 35, 50, 62, 66, 70, 73, 74, 83, 85, 90, 100, 106, 109, 112, 113, 114, 122, 124, 126): Mey; Bâde, üzüm şarabı, içki.

Méy-gosar (35): Mey-güsar; Birlikte şarap içen, içki arkadaşı.

Méy-nuş (83): İçki veya şarap içen.

Méy-perest (73, 83): Mey-perest; Devamlı şarap içen, İçkiye düşkün.

Méy-xara (74): Mey-hâre (Meyhar, mey-har); İçki içen, içkici, ayyaş. ; İçkiye düşkün.

Mezac (87, 92, 107): Mizaç; Huy, yaradılış, tabiat.

Mezheb (31, 48): Mezhep; 1.Din dalları. 2.Din, tarikat.

Mezze (26, 78, 83, 90, 109): Meze; 1.Lezzet, zevk, tat. 2.İçki sırasında yenen çerez.3.mec. Eğlence, alay.

Mi'mar (35, 40): Mimar; Binaların projesini yapan ve inşaata nezaret eden mühendis: Mimar Sinan.

Mihman (12, 44, 51, 63, 84, 90): Mihman; Konuk, misafir, Eve gelip konan adam. Qş. Qonaq.

Mihriban (38, 58, 65, 70, 78):

Mihriban; Muhabbetli, şefkatli, dost, seven.

Mina (90, 106, 110, 135): Mina ,Mine; Şişe, cam, billur.

Mi'rac (2, 3, 102, 113): Miraç; 1.Merdiven. 2.Göğe çıkma, Hazret-i Muhammedin göğe çıktığı gece.

Miras-xor (30): Mirashor, mirashar; Mirasyedi, Kendine kalan mirası yiyen.

Miraxur (96): Mirâhûr, mirahûr, mir-ahur; (Aslı: Emîr-i Ahûr) (Halk dilinde: imrahor) Sarayda at işlerine bakan memurun ünvanıdır.Has ahırın başı, istabl-ı emire müdür: Mirâhûr-ı evvel, mîrahûr-ı sâni.

Mirza (97, 130, 133): Mirza; 1.Kâtip, yazman, sekreter. 2.Emiroğlu beyi, hükümdar soyundan gelen. 3.Doğu Türk devletlerinde asalet unvanı.

Mıs (52): Bakır, Doğada serbest ve birleşik olarak bulunan kızıl renkli, kolay işlenir bir maden.

Mıyan (94): Miyan, meyân; 1.Ara, aralık, orta, vasat. 2.Bel.

Mıyan-bala (125): (Mıyan=bel, Bala=boy, kamet) Orta boylu, hoş-endam, güzel boylu.

Mo'elleq (94): Muallâk; Asılmış, asılı, askıda.

Mo'ellim (46): Muallim; 1.Öğreten, öğretmen. 2.Âlim, filozof.

Mo'etel (96): Muattal; Alıkoyulmuş, işsiz bırakılmış, tatil edilmiş.

Moflîs (45): Müflîs; Yoksul, meteliksiz.

Moğellid (75): Mukallit; Birinin düşünce veya davranışından peyrevlik eden biri, dinin tâlî

kurallarında bir dinî öndere taklit eden kimse, taklitçi.

Moheyya (110, 113): Müheyya; Hazır, amâde.

Mon'im (45): 1.Nimet veren, ihsan yapan, başıslayan. 2.Mallı, varlıklı.

Moqedder (37): Mukadder; Alın yazısı, kader, yazgı, gerçekleşmesi tanrı emri olan durum.

Moqerreri (122): Aylık, Maaş, mevacic.

Moresse (114): Murassa; Mücevherle bezetilmiş, altın ve mücevherle süsletilmiş, süslü, kıymetli taşlarla süslenmiş, sırmalı.

Morğ (67, 104): Murg; Kuş, tavuk.

Morğ-ı sa'adet (104): Saadet kuşu, bahtiyarlık kuşu.

Morğ-ı hoşneva (67): Hoş nevâlî kuş, hoş nağmeli kuş.

Moselsel (80): Müselsel; Zincire bağlanmış, birbirine bağlanmış, birbirine örülmüş. Zincir gibi birbirine bağlı olan, kesiksiz bir sıra teşkil eden, bir silsile şeklinde olan.

Mosevver (37): Musavvar; 1.Tasvir olunmuş, resimler ve tasvirlerle süslü, resimli; Musavver gazete, el ile yazılmış musavver bir kitap. 2.Zihinde şekil bulmuş, tasavvur olunmuş, düşünülmüş.

Mostemend (99): Müstmend; 1.Fakir, yoksul. 2.Gamlı, hüznülü.

Moşir (118, 120, 138): Erkek adı.

Mowc (93): Mevc; Dalğa.

Mowla (3, 50, 56, 59, 65): Mevlâ; Efendi, sahip, malik.

Mowzun (5, 46, 60, 66, 112): Mevzun;

Münasip, uyumlu, oranlı.

Mowzunter (66): Daha mevzun.

Moxteser (60, 112, 114, 129): Muhtasar; Kısaltılmış, özet, hulâsa, kısa.

Mo'enber (12, 42, 60, 106, 108): Ambere karıştırılmış, amberli, hoş kokulu, ıtırılı.

Möhkem (42, 56): Mohkem, muhkem; Sabit, sağlam, kalıcı.

Mu (9, 66, 94): Tüy, saç, kıl. Qş.Tük.

Mucab (109): Mucab; 1.Kendisine cevap verilmiş, yanıtlanmış, münazaada yenilmiş. 2.Kabûl cevabına erişen, isteği kabûl olunan.

Mujgan (15, 23, 61, 80, 108): Mujgan; Kirpikler.

Mukafat (27, 102): Mükafat; Bir hizmet ve iyiliğe veya kötülüğün karşı edilen iyilik veya kötülük, iyilikle veya kötülükle karşılama: Ettiği hizmetin mükâfatını gördü: Ettiğim iyiliğin mükâfatı bu mudur? (Arapça'da «mücâzât» ile aynı mânâda olduğu hâlde türkiye türkçesinde «mücâzât» bunun zıddı olarak kullanılır): Hizmet edenlere mükâfat ve kabahat edenlere mücâzat olunur. Kaşkayı türkçesinde ve Farsçada ancak mükâfat hem iyilik hemde kötülük anlamında kullanılıyor.

Mulayım (74): Mülâyim; Yavaş, sessiz, yumuşak, yumuşak huylu kişi, ılımlı adam.

Mulla (128): Mollâ; 1.Okumuş, eğitim görmüş, 2.Hoca ,büyük âlim, bilgin.

Mulla Féyzolla (128): Erkek adı.

Mundıgan (133): Sümürüm ve Kumşa (Şahrıza) arasında bir yer.

Muqavva (129): Mukavva;

Mur (102): Karınca; Qş. Qerimçe.

Musılman (86, 109): Müslümmân;

Musteheq (98, 122): Müstahak; Şayeste, uygun, lâıyk.

Müşteri (55, 96): Müşteri; Alıcı, satıcı.

Müşteri (113): Müşteri; Bir yıldız adı.

Muştuluq (60): Mujdelik.

Muy-ı zerefşan (66): Altın saçan saç, altınlı tüy.

Müddet (7, 21, 31, 33, 40, 44, 48, 57, 64, 72, 78, 87, 96): Müddet; Vakit, süre, evre, devre.

Muft (28): Beleş, bedava, karşılıksız.

Mürebbi (134): Mürebbi; Eğitici, eğitmen, terbiye eden.

Mürvet (45): Mürüvvet; Mertlik, yiğitlik ,cömertlik.

Müşk-i enber (50): Misk-i amber; Hoş kokulu misk, (Kinaye) sevgilinin hoş kokulu siyah saçı.

Müşkül (3, 27, 65, 116): Müşkül; Zor, güç, karışık, dolaşık.

Müşkülgoşa (27): Müşkülü kolaylaştıran veya halleden kimse.

Na-mehrem (93): Namahrem; 1.Mahrem olmayan, yabancı, aralarında evlenmeğe mâni olacak kadar yakınlık bulunmayan. 2.Kendisine itimat olunmayan.

Na-merbut (45): Na-merbût; 1.Rabitasız, mânâsız, saçmasapan, başı sonunu tutmayan. 2.Bağılantısız, ilgisiz, irtibatsız.

Na-merd (28, 55, 56): Namert; Mert olmayan, alçak, eksik.

Na-munasıb (131): Na-münasib; Münasebetsiz, münasip olmayan, uygunsuz.

Na-pedid (130): 1.Belirsiz, saklı, gizli. 2.Görünmez. 3.Kapalı ,örtülü. 4.Yok olan, aradan giden.

Na-qabil (29, 69): Na-kabil; 1.Kabil olmayan, layık olmayan, şayeste olmayan. 2.Bir şeyi birine hediye edince ikram için onun değersiz olduğunu anlatmak için bu söz kullanılır, değersiz bir şey.

Nabud (28): Nabûd; Yok, yokluk, yok olan, ortadan kalkan, olmama, bulunmama.

Naçar (62): Naçar; 1.Çaresi olmayan, çaresiz, ilâsız ,mecbur. 2.Zavallı.

Nadan (9, 19, 24, 25, 45, 52, 96, 126, 133): Nadan; 1.Bilmez, câhil, akılsız, bön, budala. 2.Haddini bilmez, kaba, nobran, terbiyesiz.

Nagahan (118): Nagehan; Ansız, ansızın, âniden. Qş. Birden.

Nahal (50, 81, 106, 112): Nihal; Fidan, dal, yeni dikilmiş ağaç.

Nahan (20, 39, 94, 113): Nihan; 1.Gizli, saklı, sır. 2.İç, içeri.

Nahaq (120): Nahak; Haksız, gerçek veya dürüst olmayan, adâletsiz, insafsız, hak ve insafa aykırı.

Nale (39): Nale; İnleme, inilti, sızlama, haykırma, nara.

Nam (8, 9): Nam; Ad, İsim.

Name (55, 69): Name; Mektup.

Nâmzed (102): Namzet; Aday, bir iş yahut durum için belirtilmiş kişi veya adam.

Nan (103): Nan; Çörek, ekmek.

Naqus (83): Nakus; Çan, zil.

Nar-ı nowber (12, 61, 66): Turfanda nar, vakitinden önce erişen meyve ve sebze.

Nareven (125): Kara ağaç ağacı.

Nar-ı pistan (74, 78, 84): Dik ve top memeli kız, Nar gibi dik memeli kız.

Narınc (44): Narenc; Turunc ağacı ve ürünü.

Nasebur (39, 106): Sabırsız, düzümsüz.

Naşı (16, 21, 29, 45, 56): Görgüsüz.

Na-tamam (131): Tüm olmayan, eksik bulunan, 2.Bitmemiş, sona ermemiş.

Natavan (13): Güçsüz, küdretsiz, âciz, zayıf.

Navek (110): Navek; Ok. Ağaçtan yapılan oğu demirden yapılan oluk gibi borunun içine koyup atırlarmış.

Navek feken (110): Navek atan, ok atan, okçu, ok atıcı. *mec.* Ok gibi bakış.

Naz dide (80): Nazlı göz, naz görmüş.

Nazbalış (105): Hoş yastık, yumuşak yastık.

Nazık (41, 43, 54, 72, 73, 76, 90): Nâzik; İnce, zarif, lâtif.

Nazınan (21, 41, 69, 73, 135): Naz ile.

Nêşe (78): Neşe; Sarhoş, şen, esen, keyif.

Nebat (12, 47): Nebat; Billûrlaşdırılmış şeker.

Necd (10, 48): Necd; Geniş ve yüksek çöl veya arazi.

Necef Qulu Xan (128): Erkek adı.

Néççe (15, 18, 19, 33, 88, 96, 103, 116, 118, 129, 135): Nice; Kaç, kaç tane.

Nedim (134): Nedim; Sohbet arkadaşı.

Nêf (59): Menfaat, kâr, fayda.

Nefs (53, 84): Nefis; 1.Ten, cism, vücut, gövde 2.Öz, varlık, kişilik, 3.Bir şeyin gerçek varlığı 4.Ruh, revan.

Neğme-xan (110, 137): Nağme okuyan. Qş. İrlayan, Şi'ir oxuyan.

Neherj (13, 50, 55, 110, 114): Neheng; Yunus, balina, büyük ve kocaman su hayvanı. Türkiye türkçesinde Timsah anlamına gelmiştir ancak Kaşkayı türkçesinde ve Farsçada Yunus anlamına kullanmaktadır.

Nehs (86): Nahs; Uğursuzluk, kutsuz, uğursuz şey.

Néjad (74): Nejad; Irk, soy, nesep, nesil.

Nem (120, 129): Nem; Rutubetli, rutubeti olan, az sulu.

Nemek (52): Nemek; Tuz. Qş. Duz.

Nemekdan (52, 94): Tuzluk, tuz kabı. Qş. Duzluk.

Nêmet (5, 20, 55, 60, 100): Nimet; Qş.Nehmet.

Nej (9, 91): Neng; 1.Haysiyetsizlik, utanmamazlık. 2.Şöhret, ün. 3.Utanç, utanış, utanma. 4.Ayıp, ar, utanma.

Neqd (62): Nakit; 1.Öz dinar ve dirhemleri sahtelerden ayırma. 2.İyi kötüden farketme.

Neqş (28, 37, 70, 94, 99, 112, 121, 123, 136): Nakış; Resim, şema.

Neqşibend (99): Nakş-bend; 1.Kumaşların nakışlarını bağlayarak ipek tellerle tezgâhı hazırlayan. 2.Nakış işleyen, ressam.

Ner Aslan (56, 110, 114, 120, 124, 126): Erkek aslan.

Nergis (99, 112): Nergis; 1.Sarı çiçekli, yeşil göbekli, bir cins güzel çiçek. 2.*mec.* Sevgilinin gözü.

Nerm (32): Nerm; Yumuşak.

Nessim (71): Bana ne olmuş mu ? Qş. Ne olmuş mene ? Ne kem varım ?

Neş'eli (80): Neşeli; Sarhoşluk, şenlik, esenlik, keyif.

Nexçir (94): Nexcéyr; 1.Av, 2.Avlanılan hayvan 3.Dağ keçisi.

Nexl (19, 94): Hurma ağacı.

Nexl-i cavan (99): Genç hurma ağacı.

Néyşeker (17): Şeker kamışı bitkisi.

Nezm o nizam (64): Nazım ve nizam, düzenleme, tertibe salma.

Nıfaq (67): Nifak; İki yüzlülük etme, mürailik.

Nıgah (78): Nigâh, nigah; Bakış, bakma, nazar, ilgi, teveccüh.

Nıkah (96, 113): Nikâh; Evlilik akdi.

Nısar (35): Nisar; 1.Peşkeş, armağan. 2.Saçma, serpmə, dağıtma.

Nısyar (129): Nısyar; Unutmak, unutkanlık, hatırdan çıkarmak.

Nışana (11, 30, 77, 96): Nişane, nişan; 1.Alâmet, belirti. 2.İz, eser.

Nışat (41): Neş'e, neşe, esenlik, şâdlık, sevinç.

Nice (26, 31, 35, 51, 74, 94, 96, 106, 108, 118):

Nice ?, nasıl ?, ne biçim?

Nikbet (64): Nikbet; 1.Musibet, azap, zahmet. 2.Horluk, zillet.

Nil (51): Nil; 1.Mısır'da bulunan meşhur bir ırmağın adı. 2.Mavi renk.

Niş (27, 49): Niş; Arı iğnesi, zehirli iğne, iğeli söz, acı söz. Qş. Arı iğesi.

Nişter (96, 132): Neşter; Cerrahî ve hacamatçı bıçağı.

No'uz (131): Erkeklik âletinin sertleşmesi veya kabarması.

Nokte-senc (55): Dikkatli, titiz, uyanık.

Noqsan (29, 59): Noksan, nuksan; Eksilme, azalma, eksiklik.

Now-amuz (81): Nev-amuz; Acemi, yeni alışan, bir işi öğrenmek üzere olan kimse.

Now-damad (50): Nev-damat; Yeni güvey. Qş.Tazza küreken olan biri.

Now-erus (81, 106): Nev-arus; Yeni gelin, taze gelin.

Now-nahal (50, 81, 106): Nevnihal; Taze fidan, yeni filiz, köklü olan körpe ağaç.

Now-semer (81): Taze meyve veren ağaç.

Now-xeram (81): Naz ve işve ile taze yol giden kimse.

Now-bahar (110, 137): Nevbahar; İlkbahar.

Now-cavan (23, 50, 81, 107, 124): Nevcivan; Delikanlı, yeni genç, genç.

Nowçe (81): Delikanlı, yeni genç.

Nöker (45, 56, 59, 87, 107, 121, 122, 123, 124, 125, 130, 134): Hizmetçi.

Nökerbab (121, 123, 124): İlhanıya en yakın büyük hizmetçi.

Nun (42, 116, 130, 136): Arap ve Farsça alfabesinde "N" harfi, Farsçada "N" harfinin söylenişi.

Nur (2, 4, 13, 29, 38, 74, 88, 90, 113, 114, 136): Nur; Aydınlık, ziya, ışıklık, ışıq, pertev.

Nurbaran (110): Işık yağmuru, etrafı aydınlatan, nur saçan, ışıq veren.

Nuşéxend (31, 112): Nuşhand; Aslında "Nuş-xend ", Tatlı gülüşlü.

Nuşun (74): Nüşin; 1.Tatlı, hoş, güzel. 2.Kadın adı.

Nutq (99): Nutuk; 1.Söz, lakırdı. 2.Söyleyiş, söylemek kuvvet ve hassası. 3.Bir topluluğa hitâben söyleyen söz, hitâbe.

Ordu-bazar (122): Şiraz'da Vekil pazarının bir bölümü.

Ostorlab (29): Usturlab; Yıldız ve gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmeğe yarayan âlet.

Owqat (47, 61): Vakitler, zamanlar, süreler.

Owqatı telx olmak (47, 61): Üzülmek, rahatsız olmak, öfkeli olmak.

Öwre (89, 131): Evre; Qş.Etraf, mühit.

Örgen (97): Örgen; 1.Eski tellakların uzun saplı tıraş makinaları. 2.Önlük, göğüslük, Berberlerin kullandığı müşterinin boynuna takılan önlük. Saç ve sakalın kesilmesi, taranması ve yapılması işi için berberler bu kumaşı müşterini boynu etrafına takırlar ki kesilen tüyler müşterinin üstüne dökülmesin.

Örken (97): Urgan; Halat, ip, sicim.

Öz babım (96): Özüme uygun biri.

Özge (40, 86, 87, 103): Özge; Gârip, yabancı, el.

Pabus (67): Pâ-bus; 1.Ayak öpen, ayak öpme. 2.Bir kimseyi ziyaret etme veya görmeden dolayı kullanılan bir kinaye.

Pabest (42, 73): Pabeste; Ayağı bağlı, *mec.* kaydı, tutuklu, sevdalı, tutkun, aşık, düşkün.

Padarlıq (52): Paydarlık; Kalıcılık, mukavemet, direnme, yerleşme, süreklilik, sebat.

Pak éder (108): Silecek. Qş. Arıdar, temiz éder, siler.

Paket (129): Paket; Birlikte bağlanmış veya kâğıda sarılmış eşya demeti, deste, bohça.

Pamal (131): Pa-mal, paymal, pâymal; Ayak altında kalmış, ayaklanmış, ayak basılmış, hor edilmiş, mahvolmuş, telef olmuş, sürünmüş.

Papıç (102): Ayağa bağlanan her türlü şey, ayak bileğine bağlanan kordon.

Parça (17): Kumaş.

Pasibanlık (108): (Pasban=bekçi, gece bekçisi) Bekçilik, koruyuculuk.

Pay (72): Pay; 1.Hisse, nasip, kismet. 2.Kısım, bölük, parça.

Paya (56): Paye; 1.Temel, esas, köken, sütûn, kat. 2.Rütbe, mertebe, derece.

Payan (39, 82, 116, 119): Payan; Son, ahir, hitam, bitim, nihayet.

Payandaz (43): Pay-endaz; 1.Ayak atan, ayak atmış. 2.Büyük kişilerin geçecek olduğu yerlere serilen hali gibi şeyler. 3.Kaşkayılar düğününde gelini damat evine gelende bir hediye damatın anası veya babsından almadıkça atdan veya şimdilik arabadan inmiyor, Bu hediyeye "Payandaz" diyorlar.

Payman (109): Peyman; Peymân, antlaşma, ahit, şart, sözleşme, kavil, karar.

Paymana (119, 126): Peymane; 1.Kadeh, içki kadehi, şarap bardağı. 2.Ölçek, her türlü sıvımsı maddelere tahvil, maddeleri ölçmeğe yarayan kap.

Pazan (93): Erkek keçi, teke.

Peker (134): Kasvetli, hüznü, sıkıntılı, ümitsiz.

Pelenj (13): Peleng; Kaplan, leopar, pars. Qş. Qaflan.

Pend (27, 102, 125): Pend; Nasihat, öğüt, tavsiye. Qş. Öğüd.

Pendiyat (49, 56, 89): Nasihatlar, öğütler.

Perde (64, 131): Perde; 1.Kapı ve pencereye asılan örtü: Pencere, kapı perdesi. 2.Bir yeri ayırmak ve görünmesine mâni olmak için asılan çarşaf. 3.Yüze asılan örtü, peçe. 4.iki yeri birbirinden ayıran şey, bölme, ara zarı: Burun perdesi. 5.Mecacen. Irz, namus, iffet. Tahta perde=Tahtadan iğreti bölme. Göz perdesi=Gaflet. Perde yırtılmak=Hayâsız olmak Ust perdeden başlamak=Ağız bozmak, sert konuşmak.

Perde-i geyb (64): Perde-i gayb; Gayb perdesi; insanların göz, his ve akıllarıyla bilinmeyen alemle insanlar arasındaki perdesi.

Peri (20, 44, 49, 108, 114): Peri; Cinlerin pek güzel kabûl edilen bir kısmı ve bilhassa dişileri. Perî-peyker=Peri biçiminde. Perî-ruhsâr, perî-rû=Yanağı, yüzü güzel. Perîzâd=Peri çocuğu, küçük peri.

Pêrişan (25, 58, 126, 134): Pêrişan; 1.Dağınık, dağılmış, toplu olmayan, perakende. 2.Muntazam ve tertipli olmayan, karışık, karmakarış. 3.Kederli, üzgün, gamlı.

Periveş (21, 31, 34, 74): Periveş; Peri gibi güzel, çok güzel.

Perr (19, 50, 68, 89, 114): Per; Kuş tüyü, kanat. Qş. Quş tüğü.

Perr o bal (19, 50, 68, 89): Kanat, cenah. Qş.Tük ve qanat, qol-qanat.

Perre (37): Fırıldak, yelkovan, yel değirmeni veya su değirmeninin kanadı, pervane kanadı.

Perva (13, 48, 98): Perva; 1.Korku: Kimseden pervâsı yoktur. 2.Çekinme, sakınma, kaçınma. Bî-perva=Pervâsız, kayıtsız, lâübâlî.

Pervana (7, 10, 11, 13, 36, 99, 114): Pervane; Pervane böceği, kelebek.

Pervaz (89): Pervaz; Uçma, uçuş.

Perverdigar (40, 113): Perverdigar; Bütün mahlûkatı besleyen ve yetiştiren, yaşatan Allah, tanrı.

Perveriş (50): Perveriş; 1.Besleyiş, besleme, beslenme. 2.Terbiye, yetiştirme.

Perxaş (43): Perhaş; Cenk, kavga.

Péşkeş (44): Peşkeş; Hediye, ermağan.

Peşşe (78): Peşşe; Sivrisinek.

Pexşebey (129): Sinek gibi ufak biri, (Kinaye)
Alçak bir insan.

Peyam (56): Peyam; (peygam'dan) Haber,
Peyâm-Aver=Haber getiren. Peyâm-ber=Haber
getiren, peygamber. Qş. Payğam, péyğam.

Péyğember (4, 102, 113): Peygamber;
Haberci, Allah'ın verdiği emir ve haberleri getirip
insanlara tebliğ eden şahıs.

Péyman (17, 34): Peymane; Kadeh, şarap
bardağı.

Péyvend (12, 31): Peyvend; Ulaşma, ittisal,
taallük.

Pinhan (13, 37, 39, 110, 127, 128): Pinhan; Gizli,
saklı.

Pışavaz (96): İstikbal, karşılama, gelmekte olan
kimseyi ağırlamak için önüne çıkma. Qş. Pışvaz,
istiqbal.

Pışıkar (128, 134): İlhanının program yöneticisi.
Qş. Pışkar.

Pıştow (50): Piştov; Tabanca.

Piyada (29, 103, 129): Piyade; 1.Yürüyerek,
yaya yürüyen adam. 2.(askerlik) Yaya askeri:
Piyâde alayı; piyâde subayı. 3.Hafif bir çiftte kayak.
4.Satrançta ön sıradaki taşların herbiri.

Piyala (32, 105): Payla; Piyale, kadeh, şarap
bardağı.

Pilekli (77): Payetli elbise, (Pilek=Payet, Pul,
Giysi vb. işlemek için kullanılan küçük, pırıltılı pul).

Pilêten (19): Pil-ten; Aslında "Pilten"imiş ancak
heceler gerekine göre bir hece ona artırılmış.
(Pil=fil, Ten=ten, beden, vücut), Fil gibi iri, fil
vücutlu.

Pir-i Moğan (75): 1.Meyhanecilerin
miçosu,en eskisi,yaşlısı. 2.Tasavvuf edebiyatında
aşkın asıl sahibi,aşkı dağıtan ve pay eden kişi
anlamına gelir.

Pir olañız (98): Çok yaşa, var ol anlamında
şaka yollu bir beğenme sözü, (şaka bir yol ile)
aferin sana.

Pişe (125): Pişe; Sanat ,iş, meslek, amel.

Pişxédmet (87, 107, 128): Hizmetçi, çırak.

Polow (130): Pilâv; Pirinç ile pişirilen pilâv
yemeği.

Por-dél (62): Cesur, yiğit, atılğan, korkmaz,
yürekli, cesaretli.

Por-dow (62): 1.Çapkın, çok yürüyen, çok
koşan. 2.Çok çalışkan, her tarafa koşup bir yerde
dikiş tutmayan.

Por-honer (62): Çok hünerli, sanatçı, zeyrek,
kurnaz.

Posramak (50): 1.Solmak, hüzünlemek,
kurumak. 2.Revnaktan düşmek.

Poşt o penah (119): Destek, hâmi, dayanak.

Pozğun (123): Solmuş, rengini ve parlaklığını
kaybetmiş, sararmış.

Pul (97, 131): Para.

Qaba (63, 117): Cüppe, hırka, üstten geyilen bir
tür elbise.

Qabaq (110): Kabak; Ön, ön taraf, yamaç.

Qadılı (58): Qş. Emele tayfasından bir oymaq.

Qaf (59): Kaf dağı;

Qaf ta qaf (75): Kafdan kafa, bir baştan öbür
baş, dünyanın bu başından öbür başına.

Qal-maqal (87): Hayhuy, hemheme, hingâme.

Qalan (19, 34, 61): Kalıntı; Artıp kalan şey,
bakiye.

Qamet (39, 47, 80, 135): Kamet; Boy bos.

Qandırmak (56, 132): Kandırmak;

1.İnandırmak, zihnini çelmek, razı etmek: Bizimle
birlikte gelmeye kandırmaya çalıştımsa da
kandıramadım. 2.Doyurmak, yeterli miktarda
yedirmek veya içirmek: Yemeğe, suya kandırdım.
3.Aldatmak.

Qanmak (79, 85, 106): Kanmak; 1.Yeterli
miktarda yemek veya içmek, doymak: Yemeğe,
suya kandı. Kanıncaya kadar yedi içti. 2.Razı
olmak, kanaat gelmek, zihni yatmak: Ne söylesek
nafile, kanmıyor.

Qarağaç (133): Şiraz'a yakın bir ırmağ. Qş.

1.Qara ağac, bir tür ağac. 2.Şirazın güney batısında bir çay ve yer adı.

Qarqa (93): Karga kuşu;

Qarun (37, 102): Kârûn; (Kinaye) 1.Mal biriktirmede ifrat eden kimse. 2.Pek mal ve serveti olmasına rağmen dünya malı imdadına yetişmeyen kimse.

Qasıd (2, 67, 72): 1.Kast eden, azimli bulunan. 2.Birinin canına kıymaya niyeti olan. 3.Tatar, ulak, postacı, peyamcı.

Qatar (39, 124): Katar; Sırayla giden hayvan dizisi.

Qebristan (33, 100, 131): Mezarlık, teveslik, sin yeri.

Qecer (121, 123, 130): Kacar. Qş. Qacar.

Qedem (2, 43, 44, 67, 68, 102, 110): Kadem, adım, ayak izi. Qş. Ayaq.

Qedem-rence qil (47, 64): Zehmet olmasa gel.

Qedim (26, 52, 116): Kadim; Eski.

Qehbe (19, 28, 50): Kahpe; Oruspu.

Qelb (62, 75): Kalp; Yürek, gönül.

Qelem (2, 3, 7, 26, 48, 96, 99, 118, 132): Kalem; Yazma aracı.

Qemçi (62): Kırbaç, kamçı.

Qend (12, 52, 73, 82, 85, 94, 99, 110, 125, 129): Kand; Bitki şekeri, Kalıplandırılmış şeker.

Qendab (94): 1.Şerbet. 2.(Kinaye) Şekerli şarap.

Qerri (131): Karı; Yaşlı kadın.

Qerrimek (17, 18, 134): Yaşlı olmak, ihtiyar olmak.

Qerz (96): Karz; Borç, ödünç.

Qesas (98): Kisas;

Qesd (52, 102): Kasıt; Azim, niyet, gaye, istek.

Qessab (49, 115): Kasap;

Qeşen (61, 91): Güzel. Qş. Gözel.

Qeter (101): Katar; Qş. Qatar.

Qetir (97, 133): Katır;

Qetl (68, 94, 109): Katl; Öldürme, katil.

Qéyd (96, 113): Kayd, kayıt; 1.Önem verme. 2.Rabita, bağ, bağlantı.

Qılman (33): Gilman; Gulâmlar, köleler, cennet hizmetkârı.

Qırxmak (57): 1.Bir şeyi uçlarından kesmek. 2.Saç, sakal veya tüyü kesmek: *Saçlarını çok kırkmışsın*. 3.Koyun, keçi vb. hayvanların tüylerini kesmek.

Qıvraq (134): Kıvrak; 1.Canlı, hareketli. 2.Acelecî, çevik, tetik, çalışkan.

Qıyas (25, 64, 70): Kıyas; 1.Bir tutma, denk sayma. 2.Karşılaştırma, oranlama, mukayese.

Qıleyli (69): Pek az, çok az.

Qılıç (19, 32, 69, 131, 133, 138): Kılıç;

Qismet (39, 48, 57, 71, 87, 91, 98, 104, 106, 110, 135): Kismet; Kader, nasip.

Qisse (131): Kissa; Ders alınması gereken kısa hikâye, destan. Qş. Dasitan.

Qiyi (122, 124): Kıyı, kenar, sahil.

Qiyet (60): Kıymet; Değer ,baha, önem.

Qocalık (19, 103): İhtiyarlık, yaşlılık.

Qocuşmak (79): Kocuşmak, koçuşmak; Kucaklamak, kucaklaşmak, sarılmak.

Qol boyn (17, 79): Kol-boyun; Sevgilinin boynuna sarılmak durumu.

Qol-qanat (51, 93): Kol-kanat.

Qomrı (112, 125): Kumru; Güvercinler takımından, güvercinden küçük boz renkli bir kuş.

Qors (94): Kurs; Her çeşit dairevî şey, taker.

Qoşmak (59, 77, 97, 132): Kavuşturmak. Qş. Qavuşturmak, qoşultmak.

Qoşun (74, 120): Koşun; Koşulmuş, birlikte sevk edilmiş halk, asker, ordu. Qş. Ordu.

Qubad Xan (125, 132): Erkek adı.

Ğubar (105, 121, 123): Gubar; Toz, ince toprak.

Qucub (72): Kucaklamak. Qş. Qucaqlamak.

Qullab (115): Kullab; Çengel, kanca.

Qellaş (24, 35): Kalles; (Arapça'laşmış Farsça bir kelimedir. Aslı: Kallâş). 1.Batakçı, derbeder,

edepsiz, hilekâr, döneke. 2.Çok mey için, sarhoş, içkici, meyhar.

Qulluq (47, 103, 129): Kulluk; Kölelik, hizmet, hizmetçilik. Qş. Xidmet.

Qulunc (129, 132): Kulunç; Dal, sırt, omuz.

Qumarbaz (49): Kumarbaz;

Qumarxana (49): Kumarhane.

Qumaş (21, 76, 92): Kumaş. Qş.Parça.

Qurbağa (134): Kurbağa.

Qurban-sedeğe (135): Kurban-Sadaka; Kurban olmak.

Qurşaq (57, 62): Kurşak; Kuşak.

Qut (58, 121, 124, 130, 134): Yemek, gıda.

Qut-ı ruh (58): Ruh yemeği, can gıdası.

Qut vérmek (121, 124): Yutmak, boğazdan aşığı indirmek. Qş. Utmak.

Ğurbet (22, 31, 65): Gurbet; Gariplik, yabancılık.

Qüvvet (3, 4, 40, 50): Kuvvet; Güç, tâkat, kudret.

Rahdar (3, 107): (Rah=Yol) Devlet tarafından yolculardan yol vergisi alan kimse, yol muhafızı.

Ram (84, 125): Ram; İtaat eden, boyun eğen, başı eğen, tâbî, baş eğme, boyun eğme.

Rastlık (74): Rastî; Doğruluk, gerçeklik.

Ray (94): Rey; 1.Nazar. 2.Fikir, mütalâa. 3.Uyma, razı olma.

Rêna (29, 36, 50, 93): Rana; Güzel, lâtif, parlak, seçkin.

Reg o rişe (125): Soy-sap.

Rehm (34, 45, 136): Rahm; Acıma, esirgeme.

Rehmet (10, 55, 100): Rahmet; Esirgeme, marhemet.

Reme (97, 121, 123): Reme; At dowarı, at sürüsü, sürü.

Renc (30, 44, 55, 67, 68, 86): Renc; Çile, zahmet, eziyet, ızdırıp. Qş.Körlük.

Rénd (18, 24, 35): Rind; 1.Kalender. Aldırışsız, dünya işlerini hoş gören. Laübalî meşreb feylesof. Bâtini irfan ile müzeyyen olduğu halde zâhiri sâde görünen hakîm. Dis görünüsü laübalî olduğu halde, aslında kâmil olan kimse.

2.Dolandırıcı, ayyar, tarrar.

Rénd o porfen (18): Hilekar, çok dolandırıcı olan biri.

Renj (5, 28, 29, 37, 49, 76, 80, 81, 91, 92, 103, 112, 114, 121, 124): Renk, boya.

Renj be renj (76): Renkarenk, renkli.

Renjin (103, 112, 121, 124): Renkarek.

Reqib (47, 56, 71, 79, 109, 135): Rakip;

Reşid-ten (56): yüce boylu.

Réşté (52): Rîşte; 1.iplik, tire. 2.mec. Rabîta, alâka, İlgi, vasîta. 3.(Türkçe'de: erişte) Evde yapılan tel şehriye. (Ser-rîşte: İp ucu), vesîle.

Reva (91): Reva; Lâyik, münasip, câiz: Revâ görmek. Ni-revî=Lâyik, câiz ve münasip olmayan.

Revan (70, 84, 94): Revan; Giden, yürüyen, akan. Ab-ı revân=Akarsu. Rûh-i revân=*mec.* Sevgili.

Rexne (11, 39, 89, 99, 136): Rahne; Çatlak, yarık, gedik.

Rexşan (66, 104, 135): Rahşan; Parlak, aydınlık, ziyadar; berrak, açık, vazîh.

Rext (51, 106): Raht; (Bugünkü anlamı: elbise, geyim) 1.At takımı. 2.Yol levazımı. 3.Ev döşemesi. 4.Pencere ve kapı kanatlarını çerçeveye bağlayan menteşe takımı.

Réyet (56): Halk, köylü, rencper.

Réyhan (59, 90, 133, 139): Reyhan; Fesleğen denilen güzel kokulu bitki.

Réyis (107, 128): Reis; Amir, başkan, baş.

Rıkab (110, 114): Rikab; 1.üzengi, 2.Büyük, saygın bir kimsenin huzuru, önü.

Riya (86): Riya; İki yüzlülük, yalandan gösteriş, mürâîlik.

Riş-sefid (134): Aksakal; Köy ihtiyarı.

Rişe-ken (131): Kökünden sökmek, kökünden söküp çıkarmak, yok etmek.

Robab (117): Rebab; Eski zamanlarda keman cinsinden dört farklı boyda ve altı veya yedi telli saz, Bir çeşit kemençe.

Rostem (32, 41, 129): Yiğit, kahraman.

Ferdowsi'nin Şahname kitabında gelen ünlü pehlivan ve savaşçı.

Rosva (45): Rüsvey; Rezil, maskara.

Roşd (81): Rüşd; Balığ olma, büyüme, gelişme.

Rowneq (3): Revnak; Parlaklık, güzellik, letâfet, tazelik, süs.

Rowşen (12, 29, 61, 78, 90, 94, 112, 113, 114):

Rûşen, ruşen; Aydın, parlak. Belli, aşikar.

Rubahbazlık (19): Tilki gibi hokkabazlık yapmak, El çabukluğu ile marifet yapmak, Hile yapmak, aldatmak.

Ruberu (104, 139): Rûberû; Yüzyüze.

Rucu (125): Rücû, 1.Geri dönme, avdet, ric'at. 2.Cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma.

Rud (51): Çay, akarsu, nehir.

Rud (117, 119): Ud, üd; Müzik aletlerinden. Qş. Müsiği aletlerinden.

Rud-ı nil (51): Misir'daki Nil ırmağı, Nil nehri.

Ruh (40, 58, 73, 113, 136): Ruh, 1.İnsanda ve hayvanlardaki hayat maddesi, can: Rühuna rahmet olsun, 2.Hareket, faaliyet, kuvvet: Bu adamda hiç ruh yoktur. 3.Tesir: Konuşmanızda biraz ruh verecek tâbirler kullanın. Rûhu'llah=Hazret-i İsa. Rûhu'l-Emîn, Rûhu'lKuds=Cebril.

Ru-siyah (101): Rü-siyah, (rû=yüz, siyah=kara). Kara yüzlü. *mec.* Rezil, mahçup

Ruy-ı rexşan (66): Rüy-i rehşan, parlak yüzlü.

Ruz o şeb (83): Rûzüşeb; Gündüz-gece.

Ruzıgar (19, 49, 61, 114, 116, 136, 137): Rûzgar, rûzgar; 1.Zaman, devir. 2.Dünya, alem. 3.Talih.

Ruzu (71, 88, 104): Ruzi; Rızık, azık, kismet, nasip.

Rüb (129): Salça, sos, terbiye; haşlanmış meyve sosu.

Rüteb (84): Hurma, Bir sıcak iklim meyvesi.

Sâ'il (48): sâil; 1.Dilenci,. 2.Yoksul, fakir: Bu dergahda sâ'ilem... *mec.* eski tevazu tâbirlerinden.

Sadat (58): Saadet; Bahtiyarlık.

Sade (43): Sade; 1.Karışmış olmayan, basit, düz. 2.Süssüz, gösterişsiz. Pek sade bir elbise. 3.İçine bir şey karışmamış, hâlis, sâf, temiz.

Saf (19, 62, 75): Saf; Katışiksiz, berrâk, temiz.

Sağher (110): Sagar; 1.Kadeh, tas, içki bardağı. 2.Su ve sıvı kabı. 3.Şarap, içki.

Sağher-i mına (110): Sâgar-ı mina; Mina kadehi, minadan yapılmış şarap bardağı.

Sahib (3, 64, 107, 121, 123): Sahib, sahib; 1.Malik, iye. 2.Efendi, bey. Qş. Eye.

Sahib-nam (32): Ad sahibi, ad eyesi, adı sanlı, ünlü.

Sahib-şokuh (121, 124): Şüküh sahibi, şanlı, şerefli.

Sahib-vığar (121, 124): Vakar sahibi, vakarlı (Vakar, vekar: Ağırbaşlılık. Halim ve heybetli oluş. Nâmusu muhafazayı mucib haslet. Temkinlilik. Azamet ve izzet.)

Sahib-xeber (52): Haber sahibi, haberdar, bir işten haber ve malûmatı olan, habîr, malûmatlı, vâkîf.

Sahib-xermen (48): Harman sahibi, harman maliki, her şey ona ait olan adam.

Sam (32, 41, 78, 110, 113): Şehname kitabında efsanevi Zal'in babasının ismi.

Sam-ı destan (78, 110): Zal babası. Bkz. Sam.

Sâmân (35, 138): Sâ mân; 1.Zenginlik. 2.Rahat, dinçlik. 3.Düzen.

Saman (80): Sınır, kenar, hükümralık alanı.

Saman (97): Saman; Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları.

San (88, 96): San; Ün, şöhret.

San vermek (88, 96): Birbir ardına dizilmek ve katar gibi yürümek (Özellikle davar sürüsü için kullanılır)

Sarıban (107): Sarban; 1.Deve sürücüsü, Deveci. 2.Kervancı. Qş. Darğa

Saya (2, 21, 77, 125): Saye; 1.Gölge; Duvarın, ağacın sâyesi. 2.*mec.* Himaye, korumu.

Saz (33, 39, 57, 60, 83, 110, 112, 113, 139): Saz; Enstrüman.

Saz o kerana (110): Zurna ve davul.

Sazış (27): 1.Tehemül, müdara, iyi muamele, yüzüne gülme. 2.İki kişi veya taraf arasındaki sulh ve barışıklık, uzlaşma, barışma, silâh bırakma, sulh, musâlaha. Qş. Başa vurmak

Sebr (27, 34, 40, 61, 63, 83, 104): Sabr, sabır;

Sebt-i name (55): Yazılmış, yazılı.

Sebz (16, 52, 70): Sebz; Yeşil. Qş.Yaşıl.

Sebze (43, 119, 121, 123): Sebze; 1.Karaşın yüzülü insan, 2.Yeşillik, çimen, çayır.

Sebze-rej (13, 69): Renki yeşil, yeşil boyalı.

Sedr (34, 121, 123, 138): Sadr, Sadır; 1.Göğüs. 2.Yürek, kalb, hatır. 3.Her şeyin önü, başı, ilerisi, en yüksek yer: Sedra geçmek, sadırda kurulmuş (odanın baştarafında oturmaya mahsus olan). 4.Başbakan, en yüksek makamda bulunan. Sadr-ı Anadolu=Anadolu kazaskeri. Sadr-ı Rüm=Rumeli kazaskeri.

Sefahan (54): İsfahan şehrinin başka ismi. Qş. İsfahan Şehriniñ öbür adı, sêpahan.

Sefra (92): Safra; Öd. Safra bulanmak=Baş dönmek, kusmak istemek. Sekencebin şerbeti safra'yı yok ediyor. Safar mizaçının yan etkisi kızkınlığa neden olur ancak sekencebin veya sekengebin şerbeti bu sınırlılığı yok ediyor.

Seg o gorg (132): Seg-gorg, it ve qurd, hayvan çeşitlerinden.

Sehm (3, 32, 45, 52, 121, 123): 1.Korku, dehşet, 2.Hisse, pay, Ar. nasib, Fars. Behre.

Sehmi (3, 45, 52): Korkulu, dehşetli.

Sehn (20, 79, 104): 1.Ev avlusu, Arap usûlü evin ortasındaki açıklık. 2.Oyuk ve boş yer. 3.Orta, meydan, aralık. 4.Büyük kâse. 5.Sahne

Sehra (38, 113): Sahra; Kır, ova, çöl.

Sékencebi (92): Sirkencebin; Sirke ve engebinden yapılan bir şerbet, bal ile sirke şerbeti. Qş. Sékencebin, sékengebin.

Sela (75): Çağırmak, davet etmek, ilân etmek.

Selabet (120, 121, 123): Salabet; 1.Katılık, peklilik. 2.Metanet, Manavî kuvvet, dayanma, sebat: Salâbet-i dîniyye.

Selsebil (17, 58, 106): Selsebil; 1.Hafif ve lezzetli su, Cennet'te bir çeşmenin ismidir.

2.Çeşitli deliklerden su akıtan sebil.

Semaver (129): Semaver, çay yapmak için su kaynatmaya yarayan ve içinde bir ocağı ve bacası olan kap.

Semen (83): Semen; Yasemin denilen güzel kokulu beyaz çiçek.

Semenbu (81): Semen-bü; Yasemin kokulu.

Semender (39): Semender; 1.Eskiden ateşte yaşadığı kabul edilen bir hayvan. 2.Bir cins su kertenkelesi.

Semm (136): Semm; Zehir.

Sen bilen allah (46): Allah aşkına.

Senân (39): Şeyh San'an; Ferideddin-i Attar, Mantık Al-Tayr adlı mesnevisinde hristiyan bir kize aşık olduktan sonra islamdan vazgeçen bir şeyh.

Sencab (49, 96): Sincap; 1.Ağaçlarda yaşayan kemirici küçük kürşünü tüylü hayvan. 2.Bu hayvanın postundan yapılmış kürk: Sincap kaplamak.

Sendeğe (130): 1.Kaburga, döş, göğüs, bağır. 2.İskelet. Qş. Qabırğa, "Sandırğa" ya "Sandığa"da deyrler.

Sen'et (100): Sanat, San'at; 1.insanların ihtiyaçlarından birinin imali hususunda öğrenilen ve yapılan iş: Dülgerlik, kuyumculuk, hâkkâklık sanatı, sanat öğrenmek, sanatla geçinmek. 2.Ustalık, hüner, marifet: Bu işte sanat vardır; kolay değil o da bir sanattır.

Sénowber (74, 108): Sinober, Kavak ağacı.

Señ (13): Seng, senk; taş.

Sépeh-salar (121): Sipeh-salar (sipeh=asker, sâlâr=reis), Serasker.

Sépenc (30): Sipenc; Misafirhane, *mec.* Dünya.

Sepistan (16): Ennab inen işlenen bitkisel bir ilac; Ennab ve sepistan ishal ve kéheye ilacı olarak işlenirmiş.

Seqqel yolmak (133): Seqqel vurmak, sakal yolmak.

Ser (35, 37, 56, 66, 114, 129, 138): Baş.

Ser o sâmhân (35, 138): Düzen, nizam, sıra, dizi.

Sera (56): Saray.

Seraperde (119): Sera-perde, 1.Saray perdesi. 2.Pâdişahlara mahsus otağ.

Serayet (120): Sirayet ; 1.Geçme, bulaşma: Nezle çabuk sirâyet eden bir hastalıktır. 2.Geçme, intikal, yayılma, bulaşma: O adamlarla otura otura onların adeti bize de sirâyet etti.

Serçeşme (19): serçeşme; 1.kaynak. 2.pınarbaşı, bulağın gözü 3.önder.

Serd (28): Serin, soğuk.

Serdar (35, 110, 121): 1.Önder. 2.komutan, başkomutan, başbuğ.

Serfesiz (52): Boşuna, beyhude.

Sergel (74, 87, 93): Baş, reis, lider.

Sergeşte (40): Şaşkın, hayret.

Serhed (130): Serhad, ser-had; 1.Hudut, sınır, sınırbaşı; İki devlet arasındaki sınır boyu, Türk dil kuralına göre "d/t" getirilerek de kullanılır. 2.Yayla, yaz mevsiminde oturan serin ve yüksek yer.

Sernigun (124): Sernigun; Başaşağı, tepetakla.

Serrac (107): Serrac, saraç; 1.Eyer ve başka at takımı yapan ve satan adam. 2.Meşin ve sahtiyan üzerine sırma ve ipekle işleyerek çeşitli eşya yapan esnaf.

Serraf (75): Sarraf; Para, altın, tahvil alış verişini yapan kimse. Adamın sarrafı=mec. Adamın iyisini, kötüsünü kolaylıkla anlayan kimse

Serrafeli (61): Sarrafın altınları gibi parlak, Yeni kabuklu parlayan yılan sıfatı, derisini değiştiren genç ışıltılı yılan.

Serv (13, 41, 60, 79, 93, 94, 112, 113, 137): Servi; selvi ağacı.

Serv-i mowzun (40, 60, 112): Servi ağacı gibi zarif ve güzel vücutlu olan bir sevgili.

Serv-i çemenler (41): Çimenliklerde olan servi gibi.

Serv-i revan (94): Serv-i revan; 1.Yürüyen servi. 2.Yürüyen servi boylu güzel.

Serv-i tennaz (79): Serviye benzeyen işvebaz, cilveli kadın, oynak kadın, şuh kadın.

Serzemin (81): 1.Ülke, memleket, yurt. 2.Yer, diyar, arazi.

Sexavet (120): Sehavet; Cömertlik, elâçıklığı.

Sext (28, 32, 56): Saht; 1.Katı, sert, çetin. 2.Kuvvetli, metin. Pek çok, aşırı

Sây (37, 50, 52): 1.Çalışma, çabalama, emek. 2.Geçinmek için iş yapma. 3.Koşma, yürüme (bu mânâ ile yalnız Hac sırasında Safâ ile Merve arasındaki koşma hakkında kullanılır).

Sâyf-os-seltene (120): Hükümet kılıcı, erkek ismi.

Sâylab (19, 68, 115, 121, 123): Seylab; Sel suyu, sel hâlinde şiddetle akan su.

Seyyad (22, 81, 102): Sayyad; Avcı.

Seyyah (107): Seyyah; Seyahat eden, gezgin.

Sib-ı sıpahan (66): İsfahan şehrinin alması, İsfahan alması gibi.

Sıda (39, 46): Sadâ, seda; Ses.

Sımsar (96): Sımsar; Komisyoncu, aracı.

Sınan (78): Sinan; Mızrak, süngü vesaire demiri, keskin ucu.

Sıpah-keş (121): Askerler önderi.

Sıpah-koş (123): Asker öldüren, ordu kıran.

Sıpas (64): Şükür, hamd: Allah'a hamd-ü sipâs olsun.

Sırpuş (104): Sır saklayan, sır gizleyen.

Sırr-ı nahan (39): Sırr-ı nihan; Gizli sır, saklı sır.

Sıtar (35, 63, 112): Setare, se-tare; Üç veya dört telli bir çeşit tanbura.

Siyah (78): Siyah; Kara renk.

Siyahpuş (100): Siyah-püş, siyeh-püş; (siyeh= kara, püşiden= giymek) Karalar giyinmiş, mateme girmiş.

Sızavar (52, 80, 113, 136): Sezavar; layık, yaraşır, münasip uygun.

Sıdık (77, 136): Sıdk; 1.Doğruluk, gerçeklik, hakikat. 2.İyi niyet.

Sıdık-i dél (77): Sıdk-i dil, Kalp temizliği, İç, yürek temizli-ğiyle, doğrulukla ilgili.

Siffet (57, 66): Sıfat; Özellik, vasıf.

Sihhe (91): Sıhhat; Doğrulama, tasdik etme, teyit etme, onaylamak.

Silsile (91): Silsile; 1.zincir. 2.hanedan. 3.sıradağ. 4.dizi.

Simin (112): Simin; Gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzeyen parlak ısıltı.

Siminten (72): Simin-ten; Bedeni gümüş gibi beyaz ve işleyen biri.

Simurğ (52): Simurg, sim-mürg; Anka kuşu, masal kuşu, zümrüdü anka.

Sir (18, 79): Tok, açlığını gidermiş, doymuş, **aç** karşıtı.

Sirişte (74): Sirişte; Yoğurulmuş.

Sirr-ı pinhan (37): Sırr-ı pinhan, gizli sırr, saklı sırr.

Sofra (103): Sofra; Üzerinde yemek yenen sini veya masa.

Sohéyl (104): Süheyl; Gökyüzünün güney yönlerinde pek parlak bir yıldız ki Yemen'den daha iyi görüldüğü için «Süheyl-i Yemânî» deriz.

Sohrab Xan (19, 110, 112, 118, 120): Erkek ismi, Herat savaşında İngiltere ordusu karşısındaki savaşı onu meşhür etmiş.

Sona (22, 80, 90, 106, 114): Suna, 1.Erkek ördek. 2.Suna gibi güzel.

Sorahı (50, 114, 121, 124, 126): Surahı, Uzun boyunlu su ve şarap şişesi: Bir sürahi su; sürahiyi doldurmak.

Sorx o sefid (125): Sürh u Sefid; Kırmızı ve beyaz, kızıl ve ak, ak-kızıl, *mec.* güzel.

Sorxun (96, 97): Kırmızı veya kızıl renk (çoğança at hususunda diyorlar), at renklerinden.

Sowal-cevab (94): Sual-cevap; Soru-yanıt.

Sowdalaşmak (16): Alışveriş yapmak, satınalma işi.

Sowlet (32, 113, 121, 123): 1.korku, huşu, haşyet, 2.Yetki, otorite.

Sowmêe (33): Manastır, küçük kelise.

Sowmêe-nişin (33): Manastırda oturan, Mâbed veya tekkede yahut kutsal bir yerde ibadetle meşgul olma, İtikaf.

Sowt (40, 112, 125): Ses, seda.

Sowuşmak (57): Savuşmak; Gizlice kaçmak, yançizmek, gitmek, çekilmek: *Biz otururken o usulcacık savuşmuş* (sıvışmış da denir).

Söyüş (67): Sövüş; sövme, küfür, lânet.

Sud (102, 116, 117): Sud; Kazanç, kâr, fayda, menfaat: Sûd-ü ziyân.

Suluk (56): Sülük, Süluk; 1.Bir yola girme, Bir yolu takib etme. 2.Tasavvuf yoluna girme: Ehl-i sülükten bir adam. 3.Müdara, gidiş, davranış yolu.

Sutun (94, 100): Sütun; (Yunanca ile münasebeti vardır). 1.Direk, Ar. amûd: Ayasofya'nın sütunları. 2.Gazete, kitap vs. sayfalarında yukarıdan aşağıya bölünen kısımlar. Fr. colon: Bu gazetenin sayfaları yedi sütundur.

Suyuz (12, 33, 48, 94, 98): Susuz; suyu olmayan, kuru.

Süléyman (54, 102, 110, 113, 121, 124, 126, 138): Süleyman; Erkek ismi.

Sümük (66): Kemik;

Sünbül (63, 76, 83, 90, 110, 112, 119): Sünbül; Soğandan olan çiçek ki çeşitleri vardır. Sevgilinin saçı hakkında kullanılır.

Süret (42, 47, 92, 94, 121, 123): Surat; Yüz, çehre.

Süret-perest (42): Süret-perest, surat-perest; Süreti ibadet eden, yüz güzelliğini cezb olan, zahir güzelliğine tutulan.

Süsen (76, 110, 112, 133): Çiçekleri iri, güzel görünümlü ve kokulu bir süs bitkisi, Zambak.

Süst (34, 92): Süst; Gevşek.

Süzeni tehpor (121): Eski tüfek çeşitlerinden.

Şad (28, 32, 70, 84, 104): Şad; Sevinçli.

Şadıman (111): Şaduman; Sevinçli, neşeli, memnun.

Şafa (17, 88, 105): Şifa; Hastalıktan kurtulma, iyi olma, Afiyet kazanma.

Şagırd (80): Şagird, şagirt; İlim veya san'at, tahsilde bulunan talebe, öğrenci.

Şah-ı xorasan (28): Şah-i Horasan; Türbesi Meşhed şehrinde olan İmam Riza.

Şahın-savar (50): Şahin-savar; Şahine binen, Savar: Süvari (Farsça suvâr'dan) 1.Atlı. 2.Atlı asker, zıddı: piyâde. Süvari alayı, bölüğü.

Şahnama (129, 132): Şehname; 1.Hükümdarların niteliklerini, üstün başarılarını dile getiren yapıt. 2.Firdevsî'nin ünlü yapıtının adı.

Şal (52, 62, 96, 124, 130): Şal; Kuşak, çarşaf.

Şal-enuşter (96): Şal-engüşter; (Engüşter: yüzük, yüzük halkası), Şal-engüşter etmek: Bir kız ile nikah kıymak için onun evine şal ve yüzük getirmek.

Şam (2, 44, 72, 102, 105, 108, 129, 133): Akşam.

Şam-ı veslet (72): Şam-i vuslat; Vuslat akşamı, kavuşma akşamı, aşkın sevgilisine kavuşma akşamı.

Şan o şowket (103): Şan ve şevket; (Şan: Şan, şöhet), (Şowket: Şevket, Azamet, haşmet, heybet, ululuk).

Şax-nefir (93): Saz olarak kullanılan dervişler boynuzu.

Şeb-pere (126): Şeb-pere, şebpere; Yarasa, gece kuşu.

Şebih (47): Şebih; Benzer.

Şebnem (94): Şebnem, şeb-nem; Havada buhar durumundayken gecenin serinliğiyle yerde ya da bitkilerin üzerinde toplanan su damlacıkları, çiğ.

Şeddad (32): Şeddad; Yemen'de Adlar'ın Himyer hükümdarlarından zulüm ve şiddetiyle ve pek metîn ve büyük yapı ve sed ve bendler yaptırmayıyla meşhur bir kral.

Şehd (6, 16, 42, 47, 48, 58, 73, 84, 98, 136): Şehd, gümeç balı, bal.

Şehd-i selsebil (58): Şehd-i selsebil; Cennetteki selsebil çeşmesinin bal gibi tatlı ve lezzetli suyu.

Şehd-i zülal (42): Şehd-i zülal; (Zülal: Saf ve hâlis su).

Şehid (78, 120): Şehit; Allah yolunda canını feda eden müslüman, İslam uğruna ölen müslüman.

Şehnaz (110): Şehnaz; Nazlı şuh ve güzel kadın, çok nazlı.

Şehsevar (121): Şehsüvar, binici, usta binici.

Şehvar (52, 113): Şehvar; (ŞEH-VAR) 1.Şâha lâıyk ve yaraşır. 2.İri taneli ve Alâ cins inci: Dürr-ı şehvâr.

Şeker-xend (94): Şekerhand; Tatlı gülüş, sevgilinin tatlı gülüşü.

Şekib (83): Şekib; Sabır, (Nâ-şekib: Sabırsızlıkla).

Şekkeristan (78): Şekerkamış tarlası, çok şekerkamışlı yer.

Şekkerin (40): Şekkerin, tatlı, şekerli.

Şem (13, 66, 114, 136): Şem; Mum, balmumu.

Şems o qemer (66, 68): Şems ve kamer; Güneş ve ay.

Şems o vezzoha (68): Kuran ayelerinden biri.

Şemşir (19, 94, 102, 128): Şemşir; Kılıç.

Şemşir-i düdem (102): Hz.-i Alinin kılıcı.

Şeq (94, 97, 98): 1.Çatlak, yarık, 2.Doğru, gerçek, 3.Dik.

Şeraben tehur (106): Kuranın 21 ayetine işaret, Temiz ve pak içecek, tertemiz içecek.

Şerbet (9, 32, 48, 104): Şerbet; 1.Meyve özü, su ve şekerden yapılan tatlı içilecek şey: Şerbet içmek, vişne şerbeti, lohusa şerbeti. 2.Sıvı halinde bardakla içilen İlâç: Doktor bir şerbet verdi.

Şerm (32): Şerm; Utanma, mahcûb olma.

Şevenbu (88): Şebboy, şebbûy; (Farsça. şeb=gece, bûy=koku). Güzel kokulu bir çiçek.

Şéyda (22, 26, 39, 99, 104, 137): Şeyda; Aştan aklını kaybetmiş, deli: Aşık-ı şeydâ.

Şéytan (19, 29, 37, 46, 80, 102, 130): Şeytan; 1.İblis. 2.mec. Pek zeki ve kurnaz adam

Şéyx Habıl (58): Şeyh Habıl; Hazret-i Adem'in oğullarından biri, Kabil'in kardeşi.

Şéyx-ol-İslam (86): Şeyhülislam; (ŞEYHU'L-İSLAM) (halk dilinde: ŞEHİSLAM) Osmanlı devletinde ulemanın başı. Diyanet işleri, eğitim ve adliyenin en büyük Amiri ve sadrâzam'dan sonra devletin ikinci görevlisi idi.

Şıkar (8, 41, 98, 128): Şıkar; 1.Avlama, (Arapçada. sayd. Şikir etmek), Avlamak. Şikir olmak=Avlanmak. 2.Avlanan hayvan, av. 3.Ganimet. 4.(Fars. birleşik sıfatlarda) Avlayan. Dil-şikir= Gönül avlayan.

Şır (3, 13, 19, 45, 56, 82, 94, 114, 120, 132): Aslan.

Şıraz (58): Şıraz; İran'da Fars eyaletinin başşehrinin adı.

Şır-beççeler (102): (Şır=Aslan, Beççe=Çocuk, yavru); Aslan yavruları, *mec.* büyük bir insanın çocukları.

Şıtab (56, 109): Şıtab; Acele, sür'at, çabukluk.

Şikeste (44, 103, 105): Şikeste; 1.Kırılmış, kırık. 2.Mağlûp, yenilmiş, bozulmuş (birleşik sıfat teşkiline de girer). Şikestedil=Gönlü kırılmış. Şikeste-hitir=Hatırı kırılmış.

Şire (23): 1.Şıra, 2.Özsuyu, 3.Süt.

Şirin (6, 11, 12, 16, 20, 30, 33, 36, 37, 39, 40, 44, 47, 48, 58, 63, 69, 74, 76, 78, 82, 83, 84, 88, 90, 96, 99, 100, 102, 104, 106, 110, 113, 129, 132, 136, 139): Şirin; 1.Tatlı, 2.Sevimli, 3.Çok güzel olmadığı halde pek sevimli ve câzibeli olan. Şîrîn-edâ=Latif edalı. Şîrînzebân=Tatlı dilli. 4.Ferhadın sevgilisi.

Şirin-zeban (39, 47, 61): Şîrînzebân; Tatlı dilli.

Şirini (96, 104, 110, 129): Şeker, şekerleme.

Şışdûñ (81): (Farsça Şeş; altı + Dang, düng: pay, kısım) Altı kısmın hepsi, altı bölüğün hepsi, hepsi, tam.

Şişe (43, 83, 125): Şişe; Cam, Camdan kap, billur ve dökme olmayıp üflemeyle ve şişirerek yapılmış camdan az çok dar boğazlı kap.

Şix (59): Şeyh; 1.Yaşlı adam, ihtiyar. 2.Kabile ve aşiret reisi. 3.Bir sahada üst seviyeye gelmiş, otorite. 4.Tekke ve zaviye reisi.

Şôle (68, 90): Alev, yalaz, ateş.

Şoğl (117): İş ,meslek, meşgûliyet.

Şokr-ı lillah (4, 40): Şükr-i lillah; Tanrı'ya verdiği nîmetlerden dolayı, teşekkür etmek.

Şor (88, 100, 101, 139): Tuzlu.

Şowket (103, 131): Şevket; Azamet, haşmet, heybet.

Şowq (24, 25, 42, 66, 76, 104): Şevk; 1.Şiddetli arzu, meyil ve heves. 2.Neş'e, keyif, istek.

Şowr (53, 127, 132): Meşveret, danışma, söyleşme, fikir alışverişi.

Şum (18, 106): Şûm, şom; uğursuz.

Şux o şen (13, 29, 62, 69, 113, 114): Şuh ve şen, Şen ve hareketlerinde serbest, nazlı, şiveli ve oynak. Şûh-meşreb=Tavır ve hâli nazlı. Şûh-çeşm=Bakışı serbest ve câzibeli.

Şüşter (132): İranın güney batısında bir şehir.

Tâet (2, 52, 104): Taat; İtaat, bilhassa Tanrı emirlerine baş eğme.

Tab (27, 44, 104): Tab; Tehemmül.

Tab (79, 105): Saçın bükümü, saç dönümü veya çevirilmesi, saç burması.

Tabistan (16): Tabistan; Azarbaycanda yay, Anadolu'da yaz mevsimi.

Tac (2, 3, 37, 125): Tac, taç; Hükümdarların başlarına giydikleri mücevherli altın çenber ki, taht ile beraber hükümdarlık alâmetidir.

Tacık (57, 128): Tacık; İran ve Türkistan'da yaşayan Fars asıllı, Farsça konuşan halktan olan kimse,Tat.

Tacık siffet (57): Tacık-sıfat; Tacıklar gibi yaşayan, Tacıklar huyuna alışan, *mec.* Tembel adam, becereksiz adam.

Tacık-zaban (128): Farsça dilli, Farsça konuşan.

Tacır (31, 53, 56, 82): Tacir; Ticaret yapan, tüccar, bezirgan.

Tafta (74): Tafta, tafta; Düz ve donuk olan bir çeşit ipekli kumaş.

Tağayır (56, 120): Birinin hali değiştirilmek, öfkelenmek, heyecan, köpürme.

Tağet (5, 24, 50): Takat; 1.Güç, zor. 2.Dayanış, tehemmül.

Talah (91, 104): Talih; Baht, kismet, kader.

Talahçı (107): Falcı, gelecekden haber veren kimse, yıldız falcısı, müneccim.

Talib (56, 59, 136): Talib; 1.Talep eden arayan, isteyen; istekli. 2.Alicı müşteri. 3.Medrese talebesi, öğrenci.

Tamam (34, 49, 81, 100, 102, 114, 131): Tamam; 1.Bitme, bitirme: Kitap tamam oldu; binayı tamam ettim. 2.Olgunluğa erişme, eksiğini yerine getirme: Şimdi tahsilini tamam etti. 3.Bitmiş: Bu ev tamam değildir. 4.Eksiksiz, mükemmel, tam, bütün.

Tamaşa (71, 76, 83, 85, 139): Temaşa; 1.Bakıp seyretme. 2.Gezme.

Tamaşalı (85): Görmeli, bakmalı, seyir yeri.

Tammakı (129): Tömbeki; Tütün.

Tapança (50): Tabanca; Portatif, küçük ateşli silâh.

Tapar (13, 37, 70, 86, 91, 113): Bulacak, (Tapmak: Bulmak, keşfetmek).

Tappı (130): Ekmek çeşiti, Bir tür kalın ekmek.

Taqmala (133): Bir oyun çeşiti. Qş. Por-pik oyunu. Bu Oyunda ovcu içine küçük réz ya noxud qoyrlar, obur oyuncu ovcu açmadan deyesi hanı el içinde bir cüft réz ya noxud vardır.

Tar (15, 35, 61, 64, 94, 107, 112, 117): Tar; 1.Doğu Anadolu ile Azerbaycan'da çalınan bir çalgı türü 2.Tel.

Tar-ı mu (94): Bir tane tel, saçın bir teli.

Tar-ı zülfi (61): Zülüfün bir teli, Zülüf teli.

Tar o mar (64): Tar ü mar; Dağınık, karmakarışık, perişan.

Tarı (40): Tanrı; Allah.

Tavus (5, 49, 81, 106, 110, 114): Tavus; Güzel tüylü, çirkin sesli kuş.

Taxıb (84): Takıb (Takmak'dan); Vurmuş.

Tayfa (64, 91, 128): Oymak, sülale.

Têcibem (132): Şaşıyorum, Hayret ediyorum.

Têm (94): Tâm; Tad, lezzet.

Têmir (40): Tamir; Onarmak, Bozuk bir şeyi düzeltme, vîrân bir şeyi mâmûr etme, onarma: Evi tâmir etmek.

Têrif (45, 57, 66, 79, 128, 133): Tarif; Tanımlama, tavsif, vasıflandırma, beyan, betimleme.

Têsib (132): Fanatizm, bağnazlık.

Têsir (79): Tesir, Te'sir; 1.Alâmet ve nişan bırakma, iz bırakma,etki, içine işleme: İçtiğim ilaç tesir etmedi. 2.Hüzün ve keder verme, üzme, yüreğe işleme: Bu ses bana tesir ediyor.

Têb (42, 69, 73, 114): Huy, mizaç, tabiat.

Tebessüm (73): Tebessüm; Gülümsemek.

Tebi'et (92): Tabiat; 1.Kâinat: Tabiatın sırlarını anlamaya çalışmak. 2.Kâinat düzeni: Tabiatın icabı 3.3.Yaradılış, hilkat, karakter, mizaç, cevher: İnsanın tabiatı iyi, kötü olmak.

Tebib (14, 15, 16, 35, 74, 104): Tabip; Doktor.

Têbir (73): Tabir; 1.İfade, beyan: Bunu nasıl tâbir ederler? 2.Bir mânâ ifade eden söz, cümle, terkip, fıkra: Güzel bir tâbir kullandı. 3.Istılâh, terim: Tâbîrât-ı fenniyye. 4.Düş yorma, rüya tefsiri: Rüyayı tâbir ettirmek.

Tebl-i tıla (50): (Tabl=Davul, Tıla: Altın), Altından yapılmış davul.

Tefrih (135): Tefrih; Ferahlık verme.

Tefsîl (58, 131): Tafsîl; Etrafıyla ve her cihetini ayrı olarak gösterme, uzun uzadıya izah etme: Meseleyi tafsîl etti.

Tehmurus (110): Şahname kitabında gelen eski efsanevi padişah.

Tehsil (42, 52, 58): Tahsil; 1.Hâsıl etme, husûle getirme, ele geçirme, kazanma. 2.Vergi veya gelir toplama. 3.İlim ve bilgi edinme, okuyup öğrenme. 4.(cem'i). Devlet gelirlerinin toplanması.

Teklif (53, 71, 72): Teklif; 1.Birinden zahmetli ve diğeri hakkında faydalı bir iş isteme, böyle bir iş veya şartın kabûlünü yükletme: Bana, yapamıyacağım bir iş teklif ediyor; bu, ağır bir tekliftir; bana bu. teklifi etmeyin, bunu teklif etmeyin. 2.Tedavülde İkrâm anlamında kullanılır, Qş. Tâaruf édmek.

Telx (40, 47, 61, 104): Telh; Acı. Qş. Aççı.

Telxıkam (102): Telh-kam; (telh=acı, kâm=damak). Her şey kendisine acı gelen, üzgün, meys, muhtarib: Telhkâm eyledi firâkın benî.

Temenna (21, 31, 38, 55, 56, 64, 112, 113): Temmenna; 1.İstek, arzu, talep. 2.Arzu olunan şey. 3.Dua, rica, niyaz.

Temiz (37, 45, 52): Temiz; Pak, temiz, kirli olmayan.

Tên (45, 68): Tâne; Sövme, ayıplama, zem, zemmetme, yerme, çekiştirme. (Osmanlıca'da yazılışı: ta'ne).

Tenab (94, 109, 117): Tınab; Sicim, çadır ipi, ip, halat.

Tennaz (79, 110): Tannaz; Herkesle eğlenen, alaycı.

Tenur (39): Tennur, tandır; 1.Yere çukur kazılarak yapılan bir tür fırın. 2.Bazı yerlerde, kışın ayakları ısıtmak amacıyla alçak bir masanın altına mangal konulup üstüne yorgan örtülerek yapılan düzen.

Teñ (13, 28, 29, 60, 105, 110, 114, 133): Teng; Dar, boşaz.

Teñ-ı xoşk (133): Sümürüm şehrine yakın Padına bölgesinde bir köy.

Teqlid (62): Taklit; 1.Takma, asma, kuşatma. 2.Birinin hareketinin veya şekil ve süretinin aynısını yapma, benzemeye veya benzetmeye çalışma. 3.Bir şeyin sahtesini yapma.

Teqsir (68): Taksir; 1.Kısaltma. 2.Bir işi eksik yapma, kusur işleme. 3.(hukuk) Kabahat, suç ve günah: Benim taksîrâtım nedir? Hep bizim taksîrâtımızdır.

Ter (5, 32, 77, 90, 94, 133): Yaş, taze.

Ter giyah (77): (Ter: yaş, Giyah: bitki) Yaş bitki, taze ot.

Ter-damağ (70): (Ter: yaş, Damak: ağzın damı) Sevinçli, şen, neşeli.

Tereb (83, 114): Tarab; Sevinç, şenlik, ferah, sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme: Taraba gelmek; tarab vermek.

Tereqqi (122, 124): Terraki; İlerleme, Gelişim, kalkınma, iyileşmek.

Terh (38, 58): Tarh; 1.Atma. 2.Düzenleme. 3.Desen. 4.Plan.

Terkib (58): Terkib, Terkip; 1.Birkaç şeyi birleştirip birleşik bir şey vücuda getirme. 2.Bu şekilde meydana gelen cisim.

Terlan (7, 41, 54, 91, 119, 128, 134): Terlan; San renkli, büyük pençeli, kartala benzeyen bir kuş.

Terre murd (80): Mersin ağacının taze dalı, Taze mersin fidanı *mec.* Çok genç insan.

Tersa (39): Tersa; Hıristiyan, Nasrânî, İsâ dininden.

Têşne (84, 114): Teşne; 1.Susamış, susuz. 2.*mec.* Pek hevesli ve arzulu. 3.İsteyen. Teşni-leb=Dudağı kurumuş, pek susamış.

Teşviş (93): Teşviş; Karıştırma, karmakarışik etme.

Text (2, 10, 37, 51, 88, 102, 106, 112, 113, 114, 122, 124, 125, 126): Taht; Hükümdarların oturduğu büyük, süslü koltuk.

Text-i tabut (51, 106): Taht-i tabut; Tabut tahtı, Tabut burda tahta teşbih olmuştur.

Text o tac (37): Taht ve taç; Hâkimiyet, saltanat.

Téztter (60): (Téz+ter) Daha tez, daha çabuk, çok geçmeden.

Tezvir (120): Tezvir; 1.Sahtelendirme, yalan karıştırma, yapmacık, riyakârlık. 2.Dolandırma, hiye ve desise kullanma.

Tıfan (116, 134): Tufan, tûfan; Pek şiddetli yağmur ve fırtına, bora.

Tiğ (109): Tiğ; Kılıç, bıçak ağzı, keskin ağızlı demirden yapılan araçlar.

Tilism (125): Tılsım; 1.Güyâ bir define vesairenin muhafaza kuvvetini haiz bir takım şekiller ve tertibat ki, anahtarı bilinmedikçe açılması mümkün olmazmış. 2.*mec.* Çare, tedbir, fevkalâde kuvvet ve tesir: Bunun tılsımı bulunamadı, tılsımını bulmalı.3.Doğaüstü işler yapabileceğine inanılan güç: "*Hele bu Cumhuriyet sözünü ne seviyor, nasıl sihirli bir deyim, her şeyi bir anda değiştirecek bir tılsımın gibi tekrarlıyor.*" -A. İlhan.

Tir (6, 8, 11, 18, 38, 48, 50, 81, 91, 98, 106, 110, 114, 133): Tır; Ok. Tır-keş, tır-zen=Ok atan, ok çeken, okla vuran. Tır-i kazâ=Ok gibi isabet eden kaza ve kader. Eski şiirde sevgilinin kirpiği ve bakışı için mecaz olarak kullanılırdı. Qş. Ox.

Tirendaz (121, 124): Tirendaz; Okçu.

Tirme (96, 129, 130): Kaşmir, kaşmir kumaş.

Tôme (89): Tüme; 1.Yiyinti, rızk. 2.Lokma.

Toğyan (49): Tuğyan; 1.Taşma, taşkınlık, coşma, isyan. 2.Azgınlık, serkeşlik.

Tohfe (77): Tuhfe; 1.Hediye, armağan, peşkeş. Hoşa giden, güzel şey.,2.Hediyelik hoş ve makbûl şey, nâdide mal.

Tola (130): Ebegümeci, Çiçeği ve kökü tipta kullanılan ve yapriği sebze gibi yenilen meşhur bitki, pinpirik. Ar. Habbâzî.

Tond-mezac (107): Sert huylu, öfkeli, sinirli.

Toşa (60, 139): Tûşe; Azık.

Towfir (60): Tevfir; Çoğaltma, Artırma. Kaşkayı türkçesi ve Farsçada halk dilinde: Fark, ayrılık, tefavüt.

Towq (60): Tavuk;

Toxm (102, 107): Tohm, Tohum; Kendisinden bitki üreyen tane, çekirdek.

Toxm-ı mukafat (102): Tohum-i mükafat; Kötülük tohumu.

Tümen (125, 129, 130): Tümen, tuman; 1.Büyük küme. 2.On bin (10.000). 3.iran'da on bin akça değerinde altın sikke. 4.Eski Türk devletlerinde 10.000 kişilik birlik. 5.Fırka, tugay'la kolordu arasında askerî birlik. Mîr-i tuman=İran'da korgeneral. Tümen tümen=Binlerce, on binlerce.

Tümen oğlu (129): Mühtemilen para ve dünya malı seven cimri ve hirsli adam anlamına gelmiştir.

Türk-i çin (73): Çin güzeli.

Türk-i Hebeş (105): Etiyopya güzeli.

Türk-i méy-perest (73): Türk-i meyperest; (Meyperest, mey-perest: Devamlı şarap içen), Deveamlı şarap içen türk, *mec.* Sarhoş güzel.

Türkistan (78): Orta Asya'da Türkler'le meskûn büyük ülke ki, Doğu Türkistan bugün Çin'de, Güney Türkistan ise Afganistan'da, fakat büyük parçası olan Batı Türkistan, Rusya'da kalmaktadır.

Uğramak (50, 58, 77): Uğramak; 1.Geçerken bir yere ilişmek, geçici olarak durmak: Geçerken bize uğrayın. 2.Düşmek, tutulmak, Osm. Dûçâr ve giriftâr olmak: Bir baş ağrısına uğradım; belâya uğradım; ıftiraya uğradı. 3.Geçmek: Konya yolu Kütahya'ya uğruyor mu? 4.Fırlamak, çıkmak: Gözleri dışarıya uğramış.

Uğru (19, 58, 130): Uğru; 1.Uğranılan yer, yol, çizgi, hat, iz. Günuğrusu=Güneşin gökte takip ettiği yol. Samanuğrusu=Kehkeşan. 2.Yol kesip vuran, hırsız.

Umman dergahı (100): Umman denizi; 1.Hind okyanusu'nun Arabistan yarımadasının güneyini örten parçası olan deniz. 2.Deniz, büyük deniz, okyanus.

Utandın (103): Utandın. Qş. Xicalet çekdin.

Uxu (12, 14, 43, 48, 73): Uyku, uyuma.

Ülfet (66, 79): 1.Alışma, kaynaşma. 2.Görüşme, konuşma. 3.Dostluk, arkadaşlık.

Üz yolu (133): Yüz defa, yüz kere, yüz kez.

Üze çıxdı (96): Yüze çıktı, açıkca söyledi, açıkca diledi. Qş. Üze geldi, dedit, diledi.

Vacıb (120, 138): Vacip; 1.Gerekli, zorunlu, 2.Lâzım, 3.Lâyık, yaraşır.

Varlı (38, 49, 65): Varlıklı, zengin.

Vaye (103): 1.Hacet, maksat, murat, 2.Gerek, lâzım, zorunlu.

Vêde (52, 87): Vade; 1.Mehil, süre, 2.Nevit, müjde, 3.Kavil, karar, Vade; Bir iş için önceden tâyin olunan müddet, muayyen vakit, söz verme, üste alma 4.Defa, kez.

Vêde xelaf (52): Vaadını yerine getirmeyen kimse.

Vehm (82): Vehm, vehim; 1.Esassız ve bâtil fikir, yanlış inanış, hayal, meyal, yanlış sanma, zannetme, düşünce. 2.Şüphe, kuruntu, tereddüt. 3.Yersiz korkma.

Vehşi (81, 106): Vahşi; 1.Yabana mensup.
2.İnsanlardan kaçkın olan hayvan. 3.Uygarlıktan uzak.

Velinêmet (52): Velinimet; Velî, birine nimet hakkı olan kimse. Qş. Veli-nehmet.

Veqt-i fırsat (47): Fırsat vakti, fırsat zamanı.

Vereq (94): Varak; Yaprak.

Veset (52): Vasat; 1.Orta, iki taraftan eşit mesafede olan yer. 2.Ara, merkez, iç, göbek.

Veznan (50, 54, 119, 121, 123): At çeşidi, Vezne'de diyorlar.

Virana (30, 40): Virane; Viran yer, harap mahal.

Vur o dut (64): Vurmak ve dutmak, vur vurul, vurup vurulma, çarpışma.

Vücüd (20, 38, 52, 66, 70, 86, 115): Vücüt; Var olma, bulunma ,anlayış, varlık.

Xa (33): Hah; İster-istemez.

Xab (18, 21, 29, 44, 48, 50, 62, 64, 73, 79, 83, 91, 96, 104, 105, 106, 113): Hab; Uyku.

Xab-ı merg (73): Ölüm uykusu.

Xab-ı naz (50, 79, 106, 113): Hab-i naz; Naz uykusu.

Xakı (38): Toprakten yaradılan bir şey.

Xakı vücüd (38): Haki vücüt; Toprakten yaradılan vücüt.

Xalı (22, 34, 41, 42, 44, 69, 105, 121, 124, 126, 131, 134): Boş, kof.

Xam (72): Ham; 1.Pişirmemiş, çiğ. 2.Erişmemiş, olgunlaşmamış, yetişmemiş.

Xamuş (78, 100, 106): Hamuş; Sönük, suskun, sessiz.

Xar (15, 35, 52, 99, 103, 124): Hâr, Har;Diken. Qş.Tıkan.

Xatem sitar (63): İşleme ile süslü bir çeşit tanbura sazi.

Xatun (37, 60): Hâtûn; 1.Kadın, ev hanımı. 2.Soylu ve asâletli bayan.

Xaver (74): Haver; 1.Doğu. 2.Kadın adı.

Xederj (80): Hadeng; Ok, Kayın ağacı, Kayın ağacından yapılmış ok, bu ağacın dallarından ok

yapdığı göre "Tir-i xederj" diyorlar, yanı kayın ağacının oğu.

Xelaf (52, 109): Hilaf; 1.Yanlı, Dine ve kurallara karşı yanlı iş, karşı, zıt, aksi. 2.Yalan: Hilâf söylemem, hilâfım yoktur.

Xel'et (111, 130): Libas, gürür ve onur donu.

Xelil-xanı (96, 124): Bir çeşit değerli şal.

Xelq (8, 18, 28, 32, 45, 49, 67, 102, 117, 128): Halk. İnsanlar, herkes, insan cemiyeti, umum.

Xelvet (17, 34, 43, 44, 47, 60, 67, 83): Halvet; 1.Yalnız kalma. 2.Tenha yer, boş mahal.

Xemmar (35): Hammar; Meyhaneci, şarap satan.

Xencer (6, 61, 78, 115, 132): Hançer; Ucu sivri, iki tarafı keskin, kamaya benzer bıçak.

Xendan (68, 90, 113, 114, 118, 138): Handan; Gülen, şen, mesrûr .

Xerab (47, 64, 109, 123): Harap; Viran etme, viranlık, yıkma, bozma.

Xerc (52): Harc; Vergi, masraf.

Xeridar (7, 21, 30, 38, 78, 107, 113): Haridar; Müşteri, alıcı.

Xermen (48, 50, 71, 94): Harman; Ekinlerin dövülmesi için hazırlanmış daire şeklindeki meydan.

Xermohre (45): Harmühre; Katır boncuğu.

Xérqepuş 40): Hırkapuş; Hırka giyen, derviş.

Xerraz (107): Harraz; terzi.

Xesis (52): Hasis; Nekes, pinti, cimri.

Xeşmîgin (69): (Xeşm=Hışım; Gazap, hiddet.) Hışımlı, öfkeli, gazaplı. Qş. Xeşmgîn.

Xeşminâk (40): Hışım-nak; Gazaplı, hiddetli.

Xeta (38, 53): Hata; Kuzey çinin eski adı.

Xeta (50): Hata; 1.Yanlı, yanlışlık, galat. 2.Yanılma, istemiyerek edilen kusur: Hata ettim. 3.Kabahat, günah, suç.

Xeter (52): Hatar; Tehlike.

Xéyme (100, 134): Hayme; Çadır.

Xéyr (32, 37, 52, 80): Hayr, Hayır;

Xéyr o şer (37, 52): Hayır ve şer; (Xéyr=hayır, iyilik. Şer=Şerr, kötülük).

Xez (49, 96): Kürklü giysi, kürk.

Xezab (94, 109): Hezab; Bir şeyi boyamak için hazırlanmış terki, boya.

Xezan (8, 49, 119, 121): Hazan; Güz mevsimi, sonbahar, ,*mec.* Sararıp solma vakti.

XéZR (58): Hızır; Ebedî hayata kavuştuğu söylenen İlyas Peygamber'in lakebidir: Hızır İlyas.

XéZR-i xuy-xısal (58): Hızır-i huy-hısal, Hazret-i hızır.

Xıcalet (96): Hayâ, utanç, utanacak şey.

Xına (36, 106, 133): Hına, kına;

Xınzır (39): Hınzır; Domuz. Qş. Döngüz.

Xınzır yayan (39): Hınzır yayan; Domuz çobanı. Qş. Döngüz otaran.

Xıyal (8, 14, 16, 20, 21, 22, 32, 34, 42, 44, 64, 66, 69, 80, 81, 84, 85, 87, 91, 98, 102, 104, 105, 106, 127, 134): Hayal; 1.Bir şahıs veya şeyin insanın aklında canlanan şekli. 2.Asıl ve hakikati olmaksızın canlandırılan, görüldüğü sanılan şey. 3.Gölge gibi az ve karışık surette görünen veya hatıra gelen şey.

Xıyalbazlık (105): Hayalbazlık.

Xidmet (52, 60): Hizmet; Qulluq.

Xidmetkar (37): Hidmetkar; Hizmetçi.

Xırqe (49, 96): Hırka; 1.Bez ve kumaş parçası. 2.Dervişlerin giydikleri üst giyeceği. 3.Derviş cübbesi, Cübbenin altına veya gecelik entarisi üstüne giyilen dize kadar veya daha kısa pamuklu elbise.

Xırqe-puş (49): Hırka-puş; Sofî, derviş, hırka giyen.

Xislet (91, 1125): Huy, tabiat, mizaç, tıynet, yaradılış, şahsî sıfat.

Xiştek (129): Hişte; Elbisenin koltuk altına ve pantolonun paça arasına konulan ve dikilen kare biçiminde kumaş.

Xod (72): Hod; Kendi. Qş. Öz.

Xoda-dada (62): Hudadad; Tanrı lütfu, tanrı verdi, allah vergisi, mevhibe-i İlâhî.

Xodrow (62): Kendi kendine yürüyen, kendi başına yürüyen.

Xolefa-yı solesa (128): Hulefai selase; Aslında "Xolefa-yı selase", Üç halife: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman (Osmanlıca'da yazılışı: hulefâ-i selâse)

Xor o xab (62): Yemek-yatmak.

Xorak (96, 97, 125, 130): Yiyecek, taam, gıda. Xosrow: Husrev, hüsrev; Hükümdar, şah.

Xorde (55): Hurda; Ufak, tefek, az bir şey.

Xorrem (16, 83, 116): Hurrem; Sevinçli, mesrur, şen ,ferahlık veren, taze ve hoş, *mec.* güler yüzlü.

Xorşid (13, 21, 74, 77, 104, 114): Hürşid; Güneş.

Xoruş-ı hezar (83): Bülbülün ötmeği, bülbülün coşkusu.

Xosye (132): Husye, husve; Erkeklik bezi, haya, yumurta. Qş. Daşşaq.

Xoş xeberlik (40): Hoşhaberlik.

Xoş-halet (69): Hoş hâlet, güzel.

Xoş-kelam (69): Sözü güzel.

Xoş-mêrifet (69): Mêrifetli.

Xoş-xet (104): Güzel.

Xoşa (69, 71, 103, 113): Hoşa; Ne iyi, ne güzel.

Xoşneva (67, 110): Hoşneva; Hoş nevâlî, hoş nağmeli, hoş ritimli, güzel sesli.

Xoşruluq (52): Hoşrûluk; Sevimlilik, tatlı yüzlülük.

Xowf (52, 64, 86): Havf; Korku, havf eylemek, korkmak.

Xowf o bim (86): Havf ve bim; (Bim= 1.Korku, havf. 2.Tehlike.)

Xowf o heras (64): Havf ve hirâs; (Hirâs= Korku, korkma, ürkme) Havf ve dehşet.

Xu (66): Hûy;

Xub (32, 34, 43, 44, 50, 52, 53, 55, 58, 59, 61, 64, 76, 77, 91, 99, 105, 121, 123, 124, 126, 129, 131, 139): Hûb; İyi, güzel.

Xub o xerab (64): Hûb ve harap; İyi ve kötülük.

Xumar (78, 99, 112, 115): Humar; İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik, mahmurluk.

Xun (24, 25, 50, 51, 66, 106, 116, 117, 126): Hun; Kan. Qş. Qan.

Xun-ı dël (50, 51, 126): Hûn-i dil.

Xunab (49): Hunab, (Hûn=kan, Ab=su); Hunâbe, 1.Sulu kan, kanlı su, su ile kan karışık. 2.mec. Kanlı gözyaşı.

Xunriz (11): Hun-riz, hunriz; Kan dökücü.

Xurdalamak (29): İncelemek, çok dikkat etmek ,tetkik. Qş. Deqiq olmak.

Xuruş (46, 66): Hurûş; Coşku, coşma.

Xuruşan (66): Huruşan; Coşkun.

Xuşeçin (48): Hûşe+çin; Hûşe: salkım, başak Başak toplayan, salkım toplayan.

Xuy (33, 58, 91, 109, 116): Hûy; Ahlak, tabiat.

Yabı (96, 97): İğdiş edilmiş at. Qş. Exte édilmiş erkek at.

Yada düşmek (49): Hatırlamak, akla gelmek.

Yadıbud (77): Yad-bud; Armağan, yâdigâr , hatırlama, anımsama.

Yadigar (52, 129): Yadigar, yâdigâr; Bir şahıs veya hâli akla getiren şey, hâtıra.

Yağı (18, 23, 46, 92, 96): İsyankâr, zorba, serkeş, asi, şaki, ayaklanan, baş kaldıran.

Yağlıq (77): Yağlık; Sırma işlemeli, büyük mendil, çevre.

Yal (57, 114): Yele; Hayvanlarda boyun üzerindeki saç. Qş. At yalı, atır boynu üstündeki kıller.

Yalınqız (89, 104, 106): Yalnız; Tek.

Yanqax (43, 94, 135): Yanak;

Yansın damağı (56): Qş. Hesüd adamın gözü kör olsun.

Yataq (79): Yatak; Qş. Yatmak yeri.

Yavegu (9, 130): Yavegû; Saçmalayan, zırvalayan, boş ve değersiz sözler söyleyen.

Yaxmak (51, 79, 89, 114, 124): Yakmak; Yandırmak.

Yaxşı (17, 21, 27, 29, 30, 46, 56, 60, 67, 81, 83, 91, 101, 113, 116, 120): Yakşı, yahşı; Yakışık alan, iyi, güzel, yaman mukabili. Qş. Xub, yéy, Bulverdi ve Farsımadan lehcesinde bu sözcük işlenir.

Yay (94): Yay; Keman, bir çember üzerindeki iki nokta ile bu nokta arasındaki çember parçası.

Yaz (16, 27, 52, 59, 85, 90, 100, 108, 112, 125, 129): Bahar mevsimi.

Yaz çağı (85): Bahar vakti, bahar mevsimi. Qş.Bahar çağı, Bahar veqti.

Yékpa (93): Yekpa; Tek ayaklı, topal. Qş.Tek ayaqlı.

Yékta (46): Yekta; 1.Tek, yalnız, bir tane, yegane. 2.Misli ve benzeri olmayan ,eşsiz.

Yığmek (20, 32, 58, 65, 86, 96, 102, 103, 110, 112, 114, 128): Yığmak;Toplayıp küme etmek, biriktirmek.

Yoha (93): 1.Çok obur yahudi hahamlarından biri, şişkin karınlı bir müsevi rabbisi. 2.Kaşkayı türkçesinde çok büyük yılan anlamına gelir, her şeyi yutan şişkin karınlı yılan.

Yolçı (107): Yolçu, şiirde kafiye gereği için son sesli harf "ı" yazılmıştır.

Yolçu (40): Yolcu; Yola çıkıp giden, misafir, seyyah.

Yolvuran (107): Yol kesen kimse, haydut, eşkıya.

Yowudmak (57): Yaklaşmaya izin vermek.

Yoxsul (38, 65, 96, 118): Yoksul; Fakir.

Yoxsulluk (96): Yoksulluk; Fakirlik, yoksul olma hâli.

Yüsüf (39, 113): Hz. Yusuf.

Yuz (133): Geyik avında kullanılan parsa benzer bir hayvan, çita. Qş. Yuz pelenj.

Zad (77, 130): Zat; 1.Nesne, şey. 2.Azık, yiyecek, rızk.

Zal (18, 80, 113, 129): Zal; 1.Yaşlı ve ak sakallı adam. 2.Farsların kahramanı Rüstem'in babası.

Zal-ı Ferhad-koş (80): Ferhadı öldüren Zal.

Zarıncı (21, 44): Yatalak hasta, yatlak dertten inlemek, fiğan etmek.

Zaval (29, 65, 66, 108): Zeval; Ortadan kalkma, yok olma, fenâ bulma.

Zaya (87): Zayi, zayi'; 1.Vücudu olmayan, telef, kayıp, yok, görünmez, elden çıkan, kayb olan, yitik, zarar, ziyan.

Zayış (58): Doğum, doğum yapmak.

Zé bes (114): O kadar, Bkz. Beske.

Zebün (133): Zebün; Zayıf, küvvetsiz, âciz.

Zêf-i hal (87): Güçsüz kalmak, zayıf olmak.

Zéhn (64): Zihin, zihn; 1.Anlama kuvvet ve istidâdı: Zihni açık, zihni meşgul. 2.Hatırlama, hâfıza kuvveti. Qş. Beyin, düşünce.

Zehr-i mar (87, 136): Yılan zehiri.

Zelil (89, 129, 133): Zelil; Alçak, denî, mayası bozuk, hor, hakîr.

Zemzemesiz (57): (Zemzeme= Teganni, terennüm, terane, melodi ,mırıltı) Sessiz.

Zencebil (129): Zencefil; Hindistan'dan gelen çok tanınmış bir bahar ki, ısıtıcı ve midevîdir.

Zenibar (78): Zengibar; Afrika'nın doğu sahilinde bir ada.

Zer (37, 52, 56, 77, 86, 110, 113): Zer; Altın.

Zer rı nab (77): Halis, saf ve arı altın.

Zerd (13, 57): Zerd; 1.Sarı. 2.mec. Rengi sararmış zayıf adam.

Zerd o zeyif (57): Zayıf ve güçsüz.

Zerefşan (66, 77): Zerefşan; 1.Tezhib sanatında altın serpilerek yapılan bezeme, suslemede kagitların üzerine puskurtme suretiyle yapılan altın serpme. 2.Altın saçılmış, altın yaldızlı.

Zerer (56): Zarar; Ziyan, yazık.

Zeri (52, 74, 76, 96, 106, 110, 125): Altından yapılmış, altın çizgili kumaş.

Zernişan (85): Zernişan; Kılıç gibi şeylerin üzerine kakma altınla yapılan işleme, süs, kumaş üzerine altın şeritler işleme.

Zerrin (119): Zerrin; 1.Altından yapılma, altın: Zerrin-külâh=Altın külâhlı, altından tacı olan. 2.Altın gibi, altın renginde: Zülf-i zerrin. Zerrin

kadeh, yahut sadece zerrin=Güzel kokulu bir cins sarı çiçek.

Zervereqli (77): Altın folyolu.

Zıba (26): Zıba, bezekli, süslü, müzeyyen, Yakışıklı, güzel. Qş. Gözel.

Zıkamlı (125): Nezleli, burun nezlesi hastası olan, koriza.

Zımistan (79, 119): Zemistan; Kış mevsimi. Qş. Qış.

Zindanılar (24, 25): Zindaniler; 1.Zindancılar. 2.Mahpuslar. Qş. Dostaqlananlar.

Zınhar (61): Zinhâr; Sakın, aman!

Zib (106): Zib; Bezek, süs, zinet.

Zic (29, 132): Ziç; Yıldızların yerlerini ve hareketlerini göstermek için hazırlanan cetvel, yıldız atlası. Qş.Ulduzlar cedveli.

Zin (50): Zin; Eyer, semer, sele. Qş. Heğer.

Zinde (132): Zinde; 1.Diri, canlı, hayatta olan, yaşayan, diri. 2.mec. Ruhlu, canlı, çevik.

Zinet (3, 13, 106): Zinet, ziynet;Süs, bezek, zîb.

Ziréh (78): Zırh; Savaşlarda ok, kılıç, süngü vb. silahlardan korunmak için giyilen, demir ve tel levhalardan yapılmış giysi.

Zohd (86): Zühd; Takva.

Zohel (128): Zühal; Güneşe uzaklık bakımından altıncı durumda olan gezegen, satürn.

Zohre (66, 113, 119): Zühre; Güneşe yakınlık bakımından ikinci gezegen, Venüs, halk ağzında «Çoban yıldızı, Kervan yıldızı».

Zowq (42, 121, 124): Zevk; 1.Tatma, tât, lezzet.2.Hoşlanma, lezzet du yma. 3.İyi kötüden farketmek, ayırmak kabiliyet ve iktidarı. 4.Eğlence.

Zulal (42, 58, 99): Zülal; Saf, tatlı, hafif, güzel, soğuk su.

Zulal-ı kowser (58): Cennet'teki Kevser çeşmesi suyu gibi saf ve hâlis su.

Zumurrud (119): Zümürrüd, zümrüt; Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam, değerli bir süs taşı. Qş. Çox değerli yeşil renli bir daş.

Zunnar (40): Zünnâr; Hristiyan rahiplerin bellerine taktıkları bir tip kuşaktır.İkinci halife döneminde, gayrimüslimlerin Müslümanlardan

ayırdedilebilmesi için zünnâr takmaları mecbur kılınmıştır.Bu nedenle o dönemlerde zünnâr, gayrimüslimlerin alamet-i haline gelmiştir.Bundan hareketle klasik fıkıh kitaplarında zünnâr takanların kâfir olacağı kaydedilmiştir.Ancak günümüzde, böyle bir ayırım ve alamet söz konusu değildir.

Züléyx (39, 47, 110, 113): Züleyha, Hz. Yusuf'a aşık olduğu bildirilen kadın. Qş. Hz. Yüsûf'e aşık olan Mısır şahının arvadı.